EDGAR ALLAN

POE

TUHAFLIK MELEĞİ

Çeviri: Öznur Özkaya

REN

KAKTUSUN

EDGAR ALLAN POE

TUHAFLIK MELEĞİ

"Kelimeler her daim kuşku taşır içinde."

Edgar Allan Poe, korku ve gizem hikâyeleriyle öne çıkan, hem Amerikan edebiyatının hem dünya edebiyatının en önemli yazarlarındandır. 19. yüzyılda gerilim, polisiye, korku gibi türlerde öncülük etmesinin yanı sıra, onu benzerlerinden ayıran kuvvetli bir biçimsel yönü vardı. Döneminde dehasının değeri anlaşılmasa da, trajik yaşamının sona ermesinden uzun bir süre sonra, günümüzde kıymetle anılmaktadır.

Tuhaflık Meleği, onun bütün hikâyelerini derlediğimiz serinin "fantezi ve macera" hikâyelerini içeren kitabı. Şaşırtıcı bir zihnin ürünü olan bu hikâyeler arasında kelime oyunları ve felsefi bir altyapıda oluşturulmuş Eir[illegible]ion'un Söyleşisi, Soluğunu Yitirmek, E[illegible]ar Vakasındaki Hakikat gibi birçok meti[illegible]r.

/renkitap.com

REN

9 786057 944597

BELONGS TO KAKTUS TEAM

EDGAR ALLAN

TUHAFLIK MELEĞİ

REN

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

TUHAFLIK MELEĞİ

Edgar Allan Poe

Yayına Hazırlayan: Merve Kırman
Çeviri: Öznur Özkaya
Redaksiyon: Selcan Karabulut
Son Okuma: Nur Kabaçam
Kapak Tasarımı: Serdar Gökmen
Sayfa Tasarımı: Ren Kitap

Copyright©
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Lades Kitap Yayın Dağ. San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Basım Yılı: Nisan 2020
ISBN: 978-605-7944-59-7
Yayınevi Sertifika No: 30492

Baskı:
Alfabe Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şt.
İkitelli OSGB Mah. Enkoop 1. Sok. No:1B /-1 Başakşehir / İST
Tel: 0212 485 21 25
Sertifika No: 46012

Ren Kitap, Lades Kitap Yay. Paz. Dağ. San. ve Tic. markasıdır.
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Yılanlı Ayazma Sok. No:8 Kat:2 D:8
Zeytinburnu/İstanbul - Tel: 0212 641 34 76
www.renkitap.com

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

EDGAR ALLAN

POE

TUHAFLIK MELEĞİ

REN

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İÇİNDEKİLER

7- Kral I. Veba
20- Eleonora
27- Soluğunu Yitirmek
42- Tuhaflık Meleği
52- Balon Şakası
66- Mellonta Tauta
81- Hans Pfall'ın Emsalsiz Serüveni
126- Eiros'la Charmion'un Söyleşisi
133- Monos ile Una'nın Diyaloğu
142- Kelimelerin Gücü
146- Hipnoz Etkisinde İtiraf
157- Bay Valdemar Vakasındaki Hakikat
166 Engebeli Dağların Hikâyesi
175- Arnheim Arazisi ya da Manzara Bahçesi
190- Landor'un Köşkü
202 Eşya Felsefesi
208- Wissahiccon'da Sabah
213- Peri Adası
219- Deniz Feneri
221- Sfenks
225- Gölge
228- Sessizlik
232 - Astoria
258- Julius Rodman'ın Güncesi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

YAZAR HAKKINDA

Edgar Allan Poe (19 Ocak 1809 - 7 Ekim 1849) Amerikalı şair, yazar, editör ve edebiyat eleştirmeni. Özellikle gizem, *gotik* ve *makabre* (ölüm sembolleri ve detayları içeren) hikâyeleri ile tanınır. Amerikan edebiyatında Romantizm akımının temsilcilerindendir ve ilk kısa öykü yazarlarından biridir. Genellikle polisiyenin mucidi olarak kabul edilir ve *bilimkurgu* türüne de katkıda bulunduğu öne sürülür. Ekonomik güçlüklerden hiçbir zaman sıyrılamamış olsa da yaşamını kalemi ile sürdürmeye çalışan Poe, Amerika'nın ilk ünlü yazarları arasında sayılır.

Poe, üniversite eğitimini parasızlıktan bırakmak zorunda kaldı. Başka bir isim kullanarak 1827'de orduya katıldı. Bu dönemde "Bir Bostonlu" adıyla imzaladığı *Timurlenk ve Öteki Şiirler* yayımlandı.

Düzyazıyla ilgilenmeye başlayan Poe, bir süre edebiyat dergileri için çalıştı ve özgün eleştirileriyle tanınmaya başladı. 1836 yılında 13 yaşındaki kuzeni Virginia Clemm ile evlendi. 1845 Ocak ayında yayımladığı "Kuzgun" şiiri ile büyük bir başarı kazandı. Şiirin yayımlanmasından iki yıl sonra eşini kaybetti.

Poe, Baltimore'da 7 Ekim 1849'da 40 yaşında öldü. Ölüm sebebi bilinmemekle birlikte alkol, beyin kanaması, kolera, uyuşturucu, kalp rahatsızlığı, kuduz, intihar, verem ve başka sebeplerden öldüğü ileri sürüldü. Poe ve eserleri yalnızca ABD'de değil dünyada edebiyat üzerinde etkili olmuştur. Poe ve eserleri edebiyat, müzik, film, televizyon ve popüler kültürün tüm alanlarında sıkça bulunmaktadır. Yaşadığı evlerin bazıları müze haline dönüştürülmüştür.

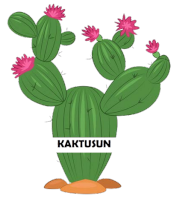
ÇEVİRMEN HAKKINDA

Öznur Özkaya 1981 yılında doğdu. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli edebiyat dergilerinde/haber sitelerinde şiir ve öykü çevirileri ile eleştiri yazıları yayımlar, eğitimcidir. Çeviri kitapları arasında *Bingo'nun Koşusu* (Hitkitap), *Paris Mimarı* (Yabancı Yayınları), *Kırık Dökük* (Yabancı Yayınları), *Yıldız Gemisi Askerleri* (İthaki Yayınları), *Kusursuzlar* (Yabancı Yayınları), *7 Korku* (Dedalus Kitap) bulunmaktadır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BELONGS TO KAKTUS TEAM

KRAL I. VEBA

Alegori İçeren Bir Hikâye

"Tanrılar ses etmez kralların
İğrendikleri hovardalıkları yapmalarına.
Buckhurst'ın 'Ferrex ve Porrex' adlı Tragedyası'ndan.

Bir ekim gecesi saat on ikiye yaklaşırken, III. Edward'ın kahramanlıklarla dolu saltanatı sırasında, Sluys ile Thames arasında gidip gelen ve akabinde o nehirde demirleyen *Free and Easy* adlı ticari bir yelkenli geminin mürettebatından iki denizci Londra'nınx St. Andrew mahallesinde, tabelasında "Neşeli Gemici" yazan birahanede hayretler içinde oturuyorlardı.

Birahane kötü döşenmiş, dumandan kararmış, alçak tavanlı ve her yönüyle çağının klasik görünümüne sahip olsa da, konuk ettiği garip grupların nezdinde amacına yeteri kadar uygundu.

İki denizci, bu gruplar içinde en göze çarpanı değilse de en ilginç olanıydı.

Daha yaşlı olan ve arkadaşının "Sopa Bacak" diye lakap taktığı denizci oldukça uzun boyluydu. İki metreye yakın olan boyu kamburunu çıkarıyordu. Boyunun uzun olmasının

BELONGS TO KAKTUS TEAM

artıları olsa da, diğer taraftan pek çok eksisi de vardı. Öncelikle korkunç derecede zayıftı. Arkadaşının dediği üzere sarhoşken direk başındaki flama, ayıkken de cıvadra sereni görevlerini üstlenebilirdi. Fakat bu ve benzeri şakalar denizcinin gülmesine yol açacak kasları harekete geçiremiyordu. Çıkık elmacık kemikleri, eğik burnu, geriye doğru çekik ve sarkık görünen çenesi, pörtlemiş koca gözleriyle bütünlenen suratı genel bir kayıtsızlık havası taşısa da, vakur ve ciddi bir ifade barındırmıyordu. Dolayısıyla yüzünün taklidinin ya da tasvirinin yapılması imkânsızdı.

Genç olan ise fiziksel bakımdan arkadaşının tam aksi bir görüntüye sahipti. Boyu bir metre yirmi santim civarındaydı. Kalın ve çarpık bacakları, bodur, hantal gövdesini taşıyor; koca elleriyle orantısız görünen aşırı kısa ve kalın kolları deniz kaplumbağasınınki gibi yanlarından aşağı sarkıyordu. Belirsiz renkteki küçük gözleri başının gerisinde bir yerde ışıldıyordu. Burnu; yusyuvarlak, tostoparlak morumsu yüzünü kaplayan et yığınına gömülü bir halde duruyor, kalın üst dudağı ondan daha kalın olan alt dudağının üstünden memnuniyetle taşıyor, sahibinin bunları sık sık yalaması bu memnuniyet havasını pekiştiriyordu. Uzun boylu arkadaşına şaşkınlık ve kibir karışımı bir ifadeyle bakıyor, kimi zaman gözleriyle arkadaşının yüzünü Ben Nevis'in[1] sarp kayalıklarına değen kızıl günbatımı gibi süzüyordu.

Bu pek kıymetli ikili, civardaki birahanelerde erken saatlerden itibaren epeyce vakit geçirmiş ve serüven yaşamıştı.

1 1.344 metrelik irtifasıyla Britanya adalarının en yüksek dağı. Halk arasında "The Ben" olarak anılan dağ, yılda yaklaşık yüz bin turist çeker. Dağcılar ve kaya tırmanışçıları için dağın asıl çekici yönü kuzey cephesindeki yedi yüz metre yükseklikteki uçurumdur. Bu, Britanya'daki en yüksek kaya duvarlarından biridir ve farklı zorluklarda çok sayıda kaya tırmanışı rotası ile buz tırmanışı imkânı sağlar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İnsanın parası çok olsa da elbet tükenir. Bizim ikilinin de bu birahaneye gelirken cepleri delikti.

Hikâyenin başladığı sırada, "Sopa Bacak" ve arkadaşı Hugh Tarpaulin kollarını ortalıkta duran geniş meşeden yapılmış masaya, ellerini de çenelerine yaslamış oturuyorlardı. Parasını ödemedikleri koca bir boş şişenin ardından, kapının üstündeki meymenetsiz "Deftere yazılmaz!" yazısına bakıyorlardı. İki denizcinin yazıları tanıma kabiliyetine –o zamanlar sıradan vatandaş için bu bile yazı yazmak kadar gizemli bir kabiliyetti– sahip olmamaları suçlanmalarını gerektirmez. Dürüst olmak gerekirse harflerin kıvrımları ve anlaşılmazlıkları havanın feci halde kötüleyeceğini haber verir nitelikteydi. Bu yüzden "Sopa Bacak"ın alegorik sözler mırıldanmasıyla "gemiyi pompalayıp yelkenleri açarak rüzgârla sürüklenmeye" karar verdiler.

Bunun üzerine kalan birayı da bitirip kısa ceketlerinin düğmelerini ilikledikten sonra fişek hızıyla dışarı fırladılar. Tarpaulin kapı sandığı ocağın içine iki kez yuvarlandıysa da, sonunda kaçmayı başardılar. Saat on iki buçuğu gösterirken kahramanlarımız haytalığı elden bırakmadan St. Andrew basamakları yönünde karanlık bir sokak arasında "Neşeli Gemici"nin sahibi olan hancı kadının takibinde koşmaya başladılar.

Bu hadiselerle dolu hikâyenin yaşandığı çağda, hatta ondan önceki ve sonraki çağlarda İngiltere ama özellikle Londra korkunç "Veba!" çığlıklarıyla yankılanıyordu. Şehir nüfusu epeyce azalmıştı ve Thames yakınlarındaki bölgelerde, Hastalık Şeytanı'nın doğduğu düşünülen dar ve pis sokak aralarında Korku, Dehşet ve Batıl İnanç birbirini takip ediyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kral bu bölgelere girilmesini yasaklamış ve buraların ıssızlığını bozmaya kalkışanların ölümle cezalandırılmalarını emretmişti. Fakat kralın fermanı, sokakların girişlerine konulan devasa bariyerler, hatta mutlak ve menfur ölüm, ıssız, eşyasız evlerin; demir, pirinç, kurşun gibi nakde dönüştürülebilecek eşya kalıntılarının serüvenci ruhlara sahip biçare insanlarca geceleri talan edilmesini önleyemiyordu.

Ayrıca her kış bariyerler açıldığında o bölgede dükkânı, deposu olan esnaflar da riske girmeyip taşıyamadıkları, sürgün dönemlerinde güvende olduğunu sandıkları zengin şarap ve likör stoklarını kilitlerin, sürgülerin ve kuytu mahzenlerin koruyamadığını görüyorlardı.

Yine de hastalıktan ötürü korkuya kapılanlar bu işleri insanların yaptığına inanmıyordu. Onlara göre, bu işlerden ancak veba ruhları, veba cincüceleri, humma iblisleri sorumlu tutulabilirdi. Tüyler ürpertici hikâyeler anlatmayı sürdürdükleri için yasaklı bölgeler korku denen kefenle kaplanmıştı, dolayısıyla hırsız genellikle kendi talanının saçtığı dehşetten korkup kaçıyor, yasaklı bölge kasvet, sessizlik, kıran ve ölüm gerçeğiyle bir başına kalıyordu.

Sopa Bacak ve Hugh Tarpaulin dar bir sokak arasından yokuş aşağı yuvarlanırken az evvel bahsettiğim yasaklı veba bölgesi önündeki bariyere tosladılar. Peşlerinden gelenleri düşündüklerinde, geri dönmeyi akıllarının ucundan bile geçirmediler. İşini bilen denizciler için bariyer niyetine dikilmiş eğreti tahta parçalarına tırmanmak çocuk oyuncağıydı. Egzersiz ve içki sayesinde iki misline çıkan heyecanları ikilinin kolayca bariyerin diğer tarafına atlamasına yardımcı oldu. İki denizci içkinin tesiriyle bağıra çağıra koştururken, kendilerini pis kokulu ve çapraşık sokaklarda bulunca allak bullak oldular.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ahlaki duyguların ötesinde içkiyle kafayı bulmamış olsalardı, içine düştükleri dehşetin etkisiyle sallanmayı çoktan bırakır ve dururlardı. Hava soğuk ve pusluydu. Yerlerinden sökülmüş kaldırım taşları, ayak bileklerine dek uzanan otların arasında dağınık bir şekilde duruyordu. Yıkılan evler sokağı tıkamıştı. Pis ve zehirli kokular etrafa yayılmıştı. Gece yarısı bile sayrılı atmosferlerde eksik olmayan o donuk ışıkta hırsızlık edimleri veba tarafından yarıda bırakılmış sayısız talancıya ait cesedin sokaklarda yahut evlerin yıkıntıları arasında yattığı görülebiliyordu.

Yine de bu tip görüntüler, hisler ya da engeller; doğuştan cesur olan ve de "içkiyle kafayı bularak" cesaretini büsbütün toplayan insanların olanaklar dahilinde doğrudan Ölüm'e gitmesini önleyemezdi. Sopa Bacak suratını asmış bir halde, Amerikan yerlilerinin savaş çığlıklarına benzeyen korkunç haykırışlarıyla, bu heybetli ıssızlığı yankılandırarak ilerliyor; Tarpaulin de hızla ilerleyen arkadaşının ceketini tutarak onun vokal müzikteki kusursuz başarısını gölgelemek için *bas tonda* boğa gibi böğürerek hızlı hızlı yürüyordu.

Artık vebanın kalesine ulaşmışlardı. Her yeni adımla sokak daha da iğrenç, korkunç ve karışık bir hale bürünüyordu. Yıkık çatılardan düşen taşlarla kirişlerin ansızın yere inivermesi evlerin ne denli yüksek olduğunun kanıtıydı. Karşılaştıkları çöp yığınları arasından kurtulmak için ellerini kullanmaya kalkıştıklarında mutlaka bir iskelete ya da cesede değiyorlardı.

Yüksek, hayaletimsi bir binanın önünden geçerken, Sopa Bacak coşkuyla bir nara patlattığı an, vahşi bir kahkaha tufanını andıran kötücül çığlıklar işittiler aniden. Meraksız ve coşkusuz insanlar böyle bir yerde bu tip bir ses işitirse ar-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kalarına bakmadan sıvışırlar ama bizim sarhoş ikili hesapsız kitapsız kapıya yönelerek dudaklarından dökülen sayısız küfürle içeri daldı.

Girdikleri yer bir cenaze levazımatçısının dükkânıydı. Kapıya yakın tarafta yerdeki açık kapaktan aşağıdaki mahzen rahatlıkla görülüyor, zaman zaman yükselen patlama sesleri de burada içki stoklandığını kanıtlıyordu. Odanın tam ortasında bir masa, masanın ortasında da punç dolu bir fıçı duruyordu. Türlü türlü şarap ve likör şişeleri, sürahi ve testiler masanın üstüne yığılmıştı. Tabut payandalarına oturmuş altı kişi vardı. Bunları sizin için tasvir etmeye çalışacağım.

Kapının karşısında, diğerlerinden daha yüksekte oturanın başkanları olduğunu sanıyorum. Aşırı zayıftı ve epeyce uzun boyluydu. Sopa Bacak kendinden daha zayıf birini görünce çok şaşırdı. Yüzü kireç gibi bembeyaz kesilmişti. Yüzünde betimlenmeye değer tek bir özellik vardı. Alnı, başının üstüne sonradan eklenmiş etten bir şapka ya da taç gibi duruyordu. Ağzı zoraki bir nezaket nedeniyle iyice büzülmüş ve çukurlaşmıştı, gözleri de tıpkı diğerlerinin gözleri gibi içkinin tesiriyle ışıl ışıl yanıyordu. Bu bey, siyah ipekli kadifeden süslü bir tabut örtüsünü İspanyol peleriniymiş gibi baştan ayağa bedenine dolamıştı. Kibirli bir edayla ileri geri salladığı başına kapkara tüyler takmıştı ve sağ elinde tuttuğu bir zamanlar bir insana ait olduğunu sandığım büyük bir uyluk kemiğini masadakilerden birine şarkıya eşlik etmesi için değdirip duruyordu.

Onun tam karşısında, sırtı kapıya dönük, en az başkan kadar tuhaf görünümlü bir kadın oturuyordu. Başkan kadar uzun boylu olmasa da, doğal olmayan zayıflığından yakın-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mak gibi bir durumu yoktu. Bedenindeki ödem son haddine ulaşmıştı ve odanın bir ucunda duran başı kırık ekim birası fıçısına benziyordu. Suratı yusyuvarlak, kıpkırmızı ve tostoparlaktı. Başkanla benzer özelliklere sahipti. Demem o ki betimlemeye değecek pek de bir özelliği yoktu. Külyutmaz Tarpaulin benzer özelliklerin masadaki diğer kişiler için de geçerli olduğunu fark etti; sanki hepsi teker teker fizyonominin bir parçasını sahiplenmişti. Bahsettiğim kadın için bu parça ağızdı. Kadın; ağzını kulaklarında gösteren kocaman bir sırıtışla dehşet saçıyor, kulaklarındaki uzun küpeler aşağı yukarı sallanıp duruyordu. Yine de kolalanıp ütülendiği belli olan patiskadan dantelli kefeninin içinde ağzını açmamak ve vakur bir tavır sergilemek için fazlasıyla çabalıyordu.

Kadının sağında gözetimi altındaymış gibi görünen genç, çıtı pıtı bir kadın oturuyordu. Bu zarif yaratığın incecik parmakları, dudaklarının morartısı ve griye dönük yüzünü renklendiren pembelikler ilerlemiş bir veremin belirtileriydi. Yine de yüksek sosyeteye özgü bir havası vardı. Saf Hint yapımı kefeni kayıtsızca taşıyordu. Saçları lüle lüle boynuna düşüyor, dudaklarında zarif bir gülümseme dolaşıyordu. Zaman zaman diliyle oynattığı, uzun, ince, eğri ve sivilceli burnu dudağının altına değiyor, yüzüne müphem bir ifade katıyordu.

Bu çıtı pıtı kadının karşısında veya başka bir deyişle ödemli kadının solunda vücudu şişmiş, hırıltılı, gutlu, minyon bir adam vardı. Yanakları Oporto şarabıyla dolu iki koca fıçıya benziyordu. Kavuşturduğu kolları ve masaya uzattığı sargılı bacağıyla insanda önemli biriymiş hissi uyandırıyordu. Dış görünüşünden epeyce memnundu ama özellikle

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

cırtlak paltosunun ilgi çekmesini bekliyordu. İşin aslı palto için dünyanın parasını ödemiş olmalıydı. Tam vücuduna göre ayarlanmıştı, ölen İngiliz soylularının evlerinde ortalığa asılan ve görkemli armaların üstüne işlendiği ipek kumaştan yapılmıştı.

Bu adamın yanında ve başkanın sağında uzun beyaz çoraplı ve pamuklu donlu bir adam oturmaktaydı. Bedeni tepeden tırnağa Tarpaulin'in deyişiyle "alkol atağı" geçiriyormuşçasına tir tir titriyordu. Yeni tıraş edilmiş çenesi bağlıydı. Kolları da benzer biçimde bileklerinden itibaren bağlı olduğundan masadaki içkilere uzanamıyordu; Sopa Bacak bunun bir ayyaşı durdurmak için iyi bir yöntem olduğunu düşündü. Sargının içine hapsedilmesi olanaksız görünen devasa kulakları tavana doğru uzanıyor ve patlayan şişe mantarlarının sesiyle irkilerek dikleşiyordu.

Bunun önünde oturan altıncı ve son kişi felçliydi. Rahatsız kıyafetinin içinde kalıp gibi duruyor ve anlaşılan kendini pek iyi hissetmiyordu. Eşsiz ve görkemli bir maun tabutun içindeydi. Tabutun baş kısmı adamın başını baskılıyor, kukuletayı andıran üst kısmı adamın iyice acayip görünmesine yol açıyordu. Tabutun yanlarına zarafet değil rahatlık sağlasın diye iki delik açılmıştı ama kolları bu deliklerden çıkartılmış olsa da adamcağız dik oturamıyor, kırk beş derecelik açıyla yatarken pörtlek gözleri hayretler içinde tavanı izliyordu.

Bu altı kişinin önünde kadeh olarak kullandıkları kafatasları vardı. Bacağından tavana asılmış bir iskelet tepelerinden aşağı sarkmaktaydı. Boşta kalan bacak gövdeye dik açı yaptığından her esintide iskeletin sallanmasına ve takır tukur sesler çıkarmasına sebep oluyordu. Bu korkunç iskeletin ka-

fatasının içine ateşe verilmiş ve az da olsa odayı aydınlatan bir parça kömür konmuştu. Dışarıya ışık sızmasın diye tabutlar ve levazımatçının diğer eşyaları pencerelerin önüne istiflenmişti.

Bu tuhaf grubu ve acayip eşyaları gören ikili pek de görgülü bir tutum sergilemedi. Sopa Bacak bir duvara yaslanıp alt çenesini iyice sarkıtarak gözlerini kocaman açarken, Hugh Tarpaulin de burnunu masaya yaklaştırıp elleriyle dizlerini tutarak katıla katıla gülmeye başladı.

Bu kabalığa alınmayan uzun boylu başkan sınırları zorlayan bu ikiliye nazikçe gülümsedi. Siyah tüylerle kaplı başını ağırbaşlı bir tavırla eğerek denizcileri selamladıktan sonra ayağa kalkıp ikisinin de birer koluna girerek oturmaları için diğerlerinin getirdiği sandalyelere yöneltti. Sopa Bacak gösterilen yere oturdu ama hovarda Hugh, başkana yakın duran sandalyesini hızla çıtı pıtı, veremli genç kadının yanına çekti ve bir kafatası dolu kırmızı şarabı genç kadını yakından tanıma dileğiyle tek dikişte bitirdi. Fakat bu saygısızlık, tabutlu adamı fazlasıyla sinirlendirmişti, bunu fark eden başkan kalın ve kısa bir sopayla masanın ortasına vurup ilgiyi kendi üzerine çekerek konuşmaya başladı.

"Bu mutluluk verici durumda bizlerin görevi...

"Dur bir dakika!" diyerek başkanın sözünü kesti Sopa Bacak. "Önce kim olduğunuzu, bu tuhaf kılıklarla dostumuz levazımatçı Will Wimble'ın stokladığı içkileri tüketerek burada ne işler karıştırdığınızı anlatın!"

Bu affedilmez saygısızlık karşısında herkes hareketlendi. Vahşi ve şeytani çığlıklar atmaya yeltendi. Kısa sürede kendini toparlayan başkan, Sopa Bacak'a dönüp ciddi bir tavırla konuşmaya başladı:

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Sınırları zorlasalar da, bu tanınmış konuklarımızın sorularını elbette yanıtlarız. Ben bu bölgenin kralıyım ve Kral I. Veba namıyla saltanatımı sürdürüyorum.

Levazımatçı Will Wimble'a ait olduğunu zannettiğiniz bu yer sarayımızda kraliyet toplantılarımızı yaptığımız Taht Odası'dır. Üstelik levazımatçı dostunuzu muhtemelen aylak takımından olduğu için tanımayız ve bize böyle bir ithamda bulunarak büyük saygısızlık ediyorsunuz.

Karşımda oturan asil kadın, kıymetli karım Kraliçe Veba'dır. Diğer dört kişi de hanedandandır. Kraliyet ailesinden geldiklerini isimlerinden anlayabilirsiniz: Arşidük Veba-Taşıyan, Dük Veba-Bulaştıran, Dük Veba-Boran, Arşidüşes Veba-Vezin.

Burada ne yaptığımıza gelince, bunun yalnızca bize mahsus olduğunu ve kraliyetimiz için önem teşkil ettiğini, dolayısıyla başkalarını ilgilendirmediğini söylersem herhalde kabalık etmiş olmayız. Fakat misafir olarak sahip olduğunuz hakları göz önünde bulundurursak, bu gece burada derin ve doğru araştırmalar ışığında hazırlanmış, bu güzel metropolün damak tadına hitap eden şarap ve likörlerin sıra dışı özelliklerini saptamak için bir araya geldiğimizi, böylelikle öznel hedeflerimizden ziyade egemenliği altında bulunduğumuz, ebedi krallığında saltanatını sürdüren o esrarengiz hükümdarın, yani Ölüm'ün hedeflerine aracılık edeceğimizi söyleyebilirim."

"Onun adı Davy Jones'tur!"[2] diye haykırdı Tarpaulin ve yanındaki genç kadına bir kafatası dolusu likör ikram ettikten sonra kendisine de bir tas doldurdu.

2 Davy Jones denizci argosunda denizin ruhunu temsil eder. Denizin dibine gitmek yerine Davy Jones'un yanına gitmek ifadesi kullanılır. Define Adası ve Peter Pan gibi çoğu korsan öyküsünde denizciler konuşurken Davy Jones ve Uçan Hollandalı'ya gönderme yaparlar. Washington *Irving Adventures of the Black Fisherman*, Herman Melville *Moby Dick* ve Charles Dickens *Bleak House* isimli eserlerinde Davy Jones'a göndermeler yapmışlardır. Ayrıca *Karayip Korsanları* film serisinde de bir karakter olarak yer almıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Seni saygısız kâfir!" diyerek dikkatleri bu sözü hak eden Hugh'a çekti. "Adi kâfir! Seni rezil! Senin gibi bir pespayeyi bile önemseyip kaba sorularınıza yanıt vermeyi kabul ettik. Fütursuzca meclisimizi bastığınız için size birer galon Black Strap romu içme cezası veriyorum; dizlerinizin üstüne çökerek krallığımızın bekâsı için bir dikişte romu bitirirseniz çekip gitmekte ya da burada kalıp masamızın dokunulmazlığından faydalanmakta özgürsünüz."

Sopa Bacak, Kral I. Veba'nın sözleri ve ciddi tavrı karşısında az da olsa saygılı bir üslup takınıp, "Bu mümkün değil. Majesteleri, söylediğiniz miktarın çeyreğini bile içmem olanaksız. Öğleden önce gemide, akşama doğru farklı limanlarda mideme yüklediğim likörler mevzu bahis olmasa bile, 'Neşeli Gemici'de bedelini nakden ödediğim ve 'kafayı bulmama' sebep olan içkiden tamamen şişmiş haldeyim. Bu sebeple Majesteleri, lütfen içtiğimi varsayın çünkü tek damla dahi içebilecek durumda değilim, zaten o Black Strap denen makine yağı kokulu iğrenç şeyi katiyen içemem."

"Hey, çapanı at bakalım! Seni acemi denizci!" diye araya girdi Tarpaulin. Arkadaşının uzun ve olumsuz yanıtına şaşırdığı belliydi. "Yalan söylemeyi kes, Sopa Bacak! Mideni şişirmiş olabilirsin ama benim hâlâ içebilecek kapasitem var ve kasırga çıkmasını istemediğimden senin payını da tüketebilirim."

"Bu talebin, cezanın ya da hükmün doğası gereği uygulanamaz, ceza değiştirilemez ya da geri çekilemez. Çarptırıldığınız cezayı tereddütsüz yerine getirmelisiniz, aksi takdirde asilere özgü bir şekilde topuklarınızla boynunuzdan bağlanarak ekim birasıyla dolu şu *hogshead*'de[3] boğulacaksınız!" diye haykırdı Başkan.

3 238,5 litrelik sıvı ölçüsü, ABD'de altmış üç galona eşdeğer.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Hükmün gereği yapılsın! Hükmün gereği yapılsın! Harikulâde bir karar! Doğru, uygun ve kutsal bir ceza!" diye yaygarayı kopardı Veba ailesi. Kral alnını kırıştırdı; gutlu, minyon adam açılıp kapanan körük misali soluk soluğa kaldı; kefenli kadın burnunu sağa sola oynattı, pamuklu donlu adam kulaklarını dikti, ödemli kadın ölmek üzere olan bir balık gibi ağzını oynattı durdu ve tabuttaki adam iyice kasılıp gözlerini devirdi.

"Vay! Vay! Vay!" diye kıkırdadı Tarpaulin, coşan kitleye aldırmadan. "Vay! Vay! Vay! Vay! Vay! Vay! Birkaç galoncuk fazladan içkinin zararı olmaz diyordum ama Şeytan'ın sağlığına içmeyi (Tanrı günahlarını affetsin) ve Tim Hurlygurly[4] taklidi olan Majesteleri'nin önünde diz çökmeyi asla kabul edemem."

Tarpaulin'in sözlerini duyar duymaz aile fertleri yerlerinden sıçradılar.

"İhanet!" diye bağırdı Majesteleri Kral I. Veba.

"İhanet!" dedi gutlu, minyon adam.

"İhanet!" diye haykırdı Arşidüşes Veba-Vezin.

"İhanet!" diye mırıldandı çenesi sarılı adam.

"İhanet!" diye gürledi tabuttaki adam.

"İhanet! İhanet!" diye çığlığı bastı koca ağızlı kraliçe ve tam o esnada kendisi için bir kafatası dolusu içki hazırlamakla meşgul olan Tarpaulin'i, pantolonun arkasından sıkıca tutup bira dolu *hogshead*'in içine fırlatıverdi. Tarpaulin kısa bir süre bir kâse dolusu hurma rakısının içindeki elma misali batıp batıp çıktıktan sonra kendiliğinden köpüklü olan içkiyi hareketleriyle daha da köpürtüp gözden kayboldu.

Uzun boylu denizci, arkadaşının halini oturup seyretmeyi tercih etmedi. Kral I. Veba'yı mahzenin kapağından aşağı itti,

4 " hurly - burly" benzeri. "Hır gür", "kargaşa", "yaygara" anlamında.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

küfrü basıp kapağını kapatıverdi. Tavandan sarkan iskeleti çekip gutlu, minyon adama saldırarak adamın kafasını patlattı. Sonra ekim birası ve Hugh Tarpaulin'le dolu olan devasa galonu büyük bir hırsla devirdi. Bira sel olup akınca masa ve sandalyeler de devrildi. Punç fıçısı ocağın içine yuvarlandı ve kadınlar telaşa kapıldılar. Cenaze eşyaları suda yüzerken sürahiler, testiler etrafa dağıldı, şişeler çarpışmak için adeta birbirleriyle yarıştı. "Alkol atağı" geçiren adam hemen boğuldu, kaskatı halde olan adam tabutuyla yüzmeye başladı. Bu işten galip çıkan Sopa Bacak ödemli kadını belinden sıkıca tutup dışarı fırladı ve "Free and Easy"ye doğru koşmaya başladı. Birkaç öksürüğün ardından Arşidüşes Veba-Vezin'i elinden tuttuğu gibi koşturan gözü pek Tarpaulin de nefes nefese arkadaşını takipteydi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ELEONORA

Sub conservatione formae specificae salva anima.
Raymond Lully[5]

Zengin hayal gücü ve ateşli tutkularıyla nam salmış bir aileden geliyorum. Deli olduğumu düşünenler bilsinler ki, deliliğin dâhilik anlamına gelip gelmediği, kusursuz ve derin düşüncelerin zihinsel huzursuzluklardan ya da mutlak zekâyı gizleyen bilişsel ruh hallerinden doğup doğmadığı meselesi hâlâ bir karara bağlanmadı. Gündüzleri hayallere dalanlar, geceleri rüya âleminde gezenlerin göz ardı ettiği pek çok şeyin farkındadırlar. Puslu hülyalarında sonsuzluğu gördüklerinden, hayallerden sıyrıldıkları an yaşamın sırrına yaklaşmış olmanın verdiği heyecanla hareket ederler. Tecrübe ettikleri o kısa sürede bilişsel iyilikten olduğu kadar, belki de daha fazla, kötülükten de faydalanırlar. "Kutsal ışığın" engin okyanusuna dümensiz ve pusulasız açılırlar ve Nübyeli coğrafyacının serüvenlerinde olduğu gibi *"Agressi sunt mare tenebrarum, quid in eo esset exploraturi.*

Haydi, deli olduğumu varsayalım. Zihinsel varoluşumda iki bağımsız durumun göze çarptığını kabul ediyorum:

5 "Ruh, kendine özgü biçimi korunduğu sürece sağlam kalır." Raymond Lullius veya diğer adıyla Ramon Lull: (1235–1316) Katalonyalı şair, kimyager ve simyacı.
6 (Lat.) "Keşif arzusuyla karanlık denizde maceraya atılırlar."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İlk yıllarımdaki doğruluğundan şüphe edilmeyen aklıselimliğim ve uzun bir süredir teslim olduğum kuşkuculuğum ve karamsarlığım. Bu yüzden ilk yıllarımla ilgili anlattıklarıma inanın; sonraki dönemle ilgili anlattıklarımdan size makul gelmeyene inanmayın ya da hepsine kuşkuyla yaklaşın, bu da elinizden gelmiyorsa oturup Oedipus bilmecesini[7] çözün.

Gençken sevdalandığım ve kendisiyle ilgili anıları şu an apaçık bir şekilde yazabildiğim kız, uzun zaman önce kaybettiğim annemin tek kız kardeşinin Eleonora adındaki biricik kızıydı. Çok Renkli Çimenler Vadisi'nde, tropik bir güneşin altında beraber yaşadık. Yol gösteren olmadığı sürece, gün ışığını bile iç kısımlara sokmayan yüksek dağların çevrelediği vadide hep baş başa kaldık. Zaten vadinin yakınından yol geçmezdi. Mutlu yuvamıza ulaşmak için binlerce ağaçtan oluşan ormanın içinden yol açmak ve milyonlarca ıtırlı, görkemli çiçeği ölümüne çiğnemek gerekiyordu. Bu yüzden vadinin dışındaki dünyadan habersiz mutlu mesut yaşayıp gidiyorduk: Ben, kuzenim ve annesi.

Dağlarla çevrili vadimizin yukarı kısımlarından doğup dar ve derin yatağında kıvrıla kıvrıla akan ve Eleonora'nın gözleri dışında her şeyden berrak olan bir nehir, kaynağından daha karanlık tepelerin arasında bulunan bir boğazdan süzülüp geçerdi. Akışında derin bir sükûnet sakladığından, ona "Sessizlik Nehri" derdik. Sessiz ve yavaş akan bu nehrin dibinde bakmaya doyamadığımız inci gibi parıldayan taşlar hareketsiz bir şekilde dururdu.

Sayısız yerden ulaşıp nehirle buluşan baş döndürücü derelerin, nehrin kaynağının ve taşlı yatağının kıyıları, dağlar

7 Oedipus'un, Sphinx'in sorusunu "Bebek, ergin insan ve yaşlı" diyerek doğru olarak yanıtladığı "Sabahları dört, öğleleri iki, akşamları üç ayak üzerinde yürüyen nedir?" biçimindeki bilmece.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

arasında kalan derin vadininki kadar gür, kısa, vanilya kokulu, yemyeşil otlarla kaplıydı. Bunların arasında yer alan sarı düğün çiçekleri, beyaz papatyalar, mor menekşeler, lal zambaklar güzellikleriyle insanın başını döndürüyor, kalplerimizi Tanrı sevgisi ve gönül huzuruyla dolduruyordu.

Vadi çevresinde biçimlenen rüya gibi korularda, büyüleyici ağaçlar dik bir biçimde göğe yükselmez, öğlenleri vadinin merkezinde belli belirsiz görünen gün ışığına doğru incelikle eğilirlerdi. Abanoz ya da gümüş renkli kabukları, Eleonora'nın yanağı dışında her şeyden daha pürüzsüzdü. Tepelerindeki parlak yeşil, devasa yaprakları ılık batı rüzgârıyla sallanırken Güneş Tanrı'sına tapınan dev yılanlara benzerdi.

Kalplerimiz aşkla dolmadan önce tam on beş yıl Eleonora'yla el ele gezdik bu vadide. O on beşine ben de yirmime adım atarken, bir akşam vakti yılanları andıran koca yapraklı ağaçların altında oturup Sessizlik Nehri'ndeki yansımalarımıza baktık. O gün ikimiz de tek kelime etmedik. Bir sonraki gün de ürkek bir tavırla zar zor birkaç kelimeyi yan yana getirebildik. O dalgadan çekip aldığımız Tanrı Eros, atalarımızın ateşli ruhlarını içimize salıvermişti. Asırlardır neslimizi diğerlerininkinden ayıran tutkular hayallerimizi pekiştiriyor, Çok Renkli Çimenler Vadisi'ni hezeyan dolu bir mutlulukla canlandırıyordu. Her şey değişime uğramıştı. Önceleri çiçekten yoksun olan ağaçlar şimdi yıldız biçimli, parlak, sıra dışı çiçeklerle kaplandı. Vadiyi kaplayan halı, yeşilin daha koyu bir tonuna dönüştü, solan her beyaz papatyanın yerini lal zambaklar aldı. Yaşam, yürüdüğümüz yollarda doğuyordu; neşeli, rengârenk kuşlara daha önce hiç görmediğimiz kızıl tüylü flamingolar eşlik ediyordu. Altın ve gümüş renkli balık-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ların yüzdüğü nehirden, Aiolos arpından[8] çıkan sesten daha kutsal ve Eleonora'nınki dışında kalan tüm seslerden daha hoş bir mırıltı yükseldi. Hesperia[9] civarından hareket eden kızıl ve altuni bir bulut üzerimize çöktü, dağların hizasına geldiğinde yerini sabitledi ve zirveleri kızıllığında boğarak bizi görkemli, devasa bir eve büyüleyici bir biçimde ilelebet hapsetti.

Güzeller güzeli Eleonora melek gibiydi ama hayatını çiçeklerin arasında geçiren saf ve masum bir kızdı. Yüreğine dolan aşk ateşini maskelemek için hilebazlık da düşünmüyordu. Çok Renkli Çimenler Vadisi'nde gezinirken yüreğimin en gizli köşelerini inceliyor ve son dönemde gerçekleşen muazzam değişimim üzerine konuşuyordu.

Bir gün, gözyaşları içinde, insanın er ya da geç tadacağı kederli sondan bahsetti. Sonraki günlerde de bu konu hakkında konuşmaktan vazgeçmedi. Şirazlı ozanın etkileyici çeşitlemelerinde aynı imgeleri yinelemesi gibi o da bu kederli konuyu her konuşmamıza dahil etti.

Ölümü göğsünde hissetmiş, yalnız bir gün yaşayan mayıs sineği gibi ölüm için bu denli kusursuz yaratıldığını fark etmişti. Fakat ölüm korkusunun ardında bambaşka bir korku yatıyordu. Onu, Çok Renkli Çimenler Vadisi'nde defnettikten sonra bu mutlu yuvamızı terk edip tutkulu aşkımı dış dünyadaki bir kıza sunacağımı düşünüyordu. Bunu bana itiraf ettiği akşam alacakaranlıkta, Sessizlik Nehri kıyısında,

8 Aiolos arpı (adı Yunan Rüzgâr Tanrısı Aiolos'tan gelir), rüzgâr esintisiyle ses veren telli bir müzik aleti. Bir metre boyunda, on üç cm genişliğinde ve sekiz cm derinliğindeki tahta bir ses kutusuna gevşek bir biçimde takılan, kalınlığı ve esnekliği birbirinden farklı, genellikle aynı sese akortlu on ya da on iki tane bağırsak telden oluşur. Teller rüzgâr altında bir sayının tam bölenleri olarak (ikili, üçlü dörtlü aralıklar halinde) titreşirler. Rüzgâr esmesiyle tellerin doğal olarak titreştiği eski çağlardan beri bilinmektedir.

9 Yunan mitolojisine göre, dünyanın en batı ucunda yer alan, akşam perileri Hesperidlerin altın elmalarıyla meşhur bahçelerinin bulunduğu Akşam Adası / Venüs.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Eleonora'nın önünde diz çöküp başka bir kızla evlenmeyeceğime, onun aziz anısına ve beni kutsayan samimi aşkına ihanet etmeyeceğime dair aşkımın ve Tanrı'nın üzerine yemin ettim. Evrenin hâkimi, kudretli Tanrı'dan yeminime tanıklık etmesini diledim. Yeminimi bozduğum takdirde şimdi söylemeye cesaret edemediğim bir şekilde beni lanetlemelerini istedim Tanrı'dan ve Helusionlu azizden. Bu sözlerim karşısında Eleonora'nın parlak gözleri daha da ışıldadı, üstünden amansız bir yük kalkmışçasına iç çekti; tir tir titreyerek gözyaşı döktü, yine de yeminimi kabul etti, sonuçta ölümünü bekleyen küçük bir çocuktu. Birkaç gün sonra huzur içinde ölümün kollarına atılırken izin alabilirse ruhunun beni gözetleyeceğini, her gece bana görüneceğini ama izin alamazsa nefesini rüzgâra katıp bana göndereceğini ya da soluduğum havayı meleklerin tütsü kokularıyla doldurarak varlığını hissettireceğini söyledi. Dudaklarından dökülen bu kelimelerin ardından, onun masum yaşamıyla beraber benim yaşamımın ilk evresi de sonlanmış oldu.

Buraya kadar her şeyi içtenlikle anlattım. Fakat sevgilimin ölümüyle yazgımda oluşan engeli aşıp yaşamımın ikinci evresine girdiğimde beynimde gölgelerin toplandığını hissediyor, akıl sağlığımın kusursuzluğundan kuşkulanmaya başlıyorum. Yine de anlatmaya devam edeyim. Seneler birbirini kovalarken Çok Renkli Çimenler Vadisi'nde yaşamayı sürdürdüm. Vadideki her şey yeniden değişime uğradı. Yıldız biçimli çiçekler ağaçların gövdelerine doğru çekilip usulca gözden kayboldu. Yeşil halının rengi matlaştı, teker teker solan lal zambakların yerini huzursuzca kıvrılmış, çiy yüklü göz göz menekşeler doldurdu. Yürüdüğümüz yollarda doğan yaşam vadiyi terk etti. Uzun boyunlu, kızıl tüylü flamingolar diğer neşeli, rengârenk kuşlarla birlikte kederle süzüldüler te-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

pelere. Altın ve gümüş rengindeki balıkların nehri terk etmesiyle nehir donuklaştı. Aiolos arpından çıkandan daha kutsal ve Eleonora'nınki dışında kalan tüm seslerden daha hoş olan o mırıltı kayboldu ve nehri sessizliğe mahkûm etti. Üstümüze çöken o dev bulut da tamamen yükseldi ve kızıl ihtişamını yüklenip Hesperia'ya yönelerek Çok Renkli Çimenler Vadisi'ni terk etti.

Eleonora sözünü unutmamıştı. Soluduğum havaya meleklerin tütsü kokularının karıştığını, tüm vadiyi kapladığını, iç çekişleriyle dolu rüzgârların alnımı okşadığını hissedebiliyor, geceleri tuhaf mırıltılar işitiyordum. Hatta bir kez –ah, yalnızca bir kez!– derin uykuya dalmışken fiziksel olmayan bir öpücükle uyandırıldım.

Fakat tüm bunlar kalbimdeki boşluğu doldurmaya yetmedi. Yüreğimi coşturan tutkulu aşka özlem duyduğumdan, sevgilimin ölümünden sonra bana yalnızca *keder* verdiğini düşündüğüm vadiyi dış dünyanın gösterişi ve çalkantılı zaferleri uğruna terk ettim.

Kendimi Çok Renkli Çimenler Vadisi'nin hatıralarını unutturabilecek nitelikte olduğunu sandığım bir kentte buldum. Heybetli bir sarayın ihtişamı, silahların çılgınca şakırdaması, kadınların baş döndürücü güzellikleri beni sersemletti. Yine de ruhum sadakat yeminime bağlı kaldığından gecenin ilerleyen saatlerinde Eleonora'nın varlığını hissedebiliyordum. Verdiği işaretler ansızın kesilince dünyam başıma yıkıldı. Beynime hâkim olan yakıcı düşünceler, beni sıkboğaz eden arzular karşısında ne yapacağımı şaşırdım ama sonunda uzak ve bilinmeyen bir ülkeden hizmetinde olduğum kralın keyif dolu sarayına gelen bir kız aklımı başımdan aldı ve adi bir herif gibi her şeyi unutarak bu aşka boyun eğdim. Vadideki genç kıza duyduğum tutku, baş döndürücü

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ermengarde'nin dizlerine kapanmama, hezeyan dolu bir hazla kendimden geçmeme neden olan arzunun yanında neydi ki? Ah, Ermengarde! Işık saçardı! Bu yüzden kalbimde bir başkasına yer yoktu. Ah, Ermengarde! Semavi bir melekti o! Anıtsal gözlerinin derinliklerinde yalnızca bunları ve elbette *onu* düşlüyordum.

Uğrayabileceğim laneti boş verip yeminimi bozarak bu melekle evlendim. Bir şey olmadı. Son bir kez daha gecenin sessizliğinde sevgilimin küskün iç çekişleri rüzgâra karışıp pencereden içeri süzülerek aşina olduğum o billur sese dönüştü:

"Huzurla uyu! Hükmeden yalnız Aşkın Ruhu'dur; kalbinde Ermengarde'ye tutkuyla yer açarak, ancak cennette öğrenebileceğin sebeplerle, Eleonora'ya ettiğin sadakat yemininin bağlayıcılığından kurtuldun."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

SOLUĞUNU YİTİRMEK

"Blackwood"a Yakışıp Yakışmadığı Belli Olmayan Öykü

Ah, soluk alma, vb.
Moore Melodileri

Talihsizliklerin en kötü şöhretlisi bile er ya da geç felsefenin bitip tükenmek bilmeyen cesaretine teslim olur. Tıpkı en dirençli şehrin bile düşmanın hilekârlığına teslim olması gibi. Salmanasar,[10] kutsal kitaplarda belirtildiği üzere Samaria'nın önünde üç yıl bekledi ama sonunda şehir düştü. Sardanapalus[11] –*bkz.* Diodorus–[12] Ninova'da düşmana karşı yedi sene dayanabildi.

10 Asur kralı (MÖ 858–824). II. Asurbanipal'in oğludur. Asur krallarının en büyüklerinden biri sayılır. Saltanatı boyunca yayılmacı bir politika izledi. Döneminde Asur İmparatorluğu en geniş sınırlarına ulaştı. Urartu Krallığı'na karşı yapmış olduğu seferler, Ninova yakınlarındaki Balawat'ta gün ışığına çıkarılan bronz kapı kaplamalarından betimlenmiştir. Bu kabartmalar günümüzde Londra'daki British Museum'da sergilenir.

11 Eski Asur kralı. Gerçekte yaşayıp yaşamadığı ise kesin olarak bilinmiyor. Lüks ve şehvete düşkün, efemine, kadın elbiseleri giyen ve başkenti Ninova'nın kuşatılması sırasında büyük bir ateş yaktırıp cariye ve hizmetçileriyle birlikte intihar eden bir kral olarak kişilik kazandırılmıştır. Lord Byron'un "Sardanapalus" adlı bir tragedyası, Delacroix'in "Sardanapalus'un Ölümü" isimli bir tablosu vardır.

12 Yunan filozofu. Iasos'ta doğan, Diodoros Megara okulunun en ünlü diyalektik ustalarındandı. Diodoros, hareketin imkânsızlığını ispatlar ve ancak zorunlu olarak ortaya çıkacak olanın mümkün olduğunu öne sürer. Bu ikinci savı ispatlamak için şöyle bir örnek verir: "Nasıl ki varlıktan yokluk meydana gelmezse, mümkün olandan da imkânsız olan çıkarılamaz."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Truva on sene boyunca direnebildi ve Aristaeus'un[13] şerefi üstüne yemin edip söylediği üzere Azoth kapıları Psammiticus'a[14] ancak yirmi sene süren bir savunmanın ardından açıldı...

"Seni pespaye! Seni cadaloz! Seni şeytan!" dedim eşime evlendikten bir gün sonraki sabah. "Seni cadı! Seni edepsiz! Seni ukala! Seni günahkâr! Tüm iğrençliklerin alev yüzlü özü! Seni... Seni..." derken parmak uçlarımda yükselip karımın boğazını sıktım ve onu hepten tarumar edecek bir hakareti kulağına fısıldayacakken birden soluğumu yitirdiğimi fark ederek korkuya kapıldım.

"Nefesim kesildi," ya da "nefesimi yitirdim," gibi cümleler gündelik hayhuyda sıklıkla kullanılır fakat anlatacağım talihsizliği yaşayacağımı gerçekten bilemezdim. Hayal gücü zengin biriyseniz, ruhumu saran korkuyu ve şaşkınlığı bir düşünün!

Her şeye rağmen vazgeçemediğim bir özelliğim vardır. Sinirlerim tamamen boşalsa bile adap nedir bilirim ve Lord Edouard'ın "Julie"de söylediği gibi *et le chemin des passions me conduit a la philosophie veritable*.[15]

Başta bu olayın beni ne denli etkilediğinden emin olamasam da, nadir yaşanan bu tecrübenin yarattığı sorunlar sebebiyle olayın boyutlarını görene dek sorunu eşimden gizlememin doğru olacağını düşündüm. Bu yüzden öfkeden şişip çar-

13 Homeros'un hocası olduğu öne sürülen, Apollon'un bal ve arıcılığın tanrısı olan oğlu Aristaeus ile özdeşleştirilen şair.

14 MÖ 664–610 arası 26. Mısır Hanedanlığı'nı yöneten kral.

15 *"Tutkuların yolu beni gerçek felsefeye götürür."* 1761'de yayınlanan Rousseau'nun *Julie ya da Yeni Héloise* adlı eserine atıf. Esin kaynağı, Madame de Houdetot'ya duyduğu umutsuz ama erdemli aşk oldu. Kavuşamayan iki sevgilinin (Julie ile öğretmeni Saint-Preux) yazışmalarından oluşan bu derin aşk öyküsü, adının yaptığı doğru çağrışım ve konu benzerliğiyle tarihe geçmiş bir başka büyük sevginin kaynağına da dayanır: Fransız filozofu Petrus Abaelardus ile gizli bir evlilik yapan onun hadım edilmesinden sonra rahibe olduğu manastırda ölümüne (1079–1142) kadar Latince yazışan Héloise'nin (1101–1164) mutsuz yaşamı. Romanda soylu olmadığı için sevdiği Héloise'a kavuşamayan Saint Preux, onun kazara ölümünden sonra çocuklarının eğitimi i üstlenecektir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

pılan yüzümün ifadesini hemen değiştirerek işveli, fettan ve şefkatli bir ruh haline büründüm. Eşimin bir yanağına çapkın bir edayla hafifçe vurup diğer yanağına bir öpücük kondurdum. Garip davranışımla onu şaşkına çevirerek hiç konuşmadan (konuşmam mümkün değildi zaten) fırıldak gibi dönüp ardımda bir meltem estirdikten sonra odadan çıktım.

Öfkeyle kalkıp zararla oturmuştum. Ölümün canlılığı, yaşamın son yolculuğuyla fazlasıyla dolarak sıra dışı, sakin ama soluksuz bir halde özel odama kapandım.

Evet! Soluksuz kalmıştım! Hem de tamamen! Artık bir tüyü üfleyemez, bir aynaya gölge düşüremezdim. Zalim kader! Yine de bir şey üzüntümü ve korkumu hafifletmişti. Birkaç denemeden sonra eşimle konuşurken büsbütün yitirdiğimi sandığım konuşma becerimi gırtlağımı kullanarak sürdürebileceğimi fark etim. Gırtlaktan çıkan ses, soluk borusuna değil gırtlaktaki kasların hareketine bağlıydı.

Bir sandalyeye yığılıp kara kara düşünmeye başladım. Düşüncelerim huzursuzluğumu artırdı. İmgelemimde bulanık ve gözlerimi yaşla dolduran pek çok hayal belirirken intihar etmeyi bile düşündüm. Fakat belirgin ve kolay olan yol yerine müphem ve zor olanı tercih etmek insanın sapkın tabiatının gerçeklerindendir. Bu yüzden kedinin halının üstünde mırıldadığını, köpeğin de masanın altında hırladığını işittiğimde, hayvancıkların ciğerlerinin yetkinliğiyle gururlandıklarını ve benimle alay ettiklerini düşünüp intiharı vahşetin en büyük örneği olarak gördüm.

Çaresizce kıvranırken eşimin merdivenden yükselen ayak sesini işittim. Evden çıktığından kuşkum kalmadığı an, deli gibi çarpan kalbime rağmen felaketin nüksettiği yere döndüm.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kapıyı içeriden kilitleyip etrafı incelemeye başladım. Aradığımı bir çekmecede ya da dolapta bulabileceğimi düşündüm. Aradığım şey soyut veya somut olabilirdi. Filozoflar, felsefeye dair pek çok konuya felsefi açıdan yaklaşmazlar. Buna karşın William Godwin[16] *Mandeville* adlı eserinde "gerçekliğin görünmeyen şeylerde bulunduğundan" söz eder. Bu söz, içinde bulunduğum duruma bütünüyle uyuyordu. Mantığınız anlattıklarımı deli saçması olarak nitelemenize yol açabilir, yine de önce bir düşünün. Anımsarsanız Anaxagoras[17] da karın siyah olduğunu iddia etmişti, bunu ben de gördüm.

Uzunca bir süre titizlikle araştırmamı sürdürdüm fakat çabalarımın sonucu olarak sadece bir takım takma diş, dört kuşburnu, bir kopça ve Bay Yetkin Nefes'in karıma yazdığı aşk mektuplarını bulabildim. Eşimin Bay W.'ye olan ilgisinin kanıtlarını bulmak beni rahatsız etmedi. Bayan Nefes Yoksunu'nun böyle birine ilgi duyması çok tabii ve elzem bir kötülüktü. Tombul ama sağlıklı, orta boylu bir adamım. Uzun boylu ve zayıf olan bu zatın Bayan Nefes Yoksunu'nun saygısını ve hayranlığını kazanması şaşırtıcı değildir. Haydi, konumuza dönelim.

Dediğim gibi gayretkeşliğim işe yaramadı. Dolapları, çekmeceleri, tüm köşe bucağı aramış ama hiçbir şey bulamamıştım. Bir ara makyaj çantasının içinde bulduğum Grandjean Archangels marka parfüm şişesini kazara kırdığımda ödülü kaptığımı sandım, bu arada bu güzel parfümü herkese öneririm.

Sıkıntılı bir halde özel odama döndüm, ülkeyi terk etmeye karar verdiğimden, yol hazırlığım tamamlanana dek eşimin

16 William Godwin (1756–1836): İngiliz gazeteci, siyaset bilimci, filozof, yazar. Faydacılığın ilk taraftarlarından ve felsefi anarşizmin ilk modern destekçilerinden biri olarak kabul edilir. Muhafazakâr tepkilerin hedefi olan Godwin, *Frankenstein*'ın yazarı Mary Shelley'nin de babasıdır.

17 Anaxagoras (MÖ 500–428): Yunan doğa filozofu. Atom ilk kez onun tarafından ortaya atılmıştır. Fizikte bilinen ilk kavramlardan biridir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

durumdan haberdar olmaması için ne yapmam gerektiğini düşündüm. Çoğunluğun şefkatini dilencilikten bile daha fazla uzaklaştıracak, erdem ve mutluluk timsali insanların öfkesini çekecek olan biçareliğimi tanınmadığım bir yerde daha kolay gizleyebilirdim. Tereddüt etmedim. Tabiatım gereği aceleci bir yapım olduğundan, "Metamora"[18] tragedyasını tamamiyle zihnimden geçirmeye başladım. Bende var olmayan seslerin özellikle kahramanın repliklerinde de geçmediğini, buna ihtiyaç duyulmadığını, gırtlaksı tonun oyuna bütünüyle hâkim olduğunu anımsayınca şanslı olduğumu hissettim.

Herkesin uğrak noktası olan bir bataklığın kıyısında egzersizler yaptım ama asla Demosthenes'e öykünmedim, özgün bir yöntem geliştirdim. Yeterince silahlandığıma kanaat getirdiğimde, eşimi filizlenen tiyatro sevdama inandırmam gerektiğini düşündüm. Bunda gayet başarılı oldum, sorduğu her soruya kurbağananınkini andıran mezarlıktan yükselirmişçesine çıkan bir ses tonuyla yanıt verdim; hatta bahsettiğim tragedyadan bir bölümü ezbere okudum ve bu bölümün her konuya uygun düşeceğini fark ettiğimde çok şaşırdım. Repliği okurken şaşı bakıp dişlerimi göstermekten, dizlerimi titretip ayaklarımı sürümekten, hatta yetkin bir aktörün inceliklerini sergilemekten çekinmedim. Rolümde o kadar başarılı oldum ki bana deli gömleği giydirmeye kalkıştılar ama neyse ki soluğumu yitirdiğimi anlamadılar.

Hazırlıklarımı tamamladıktan sonra bir sabah erken saatte 'ye giden posta arabasına bindim, soranlara acil bir işim olduğunu söylemiştim.

18 "Metamora" ya da "The Last of the Wampanoags", John Augustus Stone tarafından yazılan, 1829'da sahnelenen ve başrol oyuncusu Edvin Forrest'ın yıldızını parlatan bir tragedya. Hikâye 17. yüzyıl New England'ında Püritenlerin arasında geçer. Başta her şey huzur içinde ilerlerken, çatışma başlar. Aile beyaz yerleşimciler tarafından katledilir ve Metamora son *nefesinde* İngilizlere lanet okur.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Araba hıncahınç doluydu fakat şafak vakti olduğundan insanların yüzleri seçilemiyordu. Cüsseli iki adamın arasında sıkışmış bir halde sessizce otururken bir başka iriyarı adam özürlerini iletirken boylu boyunca üstüme uzandı ve çok geçmeden böğürtüsüyle meşhur Phalaris boğasını bile utandıracak kadar yüksek sesle horlamaya başladı. Horultusu gırtlaksı sesimi bastırdı, neyse ki solunum organlarımın durumu boğulmamı engelliyordu.

Kentin kenar semtlerine vardığımızda gün doğmak üzereydi, işkencecim doğrulup kendine çekidüzen verdi ve nezaketimden ötürü bana teşekkür etti. Hareketsiz olduğumu fark edince (kollarım ve bacaklarım yerlerinden çıkmış, başım da yana düşmüştü) endişelenerek diğer yolcuları uyandırıp avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı, yanına sağ salim bir yol arkadaşı yerine bir ceset oturtulduğundan emindi. Bunu kanıtlamak için sağ gözüme yumruğunu indirdi.

Sonra diğer dokuz yolcu kulaklarımı çekiştirdi. Genç bir asistan doktor ağzıma bir ayna tuttu ve soluk alıp vermediğimi görünce işkencecimin söylediklerini onayladı. Hep bir ağızdan konuşup bir daha bu tip bir katakulliye gelmeyeceklerini ve cesetle birlikte yola devam etmeyeceklerini beyan ettiler.

Meyhane Karga'nın önünden geçerken beni arabadan atıverdiler. Arabanın sol arka tekerinin altında kaldığı için iki kolum da anında kırıldı. Sürücü en büyük bavulumu ardımdan attığı için müteşekkirim ama ne acı ki bavulu başıma nişan alarak kafatasımı çatlatmayı başardı.

Oldukça konuksever bir adam olan meyhanene işletmecisi bavulumun içindekileri görünce bir nebze de olsa benimle ilgilendi ve on dolarlık bir fatura ve makbuz karşılığında beni bir cerraha teslim etti.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Cerrah beni evine götürür götürmez otopsiye başladı. Fakat kulaklarımı keserken yaşam belirtilerini hissetti ve bu çetrefilli durumu paylaşmak üzere eczacıyı çağırttı. Bu arada kesip biçmeye devam etti ve iç organlarımın çoğunu bedenimden ayırdı.

Eczacı öldüğümden emindi. Onları yaşadığıma ikna etmek için tekmeler atıp çırpınmaya çalıştım, nitekim cerrahın kesip biçme işlemleri kendime gelmemi sağlamıştı. Boş yere çabaladım durdum, oldukça bilgi sahibi olan eczacı birkaç teşebbüsten sonra durumumun galvanik pilin etkisiyle şekillendiğinde karar kıldı. Pek çok kez konuşmaya yeltensem de, ağzımı bile açamamam beni üzmüştü; yoksa onlara Hipokrat patolojisi üzerine bir demeç verip saçma tezlerini çürütmeyi çok istemiştim.

Kararsız kaldıkları için, sonunda daha sonra tekrar incelenmem hususunda hemfikir oldular. Beni tavanarasına taşıdıklarında cerrahın karısı bana don ve çorap giydirirken cerrah da ellerimi ve çenemi bağladı, kapıyı kilitleyip çıktıklarında derin düşüncelere daldım.

Çenemi bağlamamış olsalardı konuşabilecektim, bunu fark ettiğimde her şeye rağmen içimi sevinç kapladı. Bir yandan kendimi avutmaya çalışıyor, diğer yandan da uyumadan önce hep yaptığım gibi *Tanrı Her Yerde*'den birkaç bölümü içimden okuyordum. Derken iki saldırgan kedi odaya daldı ve yatağa sıçrayıp değersiz burnum için boğuşmaya başladı.

Pers Mecusisi ya da Mige-Gush[19] kulaklarını kaybettiği için Cyrus tahtına çıkmayı başarmıştı. Burnu kopartılan

19 II. Cambyses'in dengesiz yönetimi sonucu İran'da taht Smerdis'in eline geçmişti. Ülke iç savaşın eşiğine geldiği sırada Cambyses intihar etti. Ancak sarayda Smerdis'in bir sahtekâr olduğu fikri yayılıyordu. Bazılarına göre tahtta oturan kişi Büyük Cyrus'un oğlu Smerdis değil, Gaumata adında bir Mecusi büyücüydü. Ölümsüzler'in (Ölümsüzler Perslerde on bin kişiden oluşan kralın koruyucusu ve en sadık askerlerinden oluşan birliktir) komutanı olan General Darius bu söylentileri yayarak Smerdis'e karşı isyan bayrağı açtı. Soylularla birleşerek Smerdis'i devirdi ve hükümdar oldu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Zopyrus[20] Babil'i fethetmişti, ben de yüzümden birkaç gram kaybedince kurtuldum. Canhıraş bir halde ipleri ve sargıları koparıp attım. Saldırgan yaratıklara hiddetle bakıp pencereden kendimi atarak heveslerini kursaklarında bıraktım.

Tam o sırada aramızda müthiş bir benzerlik bulunan posta arabası soyguncusu W. cezaevinden alınmış, kenar semtlerden birinde kurulmuş darağacına doğru götürülmekteydi. Uzun süren hastalığı nedeniyle kelepçeden azat edilmişti. Uyuklayan sürücüye ve altıncı piyade birliğinden iki sarhoş ere aldırış etmeden (tam da kendimi boşluğa bırakırken pencerenin altından geçen) arabada idam giysisiyle sere serpe yatıyordu.

Kör talihim burada da kendini gösterdi, arabanın üstüne düşüverdim. Kurnaz W. eline geçen bu fırsatı elbette kaçırmadı. Hemen ayağa kalktı, arabadan atladı ve gözden kayboldu. Gürültüyü duyan erler beni görünce kaçmaya kalkıştığımı (W. olduğumu sandıkları için) düşündüler ve birer yudum daha içip tüfeklerinin yardımıyla beni boylu boyunca yere uzatıverdiler.

Kısa sürede gideceğimiz yere vardık. Kendimi savunamadığımdan dolayı asılmak benim için kaçınılmazdı. Bu yüzden şapşal ve huysuz bir ruh haliyle kaderime boyun eğdim. Kötümser bir insanımdır, bir köpeğin hislerine sahibim. Cellat ilmeği boynuma geçirdiği an altımdaki düzlem açıldı.

Darağacındayken hissettiklerimi bu hususta daha önce söylenmiş sözler olmamasına dayanarak beceriyle anlatabi-

20 "Babil zapt olunmuştu. Babil yerlilerinden üç bin kişi seçilmiş ve haça gerilmişti. Zopyrus'a gelince, Dârâ onun eski yeni bütün İranlılara üstün bir iş başardığına inanıyordu. Hikâyenin gelişine göre Dârâ *"Yirmi Babil'e hâkim olmayı Zopyrus'un burnuna ve kulaklarına değişmeyeceğini"* söylemiş, onu fevkalâde taziz etmiş, ona her yıl İranlılarca en muteber hediyeleri vermiş, onu vergiden affederek Babil'in başına geçirmiş ve daha birçok ihsanlarda bulunmuştu." –Herodot, üçüncü kitap: Fıkra 160.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

lirim ama istekli değilim. İşin aslı bunu layığıyla yazabilmek için gerçekten asılmak gerekir. Nitekim yazarlar tecrübelerinden yola çıkmalıdır. Mark Antony de bu sayede sarhoşluk üzerine yazmayı başarmıştır.

Tabii ölmediğimi anlatabilirim. Asılmış olsam da soluğumu kesmeleri mümkün değildi ve sol kulağımın altında yer alan askeri düğüm dışında beni rahatsız eden hiçbir şey olmadı. Düzlemin aşağı doğru açılmasıyla boynumda hissettiğim gerilim posta arabasındaki cüsseli adamın başıma açtığı zararı hafifletti.

Yine de toplanan kalabalığa iyi bir gösteri sundum. Kasılmalarım benzersizdi. Alandaki güruh "Bir daha, bir daha!" diyerek tempo tuttu. Bayılanlar oldu, nöbet geçiren kadınları evlerine taşıdılar. Pinxit[21] fırsatı değerlendirip "Marsyas'ın Derisinin Yüzülüşü"nü[22] oracıkta resmediverdi.

Kalabalığı yeterince eğlendirdiğim anlaşıldığında cesedim darağacından indirildi, bu arada gerçek mahkûm yakalanmıştı ama bundan benim haberim olmadı.

---

21 Tabloyu yapan anlamında kullanılır, ressamın imzasından önce yazılır.

22 Apollon ve Marsyas arasındaki düello sanat tarihinde örneklerine en sık rastlanan mitolojik temalardan biridir.İki figürün müziklerini icra edişleri, düelloya yapılan hakemlik ve Marsyas'ın cezası Rönesans ve Barok dönemde sıklıkla konu edilmiştir. Apollon'un çaldığı müzik aleti kimi zaman lirden başka bir çalgı (keman gibi) olarak da betimlenmektedir. Düellonun gösterildiği resimlerde genellikle hakem olarak Kral Midas da sahnede yer alır ve kimi zaman eşek kulaklı olarak resmedilir. Marsyas'ın derisinin yüzülmesi mitin daha yaygın olarak sahneye taşınan aşamasıdır. Marsyas ayaklarından baş aşağı biçimde bir ağaca asılmış derisi yüzülürken gösterilir. Rönesans resminin Venedik'teki en büyük ustası Tiziano'nun yapıtı, rengin kullanımı ve dramatik anlatımı ile bu mitolojik temanın en seçkin örneklerinden biridir. Bu yapıtta küçük bir köpek, Marsyas'ın asılı olduğu ağacın dibindeki kan damlalarını yalar. Sağda, küçük bir çocuğun tuttuğu başka bir köpek, köpek yavrularının olduğu resimdeki köpeğe çok benzer. Marsyas tablosundaki iki adam, bıçağı tutuşları ve şaşmazlıklarıyla (keçilerin derisini yüzen köylüler misali), sanki tuvali yarıyor gibi görünürler. Ama insan konuyu anlayıp yorumladıktan sonra bile, kendi i daha şaşırtıcı bir şeyle yüz yüze bulur! Gerçek hayatta iğrenç bir işkence sahnesi olarak görülebilecek deri yüzme sahnesi, bal rengi bir ışıkla kuşatılmış ve yaslı bir havaya bürünmüştür.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İnsanlar cesedime bakıp bana acıdılar, cesedi almak isteyen çıkmadığı için tabuta konulup şehir mahzenine kapatıldım.

Bir süre sonra kilise hademesi gidince yalnız kaldım. Marston'un "Malcontent"inde[23] yer alan şu mısra artık benim için koca bir yalandan ibaretti.

"Ölüm iyidir ve kapısı her zaman açıktır."

Yine de pes etmedim, tabutun kapağını parçalarcasına açtım ve dışarı çıktım. Mahzen rutubetli ve iç karartıcıydı, içim daraldı. Vakit geçirmek maksadıyla içeride sıralanmış tabutlara bakınmaya başladım. Tabutların kapaklarını kırıp içlerindeki ölülere bakarak derin düşüncelere daldım.

Şişmiş bir cesede takılıp düşmek üzereyken, "Bu adam kesinlikle mutsuz ve umutsuz bir adamdı. Yürümek yerine sendelemiş, insan gibi yaşamak yerine fil veya gergedan gibi hayatını sürdürmüş," diye düşündüm.

"İyileşme çabaları heba olmuş, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Öne adım atmaya kalkıştığı her an yalpalamış, adımlarının yönünü şaşırmıştır. Crabbe'in[24] şiirlerinden fazlasını öğrenememiştir. Parmak ucunda dönmenin tadına varamamıştır. *Kelebek adımı* onun için soyut bir kavramdır. Hiçbir zaman zirveye varamamıştır. Hiç çan kulesine tırmanıp kentin ihtişamını izlememiştir. Sıcak havayı düşmanı bellemiştir.

23 John Marston (1576–1634): İngiliz şair ve oyun yazarı. Yapıtlarında dönemindeki duygusal değerler ve felsefi düşünceleri alaycı bir dille eleştirmesi büyük tepkiler uyandırmıştır. 1603'te Children of Pauls topluluğu ve 1604'te Globe Tiyatrosu tarafından oynanan *"The Malcon tent"* (Memnun Olmayan) Marston'un en ünlü yapıtıdır. Öç temasını acı bir alaycılıkla işleyen bu yapıt, dilinin eskiliğine karşın hâlâ tiyatro tarihinin önemli yapıtları arasında yer almaktadır.

24 George Crabbe (1754–1832): İngiliz şair, cerrah ve vaiz. Orta sınıf ve işçi sınıfının yaşamını konu edinerek realist bir tutum sergilemiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bunaltıcı sıcaklarda bile köpekten farksız yaşamıştır. Sıcaktan bunalırken rüyalarında havasızlıktan boğulduğunu ya da Osse ve Pelion dağlarını görmüştür. Soluksuz kalmıştır. Kesinlikle soluksuz kalmıştır. Üflemeli çalgıların gereksizliğine inanmıştır. Kendi kendine çalışan fanları, yel değirmeni yelkenlerini ve vantilatörleri icat etmiştir. Körük imalatçısı Du Pont'u hor görmüştür ve puro içeyim derken öteki dünyayı boylamıştır." Kör talih! Bu bahtsızlığa kalpten üzüldüm.

"Ama işte," dedim aşinalık uyandıran zayıf, uzun boylu, garabet adamı görünce. "İşte bu dünyada acınmayacak kişilerden biri de bu!" Cesede iyice yaklaştım, adamı burnundan tuttuğum gibi oturur pozisyona getirip aramıza belli bir mesafe koyarak konuşmaya devam ettim.

"Acınacak tarafın yok!" dedim. "Kim bu gölgeye acır? Hayattayken kendi payına düşen mutluluğu tatmadı mı? Yüce anıtların, kulelerin, paratonerlerin, karakavakların yılmaz bekçisiydi. "Siluetler ve Gölgeler" üzerine yazdıklarıyla ölümsüzlüğü elde etti. "Kemikler Üzerindeki Güney"in son baskısını ustalıkla yayınladı. Genç yaşta üniversiteye girip basınç bilimi üzerine çalıştı. Eve döndüğünde durmadan korno çaldı. Gaydaya tenezzül etmedi. Zamana kafa tutan Albay Barclay[25] ona kafa tutamazdı. Yazarlardan en çok Rüzgâr Acemisi ve Saf Nefes'i, ressamlardan da Bay Fizyonomi'yi severdi. İçine gaz çekerek gösterişli bir şekilde öldü; Hieronymus'taki *fama pudicitae* gibi *levique flatu corrupitur*.[26] Kuşkusuz o bir...

---

25 Robert Barcley Allardice of Ury (1779–1854): İskoç yürüyüşçü. 1809'da, bin saatte bin mil yürüyerek rekor kırmıştır. Yürüyüş yarışlarının atası olarak bilinir.

26 *Tenera res in feminis fama pudicitiae, et quasi flos pulcherrimus, cito ad levem marcessit auram, levique flatu corrumpitur, maxime, etc;. Hieronymus ad Salvinam. "Kadınlar namus konusuna hassasiyetle yaklaşır, çünkü namus öyle hassastır ki en hafif rüzgârda solar, kurur."* –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Nasıl dersiniz bunu? Nasıl?" diye sözümü kesti suçlamalarımı yönelttiğim kişi, bir yandan da solumaya, sargılarını parçalamaya çalışıyordu. "Burnumu neden sıkıştırdınız, Bay Nefes Yoksunu? Zaten ağzım sımsıkı kapalı. İçimdeki nefesi nasıl tüketeceğimi de biliyor musunuz? Bilmiyorsanız izleyin. Benim durumumda ağzını açabilmek, bir beyefendinin sözünü kesmek için gelmiş olduğunu sanmayan biriyle rahatça konuşabilmek çok güzel. İnsanın sözünün kesilmesi ne kadar can sıkıcı, değil mi? Kesinlikle bu hususta bir yasa çıkartılmalı. Siz de böyle mi düşünüyorsunuz? Hemen yanıtlamayın sorumu, sırayla konuşalım. Ne işiniz var burada? Aman anlatmayın, önce ben anlatayım! Berbat bir kaza geçirdim! Büyük bir felaket! Kısa bir süre önce siz rol kesmeye soyunduğunuzda pencerenizin altından geçerken korkunç bir şey oldu! "Soluğunu kapmak" ne demek bilir misiniz? Aman, sakın cevap vermeyin! Zaten soluk zenginiydim. Bu yetmezmiş gibi başkasınınkini de kaptım! Yolda Bay Geveze'ye rastladım, hiç susmadığı için tek kelime konuşamadım. Gerginlikten atak geçirdim, Bay Geveze korktu ve bir anda sır oldu. Öldüğümü sanıp beni buraya getirdiler. Hakkımda atıp tuttunuz! Yalancısınız! Ne korkunç! Ne şaşılası! İğrenç! Akıl almaz! Vesaire, vesaire, vesaire, vesaire..."

Bu beklenmedik konuşmanın beni nasıl şaşırttığını, bir süre sonra komşum Bay Yetkin Nefes olduğunu anladığım beyefendinin tesadüfen kaptığı soluğun bana ait olduğunu fark ettiğimde hissettiklerimi, bu duruma ne denli sevindiğimi hayal bile edemezsiniz. Zaman, mekân ve şartlar başıma gelenleri açıklamaya yetiyordu. Ama yine de Bay Y.'nin burnunu hemen bırakmadım, hiç değilse karaka-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

vakların mucidi açıklamalarını sürdürürken bunu yapamazdım.

Tedbiri elden bırakamazdım. Kurtuluşa varacak yolda sinirlerimi gerecek engeller bulunuyordu. Kendileri için kıymetsiz ve hatta rahatsız edici olsa bile pek çok insan elindekilerin kıymetini, başkalarının ona kavuşması veya kendilerinin onu bırakmasına göre biçerdi. Bu durum elbette Bay Yetkin Nefes için de geçerliydi. Kurtulmak için heves ettiği soluğu sahiplenmek istediğimi anladığında onun doyumsuzluğuna karşı kendimi nasıl koruyacaktım? Eline fırsat geçti mi yan komşusunun evini rahatlıkla soyacak hainlerin soluk aldığını, (Epictetus'un[27] dediği gibi) insanların kendi dertlerine düştükleri zamanın başkalarına yardım etmeyi düşünmeyecekleri zaman olduğunu kederle anımsadım.

Bunları düşünürken adamın burnunu bırakmadan bağırmaya başladım.

"Canavar!" dedim hiddetle. "Canavar! Seni çift soluklu ahmak! Çift solukla lanetlenen günahkâr! Benimle bu denli samimi konuşmaya nasıl cüret edersin? Evet, 'yalan söylüyor ve susuyorum', tek soluklu bir beyle ancak bu kadar konuşulabilir. Mustarip olduğun soluktan seni kurtarabilecekken kalkmış bana neler anlatıyorsun?"

27 Epictetus (55–135): Yunan stoacı filozof. Gençliğini Neron tarafından azat edilmiş oldukça zengin Epaphroditos'un kölesi olarak Antik Roma'da geçirdi. 89-95 yılları arasında bir tarihte Domitianus tarafından diğer filozoflarla sürgüne gönderildi. Sürülmesinin ardından Nicopolis'e gitti ve orada ünlü bir felsefe okulu kurdu. Bu okul imparator Hadrianus tarafından bile ziyaret edildi ve en meşhur öğrencisi Arrianus hakkını vererek büyük bir tarihçi oldu. Stoacı yaşam biçimine uygun olarak öğretim ve entelektüel arayış içinde son derece sade bir hayat sürdü. Kendi elyazısı ile kayaya kazıyarak yazdığı yazıların ("Hür İnsan Üzerine Bir Şiir") halen Isparta'nın Sütçüler ilçesine bağlı "Yazılı Kanyon" denilen bölgede durduğu söylenmektedir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Karşılık vermesi için Brutus gibi bekledim. Bay Yetkin Nefes fırtına misali esip gürledi. İtirazlar, özürleri kovaladı. Sonunda her arzuma koşulsuz itaat edecek hale geldi.

Ve adamcağız bana soluğumu geri verdi, ben de durumumu kılı kırk yararak inceleyip karşılığında ona bir makbuz sundum.

Bu akıl almaz anlaşmadan üstün körü bahsettiğimin farkındayım, belki de beni suçlayacaksınız. Fiziki felsefenin sıra dışı yanını çözümleyebilecek bu tuhaf olayın ayrıntılarını anlatmamı bekleyeceğinizden eminim.

Fakat bunlara verecek cevabım yok. Yine de bir şeyi söylemeden geçemeyeceğim. Öfkesinin kurbanı olmayı asla istemeyeceğim birinin çıkarlarını etkileyen çok nazik durumlar söz konusuydu; böylesi bir durumda ne kadar az konuşursam o kadar iyi.

Anlaşmaya vardıktan sonra mahzenden kurtulduk. Güç birliği yapıp avazımız çıktığı kadar bağırdık ve sesimizi duyurmayı başardık. Liberal editör Keskin Makas "yeraltından yükselen seslerin özelliği ve kaynağı" üzerine makaleler yayımladı. Demokratların taraftarı bir gazetede ise bu makaleleri temel alan yanıt, düzeltme ve mazeret yazıları yayınlandı. Fakat Bay Yetkin Nefes ile benim mahzenden kurtulmamız tarafların karşılıklı saçmaladığını kanıtlar nitelikteydi.

Okurun dikkatini görülmeyen, sezilmeyen, tam olarak çözülemeyen felaketlere karşı korunmanın en etkin silahına, yani felsefi düşünceye çekmeden, coşkulu hayatın içinde kendine yer bulan bu garip olaya dair anlatacaklarımı bitirmem mümkün değil. Eskiden Yahudiler de ciğerlerinin tüm gücüyle "Amin!" diyen bütün kulların cennete kavuşacağını

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

düşünürlerdi. Hatta Atina'yı veba sardığında ve bu felaket önlenemediğinde Epimenides'e,[28] Laertius'un[29] bu filozofu anlatan ikinci kitabında bahsettiği üzere, "uygun Tanrı'ya" kutsal bir mabet inşa etmesi telkin edilmişti.

LYTTLETON BARRY

28 Efsanevi bir Yunan filozof. Efsaneye göre Zeus için bir mağarada kırk altı yıllık bir uykuya dalmıştır. Uyandığında kendisine Zeus tarafından öngörü yeteneği bahşedilir.
29 Yunan filozofların biyografisini yazan kişi. Eserlerinde bilgelerin yaşamöykülerini, onlarla ilgili söylenceleri, bilgelerin düşüncelerini kaleme almıştır. Açıklamalarında, bir bilge için, diğer bilgelerin dile getirdiği yargıları da alıntılar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

TUHAFLIK MELEĞİ

Bir Fantezi

Aylardan kasımdı. Serin bir ikindi vaktiydi. En eften püften yemeğin hazmı zor yerinin mantarı olduğu fevkalade doyurucu bir sofradan az evvel kalkmıştım. Yemek odasında tek başıma oturmuş, ayaklarımı şömine siperine dayamış, üzerinde tatlılar, birkaç şişe şarap, cin ve likör şişeleri bulunan küçük bir masayı yanı başıma, ateşin karşısına çekmiştim. Erken vakitte Glover'ın "Leonidas"ını, Wilkie'nin "Epigoniad"ını, Lamartine'in "Pilgrimage"ını, Barlow'un "Columbiad"ını, Tuckerman'ın "Sicily"sini ve Griswold'un "Curiosities"ini okuduğumdan serseme dönmüştüm. Lafitte'nin[30] yardımıyla toparlanmaya çalışmış olmam da bir işe yaramayınca çaresizlik içinde gazete okumaya başladım. "Kiralık ev", "kayıp köpek" ile "kaçak eşler ve çıraklar"la ilgili yazılara göz gezdirip azimle editörün yazısını okumaya koyuldum. Başından sonuna dek okuyup da hiçbir şey anlamayınca Çince yazılmış olabileceğini düşünerek sondan başa doğru yeniden okudum, ancak memnuniyet verici bir sonuca ulaşamadım. Tam,

Eleştirmenlerin bile eleştirmediği
Dört yapraklı neşe saçan bu folyoyu[31]

30 Kaliteli bir kırmızı şarap.
31 William Cowper'ın (1731–1800) "The Winter Evening" adlı şiirinden.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tiksinerek fırlatıp atacaktım ki şu paragraf ilgimi çekti:

"Pek çok tuhaf ölüm biçimi vardır. Bir Londra gazetesi oldukça tuhaf bir nedenle ölen birinden bahsediyor. Bu adam, yün kumaş parçasının içine uzun bir iğne konulup, sonra da teneke bir borunun içinden üflenerek hedefe yönlendirilen 'dart üfleme' oyununu oynuyormuş. İğneyi borunun ters tarafına koyup sertçe üflemek amacıyla derin bir nefes alınca iğne boğazına kaçmış. Ciğerlerine giren iğne yüzünden adam birkaç gün içinde ölmüş."

Bunu görünce nedensiz bir öfkeye kapıldım. "Bu, berbat bir yalan!" diye haykırdım, "Tamamen sahtekârlık, rezil bir aldatmaca, Cocaigne'de dizdiği harf başına para alan zavallı bir herifin uydurduğu hikâye. Bu tipler, çağımız insanının abartılı saflığını bildiklerinden, kıvrak zekâlarıyla olanaksız hayali şeyler –adlandırdıkları gibi tuhaf kazalar– uyduruyorlar. Fakat aklıselim biri (işaretparmağımı bilinçsizce burnuma dokundurarak 'tıpkı benim gibi' diye ekledim), benim gibi düşünebilen biri son zamanlarda bu "tuhaf kazalardaki" niceliksel artışın pek de tuhaf olmadığını anlar. Ben şahsen "tuhaflık" içeren hiçbir şeye inanmamaya karar verdim."

"*Mein Gott*,[32] o halde ahmağın tekisin sen!" dedi, bu yaşıma dek duyduğum en garip seslerden biri. Önce kulaklarımda kabahat buldum –insan fazla sarhoş olduğunda kimi zaman böyle hisseder– ama tekrar düşündüğümde bunun büyük bir sopayla vurulan boş bir fıçının sesine benzediğine kanaat getirdim. Hatta belirgin heceler ve kelimeler işitmeseydim, bundan kuşku bile duymazdım. Endişeli biri değilimdir, üstelik içtiğim birkaç kadeh Lafitte de beni epeyce cesaretlendirmişti; dolayısıyla hiç korkmadım, bu beklenmedik misafiri

32 (Alm.) "Aman Tanrım!"

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

görebilmek için usulca başımı kaldırıp pürdikkat odayı inceledim ancak kimseyi göremedim.

Ben bakınmayı sürdürürken "Püf!" diye devam etti ses, "yanı başında otuyduğumu göyemiyoysan dut gibi olmuşsun demektiy."[33]

Böylece hemen önüme bakmayı akıl ettim, gerçekten de masanın üzerinde anlatması imkânsız olmasa da tarif etmesi oldukça zor biri oturuyordu. Gövdesi bir şarap veya rom fıçısı gibiydi ve Falstaff'inkine[34] benziyordu. Altta bacak niyetine iki küçük fıçı, üstte ise kol niyetine iki uzun şişe vardı, şişelerin boyunları el görevini üstlenmişti. Canavarın başı, kapağının ortası delikli, enfiye kutusu misali kaba kendirden yapılma bir mataraydı. Tepesindeki hunisi, bir süvari başlığı gibi öne doğru inen matara, fıçının yanı başında duruyor ve deliği benden tarafa bakıyordu. Yaşlı bir hizmetçinin büzülmüş ağzını andıran bu delikten yaratığın anlaşılır olması için uğraştığı homurtular yükseliyordu.

"Diyoyum ki," dedi, "Yanında otuyduğumu göyemiyoysan dut gibi olmuşsun demektiy, ayyıca gazetede yazılanlaya inanmıyoysan ahmağın teki olmalısın. Hepsi geyçek."

Oldukça şaşkındım, yine de vakur bir tavırla "Sen de kimsin?" diye sordum. "Buraya nasıl girdin ve ne anlatıyorsun?"

"Buyaya nasıl geldiğim seni ilgilendiymez," diye karşılık verdi yaratık. "Sadece inandığım şeyi anlatıyoyum. Ayyıca beni kendi gözleyinle göyebilesin diye buyaya geldim."

"Sen, serserinin tekisin," dedim. Şimdi zili çalıp uşağımı çağıracak ve seni def etmesini söyleyeceğim."

33 Tuhaflık Meleği'nin konuşmaları yazar tarafından bu şekilde kurgulanmıştır.

34 Sör John Falstaff, ya da kısa adıyla Falstaff, Shakespeare'in yarattığı en ilginç komik karakterlerinden biri. *IV. Henry*'nin önemli karakterlerinden biri, belki de en önemlisi olan Falstaff zevk, sefa ve seks düşkünü, zeki ve kurnaz, sivri dilli ve hazırcevap, bencil ve utanmaz, yalancı ve palavracı, işini bilen ve düzenbaz, kendine olan teveccühü sınırsız bir kişi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"He! He! He!" dedi herif. "Hu! Hu! Hu! Bunu yapamazsın ki!"

"Yapamaz mıyım?" diye karşılık verdim. "Ne demek istiyorsun sen? Neyi yapamazmışım?"

"Zili çalamazsın," diyerek küçük, pis ağzıyla sırıtmaya yeltendi.

Hemen tehdidimi gerçekleştirmek üzere doğrulmaya çalıştım ama zorba herif birden masanın üzerinden uzanıp o uzun şişe kollarından biriyle alnıma vurunca koltuğa yığılıp kaldım. Hayrete düşmüştüm, ne yapacağımı bilemez haldeydim. Bu arada o konuşmaya devam etti.

"Göyüyoysun ya," dedi. "Sen en iyisi sakince otuy, kim olduğumu öğyeneceksin simdi. Bak bana! Göyüyoy musun? Ben, *Tuhaflık Meleği*'yim."

"Gerçekten de tuhafsın," demeye cüret ettim, "ama ben meleklerin kanatları olduğunu sanırdım."

"Kanat mı?" diye bağırdı epeyce öfkelenerek. "Ne kanadı yahu? *Mein Gott!* Tavuk muyum ben?"

"Hayır, elbette tavuk değilsin," diye karşılık verdim ürkerek.

"O halde uslu uslu otuy, yoksa yine vuyuyum. Tavuklayın, baykuşlayın, şeytanın, iblisleyin kanatlayı vaydıy. Melekleyin kanadı olmaz ki, zaten ben de *Tuhaflık Meleği*'yim."

"Pekâlâ, burada ne işin var?"

"Ne işim mi vay?" diye bağırdı yaratık. "Benim gibi biy beye, bir meleğe bu soyuyu soyduğuna göre nezaketsiz biyisin."

Melek de olsa bu sözlere katlanamazdım, cesaretimi toplayarak yanımdaki tuzluğu kapıp beklenmedik bu misafirin kafasına fırlatıverdim. Ya o yana çekildi ya da ben ıskaladım, neticede sadece şömine rafı üzerindeki saatin kristal camını

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tuzla buz ettim. Melek ise karşılık olarak alnıma öncekine benzer iki üç yumruk indirdi. Böylece durumu kabullendim, acıdan yahut küçük düşürülmekten dolayı gözlerimden birkaç damla yaş süzüldüğünü utanarak da olsa itiraf etmeliyim.

"*Mein Gott!*" dedi Tuhaflık Meleği. Sefaletimi görünce belli ki yumuşamıştı. "*Mein Gott*, ya çok sayhoşsun ya da canın sıkkın. Şayabı sulandıyayak içmelisin, sek içme. Al da iç şunu ve sakın ağlayayım deme."

Tuhaflık Meleği üçte biri Porto şarabıyla dolu olan kadehimi, şişe ellerinden biriyle döktüğü şeffaf bir sıvıyla doldurdu. Bu şişelerin boğazlarındaki etiketlerde "Kirschenwasser"[35] yazılıydı.

Meleğin bu düşünceli tavrı ve nezaketi beni epeyce yatıştırdı, böylelikle Porto şarabıma ara sıra eklediği suyun da yardımıyla nihayet onun o tuhaf sözlerini dinleyebilecek hale geldim. Anlattığı her şeyi tekrarlamam mümkün değil fakat anladığım kadarıyla o insanların başına gelen türlü *tersliklerden* sorumlu olan cindi ve kuşkuya düşenleri şaşırtacak *tuhaf olayların* gerçekleşmesine önayak oluyordu. Bir iki kez iddialarına inanmadığımı söylemeye niyetlendim ama çok öfkelendi, bu yüzden uslu uslu oturup konuşmasına izin vermemin en akıllıca karar olacağını düşündüm. O keyfince konuşurken ben arkama yaslanıp gözlerimi kapadım, kuru üzüm yiyip çöplerini etrafa fırlatarak kendimi avuttum. Fakat bu tavrım da meleği öfkelendirdi. Kızgınlıkla ayağa kalkıp hunisini gözlerinin üzerine düşürerek tumturaklı bir küfür etti. Bana kendince gözdağı verip Gil-Blas'taki başpiskoposun dilinde *"Beacoup de bonheur et un peu plus de bon sens"*[36] diyerek selam verdikten sonra gitti.

35 Bir konyak türü.

36 Fransız yazar Alaine -René Lesage'ın (1668–1747) *Gil Blas* adlı yapıtından. *"Size bol şans ve biraz da nezaket dilerim."*

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Gidişiyle rahatladım. İçtiğim birkaç kadehcik Lafitte uykumu getirmişti, akşam yemeklerinden sonra âdet edindiğim üzere on beş yirmi dakika şekerleme yapmaya karar verdim. Saat altıda erteleyemeyeceğim bir randevum vardı. Evimin sigorta poliçesinin süresi önceki gün dolmuştu ve şirket yetkilileriyle saat altıda görüşmek üzere sözleşmiştik. Şömine rafının üstündeki saate baktığımda (cebimdeki saate bakamayacak kadar uykum vardı) yirmi beş dakikam olduğunu görünce sevindim. Saat beş buçuktu. Sigorta ofisine yürüyerek beş dakikada gidebilirdim ve şekerlemelerim yirmi beş dakikayı geçmezdi. Kendimden emin bir biçimde uykuya daldım.

Uyanıp saate baktığımda her zamanki gibi on beş yirmi dakika yerine sadece üç dakika uyumuş olduğumu idrak ettiğimde bir an tuhaf olayların gerçekleşebileceğini düşündüm, randevu saatine daha yirmi yedi dakika vardı. Yeniden uyuyup ikinci kez uyandığımda saatin *hâlâ* altıya yirmi yedi kalayı gösterdiğini fark edince hayrete düştüm. Kalkıp baktığımda saatin durmuş olduğunu gördüm. Cebimdeki saat yedi buçuğu gösteriyordu, yani iki saat uyumuş ve randevumu çoktan kaçırmıştım. "Aman, neyse," dedim. "Yarın sabah sigorta şirketini arayıp özür dilerim. Peki, bu saat niye durdu acaba?" Saati inceleyince Tuhaflık Meleği'nin attığı nutuk sırasında etrafa fırlattığım kuru üzüm çöplerinden birinin saatin kırık camından geçip tuhaf bir biçimde saatin anahtar deliğine sıkışmış olduğunu ve yelkovanı durdurduğunu gördüm.

"Peki," dedim. "Anlaşıldı. Her şey açık ve net. Böyle şeyler bazen olur."

Daha fazla düşünmeyip uyku saatim gelince yatağa girdim. Başucuma bir mum koyup *Tanrı Her Yerde*[37] adlı kitap-

37 *Omnipresence of the Deity* adlı eser, Robert Montgomery tarafından 1828 yılında yazılmış bir şiir kitabıdır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tan birkaç sayfa okumaya niyetlendim ama maalesef mumu yanar halde bırakarak uyuyakaldım.

Rüyalarımda Tuhaflık Meleği'ni görmem beni huzursuz etti. Sanki ayakucumda duruyor, perdeleri açıp bir rom fıçısının boğuk, berbat sesiyle ona saygısızlık yaptığım için benden intikam alacağına dair tehditler savuruyordu. Uzun bir nutuk attıktan sonra başındaki huniyi çıkardı, borusunu boğazıma sokup kol namına takındığı uzun şişelerden biriyle beni Kirschenwasser sağanağına tuttu. Nihayet bu acıya dayanamayıp uyandım, o sırada bir fare başucumdaki yanan mumu almış kaçıyordu, mumla birlikte deliğine girmesini engelleyemedim. Çok geçmeden burnuma kesif, boğucu bir koku gelmeye başlayınca evin yanmaya başladığını anladım. Büyük bir patlamanın ardından alevler etrafı sardı ve şaşırtıcı bir süratle bütün ev tutuştu. Tek çıkış yolum pencereydi. Aşağıda toplanan kalabalık uzun bir merdiveni hemen pencerenin altına dayadı. Merdiven yardımıyla hızla ve güvenle aşağıya inerken çamurun içinde uyumakta olan, koca göbeği ve dış görünüşüyle bana Tuhaflık Meleği'ni anımsatan iri bir domuzun birden tam da merdivenin dibinde sol omzunu kaşımaya karar vermesiyle bir anda kendimi yerde buldum, maalesef bir kolumu kırmıştım.

Sigortasızken bu kazayı geçirmem ve saçımı kaybetmem –saçım tamamen yanmıştı– beni feci şekilde etkilemişti, bu yüzden evlenmeye karar verdim. Yedinci kocasını yitiren ve kederli, zengin bir dul tanıyordum, onun derdine derman olmak istedim. Gönülsüzce de olsa teklifimi kabul etti. Şükranla ve hayranlıkla önünde diz çöktüm. Nezaketle eğilip gür buklelerini Grandjean'dan[38] geçici olarak edindiğim peruğuma değdirdi. Nasıl oldu bilmiyorum, ayağa kalktığımda kel

38 Auguste Grandjean, dönemin saç bakımı ve peruk uzmanı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

başım parlıyor, kadınsa yüzünün yarısı peruğumla kapanmış bir halde küçümser ve öfkeli bir edayla bana bakıyordu. Böylece o dulla evlenme hayallerim beklenmedik ama doğal bir kaza neticesinde heba oldu.

Umutsuzluğa kapılmayıp daha merhametli bir kalbi kazanmaya karar verdim. Kısa da sürse şans yüzüme güldü ancak yine küçük bir kazayla her şey allak bullak oldu. Kentin seçkin kesimiyle dolu kalabalık bir caddesinde nişanlımla karşılaştık. Eğilip onu selamlamaya çalışıyordum ki birdenbire gözüme bir cisim kaçtı ve bir anlığına resmen kör oldum. Tekrar görmeye başladığım anda gönlümün sultanı kayıplara karışmış, onu selamlamadan geçip gittiğimi sanıp bana kırılmıştı. Aniden gerçekleşen (halbuki herkesin başına gelebilirdi) bu kazanın verdiği şaşkınlığı henüz üzerimden atamamışken yanıma Tuhaflık Meleği geldi ve nazik bir tavırla bana yardım etmek istedi. Acıyan gözümü incitmeden inceledikten sonra içinde bir damla olduğunu (bu da neyse artık) söyledi ve bunu çıkarıp rahatlamamı sağladı.

Ecelimin geldiğine kanaat getirdiğimden (nasılsa talihim yolunda gitmeyecekti), en yakın nehre gittim. Tamamen soyunup (neden doğduğumuz gibi çıplak ölmeyelim ki?) nehre atladım. Tek görgü tanığım konyak emmiş mısır tanelerini yemek için sürüden ayrılmış bir kargaydı. Ben suya daldığım an bu karga en gerekli giysimi kapıp havalandı. O anda intihar teşebbüsümü erteleyip olabildiğince hızlı koşarak hırsızı kovaladım. Fakat kör talihim devam ediyordu. Malımı çalan hırsızı yakalamaktan başka bir şey düşünemeyip hızla koşarken birden ayaklarımın *toprağa* basmadığını fark ettim. Neticede bir uçurumdan aşağıya düştüm ve tesadüfen oradan geçen bir balonun halatına tutunarak savrulup parçalanmaktan kurtuldum.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kendimi toparlamayı başardığımda tepemdeki havacıyı durumumdan haberdar etmek için olanca gücümle bağırdım. Ancak nafile çabaladım. Alçak herif ya beni duymuyor yahut beni umursamıyordu. Balon yükseldikçe kuvvetim tükendi. Tam kör talihime boyun eğip kendimi denize bırakacaktım ki boğuk bir melodi umutlarımı yeşertti. Başımı kaldırdığımda Tuhaflık Meleği'ni gördüm. Kollarını kavuşturup sepetin kenarına yaslanmış, sakince tüttürdüğü pipoyla halinden son derece memnun görünüyordu. Konuşamayacak haldeydim, yalvarırcasına ona baktım.

Tek kelime etmeden öylece yüzüme baktı. Lületaşından yapılmış piposunu ağzının sağ yanından sol yanına geçirdikten sonra lütfedip konuşmaya başladı.

"Sen de kimsin? Orada ne yapıyoysun?"

Bu küstahlığa, zulme ve sahte sözlere karşın sadece "Yardım et!" diyebildim.

"Yaydım et!" diye tekrar etti. "Al şu şişeyi de başının çayesine bak!" diye bağırdı. Bunu söyledikten sonra elindeki Kirschenwasser şişesini aşağı bırakıverdi. Şişe kafamın tam ortasına isabet ettiğinde beynim yerinden fırlayıp çıktı sandım. Tam kendi irademle ölmeye karar vermiştim ki meleğin sesini işittim.

"Duy! Acele etme. Diğey şişeyi de göndeyeyim mi yoksa kendine geldin mi?"

Başımı çarçabuk iki kez salladım; birincisi olumsuz anlamda ikinci şişeyi istemediğimi anlatmak için, ikincisi de olumlu anlamda kesinlikle *kendimde* olduğumu vurgulamak için. Bu şekilde meleği bir nebze sakinleştirmeyi başardım.

"Pekâlâ, aytık inanıyoy musun? Tuhaf şeyleyin geyçekleşebileceğine inanıyoy musun?" diye sordu.

Tekrar başımı olumlu anlamda salladım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"Peki, bana, *Tuhaflık Meleği*'ne de inanıyoy musun?"

Bir kez daha başımı olumlu anlamda salladım.

"Peki, şapşal bir sayhoş olduğunu kabul ediyoy musun?"

Başımı bir kez daha salladım.

"O halde *Tuhaflık Meleği*'ne inandığını gösteymek için sağ elini sol pantolon cebine sok şimdi."

Bunu yapmam imkânsızdı. Öncelikle merdivenden düştüğümde sol kolumu kırmıştım, bu yüzden sağ elimi bırakırsam düşerdim. Ayrıca karga pantolonumu kapıp kaçırmıştı. Bu yüzden –meleğin son derece makul talebini o an için yerine getiremeyeceğimi anlatmaya niyetlenerek– istemeye istemeye başımı olumsuz anlamda salladım. Başımı sallamam yeni bitmişti ki, "O halde cehenneme kaday yolun vay!" diye bağırırken halatı keskin bir bıçakla kesti. O esnada tam da (tadilatını tamamlattığım) evimin üzerinden geçiyorduk. Halat kesilince baca ağzından balıklama dalıp yemek odasındaki şömineden çıktım.

Kendime geldiğimde (bu düşüş beni epeyce serseme çevirmişti) saat sabahın dördüydü. Balondan düştüğüm yerde sere serpe yatıyordum. Başım sönmüş bir ateşin külleri arasındayken, ayaklarım ne olduğunu anlayamadığım yiyecek parçalarının, bir gazetenin, birkaç kırık bardak ve boş bir Schiedam Kirschenwasser şişesinin arasında devrilmiş küçük bir masanın üzerinde duruyordu. *Tuhaflık Meleği* intikamını böyle aldı işte.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BALON ŞAKASI

[Norfolk'tan Express'le gelen şaşırtıcı haber! Atlantik üç günde aşıldı! Bay Monck Mason'ın uçuş makinesinin büyük zaferi! Bay Mason, Bay Robert Holland, Bay Henson, Bay Harrison Ainsworth ve dört kişi daha "Victoria" adlı güdümlü balonla kıtalararası gerçekleştirdikleri Yetmiş Beş saatlik yolculuktan sonra Güney Carolina, Charlestown yakınlarındaki Sullivan Adası'na vardı! İşte yolcuğun tüm ayrıntıları!

Büyük puntolarla verilen ve hayranlık ifadeleriyle dolu ekteki bu nüktedan haber ilk olarak günlük bir gazete olan *New York Sun*'da yayımlandı ve Charleston gazetelerinde yayımlanana dek bazı *meraklı tazeler* haberi tez elden yayma görevini üstlendiler. Haberi veren tek gazete" resmen kapışıldı. Aslında (bazılarının iddia ettiği üzere) "Victoria" bahsi geçen yolculuğu sonuçlandıramadıysa, başarının neden engellendiğini saptamak çok zor olacaktır.]

Büyük sorun nihayet çözüldü! Gökyüzü de toprak ve su gibi bilime teslim oldu. Bundan böyle insanlık için yaygın ve elverişli bir anayol olacak. *Atlantik balonla aşıldı!* Üstelik büyük güçlüklerle veya tehlikelerle karşılaşılmadı. Güdümlü bir makineyle ve yetmiş beş saat gibi kısa bir sürede kıtalararası geçiş tamamlandı! Charleston, S. C.'deki temsilcimiz sayesinde bu sıra dışı yolculuğun ayrıntılarını aktarıyoruz. Sör Everard Bringhurst; Lord Bentinck'in yeğeni Bay Osborne;

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ünlü havacılar Bay Monck Mason ve Bay Robert Holland; "Jack Sheppard"ın ve daha pek çok kitabın yazarı Bay Harrison Ainsworth; yakın bir tarihte uçan bir makine tasarlayıp başarısız olan Bay Henson ve Woolwichli iki denizci olmak üzere toplam sekiz kişi bu ayın altısında cumartesi sabah on birde yola çıktı ve ayın dokuzunda salı günü öğleden sonra saat iki sularında yolculuğu tamamladı.

Ufak ayrıntılar dışında kelimesi kelimesine Bay Monck Mason ile Bay Harrison Ainsworth'un ortaklaşa tuttukları günceden aktarıldığından, aşağıda verdiğimiz ayrıntılar kesinlikle doğru ve güvenilirdir. Temsilcimiz balonun kendisi, yapısı ve daha pek çok ilginç konu hakkında yapılan sözel açıklamalar nedeniyle bu baylara teşekkür borçludur. Elimizdeki elyazmasını temsilcimiz Bay Forsyth'in alelacele yazdıklarını tutarlı ve anlaşılabilir bir hale getirecek kadar değiştirdik.

BALON

Son zamanlardaki iki başarısızlık –Bay Henson ile Sör George Cayley'in denemeleri– hava ulaşımı hakkındaki kamusal ilgiyi azaltmıştı. (Önce bilim insanları tarafından makul görülen) Bay Henson'ın tasarısı; yüksek bir yere çıkarılmış eğik bir düzlemin dışsal bir güçle ittirilmesi ve bir yel değirmeninin kanatlarını andıran pervanelerin hızla döndürülmesi ilkesini baz alıyordu. Ama Adelaide Galeri'de üretilen maketlerle yapılan tüm denemelerde bu pervanelerin dönüşünün makineyi ilerletmediği, üstelik uçmasını da engellediği görülmüştü. Görüldüğü kadarıyla itici tek kuvvet maketin düşüş anında kazandığı kuvvetti ve bu kuvvet pervaneler çalışmaz durumda iken maketi daha ileriye taşıyordu: İşte pervanele-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rin kullanışsızlığının ispatı. İtici ve havaya karşı *dirençli* bir güç olmadan maketin yere düşmesinin önüne geçilemiyordu. Bu gözlem Sör George Cayley'ye bağımsız bir havalandırıcı güce sahip olan bir makineye –yani bir balona– itici gücü olan bir sistem ekleme gerekliliğini düşündürdü. Bu fikir yeni olmasa da Sör George Cayley'nin uygulama tarzı yeni ve özgündü. Politeknik Enstitüsü'nde bir model sundu. Burada da kesintili yüzeylere ve dört pervane kanadına itici güç uygulandı ama pervaneler balonun deviniminde ve havalanmasında etkisiz kaldı. Dolayısıyla bu proje başarısızlıkla sonuçlandı.

İşte tam da bu noktada (1837'de "Nassau" adlı balonuyla Dover'dan Weilburg'a yaptığı yolculukla epey heyecan yaratan) Bay Monck Mason havada itici bir güç olarak Arşimet burgusunun[39] kullanılabileceğini ileri sürdü. Bay Monck, Bay Henson ile Sör George Cayley'ye ait tasarımların bağımsız pervane kanatlarındaki ara yüzeyler nedeniyle başarısızlığa uğradığını fark etmişti. Kamusal alandaki ilk denemesini Willis's Rooms'ta gerçekleştirdikten sonra modelini Adelaide Galerisi'ne taşıdı.

Sör George Cayley'nin balonu gibi onun balonu da elipsoitti. Boyu dört metre on iki santim, yüksekliği iki metre üç santimdi. Yaklaşık üç yüz yirmi küp gaz alıyor; ilk şişirilişinde saf hidrojenle doldurulduğunda, gazın bozulmasına yahut kaçmasına fırsat verilmediğinde, dokuz buçuk kilo kaldırabiliyordu. Teçhizatın toplam ağırlığı ise yaklaşık sekiz kilo kadardı, böylece geriye hemen hemen iki kilo kalıyordu. Balonun tam altında, hafif bir ahşaptan yapılma, yaklaşık üç metre

39 Aynı zamanda burgu türbini olarak da bilinen bir su türbinidir. Monte edildiği yerdeki alt ve üst sular arasındaki kot farkından kaynaklanan potansiyel enerji, bu türbin aracılığıyla gerçek enerjiye dönüşmektedir. Burada bu mantıkla çalışan türbin kastedilmektedir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

uzunluğunda, balona olağan bir biçimde tutturulmuş bir çatkı vardı. Bu çatkıya hasır bir sepet ile bir bölme asılıydı.

Burgu pirinç tüpten yapılmış kırk beş santimlik bir akstan ibaretti; aksın içinden geçen çelik teller on beş derece eğimli çemberler oluşturup kıvrılıyor, böylece her iki tarafta oluşturduğu birer çıkıntıyla çatkıyı biçimlendiriyordu. Düzleştirilmiş telden iki çemberle dıştan birleştirilen bu teller burgunun çatkısını oluşturuyordu. Çatkının üstü düzgün bir yüzey oluşturulacak biçimde yağlı ipekten kumaş şeritleriyle kaplanmıştı. Burgu, çerçeveden aşağıya inen pirinç tüplerle her iki taraftan da desteklenmişti. Boruların alt kısımlarında yer alan delikler aksın dönmesini sağlıyordu. Aksın bölmeye yakın olan ucundaki çelik bir mil burguyu sepetin içine tutturulmuş bir döndürme mekanizmasına bağlıyordu. Bu mekanizmanın çalışmasıyla burgu olanca gücüyle dönmeye başlıyor, balonun ilerlemesini sağlıyordu. Dümen yardımıyla balon kolayca yönlendirilebiliyordu. Döndürme mekanizması boyutuna rağmen epeyce güçlüydü; on santim çapındaki yirmi kiloluk bir varili kaldırabilmiş, ayrıca hızı arttıkça kaldırabildiği yük de artmıştı. Mekanizma yaklaşık dört kilo ağırlığındaydı. Dümeni bambudan yapılmış, ipekle kaplanmıştı; rakete benziyordu ve uzunluğu doksan santim, genişliği otuz santim, ağırlığı ise altmış gram kadardı. *Düz* tutulabildiği gibi yukarı –aşağı, sağa– sola da çevrilebildiğinden, havacı havanın direncini istediği noktaya yöneltebiliyor ve balonun ters yönde gitmesini sağlayabiliyordu.

Bu model Adelaide Galerisi'nde denendi ve saatte beş millik bir hıza ulaşıldı ama Bay Henson'ın daha önceki karmaşık makinesinden daha az ilgi gördü, *çünkü insanlar karışık olmayan şeylere ilgi göstermez.* Hava ulaşımı ihtiyacını gidermek için olağanüstü bir dinamik ilkesinden yola çıkı-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

larak son derece karmaşık uygulamaların olması gerektiği varsayılır.

Bay Mason icadının başarısından öylesine memnundu ki hemen uzun bir yolculukta kullanabileceği büyük bir balon yapmaya karar verdi. Hedefi, önceki özgün tasarımı olan "Nassau"yla yapmak istediği gibi Manş Tüneli'ni geçmekti. Amacına ulaşmak için bilim dünyasında yer edinmiş ve özellikle de havacılığa ilgi gösteren Sör Everard Bringhurst ve Bay Osborne'dan maddi destek talep etti. Proje, Bay Osborne'un isteğiyle kamuoyundan gizlendi ve (Bay Mason, Bay Holland, Sör Everard Bringhurst ve Bay Osborne'un idaresinde) Bay Osborne'un Galler, Penstruthal yakınlarındaki evinde çalışanlar dışında kimsenin projeden haberi olmadı. Maceraya katılmalarına müsaade edilen Bay Henson ile arkadaşı Bay Ainsworth'un yolculuktan önceki son cumartesi günü balonu incelemesine izin verildi. İki denizcinin de gruba dahil edilme nedenini bilmiyoruz ama birkaç gün içinde okurlarımıza bu sıra dışı yolculuğun ayrıntılarını bildireceğiz.

Balon sıvı kauçukla sırlanmış ipektendi. Devasa büyüklükteydi; kırk bin küpten fazla gaz kapasitesi vardı fakat daha maliyetli ve elverişsiz olan hidrojen gazı yerine normal hava gazı kullanıldığı için balon ilk şişirildikten sonraki zamanda ancak bin yüz otuz beş kilo kadar taşıyabiliyordu. Hava gazının maliyeti az, üretimi kolaydı.

Hava gazının havacılıkta yaygınlaşmasını Bay Charles Green'e borçluyuz. Bay Green'in icadına dek balonu şişirme işlemi hem çok maliyetliydi hem de güvenilmezdi. Genelde bir balonu doldurabilecek kadar hidrojen gazı tedarik edebilmek için iki üç gün heba edilirdi; hidrojen gazı, moleküllerinin hafifliği ve kolayca havaya karışma eğiliminde olurdu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Hava gazıyla şişirilen bir balon nitelik ve nicelik açısından altı ay sabit tutulabilirken, hidrojen gazıyla şişirilen bir balon özelliğini ancak altı hafta koruyabiliyordu.

Balonun kaldırma gücü yaklaşık bin yüz otuz beş kilo, mürettebatın ağırlığı yaklaşık beş yüz kırk beş kilo olduğundan geriye beş yüz doksan kilo kalıyordu. Bunun beş yüz kırk beş kilosu ağırlıkları üstlerine yazılıp gruplandırılmış farklı ebatlardaki kum torbaları, halatlar, barometreler, dürbünler, içlerinde iki hafta yetecek kadar yemek bulunan fıçılar, su varilleri, pelerinler, uyku tulumları ve ateş yakmaktan kaçındıklarında sönmüş kireçle kahve pişirebilecekleri bir kahve makinesi gibi çeşit çeşit zorunlu malzemelere ayrılmıştı. Kum torbaları ve birkaç ufak eşya dışında her şey tepelerindeki çatkıya asılıydı. Sepet, modeldeki hasır sepetten daha küçük ve daha hafifti. Görüntüsüne rağmen oldukça dayanıklıydı. Kenarları yüz yirmi santim kadar yüksekti. Dümen modeldekinden daha büyük, burgu ise daha küçüktü. Ayrıca balonda bir kanca ve olmazsa olmaz yöneltme halatı bulunuyordu. Havacılığın ayrıntılarını bilmeyen okurlarımız için burada kısa bir açıklama yapmamız gerekir.

Balon yerle temasını kestiği an ağırlığında ve kaldırma kuvvetinde değişime yol açan pek çok durumun etkisi altında kalır. Örneğin, ipeğin üstünde biriken çiğin ağırlığı yüzlerce kiloyu bulabilir. Böyle bir durumda balon düşüşe geçmesin diye ağırlık atmak gerekir. Ağırlık atıldıktan sonra, doğan güneş çiyi buharlaştırıp balondaki gazın genleşmesini sağlayınca balon süratle yükselir. Bu yükselmeyi denetlemenin tek yolu vanadan bir miktar gazın salıverilmesine müsaade etmektir (Bay Green'in yöneltme halatını bulana dek durum böyleydi). Lakin gazın salınması yükselme hızında da güç kaybı anlamına geldiğinden, en iyi balon bile kısa sürede

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kaynaklarını tüketerek yere inişe geçer. Bu, uzun yolculuklarda büyük bir engel teşkil ediyordu.

Yöneltme halatı son derece basit bir yolla bu sorunun üstesinden geldi. Sepetten sarkıtılan bir tür ip olan bu halat balonun yerden yüksekliğinin değişmemesini sağlama görevini üstlenir. Mesela, ipeğin üstünde çiğ birikmesi balonun alçalmasına neden oluyorsa, ağırlık artışını önlemek için fazlalık atmaya gerek kalmaz, halatın eşit ağırlıktaki kısmı aşağıya sarkıtılır. Öte yandan balon hafifleyip yükseliyorsa, halatın eşit ağırlıktaki kısmının yukarı çekilmesi ilave ağırlığı etkisizleştirecektir. Böylece balon sınırları haricinde yükselip alçalamaz ve ağırlık yahut gaz kaybı yaşanmaz. Büyük su birikintilerinin üzerinden geçerken içi sudan hafif bir sıvıyla dolu ahşap ya da bakır fıçılar kullanmak gerekir. Bunlar suyun üstünde kalır ve halatın karadaki amacına uygun hareket eder. Yöneltme halatının bir diğer yararı da balonun yönünü belirlemesidir. Balon havadayken halat karada veya denizde hep balonun ardı sıra sürüklenir, bu yüzden balon her zaman halatın önündedir; dolayısıyla bir pusula yardımıyla ya da iki nesnenin göreli konumuna bakılarak güzergâh saptanabilir. Benzer şekilde, makinenin dikey ekseniyle halatın yaptığı açı hızı belirler. Herhangi bir açı olmaması, bir başka deyişle halatın dikey yönde sarkması, balonun sabit olduğunu; açının büyümesi, yani balonun halatın ucundan uzaklaşması ise hızının fazlalığını gösterir.

Öncelikli amaçları Manş Tüneli'ni aşmak ve Paris'in yakınlarına inmek olan maceraperest yolcularımız tedbiri elden bırakmayarak, "Nassau" yolculuğundaki gibi, yolculuklarının niteliğini belirterek formalitelerden kurtulup Avrupa'nın tüm ülkelerinde geçerli olacak pasaportlarını edindiler, gelin görün ki sürpriz olaylar bu pasaportları gereksiz kıldı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ayın altısında, cumartesi sabahı, şafak vakti, Bay Osborne'un Kuzey Galler'de Penstruthal'dan bir mil kadar uzakta bulunan Wheel-Vor House'ın avlusunda balon şişirilmeye başlandı; on biri yedi geçe hazırlıklar tamamlandı ve yerle teması kesilen balon güney yönünde sakin ama sistemli bir biçimde yükselmeye başladı. İlk yarım saat burgu veya dümen kullanılmadı. Şimdi Bay Monck Mason ile Bay Ainsworth'un ortaklaşa yazdığı ve Bay Forsyth'nin aktardığı günceden ilerleme zamanı. Metni Bay Mason kaleme almış, yolculuğun heyecan verici ilginç noktalarını yakında kamuoyuna açıklamaya hazırlanan Bay Ainsworth ise metne her gün açıklamalar eklemiştir.

GÜNCE

6 Nisan Cumartesi - Bizi sıkıntıya düşürebilecek olası hazırlıklar geceden tamamlandı. Şafak vakti balonu şişirmeye başladık ama ipekte biriken çiğ yüzünden işimiz saat on bire kadar sürdü. Sonra keyifle halatı çözdük ve kuzeyden esip bizi Manş Tüneli'ne yönelten rüzgâr eşliğinde usul usul yol aldık. Gücümüz umduğumuzdan fazla olduğundan uçurumlara tepeden bakacak kadar yükseldik, gün ışığıyla beraber yükselişimiz iyice hızlandı. Henüz serüvenin başındayken gaz kaybı yaşamak istemediğimden yükselmeyi sürdürmenin uygun olacağını düşündüm. Bir süre sonra yöneltme halatını yukarı çektik, halatın yerle temasını tamamen kesmemize karşın yükselmeye devam ettik. Balon hiç sallanmıyor ve gayet sağlam görünüyordu. Havalandıktan on dakika sonra hemen hemen dört bin altı yüz metre yükseklikteydik. Hava harikaydı, her açıdan romantik görünen kırsal manzara olağanüstüydü. Yoğun sisle dolu olan derin vadiler gölleri, gü-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

neydoğu yönünde öbeklenmiş doruk noktaları ile dik kayalıklar Doğu'ya özgü efsanelerde geçen devasa şehirleri anımsatıyordu. Hızla güneydeki sıralanan dağlara yaklaşıyorduk. Yeterli yüksekliğe ulaşmış olmamız dağları kolaylıkla geçmemizi sağlayacaktı. Birkaç dakika sonra üstlerinden rahatlıkla geçtik, Bay Ainsworth ile denizciler bu dağların ne denli alçakta olduğunu görünce şaşırdılar, balondan bakıldığında yeryüzündeki yükseltiler aynı hizadaymış ve oldukça alçaktaymış gibi görünür. On bir buçukta güneye doğru yol alırken Manş Tüneli'ni gördük, on beş dakika sonra kıyı şeridi tam da altımızdaydı, artık denize ulaşmıştık. Böylelikle ucunda şamandıra olan yöneltme halatımızı suya sarkıtıp biraz gaz salmaya karar verdik. Bunu yapınca usul usul alçaldık; yaklaşık yirmi dakika sonra ilk şamandıra, ardından da ikincisi denize inince irtifamız sabitlendi. Dümenle burguyu test etmek için sabırsızlanıyorduk. Rotamızı doğuya, Paris'e çevirerek denememizi yaptık. Dümenle gerekli yön değiştirebildik, rüzgârın estiği yönle dik açı oluşturmuş bir halde ilerliyorduk; burguyu harekete geçirdiğimizde hızımızın arttığını görünce iyice keyiflendik. Sevinç nidaları eşliğinde üzerine icadın temel ilkelerini yazdığımız kâğıdı bir şişeye koyup denize attık. Fakat beklenmedik bir biçimde sevincimiz kursağımızda kaldı ve cesaretimiz kırıldı. Burgu sistemine bağlanan çelik çubuğun sepete yakın ucu birdenbire (gemideki denizcilerden birinin hareketiyle sepetin yana devrilmesi sonucunda) yerinden çıktı ve burgu aniden dönmeye başladı. Tüm dikkatimizi bu kaza üzerinde yoğunlaştırdığımızdan doğudan esen güçlü rüzgâr akımına kapılıp Atlantik Okyanusu'na doğru saatte en az elli yahut altmış mil hızla sürüklendik. Çubuğu tekrar yerine yerleştirdiğimizde kırk mil kadar kuzeyimizdeki Cape

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Clear'a[40] varmıştık. O zaman Bay Ainsworth sıra dışı olsa da makul ve Bay Holland'ın da onayladığı bir öneri sundu, Paris'e dönmeye çalışmaktansa güçlü rüzgâr akımı sayesinde Kuzey Amerika kıyılarına ulaşmalıydık. Bir an tereddüt etsem de yalnız iki denizcinin reddettiği bu cüretkâr öneriyi kabul ettim. Çoğunluğu oluşturduğumuzdan onları cesaretlendirdik ve azimle yolumuza devam ettik. Batıya yöneldik, denizde sarkıttığımız şamandıralar hızımızı kestiğinden ve balonun yüksekliğini denetleyebildiğimizden yaklaşık yirmi üç kiloluk ağırlık attıktan sonra (bir çıkrık yardımıyla) halatı sardık. Böylece hızlandık, hatta rüzgâr şiddetlendikçe hızımız iyiden iyiye arttığı için yöneltme halatı ardımızda gemi bayrağı misali salınıyordu. Göz açıp kapayıncaya kadar kıyı şeridi kayboldu. Pek çok geminin üzerinden geçtik, kimisi bizle yarış tutturuyor kimisi de sakince bekliyordu. Güvertelerdekilerin epeyce heyecanlanmasına neden olduk; içtikleri cinin etkisiyle korkularını yenmiş iki denizci de dahil hepimiz gemidekilerin heyecanını paylaştık. Pek çok gemi işaret fişeklerini ateşledi, (şaşırtıcı bir netlikte seslerini duyabildiğimiz) insanlar sevinç çığlıkları eşliğinde şapkalarını, mendillerini sallayarak bizleri selamlıyorlardı. Gün bir sorun yaşanmadan geçti, hava kararmaya başlarken ne kadar ilerlediğimizi kabataslak hesapladık. En az beş yüz mil ilerlemiş olmalıydık, belki daha da fazlaydı. Bunu sağlayan, durmadan çalışan burguydu kuşkusuz. Güneş battığında fırtına kasırgaya dönüştü, altımızdaki okyanus yakamoz sayesinde açıkça görülüyordu. Rüzgâr gece boyunca doğudan esti, bunun bir zafer işareti olduğunu düşündük. Havanın soğuk ve nemli olması bizi rahatsız etti ama yere uzanıp pelerin ve battaniyelerle bu sıkıntının da üstesinden geldik.

40 İrlanda'nın güneydoğu ucunda bulunan ada.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Not [Bay Ainsworth'un]: Son dokuz saat içerisinde hayatımın en büyük heyecanını yaşadım. Bu serüvenin tehlikelerinden ve ilginçliğinden başka bir şey düşünemez haldeyim. Dilerim, başarırız! Bunu yalnızca kendi namıma değil, insanlık ve bu zaferin yüceliği adına diliyorum. Zafere o kadar yakınız ki neden daha evvel buna teşebbüs edilmediğine şaşırıyorum. Şu an bize yardımı olan fırtına dört beş gün daha sürerse (ki genelde bu tip fırtınalar çok daha uzun sürer) bir kıtadan diğerine rahatça gideriz, böyle bir fırtınada koskoca Atlantik bir göl kadar küçülür. Altımızda çalkalanıp duran denizin sükûneti kadar hiçbir şey beni bu ölçüde büyülememişti. Denizin sesi göğe ulaşmıyor. Bu öfkeli okyanus yakınmadan kıvranıyor. Dağ gibi kabaran dalgalar çırpınıp can çekişen lal iblisleri anımsatıyor. İnsan böyle bir gecede gerçekten *yaşar*, bir asırlık sıradan yaşama karşılık böyle bir geceden asla vazgeçmem.

7 Nisan Pazar [Bay Mason'ın yazdıkları] Bu sabah fırtınanın şiddeti sekiz ya da yedi mile kadar düştü, saatte otuz mil kadar yol alabiliyoruz. Ama rüzgâr yön değiştirip kuzeyden esmeye başladığından şu an, hava kararmak üzereyken, burgu ve dümen yardımıyla batıya doğru ilerlemeyi sürdürebiliyoruz. Projenin zaferle sonuçlanacağına, istediğimiz yönde ilerleyebileceğimize (korkunç bir fırtına esnasında aynı şeyi söyleyemesem de) kesinlikle inanıyorum. Dünkü fırtınaya karşı ilerleyemezdik fakat yükselerek etkisini hafifletebilirdik. Hafif rüzgârlara burgumuz vasıtasıyla karşı koyabiliriz. Daha elverişli bir hava akımı bulmak amacıyla öğlen ağırlık atarak yedi bin beş yüz metre yüksekliği aştık ama maalesef daha iyisini bulamadık. Yolculuğumuz üç hafta bile sürse bu küçük gölü geçmemize yetecek gazımız var. Bu konuda en ufak bir çekincem yok. Bu iş gereğinden faz-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

la abartılmış. Hava akımını seçebilir, *tüm* akımlar bana karşı olsa bile burgu sayesinde hızla yol alabilirim. Kayda değer bir olay yaşanmadı. Gece güzel geçeceğe benziyor.

Not: [Bay Ainsworth'un]: Cotopaxi'ninkine[41] denk bir yüksekliğe erişmiş olmamıza rağmen (ki bence bu çok şaşırtıcı) üşüme, baş ağrısı, soluma güçlüğü hissetmemiş olmam dışında anlatacak bir şey yok. Sanırım Bay Mason, Bay Holland ve Bay Everard da durumdan memnundu. Bay Osborne göğüs darlığından sızlandı ama bu durum hemen geçti. Gün boyunca hızla uçtuk, Atlantik'in yarısından fazlasını geçmişizdir. Yirmi otuz kadar farklı türde geminin üzerinden geçtik, güvertedekiler şaşkın ve aynı zamanda neşeli görünüyordu. Okyanusu balonla geçmek çok da zor bir şey değilmiş. *Omne ignotum pro magnifico.*[42] Yedi bin beş yüz metre yükseklikte gökyüzü zifiri karanlık, yıldızlar apaçık, deniz ise (sanıldığı gibi) konveks değil konkav görünüyor.[43]

8 Nisan Pazartesi [Bay Mason'ın yazdıkları] Bu sabah burgu sistemiyle ilgili bir sorun daha yaşadık, ciddi bir kazaya yol açmaması için sil baştan tasarlamak gerekiyor; sorun türbin kanatlarında değil, çelik çubukta. Rüzgâr gün boyu kuzeydoğu yönünden kuvvetle esti, şans bizden yana. Hava

41 Ekvator'un beş bin sekiz yüz doksan yedi metre yüksekliği ile ikinci en yüksek dağı ve ülkenin en yüksek aktif volkanı.

42 (Lat.) "Bilinmeyen şeylerin muazzam olduğu düşünülür." Tacitus, Agricola, 30. bölüm.

43 Bay Ainsworth oldukça basit olmasına rağmen bu durumu açıklamamış. Yedi bin beş yüz metre yükseklikten yere indirilen dikey çizgi, oluşacak üçgenin dik kenarı olur; bu üçgenin tabanı bu kenarın yere değdiği noktadan ufka doğru doksan derecelik açıyla uzanır, hipotenüsünü ise ufuktan balona uzanan çizgi oluşturur. Fakat yedi bin beş yüz metre yükseklik ufka oranla çok alçaktır. Yani, üçgenin tabanı ile hipotenüsü dik kenara kıyasla fazlasıyla büyük olacağından birbirlerine paralel durdukları kabul edilir. Bu sebeple ufuk sepetle eş hizada görünür. Ancak balonun altındaki nokta sepetin epeyce aşağısında görüneceğinden bu nokta doğal olarak ufkun çok aşağısındaymış gibi algılanır. Varsayılan bu *konkav* görüntü; üçgenin tabanı ile hipotenüsünün birbirine paralel görünmeyeceği bir değere ulaştığı ana dek devam eder; dünyanın konveksliği ancak bu değere ulaşıldığında ortaya çıkar. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kararmak üzereyken önce balondan gelen bazı garip sesler ve sarsıntılar hissettik, makinede de belirgin bir yavaşlama fark edince telaşlandık. Buna havanın ısınması ve gazın genleşmesiyle gece ağın üstünü örten buz parçalarının erimeye başlaması neden olmuştu. Aşağıdaki gemilere bir sürü şişe attık, attığımız şişelerden birinin New York seferi yapanlardan biri olduğunu sandığımız büyük bir gemiye çıkarıldığını fark ettik. Geminin adını okumaya çalıştıysak da beceremedik. Bay Osborne, dürbünüyle "Atalanta" gibi bir yazı gördüğünü iddia etti. Şu an saat gecenin on ikisi, hâlâ hızla batıya doğru ilerliyoruz. Deniz fazlasıyla yakamozlu.

Not: [Bay Ainsworth'un]: Şu an saat gecenin ikisi, hava dingin yine de havayla birlikte hareket ettiğimiz için tam olarak emin olamıyorum. Wheal-Vor'dan ayrıldığımızdan bu yana uyumadım ama artık zorlanıyorum, biraz şekerleme yapmalıyım. Amerika kıyılarından uzakta olamayız.

9 Nisan Salı [Bay Mason'ın yazdıkları] Öğleden sonra, saat bir. Güney Carolina'nın kıyıları karşımızda uzanıyor. Görev tamamlandı. Atlantik'i aştık, hem de balonla ve kolayıkla. Şükürler olsun! Bundan sonra herhangi bir şeyin olanaksız olduğunu kim iddia edebilir?

Günce burada bitiyor. Yine de Bay Ainsworth Bay Forsyth'e inişle ilgili birkaç şey daha anlattı. İki denizci ile Bay Osborne'un görür görmez tanıdıkları kıyıya vardıklarında hava durgundu. Bay Osborne'un Moultrie Kalesi'nde ahbapları olduğundan, kalenin yakınlarına inmeye karar verildi. Balonun irtifası düşürüldü, inişe elverişli kumsalın sert ve pürüzsüz yüzeyini gördüklerinde kancayı aşağı sarkıttılar;

daha ilk denemede sağlam bir yere takıldı. İnsanlar balonu görmek amacıyla sahile doluştular ama Atlantik'i aştıklarına kimseyi inandıramadılar. Öğlen saat ikide kanca atıldığından, tüm yolculuk yetmiş beş saatte yahut bir kıyıdan diğerine hesaplarsak çok daha kısa bir sürede tamamlanmıştı. Ciddi bir kaza yaşanmamış, büyük bir tehlikeyle karşılaşılmamıştı. Balonun hali kalmamıştı, derhal korumaya alındı; bu yazının içeriği Charleston postasıyla gönderildiğinde yolcular Moultrie Kalesi'ndeydi. Bundan sonraki hedeflerini bilmiyoruz fakat pazartesi, en geç salı günü okurlarımızı gelişmelerden haberdar edeceğiz.

Kuşkusuz, bu; insanlığın başardığı, hatta girişimde bulunduğu en muazzam olaydır. Ne müthiş sonuçlar doğuracağını şimdiden belirlemeye çalışmak fayda sağlamaz.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

MELLONTA TAUTA[44]

Lady's Book Editörüne,

Benden daha iyi anlayacağınızı ümit ettiğim bir makaleyi size göndermekten kıvanç duyuyorum. Nübyeli coğrafyacının kılı kırk yararak tanıttığı, günümüzde yalnız transandantalistler ile dalış tutkunları tarafından ziyaret edilen karanlık *Mare Tenebrarum* denizinde yaklaşık bir sene evvel ağzı sımsıkı kapatılmış halde yüzen bir testi buldum, içinden çıkan yazının "Poughkeepsie'nin Peygamberi"[45] olarak tanınan Martin Van Buren Mavis[46] tarafından yapılan çevirisini size takdim ediyorum.

Saygılarımla,

Edgar A. Poe

---

44 Marie Rogêt'nin özgün basımında şimdi eklediğim dipnotlar gereksiz görülmüştü. Fakat trajedinin temellendirildiği hikâyenin üzerinden çok sular aktığından birkaç kelimeyle de olsa amaca uygun açıklamalarda bulunmak elzem oldu. Mary Cecilia Rogers adlı bir genç kız New York yakınlarında öldürülmüştü; ölümü yoğun ve uzun süren bir gerginliğe neden olsa da cinayetindeki gizem bu öykünün yayımlandığı tarihte (1842 Kasım'ında) henüz açığa çıkartılamamıştı. Burada yazar, olanları Parisli işçi bir kızın kısvesi altında anlatırken Mary Rogers cinayetinin özünü korumuş olsa da ayrıntılar noktasında yöndeşlikler kurmayı tercih etmişti. Bu nedenle kurgusal iddia gerçek olana da uygulanabilir, nitekim gerçeği araştırmak hedeflenmişti.

"Marie Rogêt 'nin Gizemi" vahşetin yaşandığı yerden uzakta kurgulandı. Yazar, sadece dönemin gazetelerini inceledi; cinayet mahalline gidemediğinden pek çok noktayı kaçırdı. Hikâyenin yayımlanmasından epey zaman sonra, farklı tarihlerde iki itirafçının (ki biri hikâyedeki Madam Deluc idi) anlattıkları, kurgusal sonucun olduğu kadar bu sonuca bizi ulaştıran düşünce temelli noktaların da doğruluğunu ispatladı. –Poe.

45 ABD'nin 7. başkanı ve Demokrat Parti'nin kurucusu olan Andrew Jackson Davis bu adla tanınırdı.

46 ABD'nin 8. başkanı olan Martin Van Buren, ABD'nin İngiliz asıllı olmayan ilk başkanıdır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

"ÇAYIRKUŞU" BALONUNDA
1 Nisan 2848

Sevgili dostum, günahkârlığından ötürü seni uzun ve boşboğazlıklarımla dolu bir mektuba mahkûm ediyorum. Tüm densizliklerinin karşılığını sıkıcı, tutarsız ve saçma sapan bir yolla vereceğim. Sırf eğlence olsun diye yolculuğa çıkmış birkaç yüz aylak herifin de içinde bulunduğu pis bir balondayım; üstelik yere inebilmem için en az bir ay geçmesi gerekiyor. İşim gücüm olmadığından bir dostuma mektup yazmaya karar verdim. Sözün özü, içimdeki sıkıntı ve senin günahların bu mektubu kaleme almama sebep oldu.

Gözlüklerini tak ve hazırlan. Bu berbat yolculuk boyunca sana her gün yazmaya karar verdim.

Ne vakit insanlık doğru düzgün bir icada kavuşacak? Daha ne kadar balonlara tahammül edeceğiz? Kimse daha süratli bir ulaşım aracı icat etmeyi başaramayacak mı? Ağırdan almak işkenceden farksız. Henüz yüz mili geride bırakmayı başarabildik! Kuşlar bile bizden hızlı, hiç değilse bazıları. İnanın ki abartmıyorum. Tahmini hızımızı hesaplayamadığımız ve rüzgâra bağlı olduğumuz için oldukça yavaş ilerliyoruz. Başka bir balona rastladığımızda hızımızı hesaplayabiliyor, ortalama bir hızla ilerlediğimizi görüyoruz. Balon seyahatine alıştıysam da, bir balon geçtiğinde hemen başım dönüyor. Onları bizi yakalayıp uzak diyarlara sürükleyecek muazzam birer kuşa benzetiyorum. Bu sabah gündoğumunda bir tanesi yakınımızdan geçtiğinde, yöneltme halatı sepetin ağına çarptı ve çok endişelendik. Kaptanımızın dediği üzere beş yüz ya da bin yıl önce kullanılan vernikli ipekten bir balona binmiş olsaydık, işimiz bitmişti. Bağırsaklarından ipek elde edilen bir tür solucan önce dut-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

la –karpuz benzeri bir meyve– ile beslenip yeterince büyüdüğünde öğütülür, sonra bu macunumsu papirüs çeşitli işlemlerden geçirilip ipek haline getirilirmiş. Tuhaf ama bir zamanlar kadın giysilerinde ve balonlarda bu ipekten çok kullanılırmış. Bir süre sonra kabaca sütlücen[47] adıyla bilinen ve botanikte sütotu adıyla geçen bir bitkinin tohumluklarından daha iyi bir malzeme üretilmiş. Dayanıklılığı sebebiyle *silk-buckingham*[48] denen bu ipek yapışkan kauçuk çözeltisi –bugünkü sumatra zamkı– ile vernikleniyormuş. Mantarsı bir yapıya sahip olan bu kauçuk, Hint lastiği veya *whist* lastiği adıyla da bilinirmiş. Antika işlerden anlamadığımı asla iddia edemezsin.

Yöneltme halatımız da, altımızda uzanan okyanusta seyir halinde olan altı bin tonluk, hınca hınç dolu yelkenlilerden birinde duran bir adamcağızı alaşağı edip denize savuruverdi. Bu ufak yelkenlilerde yolcu sayısı sınırlanmalı. Güverteye alınmayan adam üstündeki can yeleğiyle gözden yitip gitti. Bireyin önemsenmediği akılcı bir çağda yaşamaktan gurur duyuyorum doğrusu. Önemli olan birey değil, kitlelerdir. Birey deyince aklıma ölümsüz yazarımız Wiggins'in toplumsal koşullarla ilgili pek de sıra dışı fikirlere sahip olmadığı geldi. Pundit; yaklaşık bin yıl önce Furrier'in –kürk tüccarı İrlandalı bir filozof– benzer düşüncelere sahip olduğu hususunda beni ikna etti. Pundit, asla yalan söylemez. Hindu Aries Tott-

47 Sütleğen, sütlücen, sütlüceotu isimleriyle bilinen, genellikle sıcak yerlerde yetişen, yaklaşık yedi yüz türü olan, çiçekleri şemsiye durumunda, yaprak sap ve köklerinde süt görünüşünde, kekre ve yakıcı bir özsu bulunan, verdiği özsu türlerine göre hekimlikte ve sanayide kullanılan otsu ya da odunsu bir bitki. (ç.n.)

48 James Silk Buckingham (1786–1855): Yazar, gazeteci, proje mimarı. *Travels in Mesopotamia* adlı eseri Batılı bilim insanları tarafından önemsenen referans kaynaklarındandır. Buckingham'ın seyahatleri, Arap aşiretlerinin yoğun olduğu, Suriye'nin doğusundan Filistin'e; Nasıra'dan Ölü Deniz'e; Harran'dan Basra, Şam, Lübnan'a uzanan bir coğrafyayı kapsar. Mezopotamya'dan geçerek Hindistan'a denizaşırı bir yolculuk yapmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

le da, Pundit'in söylediği üzere "aynı fikirlerin yıllar boyunca farklı insanlar tarafından yinelendiğini" belirtir. Bu müthiş öngörünün her gün kanıtlandığını fark etmemiz ne baş döndürücü bir şey!

2 Nisan - Sudaki telgraf tellerinin orta bölümünden sorumlu olan tesisatçıyla görüştüm. Öğrendiğime göre, bu tip telgraf Horse tarafından ilk kez kullanıldığında telgraf tellerinin okyanus üzerinden taşınması imkânsız görülmüş; günümüzde ise bu olanaksızlığı anlamak mümkün değil. Dünya değişiyor. *Tempora mutantur*, yani *zaman değişiyor*. Etrüskçe bir alıntı yaptım. Atalantik telgraf yolu olmasaydı halimiz ne olurdu? (Pundit, buraya eskiden Atlantik dendiğini iddia eder.) Tesisatçıyla ettiğimiz sohbet sayesinde Affrika'daki iç savaştan, Avruppa ile Assya'yı[49] mahveden vebadan haberdar olduk. Ah, felsefenin mucizevi ışığına hayran kalan insanlar daha önceleri savaşları ve salgın hastalıkları felaket sanmış! İnsanlar mabetlere kapanıp bu belaları savuşturmak için durmadan dua etmiş! Atalarımızın bunları neden yaptığını anlamak çok güç doğrusu. On binlerce insanın bir anda yok olması ancak kitlelere fayda sağlar; bunu göremeyecek kadar körlermiş!

3 Nisan - İp merdivenle balonun üstüne çıkıp etrafı izlemek harika bir şey! Sepetten pek az şey görülebiliyor ve görülenler de öyle önemli şeyler değil. Fakat balonun üstündeki konforlu bölgede –bir nevi açık balkon burası– otururken her yer görülebiliyor, bu satırları da buradan yazıyorum. Şu anda bir sürü balon görüyor, içlerindeki insanların fısıltılarını işitiyorum. Varsayılan ilk balon kaptanları Yellow ve Violet elverişli bir akım bulunduğu takdirde ilerlenebileceğini id-

49 Yazar, vurgu yapmak amacıyla kelimeleri böyle kullanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

dia ettiklerinde, herkes akıllarının yerinde olmadığını düşünüp bu sözlere gülüp geçmiş; zira dönemin filozofları bunun imkânsız olduğunu belirtmiş. Bilgelerin bunu anlamamaları bence çok saçma. Ama ne yazık ki tarih, bilimin önünü tıkayan bilim insanlarıyla doludur. Neyse ki çağımızın bilgeleri onlar gibi sığ düşüncelere sahip değiller. İşte şimdi bu konuyla ilgili garip bir şey anlatacağım. Bin yıl kadar önce metafizikçiler gerçeğe giden iki yolun olduğuna inananları kuşkularından kurtarmak istemişler. Buna inanmak mümkün mü? Yıllar yıllar önce Aries Tottle adlı Türk –belki de Hintli– bir filozof varmış. Bu adam tümdengelimci ya da önsel araştırma yöntemini benimsemiş. Belitlerden, yani "kanıt gerektirmeyen gerçeklerden" yola çıkıp mantıksal çıkarımlarda bulunarak gerçeğe ulaşmış. En meşhur öğrencileri Neuclid ve Cant'mış.[50] "Ettrick Çobanı" olarak tanınan ve sonsal ya da tümevarımcı yöntemi benimseyen Hog ortaya çıkana dek Tottle herkese sözünü geçirmeyi başarmış. Hog; sistemini duyularla temellendirmiş; gözlem, analiz ve *instantiae naturae* dedikleri genelleme yahut sınıflandırmayı yöntem olarak belirlemiş. Aries Tottle sistemini öz'le, Hog ise olgu'yla temellendirmiş. Kısa süre içinde Hog'un sistemi baş tacı edilirken, Tottle'ınki şöhretini epeyce kaybetmiş. Tottle'ın sistemine saygı duyan azınlık sayesinde, önsel yöntem ile sonsal yöntem gerçeklik araştırmalarının merkezi haline gelmiş. Bilgeler bilgiye ulaşmak için Aristoteles veya Bacon yöntemlerinden birini seçmenin gerekliliğini belirtmişler. Halbuki Bacon, Hog[51] kelimesini kibarlaştırmak için seçilen bir kelimeydi.

50 İskenderiyeli matematikçi Euclides Öklid (MÖ 330–275) ile Alman felsefesinin kurucularından Immanuel Kant'a (1724–1804) atıf.
51 Bacon: Domuz pastırması; Hog: Domuz.

Sevgili dostum, bu konuyu dürüstçe ele aldığıma inanmanı isterim. İlk görüşte zırva olduğu anlaşılan bu fikrin kendiliğinden beliren gerçek bilgiye nasıl da ket vurduğunu anlıyorsundur. Fikir denen şey sürüncemede kaldı; ne yazık ki Hog'a duyulan bağlılık fikrin gelişmesine engel oldu. İnsanlar ruhuyla sezdiği gerçekleri dile getirmekten çekindi. Dönemin sığ görüşlü bilgeleri sadece yöntemlerle ilgilendiği için gerçeğin ispat değerinin olup olmaması önemli değildi. Sonuçla değil yöntemle ilgilendiler. Süreç Aries'in (Ram'ın)[52] yahut Hog'un izlediği yollarla devam etmediğinde, bilgeler "kuramcıyı" ahmak yerine koyup hem kuramcıyla hem de kuramla ilgilenmeyi bıraktılar.

Sürüncemede kalan bir sistemle gerçeğe ulaşmak elbette mümkün değil, çünkü hayal gücünün önemsenmemesi eski araştırma yöntemlerindeki boşlukların dengelenmemesine yol açmıştı. Almanlar, Fransızlar, İngilizler ve atalarımız olan Amerikalılar nesneleri gözlerine yaklaştırdıklarında iyi görebileceklerine inanan insanlardı. Ayrıntılar sebebiyle gözleri görmez olmuştu. Hog'un yöntemiyle işe koyulduklarında ulaştıkları gerçek esasen gerçek değildi, dahası ulaştıkları şeyin gerçek olduğuna inanmaları da yersizdi. Ram'ın yöntemiyle işe koyulduklarında izledikleri yol koçun boynuzu gibi eğri büğrüydü, çünkü ulaştıkları şey gerçek bir belit değildi. Yaşadıkları çağda bile bunu göremediklerine göre kanımca köstebekten farksızdılar, nitekim o dönemde yerleşik belitler çoktan inkâr edilmişti. Sözgelimi, *"Ex nihilo nihil fit"*;[53]

52 Aries / Ram: Koç.

53 *"Hiçlikten hiçbir şey çıkmaz."* Özellikle dinlerde söz konusu olan Tanrı'nın varlığı hiçten yaratması (creatio ex nihilo) inancına karşıt olarak, hiçten hiçbir şeyin çıkmayacağı görüşüdür. İlk örneklerine Sokrates öncesi doğa filozoflarında rastlanır. Hiçlikten hiçbir şeyin çıkmayacağı görüşünü temel alarak ilk maddelerin yaratılmamış, ezeli-ebedi olarak var olan bir töz olduğunu savunmuşlardır. Antik Yunan felsefecilerinden Aristo'ya atfedilen bu düşünce Latin filozofu Lucretius tarafından Latinceye çevrilmiştir.

"nesne bulunmadığı yerde etkisizdir"; "zıtlıkların birlikteliği olmaz"; "aydınlığın içinde karanlık var olmaz" bunlar ve benzerleri o dönemde bile inkâr edilmişti. O halde insanların belitleri gerçeğin durağan esasları olarak görmeleri zırvalıktan ibaretmiş! Belitlerin halihazırda zırva oluğunu ispatlamak için meşhur filozofların sözlerine bakmak kâfi! Uslamlamada öncül olanlar *kimlerdi*? Bir düşüneyim. Bunu Pundit'e mutlaka sormalıyım. Hemen dönerim. Evet, bulduk! Yaklaşık bin sene önce, Amerikancanın işlevini yitirmiş organı niteliğinde olan İngiliz dilinde yazılmış bir kitapta bundan bahsediliyor. Pundit bu kitapta yer alan mantıkla ilgili bilgilerin doğruluğundan kuşku duymuyor. Mill[54] (Değirmen) adlı bir adamın Bentham adında bir değirmen atı varmış. Neyse biz konumuza dönelim.

Bay Mill "Anlama ya da anlayamama durumu sezgisel açıdan gerçekliğin ölçütü sayılamaz," diyor. Aklıselim ve modern insan bu iddiaya itiraz edebilir mi? Aslında Mill'in bu denli ortada olan bir gerçeği açıklama çabası şaşırtıcıdır. Neyse bu kısım sorunlu değil zaten. Ne diyor kitapta? "Zıtlıklar aynı anda doğru olamaz, zaten aynı anda var olamaz." Yani Bay Mill "Ağaç, ağaçtır, başka bir şey değil. Aynı anda hem ağaç hem de bir başka şey olamaz," diyor. İyi ama neden? Şöyle yanıtlıyor: "Zıt olan şeylerin aynı anda doğru olduğunu kabullenmek mümkün değil." İyi de bir önceki bölümde "Anlama ya da anlayamama durumu sezgisel açıdan gerçekliğin ölçütü sayılamaz," dememiş miydi?

54 John Stuart Mill (1806–1873): İngiliz filozof, politik ekonomisttir. Ayrıca parlamento üyesi ve devlet memurudur. 19. yüzyılın önemli liberal düşünürüdür. Jeremy Bentham'ın kurduğu faydacılık akımının savunucusudur; ancak onun düşünceleri Bentham'dan oldukça farklıdır. Mantık alanında, yalnızca tümdengelimsel mantıkla ilgili çalışmalar yapmayıp tümevarımsal mantığı da formüle ederek geliştirmiş olan Mill, mantıksal ilkeleri sosyal alana, siyaset ve ahlak alanına uygulamasıyla ün kazanmıştır. Psikoloji alanında, çağrışımcılığın babası olarak kabul edilen filozof, psikolojiyi "zihin kimyası" olarak tanımlamıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bu eski kafalı adamların yaptığı mantıksal çıkarsamaların dayanaksız, değersiz ve farazi olmalarına hayıflanmıyorum ama başta bahsettiğim iki temel yöntem dışında her yolu denemelerine akıl sır erdiremiyorum. Nitekim göğe yükselmekten başka arzusu olmayan ruhu akla hapsettiler.

Bu eski kafalı dogmacılar elde ettikleri gerçeklerin en önemli ve en yücesine bahsi geçen o iki yöntemden hangisiyle ulaşıldığını anlayabilselerdi küçük dillerini yutmazlar mıydı? Newton yerçekimi gerçeğini Kepler'e borçluydu. Kepler ise Metafizik Krallığı'nın kapılarını açan üç temel matematiksel yasayı tahminle bulduğunu söylemişti; evet Kepler bunları tahmin etti, yani zihninde canlandırıverdi. Kepler esasen bir kuramcıydı; eskiden alaşağı edilen bu sıfat günümüzde pek fazla önemseniyor. Bir şifre kırıcısı çetrefilli bir şifreyi yahut Eski Mısır bilimcisi Champollion bir hiyeroglifi çözüp sayısız gerçekliğe ulaşırken o iki yöntemden hangisini izlediğini söyleseydi, bu ihtiyar köstebekler afallamaz mıydı?

Bu hususta son bir noktaya daha değinip canını sıkmayı bırakacağım. Bu sığ görüşlü herifler gerçeğin elde edilmesinde kullanılan yöntemler üzerine ahkâm kesmek yerine tutarlılıktan bahsetselerdi daha tabii bir sonuç ortaya çıkardı. Tanrı'nın eserlerini göz önünde tutarak kusursuz tutarlılığın ancak mutlak bir gerçekten doğması gerektiğini anlamalıydılar. Bu önermenin kabulüyle epeyce yol kat ettik. Köstebekler değil de araştırmayı vazife edinmiş, imgelem gücü kuvvetli gerçek düşünürler incelemeleri sonunda kuramlar oluşturdular. Atalarımız söylediklerimi işitebilselerdi kesin bağırıp çağırırlardı. En kayıtsız insanların bile mutlak gerçekliğini kabul ettiği kusursuz tutarlılığa kavuşana dek; ku-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ramlar düzeltilir, sadeleştirilir ve tutarsız noktalar bertaraf edilir.

4 Nisan Yeni gaz, sumatra zamkının geliştirilmesiyle mucizeler yaratıyor. Günümüz balonları güvenilir, rahat, kontrol edilebilir ve kullanışlılar. Şu anda biri saatte yüz elli mil yaparak bize yaklaşıyor. İçi hınca hınç dolu, dört yüze yakın yolcusu var ama bir mil kadar yukarıdan imparator edasıyla bizi ezip geçiyor. Gerçi saatte yüz ya da iki yüz mil hız yapmanın önemsenecek bir tarafı yok. Kanadaw'daki demiryolu hattını geçişimizi anımsar mısın? Saatte üç yüz mil kat etmiştik; yolculuk dediğin böyle olur. Ama hiçbir şey görememiş, görkemli salonlarda midemizi şişirip, flörtleşerek saatlerce dans etmiştik. Arabalar son sürat yol alırken şans eseri gözümüze çarpan nesneler ne tuhaf hislere kapılmamıza sebep olmuştu, değil mi? Her şey devasa bir kütlenin içinde birleşip bütünleşmiş gibiydi. Kanımca saatte yüz mil hız yapan bir trene binmek yeterlidir. Böyle bir trende pencerelerin açılmasına izin verildiğinden manzarayı rahatça seyredebildik. Pundit; Kanadaw demiryolu hattının dokuz yüz sene önce çizilmiş olduğunu söyler. Dahası gerçek güzergâhın çok daha eski bir döneme dayandığını, o zamanlar yalnız iki hat bulunduğunu iddia eder fakat günümüzde on iki ayrı hat bulunmakta, dört hat da inşa aşamasında. Eski raylar oldukça dayanıksız ve birbirine neredeyse yapışık olduğundan riskli olmasa bile fazlasıyla komik görünüyorlarmış. Hattın şu anki eni de otuz santim, yani pek de güvenli olduğu söylenemez. Pundit'in iddia ettiği gibi, eski zamanlarda –hiç değilse yedi yüz sene önce– bir demiryolu bulunduğuna inanıyorum, zira Kanadaw halkı kuzey ve güney diye ikiye ayrılmadan önce mutlaka demiryolu kullanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

5 Nisan - Sıkıntıdan içim içimi yiyor. Pundit; balonda sohbet edebileceğim tek kişi, o da eski zamanları dilinden düşürmüyor. Gün boyu eski Amerikanların kendi kendilerini idare ettiklerini iddia etti. Öykülerde geçen "çayır köpekleri" gibi herkes konfedere bir sistemde yaşarmış. Bu zırvaya kim inanır? Dünyanın en saçma fikrini düstur edinmiş, sınıfsal kanunları hiçe sayarak "herkesin eşit ve hür olduğunu" ileri sürmüşler. "Oy verirlermiş." Eş deyişle kamu işlerine müdahil olurlarmış fakat kısa süre sonra mevzunun hiç kimseyi ilgilendirmediği, 'cumhuriyet' diye tuhaf bir isim verdikleri yönetim şeklinde de hükümetin bulunmadığı ortaya çıkmış. Yine de oy hakkının hilekârlığa olanak tanıması cumhuriyetin kurucularının planlarını bozmuş; neticede düzenbaz partilerin bile engellenme ve anlaşılma derdi olmadan seçimde yer alma hakkı varmış. Bunu iyice incelediklerinde düzenbazların kaçınılmaz biçimde idareyi ele geçireceği, böylelikle sahtekârların cumhuriyete hükmedeceği anlaşılmış. Felsefeciler utanıp yeni kuramlar üzerine çalışırken, Roma imparatorları Neron ve Heliogabalos'tan çok daha zalim bir adam –Mob– tüm yetkiyi kendinde toplayıvermiş. İriyarı, iğrenç görünümlü, kaba, densiz bir yabancı olan Mob; bir boğa kadar öfkeli, bir sırtlan gibi yürekli ve bir tavus kuşu misali zekiymiş. Ama enerjisi tükendiği için ölmüş. Her şeye rağmen insanlığa büyük bir ders vermiş: Doğal kıyaslamalara razı gelinmesi gerektiğini. Ah, cumhuriyetçilik ancak "çayır köpekleri" ile kıyaslanabilir, zira demokrasi ancak köpeklerin imreneceği türden bir idare biçimidir.

6 Nisan - Dün gece kaptanın dürbününde yarım derecelik bir alana karşılık gelen Lyre takımyıldızının en büyük ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

en net yıldızı Vega'yı gördük. Vega, Güneş'ten büyük ama onunki gibi bir atmosfere, lekeli yüzeye ve özelliklere sahip. Pundit'e göre, bu iki yıldız arasındaki benzerlik geçtiğimiz yüzyılda keşfedilmiş. Tuhaf ama o zamana dek güneş sistemimizin galaksinin merkezinde bulunan büyük bir yıldız etrafında döndüğü düşünülüyormuş. Bu yıldızla birlikte Samanyolu'ndaki bütün cisimlerin *Peren Yıldız Kümesi*'nden Alsiyon yıldızı yakınlarında olduğu sanılan bir yörüngeyi takip ettikleri, bizim sistemimizin dönüşünün ise 117. 000. 000 yılda tamamlandığı düşünülüyormuş! Gelişmiş teleskoplarımız ve sahip olduğumuz bilgi sebebiyle bu fikrin neye istinaden benimsendiğini anlamak pek mümkün değil. Bu fikri ilk olarak Mudler diye biri ileri sürmüş. Bu deli işi teoriye kıyaslama yaparak ulaşmış olsa gerek ama kıyaslamanın özüne bağlı kalmalıydı. Merkezde büyük bir cismin bulunduğunu *belirlemiş* olması takdire şayan bir durum elbette. Fakat merkezdeki cismin kütlesi etrafındaki diğer tüm cisimlerin kütlelerinden büyük olması gerektiğini atlamıştı. Fakat durum böyle olsaydı, bu kez de merkeze yakın konumlanmış olmamıza karşın "onu neden göremediğimizin" yanıtını bulmak zorundaydı. Bahsi geçen gökbilimci bu aşamada gökcisminin ışık saçmadığını duyurduğundan, kıyaslama durumunu terk etmek zorunda kaldı. Fakat ışık saçmayan merkezi bir cismin varlığından bahsederken milyarlarca yıldızın bu cismi neden açığa çıkaramadığını nasıl açıklamıştı? Tezini yörüngesi olan tüm cisimlerin ortak bir çekim merkezi etrafında döndüğü üzerine kurmuştu ancak bu noktada da kıyaslama durumu ortadan kalkmış oluyordu. Sistemimiz ortak bir çekim merkezi etrafında dönüyor olsa da, bunu kütlesi sistemin kütlesinden büyük olan güneş

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sayesinde başarır. Matematikte çember sayısız düz çizginin oluşturduğu bir eğridir ama bunun somut geometri açısından uygulanabilirliği yoktur. Yine de güneş sistemimizin diğer sistemlerle birlikte galaksiyi odaklayan bir nokta etrafında döndüğünü kabullendiğimizde, bu matematiksel fikir devasa çemberler konusunda uygulanabilir hale gelir. İmgelem gücü en kuvvetli insanlar bile bu denli büyük bir çemberi zihninde canlandıramaz. Bu muazzam çemberin çevresinde *ilelebet* yol alan bir şimşeğin, *ebediyen* aynı çizgide ilerleyeceğini söylemek çelişkili değildir. Böyle bir çember ya da yörünge çevresinde yol alan sistemimiz bir milyon yıllık sürede bile düz çizgiden sapmaz; inanılır gibi değil ama eski gökbilimciler iki ya da üç bin yıl önce bazı sapmalar olduğunu kaydetmişler. Vega ile Güneş'in aynı çekim merkezi etrafında döndüğünü anlamamaları çok garip doğrusu!

7 Nisan - Dün gece gökbilimsel keyfimizi yaşamayı sürdürdük. Neptün'ün beş uydusunu oldukça belirgin biçimde gördüm ve Ay'daki Daphnis[55] tapınağına konulan bir çift kemerli pervazı ilgiyle izledim. Ay sakinlerinin –insana benzemeyen, ufak tefek yaratıkların– bizlerden çok daha fazla mekanik bilgiye sahip olduklarını görmek gülünçtü. Gerçekte hafif olduklarını bilsek de, her şeyi kolayca taşımaları gerçekten çok garip!

8 Nisan - Yaşasın! Pundit sevinçten havalara uçuyor! Rastladığımız Kanadaw yapımı bir balon bizim balona yakın tarihli pek çok gazete attı, bunlar Kanadaw ve Amerikan medeniyetlerine dair bilgilerle dolu. İşçilerin aylardır imparatora ait güzelim bahçesi Paradise için yeni bir süs havuzu fıskiyesi yapmaya çalıştığını duymuşsundur.

55 Yunan mitolojisinde kralın kızına âşık olduğu için gözleri oyulan bir çoban.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Paradise, kadim zamanlardan bu yana bir adaymış, görünen o ki kuzey sınırındaki küçük dere denizle bağlantısını oluşturuyor. Bu dere usul usul genişlemiş. Adanın uzunluğu dokuz mil kadar, genişliği ise değişken. Pundit'e göre, adadaki evler yirmi katlıymış, nedense toprak burada pek kıymetliymiş. Fakat 2050'de yaşanan deprem kenti (asla köy denemez) harabe haline getirdiği için uzmanlar bölgenin sakinlerinin yaşam tarzlarını ortaya koyabilecek kanıta –madeni paraya, madalyona, kitabeye– rastlamamış. Haklarında edindiğimiz tek bilgi Altın Post şövalyelerinden Recorder Riker'ın keşfiyle kıtaya yayılan Knickerbockerlerdan oldukları. Barbar bir kabile olmadıkları gibi sanatla ve bilimle ilgililermiş. Aklıselim insanlar olmalarına rağmen Servet ve Moda denen ilahları uğruna "kilise" dedikleri bir tapınak inşa etmişler. Zamanla adanın onda dokuzu kiliselerle dolmuş. Kadınların bellerinin altındaki tuhaf çıkıntının sebep olduğu biçimsizlik güzellikle eşdeğer tutulmuş. Bu benzersiz kadınlara ait birkaç resme ulaşılabilmiş. Acayip bir görünüşleri varmış, hindi ile tek hörgüçlü deve arası bir görünüme sahiplermiş.

Knickerbockerlere ilişkin bilgimiz bu denli az. Adanın neredeyse tamamını kaplayan imparatorun bahçesinde çalışan işçiler kazı sırasında muazzam ağırlıkta, küp biçimli, granit bir taş bulmuş. Taş belli ki depremden zarar görmemiş. Taşın bir yüzeyi üzeri yazılı bir mermerle kaplıymış. *Okunabilen bir yazıdan* söz ediyorum, düşünebiliyor musun? Pundit buna öyle çok sevindi ki aklı başından gitti. Mermer yerinden çıkarılmış, açığa çıkan oyukta içinde madeni paralar, isimlerle dolu bir kâğıt, bir yığın evrak ve arkeologların ilgi alanına giren pek çok eşya bulunan ağır bir kutu olduğu-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

nu görmüşler. Bunların Knickerbockerlere ilişkin Amerikan belgeleri olduğu muhakkak! Balonumuza fırlatılan gazeteler bu kalıntıların tıpkıbasımlarını içeriyor. Mermer üstündeki Knickerbocker yazısını hemen iliştiriyorum, keyfin biraz yerine gelsin.

GEORGE WASHINGTON
Anısına dikilen abideye ait
Temel Taşı
MS 1781'de
Lord Cornwallis'in
General Washington'a Yorktown'da
teslim oluşunun yıldönümünde
New York'taki
Washington Abidesi Birliği'nin nezaretinde
19 Ekim 1847'de
usullere uygun bir törenle dikildi.

Yazıyı Pundit doğru bir biçimde çevirdi, hata yapmış olması mümkün *değil*. Günümüze kalmış bu yazıdan pek çok ilginç bilgi edindik elbette. Bin yıl önce yaşayan insanlar da tıpkı şu an bizlerin yaptığı gibi *gerçek* anıtlar dikmek yerine iyi niyetlerinin işareti olarak bir temel taşını Amerikan şairi Benton'un dediği üzere "yapayalnız ve bir başına" dikmeyi uygun bulmuşlar. Bu yazıdan ayrıca teslimiyetin nerede, nasıl ve ne zaman gerçekleştiğini de öğreniyoruz. Zengin bir mısır tüccarı olduğunu sandığım General Cornwallis'in tanımadığım bir kent olan Yorktown'da kendisini sucuk yapacak yamyamlara Washington Abidesi Birliği'nin desteğiyle teslim olduğunu öğrendik. Yüce Tanrım! Balon patladı, deni-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ze düşüyoruz. Bu arada gazetelerden öğrendiğim kadarıyla eskiden John[56] adında ünlü bir demirci ustası ile Zacchari[57] adlı bir terzi yaşamış.

Görüşene dek hoşça kal. Eğlenme maksadıyla yazdığımdan mektubun sana ulaşıp ulaşmaması önemli değil, yine de bir şişeye koyup denize atacağım.

İlelebet senin,
PUNDITA'n.

56 John Smith (1579–1631): İngiliz paralı askeri, maceracı, yazar ve kâşif. Kuzey Amerika'daki uzun süreli ilk yerleşim yeri olan Jamestown'in kurucularından biri olarak tanınır.
Smith: Demirci ustası
57 Zachary Taylor (1784–1850): Amerikalı general. ABD'nin 12. başkanıdır.
Taylor: Terzi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HANS PFAALL'IN EMSALSİZ SERÜVENİ

Süvarisi olduğum
Azgın düşlerle dolu bir yürekle,
Yakıcı bir mızrak ve mağrur bir atla
Kaybolurum yabanda.
Tom O'Bedlam'ın Şarkısı[58]

Rotterdam'dan yayılan son havadislere göre şehir felsefi bir coşkuya kapılmış durumda. İşin aslı burada öylesine benzersiz, beklenmedik ve özgün bir olay yaşandı ki kuşkusuz kısa süre içinde Avrupa'da yer yerinden oynayacak; fizik, mantık ve astronomi dünyası karışacak.

Anlaşıldığı kadarıyla, ayının günü (tarihi net hatırlamıyorum) büyük bir kalabalık nedenini bilmeden zengin Rotterdam'ın Trampa Meydanı'nda bir araya geldi. Hava mevsim normallerinin dışında fazlasıyla sıcaktı, ufacık bir esinti bile hissedilmiyor, masmavi gökte uzanan pamuk bulutlardan aralıklarla düşen ince damlalar kalabalığı etkilemiyordu. Öğleye doğru kalabalık hareketlenmeye başladı, on bin dil aynı

58 Anonim bir şiir. 17. yüzyılda Saint Mary of Bethlehem Hastanesi'ndeki hastalar için yazıldığı öngörülür. Kelime daha sonra dilenciler ve berduşlar için kullanılmaya başlanmıştır. Edebiyatta da yansımaları vardır. Sözgelimi, Kral Lear "Tom O'Bedlam" kılığına girer.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

anda şakımaya, on bin yüz göğe bakmaya, on bin pipo ağızlardan alınmaya başlandı. Niagara çağıldamasını andıran bir vaveyla yeri göğü inletti.

Bu curcunanın çıkış noktası hemen anlaşıldı. O pamuk bulutların arasından tuhaf, biçimsiz, katı görünümlü bir nesne usul usul sıyrıldı, kalabalığın bu nesneyi bir şeye benzetmesi ya da onaylaması olanaksızdı. Neydi gördükleri? Rotterdam'ın iblisleri adına! Nasıl bir felaketin alametiydi bu böyle! Hiç kimse bilmiyor, yorum yapamıyordu; gizemi çözmek adına Belediye Başkanı Myheer Superbus Von Underduk bile tahminde bulunamıyordu. Yapabilecekleri bir şey olmadığını gören insanlar pipolarını tekrar ağızlarına yerleştirdiler, gözlerini bu sıra dışı nesneye dikip ağızlarındaki dumanı usul usul boşalttılar; homurdana homurdana bir ileri bir geri yürüyüp pipolarını tüttürmeye devam ettiler.

Bu sırada bunca merakın ve dumanın kaynağı olan nesne usulca alçalmaya başladı. Birkaç dakika sonra apaçık görülebiliyordu. Bu bir balondu. Rotterdam'da daha önce benzeri hiç görülmemişti. Kirli gazetelerden yapılmış bir balonu kim görmüştü ki zaten? Hollanda'da benzerinin görülmediği su götürmez bir gerçekti ama işte insanlarının burunlarının ucunda, daha doğrusu burunlarının üstünde gazeteden yapılma bir balon vardı. Bu, Rotterdam sakinlerinin sağduyularına karşı bir hakaretti. Üstelik nesnenin tuhaf bir biçimi vardı, baş aşağı duran devasa bir soytarı külahı gibi görünüyordu. Uç kısmından sarkan uzun püskülün, şıngırdayan çanın ve geleneksel Betty Martin şarkılarını andıran şıkırtıların varlığı da bu benzetmeyi kuvvetlendirdi. Dahası geniş kenarlıklı, yarım çember şeklindeki siyah şeritli, gümüş tokalı dev bir şapka sepet misali balonun ucuna mavi kurdelelerle bağlan-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mıştı. Rotterdamlılar şapkanın benzerini daha önce gördüklerine yeminler ediyordu. Gerçekten de herkesin aşina olduğu bu şapkayı gören Bayan Grettel Pfall bir çığlık atarak neşeyle şapkanın kocasına ait olduğunu haykırdı. Pfall ve üç ahbabı beş sene önce birdenbire sır olup ortadan kaybolmuştu, onlardan hiç haber alınamadı. Şehrin doğusunda izbe bir yörede birtakım insan kemikleri bulunduğunda Pfall ve arkadaşlarının cinayete kurban gittiği düşünülmüştü. Neyse, biz konumuza dönelim.

Balonla yeryüzü arasında otuz metrelik bir mesafe kaldığından içindeki insan kolaylıkla seçilebiliyordu. Adamın tuhaf bir görünüşü vardı. Boyu altmış santim kadardı, balonun iplerine bağlanmış göğüs hizasındaki çatkı olmasa dengesini kaybedip sepetin kenarından aşağıya kolayca düşebilirdi. Bu ufak tefek adamın tıknaz görüntüsü onu iyice garabet yapıyordu. Ayakları görünmüyordu ama elleri kocamandı. Ağarmış uzun saçlarını atkuyruğu şeklinde bağlamıştı. Uzun, yamuk ve pancar gibi bir burnu, delişmen bakışlara sahip iri gözleri, kırışık yanakları ve çenesi, tombul bir gerdanı vardı; kulakları görünmüyordu. Üzerinde açık mavi satenden bir cübbe, gümüş tokalarla dizlerinden büzülmüş cübbesiyle uyumlu dar bir pantolon, parlak sarı bir yelek, beyaz taftadan bir başlık vardı; boynundaki kıpkırmızı ipekten mendil düğümlenmiş, kibarca göğsüne doğru inmişti.

Balon yere otuz metre kadar yaklaştıktan sonra, bu tıknaz adam birden kaygılanmaya başladı, yere inmek istemediği anlaşılıyordu. Bu yüzden güçbela kaldırdığı bir torbadan kum boşaltarak yüksekliğini korumayı başardı. Sonra telaşla cebinden deri kaplı bir defter çıkardı. Defteri eliyle tarttı, şaşkınlık dolu bakışlarla deftere öylece bakakaldı. Sonra topar-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

landı ve defterin arasından çekip çıkardığı kırmızı mühürlü büyük bir zarfı Belediye Başkanı Myheer Superbus Von Underduk'un önüne fırlattı. Belediye Başkanı zarfı almak için yere eğildiğinde oldukça kaygılı görünen bu ufak tefek adam balonu iyice yükseltmek için kum torbalarını hızla yere fırlattı ama ne yazık ki hepsi başkanın sırtına düştü ve adamcağız defalarca kendini yerde buldu. Bu tıknaz herifin münasebetsizliğine –kum torbaları sebebiyle altı kez yıkılmaya– karşılık Başkan da ölene dek ağzından düşürmeyeceği piposundan altı kez şiddetli dumanlar savurdu.

Bu arada balon bir çayırkuşu gibi havalandı. Rotterdam sakinleri şaşkınlık içerisinde olan biteni izlerken, balon süzüle süzüle pamuk bulutların ardında kayboldu. İnsanlar kısa sürede şaşkınlıklarını üzerlerinden attı ve Ekselansları Von Underduk'un fiziksel ve tinsel bütünlüğüne zarar veren zarfa odaklandı. Ekselansları şöyle bir göz attığı mektubun Rotterdam Astronomi Üniversitesi'nin rektörü olan kendisine ve yardımcısı Profesör Rubadub'a yazıldığını hemen anladı. Zarfı açtılar ve son derece önemli bilgilerle karşılaştılar:

Ekselansları Von Underduk ve Rubadub'a, Rotterdam Astronomi Üniversitesi'nin Rektörü ve Rektör Yardımcısına.

Ekselansları, beş sene önce üç ahbabıyla birlikte sır olup ortalıktan kaybolan biçare körük ustası Hans Pfall'ı hatırlarsınız. Bu mektubu size ben yazıyorum. Yani Hans Pfall yazıyor. Dostlarım kaybolmadan önce Sauerkraut Sokağı'nda tuğladan bir evde yaşadığımı anımsayacaklardır. Evim de tıpkı mesleğim gibi bana atalarımdan yadigâr kaldı; zaten herkesin politikayla uğraştığı bir dönemde dürüst bir Rot-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

terdamlının yapabileceği tek iş körükçülükten ibaretti. İşsiz kalma riskim yoktu, kazanç ve saygınlık bakımından da tatmin ediciydi. Fakat ne yazık ki özgürlüğün, uzun nutukların, radikalliğin etkilerini hissetmeye başladık. Yeryüzünün en iyi müşterileri bile bizi umursamamaya başladı. Devrimleri ve zamanın ruhunu anlamak için çabalıyorlardı. Ateşi harlandırmak için gazete kullanmaları yetiyordu, dahası hükümet güç kaybettikçe deri ve demir önem kazandı. Rotterdam'da tamir edilecek, çekiçle düzeltilecek tek bir körük bile kalmamıştı. Kısa süre içinde fakirleştim; bakmakla yükümlü olduğum karım ve çocuklarımın masrafları iyice belimi büktü, bu yüzden uygun bir biçimde intihar etmeyi kafama koydum. Bu arada borçlandığım insanlar sağlıklı düşünmeme engel oldu. Bunlardan üçü, kapımı penceremi gözetleyip tehditler savurarak beni iyice bunalttı. Gece gündüz evimi gözetlediler. Onlardan intikam alma isteğim tüfeği başıma dayayıp kendimi öldürmemi engelledi. Bu sebeple şans tekrar yüzüme gülene kadar onları oyalamaya, öfkeyle kalkıp zararla oturmamaya karar verdim.

Bir gün onları atlatıp keder içinde dolanırken şehrin arka sokaklarında küçük bir kitabevine rastladım. Gördüğüm sandalyeye yığılıp kaldım, elime aldığım ilk kitabın –Berlinli Profesör Encke[59] ya da adı buna benzeyen bir Fransız tarafından astronomi üzerine yazılan kitapçığın– sayfalarını karıştırmaya başladım. Astronomiye her zaman ilgi duymuştum, kendimi kitaba kaptırdığımdan etrafımdakilerle pek

59 Johann Franz Encke (1791–1865): Kendi adıyla tanınan kuyrukluyıldızın periyodunu saptayan (1819) Alman astronom. Ayrıca, Satürn'ün en dış halkasındaki Encke Bölgesi'ni bulmuştur. Venüs'ün 1761 ve 1769'daki geçişlerine ilişkin gözlem kayıtlarına dayanarak, Güneş'in uzaklık açısını (gerçekte Güneş'in Yer'den uzaklığını) hesaplamış ve bugün kabul edilene çok yakın bir değer elde etmiştir (8'', 57). Ayrıca, küçük gezegenlerin ve çiftyıldızların yörüngelerinin hesaplanması için çeşitli yöntemler geliştirmiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ilgilenmedim. Akşama doğru kitabevinden çıkıp eve doğru yola koyuldum. Nantz'da yaşayan kuzenimin yakın geçmişte bahsettiği pnömatikteki bulgularla birleşen kitapçığın içeriği beni fazlasıyla etkilemişti, sokaklarda serseriler gibi cirit atarken bir yandan da yazarın tuhaf ama ilginç uslamlamalarını düşündüm. Bazı bölümleri imgelem gücümü harekete geçirmiş, odak noktamı değiştirmişti. Yetkin bir öğrenimden mahrum kalmam ve fizik konusunda bilgisiz olmam sebebiyle okuduklarımı anlayabildiğimden emin olamamış, ortaya atılan savlarda çelişkiye düşmüş ama imgesel dünyamı harekete geçirmiştim. Olgunlaşmamış fikirlerin daha çok sezgisel yolla ilerlediğine ve sezgilerin gerçekliğine inanan burnu havada biriydim.

Eve geç saatte vardım ve hemen yattım. Ama uyuyamadım, geceyi yattığım yerden düşünerek geçirdim. Sabah erkenden kitabevinin yolunu tuttum. Cebimdeki son parayla birkaç mekanik ve astronomi kitabı aldım. Neredeyse tüm vaktimi bu kitaplara ayırdım ve nihayetinde şeytanın ya da meleğin fısıldadığı planı gerçekleştirmek üzere kolları sıvadım. Bu sırada borçlu olduğum üç kişiyi oyalamayı sürdürdüm. Evdeki eşyaların bir kısmını satarak ve planımı uyguladıktan sonra kalan borcumu ödeyeceğime dair söz vererek onları yatıştırdım. Amacımı gerçekleştirmede pek de zorlanmadım, ne de olsa cahil insanlardı.

İşleri yoluna koyduktan sonra, karımın desteğiyle ve gizlice neyim var neyim yoksa sattım ve ileride nasıl ödeyeceğimi hiç düşünmeden sağdan soldan borç alarak yüklü miktarda para topladım. Onar metrelik beyaz muslin kumaş parçaları, sicim, vernik, kauçuk, özel örülmüş geniş ve derin bir sepet ve muazzam bir balon için gereken pek çok malzeme satın aldım. Bütün malzemeleri karıma teslim edip balonu yapabilmesi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

için ona yol gösterdim. Ben de boş durmadım. Sicimden bir ağ örüp etrafına geçirdiğim çatkıyı halatla bağladım; atmosferin üst katmanlarında kullanacağım aletleri edindim. Sonra beşi ellişer galonluk çatkılı, demirden fıçıyı, yedi santim çapında, üç metre boyunda özel yapım altı adet boruyu, bir miktar metal veya yarı metal malzemeyi ve on iki damacana dolusu asidi gece vakti kimseye görünmeden şehrin doğusundaki izbeliğe taşıdım. Bu malzemelerle üretilen gaz ki indirgenemeyen bir azot bileşenidir ve yoğunluğu hidrojenin yoğunluğundan 37,4 kat daha azdır, benden başka kimse tarafından kullanılmadı. Tatsız olsa da kokusuz değildir, saf hali yeşil renktedir ve oldukça tehlikelidir. Bu hususta ketum olmayı istemezdim ama beni bilgilendiren Nantzlı dostumun tek şartı gazın ayrıntılı anlatılmamasıydı. Aynı kişi bana, amacımı fark etmediğinden olsa gerek, hayvan kaynaklı zardan balon yapılabileceğini, böylelikle gaz kaybının asla yaşanmayacağını da anlattı. Ama bu pahalıya mal olacağından kauçuk kaplı patiska muslinin de işe yarayacağına inandım. Zaten bahsi geçen kişinin gelecekte bu gaz ve zar sayesinde bir balon yolculuğu yapması mümkün, ayrıntılara girerek böylesi bir icadın mucidi olmasını engelleyecek değilim.

Balonun şişirilmesi sırasında küçük fıçılar için belirlediğim yerlere yedi metre çapında çukurlar kazdım. Büyük fıçı için de daha büyük bir çukur kazdım. Yirmişer kiloluk barut tenekelerini küçük çukurların, yetmiş kiloluk barut fıçısını da büyük çukurun içine yerleştirdim. Fıçı ile tenekeleri yere döktüğüm barutla birleştirdikten sonra bir metrelik fitilin ucunu tenekelerden birine sokup çukuru kapattım. Fitilin diğer ucunu da birkaç santimi dışarıda kalacak şekilde koyup fıçıyı yerleştirdim. Aynı işlemi diğer tenekeler ve çukurlar için de gerçekleştirdim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Yukarıda belirttiğim eşyaların dışında Bay Grimm'in geliştirdiği atmosferik havanın yoğunlaşmasını sağlayan cihazı da gizli yerime taşıdım. Fakat değişiklikler yaparak bu cihazı kullanabildim. Hiç ara vermeden ve azimle çalışıp hazırlıklarımı tamamladım. Bin iki yüz metre küplük gaz alabilen bir balonu kısa sürede yapmayı başardım. Buna göre, gerekli tüm eşyaları, beni ve seksen kiloluk kurşun torbasını rahatlıkla taşıyabilecekti. Üç kat vernik sürdüğüm muslin de ipekten daha sağlam ve ekonomikti.

Bütün hazırlıklar sona erdiğinde, karımdan kitabevine gittiğim günden sonra yaptığım her şeyi sır olarak saklamasını istedim, cebimdeki son parayı ona verip mutlaka döneceğimi söyleyerek evi terk ettim. Karım için hiç kaygılanmadım, bensiz de hayatını idame ettirebilirdi. Belki de aylak ve hayalperest bir adam olarak gördüğü kocasından kurtulduğu için sevinmişti. Bir gece vakti karıma veda ettim ve borçlu olduğum üç adamı *yaver* niyetine yanıma alıp eşyaları ve balonu gizli yerime taşıdım.

Nisanın ilk günüydü. Kapkaranlık bir geceydi; gökteki yıldızlar görünmüyordu ve arada bir atıştıran yağmur rahatsızlık veriyordu. Aslında verniklemiş olmama karşın balonun iyice ağırlaşabileceği ve barutun zarar görebileceği düşüncesi beni kaygılandırıyordu. Derhal üç yaverime görev verdim. Ortadaki büyük fıçının çevresine buz koydurtup diğer tenekelerdeki asitleri karıştırttım. Bunlarla ne yapacağımı ve onları yormaktan başka işe yaramadığımı söyleyip durdular. Böylesi bir büyüye ortak olmak için sırılsıklam olmanın ne faydası olabilirmiş ki. Bu düşünceleri beni rahatsız etti. Şeytanla ortak iş çevirdiğimi sanan ahmakların gönülsüzlüklerini kırmak için ben de işe soyundum. Beni bırakıp gitselerdi ne yapardım? Bu iş biter bitmez borçlarımı ödeyeceğime dair

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

söz verip onları sakinleştirdim. Büyük olasılıkla bu işten çok para kazanacağımı ve bu hizmetlerinin karşılığını ayrıca ödeyeceğimi düşünmüş, fiziksel ya da tinsel akıbetimi önemsememişlerdi.

Dört buçuk saat sonra balonu yeterince şişirebildik. Sepeti balona bağlayıp malzemeleri yükledim. Yanıma teleskop, barometre, termometre, elektrometre, pusula, manyetik ibre, kronometre, çan, megafon, havası boşatılmış bir cam küre, bir miktar kireç, biraz mühür mumu, bolca su, doyurucu nitelikte kurutulmuş et, bir çift güvercin ve bir kedi aldım.

Tan ağarmak üzereyken hareket etmeye karar verdim. Ağzımdaki sigarayı kaza süsü vererek yere düşürdüm; almak için eğildiğimde ucunu dışarıda bıraktığım fitili gizlice ateşledim. Sepete atladığım gibi halatı kestim ve balon süratle yükseldi. Balonun seksen değil yüz altmış kiloluk kurşun torbasını bile taşıyabileceğini anladığımda iyice rahatladım. Yeryüzünden ayrıldığım sırada barometre yetmiş beş, termometre ise on dokuz dereceyi gösteriyordu.

Elli metre kadar yükseldikten sonra dehşet verici bir gürültü eşliğinde patlama oldu ve kopmuş kol ve bacaklar, taşlar, tahta parçaları, yalazlanmış metaller etrafa dağıldı. Korkudan zangır zangır titrer bir halde sepetin dibine çöküverdim. Demek ki gereğinden fazla barut kullanmıştım ve esas patlama henüz gerçekleşmemişti. Birkaç saniye sonra bedenimdeki kan tamamen şakaklarıma yürüdü, o an kopup göğü yaran gümbürtü aklımdan hiçbir zaman çıkmayacak. Daha sonra bu konu üzerine epeyce düşündüm ve patlamanın şiddetini bu denli yoğun hissetmemi gerçekleştiği yerin tam da üzerinde durmama yordum. Ama o anda canımı kurtarmaktan başka amacım olamazdı. Balon önce söndü, sonra tekrar aynı hızla şişti ve birden berbat bir hızla dönmeye başladı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bu dönüş sırasında sepetten fırladım ve tek ayağım sepetten sarkan halata dolanmış, tepetaklak, yüzüm dışarı dönük bir halde sallanmaya başladım. Ne bedbaht bir durumda kaldığımı anlayamazsınız. Sıtmaya tutulmuşçasına tir tir titriyor, güçlükle soluk alıp veriyordum. Midem altüst olmuştu, gözlerim yuvalarından fırlamış gibiydi; derken kendimden geçtim ve şuurumu yitirdim.

Süreden emin olamasam da bu şekilde epeyce asılı kaldığım belliydi çünkü kendime gelmeye başladığımda gün doğmak üzereydi, balon irtifa kazanıp yükselmiş ve okyanusun üzerinde süzülüyordu, karadan bütünüyle uzaklaşmıştım. Bu arada kendimi çaresiz hissetmedim. Dahası çılgınca bir merakla durumumu irdelemeyi sürdürdüm. Ellerimle gözlerimi yokladım, damarlarımın şişip tırnaklarımın kömürleşmesine sebep olabilecek şeyler üzerine kafa yordum. Sonra balondan daha büyük bir kafaya sahip olmadığıma kendimi inandırana dek defalarca başımı salladım. Pantolon ceplerimi kurcaladığımda bloknotumla kürdan kutumun yerinde yeller estiğini fark ettim ama kaybolma nedenlerini anlamlandıramayınca birden kedere boğuldum. Tam da o sırada sol ayak bileğimin feci bir şekilde acıdığını hissettim ve ne halde olduğum aklıma geliverdi. İçinde bulunduğum durumun bilincine varınca korkuya veya şaşkınlığa kapılmadım. Böylesi çetin bir durumdan sağ çıktığım için gayet memnundum, bu sebeple hayatta kalamayacağıma dair en ufak bir şüphe bile içimde belirmedi. Kısa bir süreliğine dikkatimi toplayıp düşündüm. Dudaklarımı ısırıp işaretparmağımı burnuma dayayarak koltuklarında rahatça oturup hayallere dalan ya da sorunlara açıklık getiren insanlar misali düşündüm durdum. İyice kendimi toparladığımda dikkati ve tedbiri elden bırakmayarak kemerimi çözdüm. Kemer tokasının üç paslı dişi vardı ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ekseni etrafında dönmekte zorlanıyorlardı. Biraz çabaladığımda bu üç dişi tokayla doksan derecelik bir açı oluşturacak biçimde ayarladım ve bunu başardığım için kendimle gurur duydum. Bu sayede kravatımı çözmeye başladım. Epeyce uzun sürse de sonunda kravatı çözmeyi başardım. Kravatın bir ucunu tokaya, diğer ucunu da bileğime bağladım. Sonra muazzam bir güç sarf ederek kendimi yukarı çektim ve tokayı sepetin içine fırlattım, beklediğim üzere tokanın dişleri sepete takıldı.

Gövdem artık sepete kırk beş derecelik bir açıyla duruyordu ancak dikmeyle kırk beş derecelik bir açı yaptığımı sanmayın, lütfen. Ufka paralel biçimde durduğumdan sepet bana doğru eğilmişti ve pozisyonum daha da tehlikeli bir hale gelmişti. Bununla beraber sepetten fırladığımda ayağıma dolanan halat sepetin yanından sarksaydı ya da yüzüm balona dönük kalsaydı bu kadarcık başarıya bile ulaşamaz, bunları sizlere anlatamazdım. Demem o ki şansım yaver gitmişti ama sersemleştiğim için on beş dakika boyunca kıpırtısız ve sessiz bir halde, bir budala misali öylece kalakaldım. Bu sükûnetten sıyrıldığımda ise kendimi yeis, keder ve korku içinde debelenirken buldum. Uzun süre tepetaklak durduğum için beynime hücum eden kan delişmen fikirlerin zihnimde uyanmasını sağlamıştı, pozisyonum değiştikten sonra ise kan dolaşımım normale dönmeye başladığından içinde bulunduğum tehlikenin boyutları cesaretimi köreltip sakinliğimi yok etti. Bu tereddütlü halim neyse ki fazla uzun sürmedi. Umutsuzluğumun kamçıladığı coşkumla deliler gibi bağırarak yukarı doğru hamle yaptım ve sepeti kenarından tuttuğum anda kendimi içine bıraktım.

Balonun olağan bakımını yapabilecek kadar kendime gelmem için bir hayli zaman geçti. Balonu incelediğimde halen

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sağlam olduğunu görünce rahatladım. Torbalardan yiyeceklere kadar tüm malzeme sapasağlamdı. Malzemeleri yerlerine sımsıkı oturttuğum için düşmeleri neredeyse olanaksızdı. Saat altıyı, barometre de üç çeyrek mil irtifayı gösteriyordu. Tam altımda domino taşı büyüklüğünde uzunluğu genişliğinden fazla olan bir karaltı görülüyordu. Teleskopla baktığımda bunun Batı-Güneybatı rotasında yana yata yata ilerleyen doksan dörtlü bir İngiliz gemisi olduğunu gördüm. Gemi, deniz, gökyüzü ve güneşten başka gördüğüm bir şey yoktu.

Ekselansları, size yolculuğumun hedefini açıklayayım. Rotterdam'da çaresizlik içinde kıvranırken intihara bile meylettiğimi anımsarsınız. İntihar kararım hayata öfke duymamla değil, sefil halimin önlenemez ilerleyişiyle ilgiliydi. Hayata küsmüştüm ama ölmek de istemiyordum; çelişkiler içinde kıvrandığım dönemde Nantzlı kuzenimin buluşu ve kitabevinde rastladığım kitap imgelem dünyamı harekete geçirdi. Gitmeye ve yaşamaya; bu dünyayı terk edip varlığımı idame ettirmeye, lafın özü *Ay*'a gitmeye karar verdim. Tamamen aklımı yitirdiğimi düşünmemeniz için, oldukça çetin ve tehlikeli olsa da cesaret ve azmin üstesinden gelebileceğine inandığım bu yolculuk düşüncemi size ayrıntılarıyla aktaracağım.

İlgilenmem gereken ilk husus elbette Ay'ın Dünya'ya olan mesafesiydi. Bu iki gezegenin merkezleri arasındaki mesafe Dünya'nın ekvatordan geçen yarıçapının 59. 9643 katı, yani tahminen 237.000 mildir. Tahminen diyorum çünkü ayın yörüngesinin, dış merkezliliği ekseninin 0. 05484 katı olan bir elips gibi biçimlendiği ve Dünya'nın da bu elipsin odağında bulunduğu unutulmamalıdır. Dünya'ya en yakın konumdayken ulaşmayı başardığım takdirde aradaki mesafe kısalacaktı. Yine de aradaki 237.000 millik mesafeden Dünya'nın 4.000 millik yarıçapı ile 1. 080 millik ayın yarıçapını düştüğümde

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

geriye 231. 920 millik mesafe kalıyordu. Pek de önemsenecek bir mesafe değildi. Karada altmış millik hıza ulaşılabiliyordu, belki daha fazla hız da yapılabilirdi. Bu hızla bile Ay'a 161 günde varabilirdim. Ayrıca saatte altmış milden fazla hız alabileceğimi düşünmeme yol açan ayrıntılar da vardı. Fazlasıyla etkilendiğim bu ayrıntıları uzun uzun anlatacağım.

İlgilenmem gereken ikinci husus çok daha kayda değerdi. Yeryüzünden 300 metre yüksekliğe ulaştığımızda atmosferik havanın otuzda biri, 3.230 metrelik yükseklikte üçte biri, Cotopaxi volkanının eşit olan 5.490 metrelik yükseklikte ise yarısı ardımızda kalır. Ayrıca 80 millik Dünya yarıçapını aşmayan herhangi bir yükseklikte atmosferin seyrelip canlıların yaşamasına fırsat tanımayacağı ve en hassas cihazların bile böylesi bir yükseklikte atmosferin varlığını saptama noktasında yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Fakat bu görüşler havanın özellikleriyle ilgili deneysel bilgilerimiz, havanın sıkışıp genleşmesini düzenleyen mekanik kanunlar vasıtasıyla temellendirilmiştir; aynı zamanda yeryüzünden ulaşılamayacak bir yükseklikte canlıların adaptasyon sorunu yaşayacağı da söylenmiştir. Buna göre tüm uslamlandırmalar analojik olmak durumundadır. Şimdiye kadar en fazla 7600 metreye ulaşılabilmişti. Bu, Bay Gay - Lussac ve Bay Biot'un[60] balon seyahati sayesinde gerçekleşmişti. Seksen millik yükseklikle kıyaslandığında bu oldukça sıradan bir yükseklik ve bence bu konu kuşkulara ve yorumlara oldukça açık.

Belirli bir yükseklikten sonra daha da yükselirken hissedilen hava çıkılan ek yükseklikle doğru orantılı değildir. Bu sebeple ne denli yükselirsek yükselelim atmosfer dışına

60 Joseph Louis Gay-Lussac (1778–1850): Fransız fizikçi ve kimyacısıdır. 1804'te Jean Babtiste Biot (1774–1862) ile birlikte, bir balonla atmosferin üst tabakalarına çıkarak yerin manyetizmasını inceledi. 1808'de gazlardaki katlı hacimler yasasını buldu; bu arada buhar yoğunluklarının ölçülmesinde kullanılan değişik yöntemler geliştirdi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

çıkamayız. Sonsuz seyrelme de yaşansa atmosfer var olmak durumundaydı.

Gelgelelim, atmosferin ötesinde hava bulunmayan sınırlı bir alanın var olduğunu ileri sürenler de vardı. Bu iddiayı ortaya atanların iddialarını kesinlikle çürütmeyecek ama incelenmeye değer bir ayrıntı bulunmaktaydı. Gezegenlere ait çekim güçlerini de hesaba katarak Encke Kuyrukluyıldızı'nın yerberiye art arda iki kez ulaşması için gereken süreleri kıyasladığımızda, bu sürenin her defasında azaldığını çünkü kuyrukluyıldızın elips yörüngesine ait ana eksenin sistemli bir biçimde kısaldığını gözlemleriz. Bu kısalma, kuyrukluyıldıza ait yörüngedeki seyrelmiş esirin yarattığı dirence bağlı olarak gelişir. Zira böylesi bir hava kuyrukluyıldızın hızını düşürüp merkeze doğru olan kuvveti artırır. Demem o ki, güneşin çekim gücü arttıkça kuyrukluyıldız her seferinde Güneş'e biraz daha yaklaşacaktır. Bunu başka bir şekilde ifade edemeyiz. Aynı kuyrukluyıldızın belirsiz kısmına ait çapın güneşe yaklaştıkça daraldığı ve yerötesine doğru ilerlerken de genişlediği gözlenmiştir. Bu hacimsel yoğunluğun güneşe yaklaştıkça yoğunluğu artan esirin sıkışmasından kaynaklandığı hususunda Bay Valz'la hemfikirdik. Zodyak ışığı[61] olarak da bilinen mercek biçimli olgu da dikkate değerdir. Tropikal bölgelerden net bir biçimde görülen ve meteor ışımasıyla kıyaslanamayan bu ışıltı ufuktan yukarıya çıkar ve Güneş ekvatorunun yönünü takip eder. Bana kalırsa Güneş'ten dışarıya, Venüs'ün ötesine dek, belki de daha uzağa ulaşan seyrelmiş bir atmosfer mevcut. Bu ortamın kuyrukluyıldızın veya Güneş'in çevresiyle sınırlı olduğunu düşünmem saçmalık olurdu. Aksine, bu ortamın galaksimizin her köşesinde

61 Zodyak ışığı, büyük olasılıkla eskiden *Trabes* denen şeydir. Emicant Trabes quos docos vocant. -Pliny lib. 2, s. 26. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

var olduğunu, gezegenlerin atmosferlerini oluşturduğunu, atmosferik farklılıkların jeolojik durumlardan kaynaklandığını ya da değişken maddelerin miktarlarıyla orantılı bir biçimde değiştiğini düşünmek daha basitti.

Sorunu anladıktan sonra tereddüde düşecek değildim. Yolculuğum sırasında Dünya'yı saran atmosferle benzer bir atmosfere rastlayacağımı farz ederek Bay Grimm'in icadının yardımıyla bu atmosferin soluk alıp vermeme yetecek kadar yoğunlaştırılabileceğini öngördüm. Böylelikle Ay yolculuğunun önündeki ilk engel aşılıyordu. Bu icadın işe yaraması için fazlasıyla çaba ve para harcamıştım, bu yüzden özgüvenim sonsuzdu; yapmam gereken tek şey yolculuğu olabildiğince kısa sürede tamamlamaktı. Bu da hangi hızla seyahat etmem gerektiği sorusunu tekrar gündeme getirdi.

Balonların göğe oldukça yavaş yükseldiği herkes tarafından bilinir. Balonun yükselmesi, atmosferik havanın balonun içindeki havaya göre daha ağır olmasıyla açıklanır. Balon yükseldikçe ve yoğunluğu azalan atmosfer tabakalarından geçtikçe başlangıçtaki hızın artması düşünülemez. Öte yandan, kayıtlara geçen balon seyahatlerinin hiçbirinde yükselme hızında bir azalma olmamış, halbuki hiç değilse yanlış imalat veya kalitesiz vernik nedeniyle gaz kaçışı engellenemediğinden balonun hızı azalmalıydı. Demek ki kaçan gazın etkisi balonun yükselip yerçekimi merkezinden uzaklaşmasıyla kazandığı ivmeyi zar zor dengeleyebiliyordu. Düşündüğüm esir ortamı, atmosferik havaya benzemesi durumunda ne kadar seyrelirse seyrelsin yükselme kuvveti ve hızına etki etmeyecekti çünkü balonun içindeki gaz aynı ölçüde seyrelmeyecek, azot ve oksijen bazlı bir atmosferden daha hafif olmayı sürdürecekti. Yükselişimin hiçbir anında devasa büyüklükteki balonumun, içindeki seyrelmiş

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

gazın, sepetin ve içindekilerin ağırlığının, balonun hacmine eşit hacimdeki çevresel gazların ağırlığına eşit olması mümkün değildi. Böyle bir durumda elbette yükselişim durdu. Ama bu kadar yüksekliğe varabilirsem fazlalıklardan kurtulmamda bir sakınca yoktu. Yerçekiminin kat edilen mesafenin karesiyle orantılı olması, fevkalade bir ivme kazanarak Ay'ın çekim gücünün etkin olduğu bölgelere varmamı sağlayabilirdi.

Beni kaygılandıran bir güçlük daha vardı. Balonla fazla irtifa kazanıldığında solunum güçlüğü, burun kanaması, baş ve vücut ağrıları gibi korkutucu rahatsızlıklar kaydedilmişti.[62] Bunlar insanı gerçekten korkutuyordu. Bu tip rahatsızlıklar pekâlâ ölümle de sonuçlanabilirdi. Bu konu üzerine epeyce kafa yorduktan sonra bu olasılığın gerçeğe dönüşemeyeceğinde karar kıldım çünkü bu tip rahatsızlıklar kanın tazelenmesi için atmosfer yoğunluğunun kimyasal açıdan yetersiz olması koşuluyla hissedilen solunum güçlüğünde olduğu gibi bedenin bütünüyle harap olmasından değil, yüzeysel atmosferik basıncın azalıp kan damarlarının genişlemesinden kaynaklanırdı. Kan tazelenemediğinde hayat boşlukta bile sürüp gidebilirdi çünkü göğsün şişip inmesi kas devinimidir ve solumanın sonucu değil sebebidir. Demem o ki vücudum atmosferik basıncın olmamasına alıştıkça acı hissi anbean yok olacak, sağlam iradem sayesinde de bu zorluğun üstesinden gelebilecektim.

Böylelikle Ay'a seyahat planımın nedenlerini kısmen de olsa size aktarmış bulunmaktayım. Şimdi de bu riskli ve emsalsiz girişimin sonucunu anlatmaya başlayayım.

62 "Hans Pfall" yayımlandıktan sonra, Nassau isimli balonun tanınmış pilotu Bay Green ve öteki önemli balon pilotları Bay Humboldt'un bu konudaki iddialarına karşı çıkarak burada ileri sürülen görüşle uyumlu olarak rahatsızlıkların zamanla azaldığını savunmuştur. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Daha önce sözünü ettiğim yüksekliğe –üç çeyrek mile– ulaştığımda sepetten bir miktar tüy attım ve yükselmeyi sürdürdüğümü gördüm, haliyle fazlalık atmama gerek kalmadı. Bu hayli memnuniyet vericiydi, zira Ay'ın çekim gücü ile atmosferik yoğunluğu hakkında net bilgiye sahip olmadığımdan fazlalıkları kaybetmeden ilerlemem lehimeydi doğrusu. Ne solunum güçlüğü ne de baş ağrısı çekiyordum. Kedi yerdeki ceketimin üstüne kıvrılıp yatmış, miskin miskin güvercinleri gözetliyordu. Kaçmamaları için ayaklarından bağladığım güvercinler de iştahla sepetin dibindeki pirinç tanelerini yiyorlardı.

Saat altıyı yirmi geçerken barometre sekiz bin metrelik ya da başka deyişle beş millik yüksekliği gösteriyordu. Manzara uçsuz bucaksızdı. Elbette küresel geometri yardımıyla yeryüzünün ne kadarını gördüğümü hesaplayabilirdim. Bir küre diliminin dışbükey yüzey alanının kürenin toplam alanına oranı, küre dilimine ait yüksekliğinin küre çapına eşittir. Küre diliminin yüksekliği –yani altımdaki dilimin kalınlığı– bulunduğum yüksekliğe, diğer deyişle bakış noktasının yüzeyden yüksekliğine eşitti. Demek ki beş mile sekiz bin millik bir oran söz konusuydu ve Dünya yüzeyinin bin altı yüzde birini seyretmekteydim. Ayna kadar pürüzsüz görünen denize ancak teleskopla baktığımda şiddetli dalgaları fark edebildim. Doğu'ya doğru ilerleyen savaş gemisi görüş açımdan çıkmıştı. Şakaklarımın ağrımaya başladığını hissediyor ama solunum güçlüğü çekmiyordum. Kedi ile güvercinler de gayet olağan görünüyorlardı.

Yediye yirmi kala, balonum bulut kümesine girdiğinde yoğunlaştırıcı cihazım bozuldu ve feci biçimde ıslandım; bu kadar yükseklikte böylesine yoğun bir bulut kümesinin olması şaşırtıcıydı. İkişer kiloluk ağırlık attım, geriye yetmiş beş

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kiloluk fazlalığım kaldı. Böylece bulutu geçtim ve hızla yükseldim. Bulutu geçtiğim anda korkutucu bir şimşeğin çaktığını ve bulutu yanan bir kömür parçasına döndürdüğünü gördüm. Bu inanılmaz olay gündüz vakti gerçekleşti. Gece vakti gerçekleşmiş olsaydı kim bilir nasıl görünürdü. Cehennem benzeri bir görüntü olurdu elbette. Gördüklerim karşısında ürperdim, hayallerimde korkunç alevlerin yalazlandığı dipsiz uçurumlara ve kızıl boğazlara dalıp gittim. Ucuz atlatmıştım doğrusu. Balonum bulutun alanında biraz daha kalsaydı ya da ıslanmam ağırlık atmamı gerektirmeseydi, işim bitikti. Çoğunlukla önemsenmeseler de, bu tip olaylar balon seyahatlerinin en tehlikeli yanlarıdır. Bu arada fazlasıyla yükseldiğim için kaygılanmama yol açacak bir durum kalmamıştı.

Saat yedide barometre dokuz buçuk millik yükseklikte olduğumu gösterdiği anda solunum güçlüğüyle birlikte şiddetli bir baş ağrısı çekmeye başladım ve kulaklarımdan incecik çizgiler halinde süzülen kanın yanaklarımı ıslattığını fark ettim. Gözlerimde de sorun vardı. Ellerimle gözlerimi yokladığımda epeyce pörtlemiş olduklarını hissettim, etrafımdaki nesneleri seçemez oldum. Bu kadarını beklemediğim için panikledim. Düşünmeden ikişer kiloluk üç ağırlık torbasını yere bırakınca hızım arttı ve atmosferin seyrelmiş tabakalarından birine çarçabuk ulaştım, neredeyse kendi sonumu hazırlıyordum. Derken beş dakikadan daha uzun süren bir kasılma yaşadım. Kasılmalar sekteye uğradıkça yavaş yavaş soluk alıp verebiliyordum; bu süre içinde burnumdan, kulaklarımdan, hatta gözlerimden bile kan boşaldı. Sıkıntıya düşen güvercinler çırpınıp duruyor, kedi ise zehirlenmişçesine dili dışarıda dolanıyordu. İşte o an panikleyip ağırlıkları atmamın nelere yol açtığını anladım. Birkaç dakika içinde sonumuzun geleceği belliydi. Çektiğim fiziksel acılar sağlıklı

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

düşünmeme engel oluyordu. Başım çatlayacak gibiydi. Kısa sürede bilincimi yitireceğimi anlayınca tuttuğum halatı çekmeye kalkıştım ama borçlu olduğum üç adamı hatırlayıp halatı çekmekten vazgeçtim. Sepetin dibine uzanıp biraz olsun güç kazandığımda kan kaybı deneyimimi yaşadım. Neşterim olmadığı için elimdekiyle, yani cebimdeki çakıyla yetindim ve sol kolumda bir damar açtım. Kan akmaya başladığı an rahatladım. Koca bir leğen dolusu kan boşaldığında ise rahatsızlıklarımın çoğu kayboldu. Hemen ayağa kalkmam doğru olmayacağından on beş dakika kadar kolum sarılı bir halde ve hareketsiz bir biçimde yattım. Ayağa kalktığımda ise son bir saat on beş dakika boyunca çektiğim fiziksel rahatsızlıkların bütünüyle yok olduğunu hissettim. Fakat solunum güçlüğüm sürdüğünden yoğunlaştırıcıyı kullanmam gerektiğini anladım. Yerdeki kediye baktığımda o kısacık süre içinde üç yavru doğurduğunu görüp hayrete düştüm. Böylelikle sepetteki yolcu sayısı umulmadık bir biçimde artıvermişti. Bu durum yolculuk planımı etkileyen öngörümün doğruluğunu sınamama yardımcı olacaktı. Yeryüzündeki atmosferik basınca olan alışkanlığımız az basınçlı yüksekliklerde hissettiğimiz acıların kaynağıydı. Yavrular anneleri kadar fiziksel acı çekerse öngörümün yanlış, çekmezse doğru olacağı aşikârdı.

Saat sekizde on yedi millik yükseklikteydim. Hızım iyice artmıştı, ağırlıkların çoğundan vazgeçmeseydim de yükseleceğim ortadaydı. Aralıklarla başımla kulaklarım ağrısa ve burnumdan kan boşalsa da, umduğumdan çok daha az acı hissediyordum. Fakat solunum güçlüğüm anbean şiddetleniyordu, göğsüm daralıyor, nefes alıp verirken canım çok acıyordu. Bu yüzden yoğunlaştırıcıyı kullanmaya karar verdim.

Önümdeki manzara gerçekten şahaneydi; uçsuz bucaksız, masmavi, dingin bir denizi izliyordum. Doğuda Britanya,

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Fransa, İspanya ve Afrika'nın kuzeyi görülebiliyordu. Binalar, insanlığa ait şehirler yeryüzünden tamamen silinmişti.

Manzaranın en etkileyici yanı içbükey görünümüydü. Yükseldikçe dışbükeyliğin belirginleşeceğini sanmıştım, biraz düşününce yanılgımın nedenini anladım. Bulunduğum yerden aşağı inen dik çizgi bir dik üçgenin dikmesini, bu üçgene ait taban ufukla dikmenin arasındaki çizgiyi, hipotenüsü ise ufukla konumum arasındaki çizgiyi oluşturacaktı. Fakat yüksekliğim bu geniş manzarayla kıyaslandığında bir hiçti. Demem o ki, varsayılan üçgenin tabanı ile hipotenüsü dikmeye oranla büyük olacağından tabanla hipotenüs birbirine paralel görünüyordu. Bu sebeple balondaki kişinin görüş açısı sepetle aynı seviyede kalsa da, yükseklik gerçek boyutlarıyla görüldüğünden varsayılan üçgenin tabanı ufkun altında kalır ve görüntü içbükeyleşir. Yükseklik iyice artıncaya ve taban ile hipotenüsün paralelliği yok oluncaya dek içbükey görünüm kaybolmaz.

Güvercinlerin acı içinde kıvrandıklarını gördüm ve onları azat etmeye karar verdim. İlk olarak gri benekli, güzel olanı çözüp sepetin kenarına koydum. Huzursuz, kaygılı bir edayla etrafını inceliyor, kanatlarını çırparken yüksek sesle kuğuruyor ve sepetten ayrılmaya teşebbüs edemiyordu. Bu yüzden kuşu tutup balondan altı metre kadar uzağa fırlattım. Beklediğim üzere inişe geçmedi, aksine çığlıklar eşliğinde balona doğru uçmaya çalıştı. Bir süre sonra sepetin kenarına konmayı başardı ama birden başı göğsüne düştü ve cansız bir halde sepetin içine yuvarlandı. Diğeri onun kadar bahtsız değildi. Geri dönmeye çalışmasın diye ikinci kuşu bütün gücümle aşağı doğru fırlattım ve kanatlarını ustalıkla kullanarak inişe geçtiğini görünce rahatladım. Kısa sürede gözden kaybolan güvercinin hayatta kalmayı başardığına inanıyorum. Sakin-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

leşmiş gibi görünen kedi ölen kuşu yemekle meşguldü, yavruları da oldukça canlı ve sağlıklı görünüyordu.

Saat sekizi çeyrek geçe, soluk alıp verirken dayanılmaz acılar çektiğim için yoğunlaştırıcıyı sepete yerleştirdim. Bu ekipmandan biraz bahsetmem gerek: Ekselansları, öncelikli amacımın seyrelmiş atmosfere karşı sepetle kendimin çevresinde bir set oluşturmak ve yoğunlaştırıcı yardımıyla içsel alana yeterli atmosferi doldurmak olduğunu bilmelidir. Bunun için esnek, sağlam ve hava geçirmeyen büyükçe bir torba hazırlamıştım. Bu torbayla sepetin altını, üstünü, halatları, ağla kasnağın bulunduğu bölümü kaplayacaktım. Kasnakla ağ arasından geçirdiğim torbayı büzmem gerekiyordu ama ağı kasnaktan ayırdığımda sepet nasıl duracaktı? Ağ ile kasnak arasındaki ilmikleri teker teker çözdüm, böylelikle sepetin düşme ihtimali ortadan kalktı. Torbanın üst kısmındaki kumaşı araya yerleştirip ilmikleri bu kez bir metre kadar altta bulunan düğmeye bağladım, zira araya giren kumaş yüzünden eski haliyle kalması mümkün değildi. İlmeklerin birkaçını daha çözüp torbanın bir kısmını araya yerleştirip ilmekleri düğmelere geçirdim. Böylelikle kasnak sepetin içine düşecek, bütün yükü de düğmeler çekecekti. Tedbirsiz davrandığımı düşünebilirsiniz ama inanın bu oldukça güvenilir bir yöntem. Sık aralıklarla dikilen bu sağlam düğmeler aslında yükün pek azını taşıyordu. Sepetle tüm yükün ağırlığı üç misli fazla bile olsaydı kaygılanmazdım ve aynı yöntemi izlerdim. Altına koyduğum üç adet destek yardımıyla kasnağı önceki yüksekliğe kaldırmayı başardım. Böylelikle torbanın üstünü yeterince gerebilmiş, alt kısmını da olması gerektiği gibi tutabilmiştim. Geriye torbanın ağzını bağlamak kalmıştı. Kumaşı toparlayıp sıkıca kıvırdıktan sonra turnike yaparak bu meseleyi de çözüverdim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Etrafımı görebilmek için sepetin üç tarafına kalın ama saydam pencereler açtım. Örtünün tabanına açtığım pencere de aşağıyı görmemi sağlıyordu. Torbanın ağzını bağlamak zorunda kaldığım için üst kısma pencere açamamıştım. Açmayı başarmış olsaydım bile balonun varlığı yukarıyı görmemi engellerdi.

Yandaki pencerelerden birinin otuz santim altında yer alan yedi santim çaplı delik pirinçten bir çıkıntıya tutturulmuş ve iç kısma vidalanmıştı. Bu çıkıntıya vidalanan yoğunlaştırıcının ana gövdesi torbanın içinde kalmıştı. Dışarıdaki atmosferik hava bu cihaz vasıtasıyla vakumlandıktan sonra torbanın içine dağılıyordu. Kısa sürede içeride solunacak hava çoğaldı ama bu da pek yakında kirlenecek ve elverişsiz hale gelecekti. Sepetin altındaki valf yoğunlaşan havayı dışarı atacak ve hızla seyrelmiş atmosfere karışmasını sağlayacaktı. İçerideki havanın iyice ağırlaşmaması için, valfın birkaç saniyeliğine açılıp kısmi boşaltım sağlandıktan sonra taze hava üretme amacıyla yoğunlaştırıcının çalıştırılması gerekmekteydi. Gözlem yapabilmek için anne kediyle yavruların sepetini valfın yanından aşağı sarkıttım. Bu meşakkatli işe torbanın ağzını bağlamadan önce kalkışmış, ucunda kanca bulunan sırıklardan biriyle beraber sepetin tabanına uzanmıştım. İçerideki hava yoğunlaşınca kasnakla sırıkların işlevi kalmamış, torba kolaylıkla gerilivermişti.

Saat dokuza on kala düzenlemeyi bitirmiş, torbanın içini yeterince havayla doldurmuştum. Bu süre zarfında epeyce solunum güçlüğü çekmiş, bu önemli işi erteleme gafletinde bulunduğum için kendime çok kızmış ama bütün düzenleme sona erince icadımın keyfini sürmeye başlamıştım. Rahatça soluk alıp verebilmenin tadını çıkarıyordum. O ana dek çektiğim acıların birdenbire hafiflemesi beni hayretler içinde

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bıraktı. Başımdaki ağrıdan, bileklerim ve boğazımdaki şişkinlikten başka şikâyetim kalmadı. Atmosferik basıncın kaybolmasıyla birlikte hissettiğim rahatsızlıklar teker teker beni bırakmıştı, demem o ki iki saat boyunca beni yoran rahatsızlıkların yegâne sebebi solunum güçlüğü çekmemdi.

Torbanın ağzını büzmeden hemen önce –saat dokuza yirmi kala– barometredeki cıva uç noktasına ulaştı. Bu 40000 metre ya da 25 mil yüksekte olduğumun ve yeryüzünün üç yüz yirmide birini gördüğümün işaretiydi. Saat dokuzda kuzey-kuzeybatı yönünde sürüklenmeye başlamadan önce doğudaki kara parçalarını gözden yitirdim. Devasa bulutlara rağmen denizin içbükey halini hâlâ görebiliyordum.

Dokuz buçukta, valftan dışarı bir miktar tüy attım. Tüyler havada süzülmek yerine kurşun misali aşağı düştüler. Bu denli yükselmiş olmam gerçekten inanılmazdı. İşin aslı atmosfer tüyü bile taşıyamayacak kadar seyrelmişti. Tüylerin düşme hızıyla benim yükselme hızımın büyüklüğü dudak uçuklatan cinstendi.

Saat onda acilen yapılması gereken bir işimin kalmadığını fark ettim. Her şey tıkırındaydı. Hızımı hesaplayamasam da balon yükselmeye devam ediyordu. Çektiğim fiziki acılar son bulmuştu. Rotterdam'dan ayrıldığımdan bu yana ilk kez huzurla dolmuştum, içerinin havasını tazelemekten başka işim kalmamıştı. Gerek olmasa da ortamı sağlıklı kılabilmek amacıyla kırk dakikada bir içerideki havayı tazeliyor, bu sırada hayallere kapılıyordum. Hayalimde Ay'ın üstünde geziniyordum. Zincirlerinden boşalan imgelem gücüm karanlık ve belirsiz bir mekânda dolaşıp duruyordu. Kadim ormanlardan sarp kayalıklara, dipsiz sulardan büyük çağlayanlara geçiyor, gelinciklerle zambakların kımıldamadığı, esintisiz ve uçsuz bucaksız çayırların sakin yalnızlığına varıyordum.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Sonra zifiri karanlık ve korkunç bir gölden geçip her şeyin belirsiz olduğu bir yere ulaşıyordum. İmgelemim bunlarla sınırlı değildi. Çoğu zaman muazzam bir dehşete kapılıyor, korku nesnelerinin gerçekliğine tüm kalbimle inanıyordum. Yine de bu tehlikeleri düşünüp durarak dikkatimi dağıtmaya niyetli değildim.

Akşam beşte, içerideki havayı tazeleyeceğim sırada valfin deliğinden anne kediyle yavrularını gözetledim. Kedi solunum güçlüğü çektiğinden tekrar fenalaşmış olsa da yavrular pek etkilenmemişti. Yavruların acı çekmemeleri alışkanlıkla ilgili varsayımımı ispatlıyordu. Yine de sağlıklı olduklarını, kolayca soluk alıp verdiklerini görmeye hazır değildim. Fikrimi genişlettiğimde, seyrelmiş atmosferin sanılanın aksine yaşamı destekleyebileceği, bu tip bir ortamda gözünü açmış canlının nefes alıp verişinde sorun yaşanmayacağı, ancak Dünya'ya yakın atmosfer katmanlarında benim burada çektiğim sıkıntıların benzerlerini çekeceği sonucuna ulaşıyordum. Bu sırada gerçekleşen tuhaf bir kaza sebebiyle kedi ailemi yitirdim ve fikrimi daha da geliştirme imkânı bulamadım. Valfın deliğinden kediye su uzatırken kazara sepeti tutan kola değdim ve sepet ansızın düşüverdi, kedi ailesi de yok olup gitti. Sepetin çözülüp kedilerin düşmesi kaşla göz arasında gerçekleşti. Yeryüzüne düşene dek duacıları oldum ama kedi ailesinin hayatını sürdürebileceğinden ve başlarına gelenleri başkalarına aktarabileceklerinden emin değildim.

Saat altıda, Dünya'nın doğu yakasının loşlaştığını, yediye beş kala ise tamamen karardığını gördüm. Güneş ışınlarının balonumun da üstüne düşmemesi beni sevindirdi. Sabah güneş ışınlarını benden daha doğuda olan Rotterdam sakinlerinden daha önce gördüm, demek ki yükselişim sürdükçe bu durum da orantılı bir biçimde devam edecekti. Karanlıkta ge-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

çirdiğim süreleri önemsemeden yirmi dört saati bir gün kabul etmeye devam ederek günlük tutmaya karar verdim.

Saat onda, uyuklamaya başladım ve dinlenmem gerektiğini düşündüm. Ama gözden kaçırdığım bir sorunu fark ettim. Uyursam içerinin havası nasıl tazelenecekti? İçerideki havayı bir saat ya da on beş dakika fazlası bir süre solumak kötü sonuçlar doğururdu. Bu ayrıntıyı fark edince epeyce huzursuzlandım. Pek çok badireye göğüs germiş olsam da çaresizliğe kapılıp yeryüzüne dönmeyi düşündüm. Ama bu huzursuzluğun tamamıyla esiri olmadım çünkü insanın alışkanlıklarının kölesi olduğundan ve hayatındaki öncelikleri alışkanlıklarının belirlediğinden kuşkum yoktu. Hiç uyumadan durmam mümkün değildi ancak saat başı uyanmamda bir sakınca yoktu. İçerideki havanın tazelenmesi için beş dakika yeterdi. Yapmam gereken tek şey saat başı uyanabilmemdi. Ama bunu başarmak gerçekten de kolay değildi. Uykuya yenik düşüp kitabının üzerine yatan öğrencinin elindeki bakır topun leğene düşmesiyle uyandığını elbette anımsıyordum. İçinde bulunduğum durumda bu örnek faydasızdı, zira benim derdim uyanık kalmak değil belli aralıklarla uyanmak istememdi. Sonunda basit olsa da teleskopa, istim makinesine veya matbaaya eşdeğerde bir çare bulduğumu düşündüm.

Balonumun belli bir hızla yükseldiğini ve yükselişini sürdürdüğü sırada herhangi bir titreşim hissedilmediğini söylemem gerek. Bu, beni idealime daha da yaklaştırıyordu. Beşer galonluk su bidonlarım sepetin yanlarındaydı. Bidonlardan birini çözdüm, bulduğum iki halatı paralel biçimde iç kısma gerdim ve bidonu rafa benzeyen bu halatların üzerine yerleştirdim. Bu halatların bir metre aşağısına tabandan yirmi santim yüksekte halattan bir raf daha yaptım ve üzerine bir

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

çömlek yerleştirdim. Bidonun çömleğin üzerine düşen tabanına bir delik açtım ve deliği yumuşak bir maddeyle tıkadım. Suyun buradan damlaya damlaya alttaki çömleği bir saatte doldurması için gereken tıkaç ayarlamasını yaptım. Belirli bir sürede çömleğin ne kadar suyla dolduğunu hesapladım. Bunu hallettikten sonra gerisi kolaydı. Başımı çömleğin tam altına gelecek biçimde ayarlayıp yere uzandım. Bir saat sonra çömleğin dolacağı ve sızan suyun bana ulaşacağı apaçık ortadaydı. Doğrudan yüzüme düşecek damlaların beni uyandırmaması mümkün değildi.

Saat on birde işim bitti ve gönül rahatlığıyla yattım. Yanılmamıştım. Saat başı uyandım, çömlekteki suyu bidona boşaltıp yoğunlaştırıcıyı devreye sokarak içerinin havasını tazeledikten sonra tekrar yattım. Uykumun bölünmesi beni pek de rahatsız etmedi, son kez uyandığımda saat yediydi ve güneş çoktan doğmuştu.

3 Nisan. Balonumun olağanüstü bir yüksekliğe eriştiğini, Dünya'nın dışbükey halinin de iyice belirginleştiğini gördüm. Altımda uzanan okyanustaki kara beneklerin ada olduğu apaçık anlaşılıyordu. Yolculuğumun başlangıcından bu yana değişmeyen yıldızlar ise ışıl ışıl parıldıyordu. Kuzeyde, ufukta gördüğüm ince, beyaz çizgi kutup buzullarının güney çizgisiydi. İyice meraklanmıştım, zira kuzeye gitmeyi ve kendimi kutbun üstünde bulmayı umuyordum. Bu sebeple eriştiğim yüksekliğin incelememi engelleyecek olması beni hayıflandırdı. Yine de daha pek çok incelemede bulunabilirdim.

Gün içerisinde sıra dışı bir durum yaşamadım. Aletler gayet güzel çalışıyor, balon fark edilebilir bir biçimde sallanmadan yükselmeyi sürdürüyordu. Soğuk hava nedeniyle paltoma sarınmıştım. Karanlık, yeryüzüne egemen olduğunda saatlerce aydınlıkta kalacağımı bilsem de yatmayı tercih

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ettim. Tıkır tıkır işleyen su saatinin belli aralıklarla beni uyandırması dışında temiz bir uyku çektim.

4 Nisan. Fiziksel ve tinsel açıdan formda uyandım fakat denizin tuhaf görüntüsü beni afallattı. Lacivert rengini yitirmiş, kırık beyaz renkte muazzam bir parlaklığa dönüşmüştü. Dışbükey hali öylesine belirginleşmişti ki denizin tamamı ufuktaki çağlayandan dökülecekmiş gibi görünüyordu. Bir an çavlanın sesini işitebileceğimi sandım. Adalar görünmüyordu, belki ufkun gerisinde belki de görüş alanımın dışında kalmışlardı. İkinci olasılık çok daha akla yatkındı doğrusu. Kuzey buzul çizgisi gitgide belirginleşiyordu. Hava önceki kadar soğuk değildi. Yanıma almayı akıl ettiğim kitaplardan birini okuyarak günü bitirdim.

5 Nisan. Yeryüzü tümüyle karanlığa boğulduğunda gündoğumunu izleyebilmek şahaneydi. Zaman ilerledikçe güneş her yanı aydınlattı ve kuzey buzullarının çizgisi yeniden belirdi. Apaçık ortadaydı, okyanustan çok daha koyu bir tondaydı. Süratle oraya doğru ilerliyordum. Doğu ve batıda kara parçası gördüğümü düşündüm ama emin olamadım. Hava ılıktı. Kayda değer bir şey yaşamadım. Erkenden yattım.

6 Nisan. Buzul çizgisine yaklaştığımı fark edince çok şaşırdım, devasa bir buz sahası ufukla birleşiyordu. Balon doğru güzergâhta ilerlediği sürece Donuk Deniz'e ulaşmam kaçınılmazdı. Gün boyu aynı yönde ilerledim. Kutuplar basık olduğu ve Kuzey Kutbu'ndaki düz alana ulaştığım için karanlık çökerken ufkum genişledi. Hava tamamen karardığında merakımı kamçılayan yeri inceleyemeden terk edeceğimi düşündüm ve bunun verdiği kederle yatıp uyudum.

7 Nisan. Erkenden uyandım, Kuzey Kutbu olduğuna inandığım yeri neşe içinde izlemeye koyuldum. Kutbun üzerindeydim ama o kadar çok yükselmiştim ki neredeyse hiçbir

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şey göremedim. Barometrenin 2 Nisan sabahı saat altı ile aynı günün iki saat kırk dakika sonrasına varıncaya (barometrenin iş görmemeye başladığı ana) kadar gösterdiği değerlerden 7 Nisan sabahı saat dörtte balonun deniz seviyesinden 7.254 mil yukarıda olduğu kolaylıkla anlaşılabilirdi. Bu rakam gözünüzü korkutmasın, kanımca gerçek değer bunun çok daha fazlasıydı. Yine de esas çapını izlediğim besbelliydi. Kuzey yarımküre izdüşümde dikey olarak çizilmiş gibiydi ve ekvatoral çember ufkumun sınırıydı. Ekselansları, Kuzey Kutup Dairesi'ndeki keşfedilmemiş alanın altımda uzanmasına ve bakış açımı engelleyecek bir durum olmamasına rağmen aradaki mesafenin inceleme için sorun teşkil ettiğini elbette anlayacaktır. Yine de gördüklerim sıra dışı ve ilginçti. Daha evvel sözünü etiğim ve insanlığın keşfinin son bulduğu bölgeden kuzeye doğru aralıksız devam eden bir buzul tabaka vardı. Düz ilerleyen bu buz denizi kutup noktasında çukurlaşarak hatları belirgin, çapı balonla altmış beş saniyelik eğim yapan büyük bir çukura dönüşüyordu. Çukur alanda göze çarpan koyultular bazı noktalarda katran karasına dönüşüyordu. Daha fazlası görünmüyordu. Saat on ikide çukur iyice daraldı ve saat yedide ise bütünüyle gözden kayboldu, çünkü buzul tabakanın batısında ilerleyen balonum süratle ekvatora doğru yol alıyordu.

8 Nisan. Dünya'nın çapının küçüldüğünü, renk ve biçiminin de değiştiğini fark ettim. Görünen alanın tamamı solgun bir sarıya bulanırken parıldayan noktaları göz kamaştırmaya devam ediyordu. Yoğun bulut kümesi görüş alanımı daralttığı için yeryüzünü çoğunlukla göremiyordum. Son iki gündür görüş açım gitgide daralmıştı ama şu anda eriştiğim yükseklikte bulutlar birbirine çok daha fazla yakınlaştığı için yükselişimle orantılı biçimde görüş mesafem iyice azal-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mıştı. Yine de Kuzey Amerika'daki büyük göller yöresinin üzerinde olduğum, dolayısıyla güneye doğru ilerleyip tropik kuşağa varacağım belliydi. Kuşkusuz bu durum er ya da geç zafere ulaşacağımın işaretiydi. Şu ana kadar izlediğim güzergâh beni kaygılandırıyor çünkü bu yolu izlemeyi sürdürürsem yörüngesi tutulma çemberiyle 5º 8' 48" açı yapan Ay'a ulaşmam mümkün görünmüyordu. Garipseyebilirsiniz ama seyahatime Ay'ın elips biçimli düzlemindeki bir noktadan başlayarak ne büyük bir yanılgıya düştüğümü daha yeni anlıyordum.

9 Nisan. Bugün Dünya'nın görünür çapı iyice ufaldı ve büründüğü sarılık anbean koyulaştı. Balon aynı güzergâhta ilerledi ve akşam dokuz sularında Meksika Körfezi'nin kuzeyine ulaştı.

10 Nisan. Sabah beşte, anlamlandıramadığım dehşetlikte bir gürültüyle yattığım yerden fırladım. Gürültü uzun sürmedi ama benzerine daha önce tanık olmamıştım. Önce balonun yırtıldığını düşünüp panikledim elbette. Ama hızlı ve dikkatli bir kontrolden sonra hiçbir sıkıntı olmadığını tespit ettim. Neredeyse gün boyu bu sese kafa yorduysam da mantıklı bir sonuca ulaşamadım. Memnuniyetsiz, kaygılı ve gergin bir halde yattım.

11 Nisan. Dünya'nın görünür çapında şaşılası derecede ufalma, birkaç gün sonra dolunay fazına geçecek Ay'ın görünür çapında ise büyüme gözlemledim. Artık içeride hayatta kalabilmek adına yoğunlaştırmayı devam ettirebilmek için çok daha fazla çaba sarf etmem gerekiyordu.

12 Nisan. Beklediğim üzere balonun güzergâhının değişmesi beni neşelendirdi. Balon, önceki rotasında güney enleminin yirminci paraleline ulaştığında açısını daraltmış, doğuya yönelmiş ve Ay'ın elips biçimli düzleminin paralelinde

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ilerlemeye başlamıştı. Bu güzergâhta sepet hissedilir ölçüde sallandı.

13 Nisan. Ayın onunda işittiğim korkunç çatırtının aynısını işittim ve korkudan tir tir titredim. Bu hususta epeyce kafa patlatmam sonuç vermedi. Dünya'nın görünür çapı yine ufaldı. Balona denk gelen açısı yirmi beş derecelikti. Tepemdeki Ay görünmüyordu. Aynı düzlemde olmama rağmen doğu yönünde fazla ilerlemedim.

14 Nisan. Dünya'nın çapı hızla ufaldı. Bugün balonun yerberi çizgisinden uzaklaşmaya başladığını fark ettim, demem o ki Dünya'ya en yakın olduğu noktada Ay'ı hedef olarak belirlediğini düşündüm. Tam tepemde olduğu için Ay'ı göremiyordum. İçerideki havanın yoğunlaşması için büyük çaba harcamam gerekti.

15 Nisan. Kıtalarla denizler arasındaki çizgileri bile ayırt edemez oldum. Saat on iki civarında daha önce de işittiğim dehşet ses beni irkiltti. Bu kez sesin şiddeti fazla, süresi daha uzundu. İyice dehşete kapılıp ölümü beklemeye başlamışken balon kuvvetle sarsıldı ve anlamlandıramadığım dev bir ateş topu büyük bir gürültüyle yanımdan kayıp geçti. Az da olsa sakinleştiğim sırada Dünya'ya anbean yaklaştığımı, gördüğüm ateş topunun da göktaşı denilen –herhalde daha iyi bir isim bulunamamıştı– volkanik parçalar olduğunu anladım.

16 Nisan. Bugün yan pencerelerden sırayla mümkün olduğu kadar yukarıya bakarak Ay yuvarlağının balonun çevresini aşan kısmını görebildim ve neşelendim. Tehlikelerle dolu yolculuğumun yakında sona ereceğini düşündüğüm için iyice coşkuya kapıldım. Yoğunlaştırıcı cihazı çalıştırmak için daha fazla çaba harcamam gerektiğinden dinlenmeye fırsat bulamıyordum. Hastalandım ve bitkinlikten zangır zangır titremeye başladım. İnsan, tabiatı gereği bu denli yoğun ıstıraba dayana-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mazdı. Kısalan karanlık evrede bir göktaşı daha yakınımdan geçip gitti. Göktaşı geçiş sıklığı beni kaygılandırıyordu.

17 Nisan. Bu sabah, yolculuğum adına milattı. Ayın on üçünde Dünya'nın görünür çapının yirmi beş derecelik bir açı yaptığını hatırlarsınız. On dördünde bu açı daraldı, on beşinde epeyce ufaldı ve on altısının gecesinde yedi derece on beş dakika kadar olduğunu saptadım. On yedisi sabahında kısa ve sıkıntılı bir uykudan uyandığımda altımdaki yüzeyin mucizevi bir şekilde büyüdüğünü ve görünür çapının otuz derecelik bir açıya ulaştığını gördüm ve gözlerime inanamadım. Apışıp kaldım. Zihnime ve ruhuma nüfuz eden dehşeti ve sersemliği anlatmaya kelimeler yetmez. Dizlerim zangırdadı, dişlerim takırdadı, tüylerim ürperdi. "Demek ki balon patlamıştı!" Zihnim iyice bulandı. "Evet, balon patlamıştı, hızla irtifa kaybediyorum, aştığım mesafe göz önünde bulundurulduğunda yere çakılmam ve paramparça olmam için on dakika yeterdi," diye düşündüm. Neyse ki sonunda düşüncelerim berraklaştı. Az önceki zihin karışıklığımdan şüphe etmeye başladım. Aklıma gelenler imkânsızdı. Bu kadar hızlı düşüyor olamazdım. Altımdaki yüzeye yaklaştığım doğruydu ama hızım gayet normaldi. Sonunda kafamı toparladım ve doğru bakış açısını yakaladım. İşin aslı altımdaki yüzeyle yeryüzünün yüzeyi arasındaki farkı anlayamam şaşkınlığımın duyularımı felç etmesinden kaynaklanıyordu. Ay tüm heybetiyle altımda uzanırken, Dünya balonun ötesinde, tam tepemde duruyordu.

Farkındalığımın yarattığı şaşkınlık ve uyuşukluk yaşadığım maceradaki en az açıklanabilir kısımdı. Çünkü bu kargaşa doğal ve kaçınılmaz olduğu kadar beklendikti; ne de olsa uydunun çekim kuvveti gezegenin çekim kuvvetine erişmişti, yani balonu Dünya'ya çeken kuvvet Ay'a çeken kuvvetin al-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tında kalmıştı. Beklenmedik bir anda maruz kaldığım olay yüzünden derin bir uykudan uyanmışçasına şaşırmıştım. Bu olay doğal ve yavaş akan bir sürece bağlı olmalıydı. Kafam dinç, zihnim berrak bile olsaydı değişimin belirtilerini sezinlemem, yani rahatsızlık hissetmem veya cihazların işlerliğinde tuhaflık fark etmem mümkün olmazdı.

Durumu tam olarak saptamayı ve korkularımı bir kenara bırakmayı başardıktan sonra tüm dikkatimi Ay'ın genel görünümünde topladım. Harita misali altımda uzanan Ay'ın uzakta olduğunu bilsem de yüzeydeki engebeleri görebiliyordum. Ay yüzeyinde okyanus, deniz, göl, ırmak gibi hiçbir su kütlesinin görünmemesi elbette beni en çok etkileyen şeydi. Görünür yarıkürenin yapaymış hissi veren engebelerle –koni biçimli sayısız volkanik yükseltiyle– ve alüvyonlu düzlüklerle kaplıydı. Konilerden en yükseği üç çeyrek mili geçmiyordu ama Ekselansları *Campi Phlegrei*[63] bölgesinin haritasına bakarak benim ay yüzeyi ile ilgili yetersiz betimlemelerime göre çok daha iyi bir sonuç çıkarabilir. Volkanlar sönmüş değildi, art arda gürültüyle patlayarak öfkelerini püskürtüyorlar, sık sık göktaşı dediğim nesnelerin balonun yanından geçerken beni korkutmasına neden oluyorlardı.

18 Nisan. Bugün Ay'ın epeyce büyüdüğünü gördüm ve iniş hızımın artması beni fazlasıyla kaygılandırdı. Ay'a yolculuğun mümkün olup olmadığını düşünmeye başladığımda karşıt görüşlere rağmen Ay'ın orantılı bir atmosfere sahip olduğuna inandığımı hatırlarsınız. Encke Kuyrukluyıldızı ve Zodyak Işığı ile ilgili savlarımı Lilienthalli Bay Schroeter'in[64] görüşleri destekler nitelikteydi. Bay Schroeter ayı

63 İtalya'nın güneyinde yer alan, yaklaşık kırk bin yıl önce patlamış ve beş milyon kilometrekarelik alanı etkisine almış volkan kalderası.

64 Johann Hieronymus Schröter (1745–1816): Alman gökbilimci. Mars hakkındaki çizimleri ancak ölümünden sonra yayımlanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

iki buçuk günlükken gurup vaktinden hemen sonra karanlık kısmı görünmeden gözlemlemeye başlamış ve aynı kısım görünene dek gözlemini devam ettirmiştir. Karanlık kısım görünmeye başlamadan önce uçları aydınlanmış bir biçimde incelerek zirveye erişiyordu. Hemen sonra karanlık kısım da aydınlanmaya başlamıştı. Uçların yarı dairenin dışına erişmesini güneş ışınlarının Ay atmosferi tarafından kırılmasına bağlamıştım. Dahası Ay 32 derecelik yüksekliğe eriştiğinde karanlık yarıküresinde Dünya'dan yansıyan ışınların sebep olabileceğinden çok daha parlak bir alacakaranlık oluşturabilecek kadar ışın yansıtabilen atmosferin kalınlığını 1356 Paris fiti olarak, güneş ışınlarını kırabilecek en kalın halinin de 5376 fit olarak saptamıştım. Bu hususta saptamalarım da *Philosophical Transactions*'un[65] seksen ikinci cildinde yer alan bir paragrafla desteklenmekteydi; bu paragrafta Jüpiter'in uydularının tutulma anında üçüncü uydunun birkaç saniye sonra gözden kaybolduğu, dördüncü uydunun ise gezegene yaklaştığı anda fark edilemediği anlatılıyordu.[66]

Ay yüzeyine güvenli bir şekilde inmem, öngördüğüm atmosferin direncine ya da başka bir deyişle atmosferik desteğine bağlıydı. Yanılmışsam, Ay yüzeyine çarpıp paramparça olacaktım. Korkmam çok normaldi. Ay'a epeyce yaklaşmış olmama karşın yoğunlaştırıcıyı aynı tempoda çalıştırıyordum çünkü atmosferik havanın varlığına dair bir işaret yoktu.

65 İlk sayısı 6 Mart 1665'te yayımlanan dergi, tarihteki ilk bilimsel dergi olarak kabul edilir.

66 Hevelius, altıncı ve yedinci kadirden yıldızların bile apaçık göründüğü zamanlarda Ay'ın yüksekliği ve Dünya'ya olan mesafesi sabit kaldığında ve kusursuz bir teleskopla gözlendiğinde Ay'ın ve üzerindeki lekelerin her daim net bir biçimde görülemediğini kaydetmiştir. Bunu Dünya'nın atmosferiyle, teleskopla ve Ay'la değil, Ay'ı kuşatan atmosferik havayla ilişkilendirmek gerekir.

Cassini, Satürn ve Jüpiter'in Ay'ın gölgesinde kaldıklarında biçim değiştirerek ovalleştiğini gözlemlemiştir; başka tutulmalarda ise bu durum gerçekleşmemiştir. Bu da Ay'ın kimi zaman yıldızlardan gelen ışınları kıran bir şeyle kuşatıldığını göstermektedir. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

19 Nisan. Bu sabah saat dokuza doğru, Ay yüzeyine son derece yakınken ve kaygılarım zirveye ulaşmışken, yoğunlaştırıcı pompasının atmosferde değişim olduğunun belirtilerini vermesini fark ettiğimde sevinçten havalara uçtum. Saat onda atmosferik yoğunluğun arttığına olan inancım perçinlendi. Saat on birde, yoğunlaştırıcının hızı azalmıştı, saat on ikide başta tereddüde kapılsam da kısa süre sonra torbanın ağzını gevşettim; bunun herhangi bir soruna yol açmadığını gördüğümdeyse torbayı tamamen açıp sepetten ayırdım. Bu riskli denemenin sonunda elbette kasılmalar hissetmeye ve baş ağrısı çekmeye başladım. Ay'ın yakınındaki yoğun tabakalara yaklaştıkça bu rahatsızlıklardan kurtulacağımı düşündüğümden ölüme yol açması mümkün görünmeyen bu rahatsızlıklara ve solunum sorunlarına dayanmaya karar verdim. Ay'a iniş ivmem hâlâ güçlüydü. Kütlesiyle orantılı yoğunlukta atmosfere sahip olacağını öngördüğüm Ay'ın yüzeyine vardığımda sepeti kaldırabileceğini düşünerek hata etmiştim. Gezegenlerin cisimler üzerindeki yerçekimlerinin atmosferik yoğunluklarıyla orantılı olduğu varsayıldığında Ay'ın da Dünya gibi balonu kaldırması gerekirdi. Ne yazık ki durum böyle değildi; iniş hızım zaten bunun ispatıydı, bu durum ise ancak daha önce de bahsettiğim jeolojik bozunumlarla ilişkilendirilebilirdi. Yine de gezegene epeyce yaklaştığım ve hızla indiğim doğruydu. Bu sebeple vakit kaybetmeden ağırlıkları, su bidonlarını, yoğunlaştırıcıyı, torbayı ve sepetteki hemen her şeyi attım ama bir sonuç alamadım. İniş hızım değişmemişti ve yüzeyle aramda yarım millik bir mesafe kalmıştı. Montum, botlarım ve şapkamdan kurtulduktan sonra sepetten de vazgeçtim ve ağa sımsıkı tutundum. Tek kelime etmeyen, yardım etmeye niyetlenmeyen, elleri bellerinde şapşal şapşal sırıtarak beni izleyen çirkin ve budalaların oluşturduğu bir

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

grup insanın ortasına, düşsel bir şehrin merkezine düşmeden hemen önce şehrin minicik binalarla süslendiğini fark ettim. Onları küçümsediğimi belli etmek isteyip iki derecelik çapıyla bakır bir kalkana benzeyen Dünya'yı seyretmeye başladım. Altuni bir hilal boylu boyunca uzanıyordu. Denizler ve anakaralar görünmüyordu, tropikal ve ekvatoral bölgeler de bir kuşak tarafından sarılmış gibiydi.

Böylece Ekselansları, kaygı dolu anlar, inanılmaz tehlikeler ve emsalsiz kurtuluşlar yaşadıktan sonra, bugüne dek bir insanın zaferle taçlandırdığı, tecrübe ettiği, hatta tasavvur ettiği en acayip, en önemli yolculuğu Rotterdam'dan ayrılışımın on dokuzuncu gününde tamamladım. Ama yaşadığım maceraya ilişkin anlatacaklarım daha bitmedi. Hem kendine has nitelikleri hem de Dünya'nın uydusu olması nedeniyle sıra dışı bir gezegende beş senemi geçirdikten sonra, Ulusal Astronomi Koleji'ne heyecan ve mutlulukla örülü bu fevkalade yolculuğa dair daha pek çok bilgi sunacağım. İşte durum tamamen böyle. Ekselansları, size anlatmaktan keyif alacağım daha pek çok şey var. Gezegenin iklimi, sıcakla soğuk arasındaki tuhaf geçişler, on beş gün süren kavurucu sıcaktan sonra on beş gün devam eden kutup soğuğu, nemin vakumlanıp damıtılmışçasına güneşe en uzak olan noktaya doğru ilerleyişi, değişken nehir yatakları, halkı, halkın gelenekleri, siyasi yapılanmaları, fiziksel özellikleri, çirkinlikleri, gezegenin atmosferik doğasına uyumlu olarak kulaksız olmaları, bu sebeple lisanlarının sözsel değil eylemsel ve devinimsel özellikler taşıması, Ay'daki her bireyi Dünya'daki bir bireye bağlayan (Dünya ile uydusu olan Ay arasındaki ilişkiye benzer) kaderdaşlığı, uydunun kendi çevresinde dönmesiyle Dünya çevresinde dönmesinin ahengi, neyse ki insanlığın teleskop vasıtasıyla görmeyi asla başaramayacağı karanlık

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yüzü ve esrarengiz durumlar hakkında size anlatacaklarım var. Size bunları tüm ayrıntılarıyla birlikte anlatmak isterim. Ama bunun bir bedeli olmalı elbette. Aileme ve evime dönmek için sabırsızlanıyorum; Rotterdam'dan ayrılırken işlediğim cinayetler sebebiyle bağışlanmam karşılığında size pek kıymetli fizik ve metafizik bilgiler sunmayı vaat ediyorum. Bu mektubun esas amacı budur. Bu mektubu size getiren bir Ay sakinidir, ulağım olan bu kişi bekleyecek ve af ilanınızı bana getirecektir.

Ekselanslarının aciz hizmetkârı olmaktan şeref duyarım.

HANS PFAALL

Bu sıra dışı mektup okunup bittiğinde Profesör Rubadub'un şaşkınlıktan piposunu yere düşürdüğü, Mynheer Superbus Von Underduk'un ise gözlüğünü çıkarıp sildikten ve cebine koyduktan sonra kendinden geçip ciddiyetinden vazgeçerek üç kere topuklarının üzerinde döndüğü söylenmektedir. Tartışmaya gerek yoktu, mektubun sahibi bağışlanmalıydı. Profesör Rubadub bu hususta büyük yemin etti. Von Underduk da derin düşüncelere dalarak dostunun koluna girip sessizce evinin yolunu tuttu. Fakat belediye başkanının evinin önüne gelindiğinde Profesör ulağın kayıp olması nedeniyle –Rotterdamlıların görünümünden ölesiye korktuğu belliydi– mektubu yazan kişinin bağışlanmasının işe yaramayacağını çünkü Ay ile Dünya arasındaki muazzam mesafeyi bir insanın kat edemeyeceğini söyleyiverdi. Durumu kabullenen başkan konuyu oracıkta kapatıverdi. Fakat söylentilerin ardı arkası kesilmedi. Mektup yayınlandıktan sonra ortaya sayısız görüş atıldı. Kimi şapşal tipler yazılanların şakadan başka bir şey olamayacağı hususunda direttiler, ne de olsa böyleleri için şaka anlayamadıkları her şey için geçerli bir te-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rimdi. Neden böyle bir kanıya vardıklarını pek anlayamadım doğrusu. Bakın neler dediler:

Öncelikle, muzip Rotterdamlıların bazı belediye başkanlarından ve gökbilimcilerden hoşnutsuzdular.

İkinci olarak, Brugesli, kulakları kesik bir cücenin ortalıktan kaybolduğu bildirilmişti.

Üçüncü olarak, balonun çevresindeki gazetelerin hepsi Hollanda gazetesiydi, yani Ay'da basılmış olmaları mümkün değildi. Yayıncı Gluck, bu pis gazetelerin Hollanda'da basıldığına dair yemin ediyordu.

Dördüncü olarak, deniz seferinden zengin olarak dönmüş Hans Pfaall ile bahsi geçen üç alacaklının bir meyhanede kafaları çekip sarhoş olduğu görülmüştü.

Son olarak, Rotterdam Gökbilimciler Koleji dünyadaki diğer kolejlerle aynıydı; buradaki gökbilimciler diğerlerinden çok daha iyi veya zeki değildi.

NOT: İşin aslı yukarıdaki kıymetsiz karalamayla Bay Locke'un meşhur "Ay Öyküsü" arasında (birinde latif diğerinde vakar bir atmosfer hâkim olsa da) her iki kurgu da Ay'ı konu edinip bilimsel ayrıntılarla inandırıcılığı perçinlemeye çalışmasına rağmen pek fazla benzerlik bulunmamaktadır; yine de "Hans Pfaall"ın yazarı kendi mizah öyküsünün Bay Locke'unkinin *New York Sun*'da yayınlanmaya başlamasından yaklaşık üç hafta önce *Southern Literary Messenger*'da yayınlandığını belirterek *öz savunmasını* gerçekleştiriyor. Belki de olmayan bir benzerliğin peşine düşen New York gazeteleri "Hans Pfaall" ile "Ay Şakası"nı kıyaslayarak bir yazarı diğerinde keşfetmeye çalışmışlardır.

Gerçekte aldatıldığını itiraf edebileceklerden çok daha fazla sayıda insan aldandığı için "Ay Şakası"nın gerçek değerini gösterecek birtakım semboller vasıtasıyla kimsenin

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

aldanmaması gerektiğini burada kanıtlamak son derece eğlendirici olabilir. İşin aslı bu kurguyu yücelten hayal gücü oldukça zengin olsa da gerçeklikten ve mutlak kıyaslamalardan uzaklaşması hikâyenin gücünü azalttı. Okurun yanılgıya düşmesi astronomi konusundaki genel bilgisizliğiyle ilgilidir.

Ay'la Dünya arasındaki mesafe 240,000 mil kadardır. Teleskopla bir uyduyu (ya da herhangi bir gökcismini) yakınlaştırabilmek için yapmamız gereken tek şey aradaki mesafeyi merceğin büyütme, yani boşluğa nüfuz etme gücüne bölmektir. Bay Locke merceğinin büyütme gücünün 42.000 olduğunu söylüyor. 240.000'i 42.000'e bölersek belirgin mesafeyi 5 + 5/7 mil olarak saptarız. Bu kadar uzaktayken adı geçen ufacık şeyleri bırakın hayvanlar bile görülemez. Bay Locke, Sör John Herschel'in çiçekleri (gelincikleri), minik kuşların göz rengiyle biçimlerini bile görebildiğini iddia ediyor. Halbuki bundan hemen önce çapı kırk beş santimden küçük olan nesneleri merceğiyle göremediğini söylemiştir. Bu kusursuz merceğin Bay Hartley ve Bay Grant'ın Dumbarton'daki atölyelerinde imal edildiğini de belirtiyor, ancak Bay H. ile Bay G. bu öykünün yayımlanmasından çok zaman önce atölyelerini kapatmıştı.

Kitapçığın on üçüncü sayfasında bir bizon türünün gözleri üstündeki "kıllı örtü"den bahsederken yazar şöyle diyor: "Dr. Herschel, bunun aydaki karanlıktan aydınlığa geçiş anını kolaylaştırmak için Tanrı'nın lütfü olduğunu kıvrak zekâsıyla anlayıverdi." Ama bunun "zekice" bir gözlem olduğu söylenemez. Ay'ın bizim tarafımızdaki yaşayanlar için karanlık diye bir şey yok, haliyle karanlıktan aydınlığa (ya da aksi) geçiş söz konusu olamaz. Güneş görünmediğinde Dünya'dan yansıyan ve berrak bir havadaki dolunay aydınlığının on üç katına denk bir ışıkla aydınlanırlar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Coğrafi yapının Blunt'ın[67] Ay Haritası'yla uyumlu olduğunu iddia etse bile Blunt'ınki de dahil olmak üzere tüm ay haritalarına ters düştüğünü görüyoruz. Pusulanın işaret ettiği yönler de oldukça karışık; yazar Ay haritasında yer alan yönlerle Dünya'dakileri bir tutuyor, halbuki Ay haritasında doğu sola düşer.

Belki de eski gökbilimcilerin Ay yüzeyindeki karanlık bölgelere *Mare Nubium, Mare Tranquillitatis, Mare Fœcunditatis* gibi adlar vermesine dayanarak Bay L. Ay yüzeyindeki su kütlelerine ilişkin ayrıntılar vermiştir. Halbuki gökbilimciler Ay'da su olmadığı hususunda hemfikirdir. Ay'ın hilal ya da yarımay fazında iken karanlıkla aydınlık arasında sınır olan hattın incelenmesinde, bu kısmın karanlık bölgeden geçişi esnasında pütürlü olduğu görülmüştür; oysa bu karanlık kısımlarda su olsaydı hat muntazam bir pürüzsüzlük içerirdi.

21. sayfadaki insan-yarasanın kanatlarının betimlemesi, Peter Wilkins'in[68] uçan adalılarının betimlemesiyle tıpatıp aynıdır. Hiç değilse bu basitliğe kaçma bile kuşku uyandırmalıydı.

23. sayfada da şunlar yazıyor: "Bu uydu zamanın rahminde bir embriyo; kimyasal birlikteliğin edilgen öznesiyken kendisinden on üç kat büyük yerkürenin üzerinde nasıl da etkili olmuştur!" Pek güzel ama inanın hiçbir gökbilimci bilimsel bir dergiye bu tip bir yazı yazmaz, zaten Dünya Ay'dan on üç değil kırk dokuz kat büyüktür. Benzer bir itiraz –*Edinburgh Journal of Science* gibi bir dergide yayınlanmasına rağmen– Satürn'deki kimi keşiflerin açıklanmasından sonra

67 George W. Blunt (1802–1878): Massachusetts doğumlu haritacı ve hidrograf.
68 Avukat ve yazar Robert Paltock'un (1697–1767) *The Life and Adventures of Peter Wilkins, a Cornish Man [Flying Islanders]* (1751) adlı kitabındaki başkarakter. Kitap dönemin eleştirmenlerince Swift'in eserlerinin sıkıcı bir taklidi olarak görülmüştür.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bu keşiflerin bilimsel karşılıklarının bir öğrencinin ödevine dönüştüğü son sayfalar için de geçerlidir.

Ama kurguyu alenen ele veren bir nokta var ki göz ardı edilemez. Varsayalım ki Ay yüzeyindeki hayvanları görebiliyoruz. Dünya'dan Ay'a bakan kişi ilk olarak neye dikkat ederdi? Biçimleri veya büyüklüklerine değil elbette, sıra dışı durumlarına dikkat ederdi. Tavana yapışan sinekler misali tepetaklak yürüyorlar gibi görünürlerdi. Gerçek gözlemci (her ne kadar bilinçli olsa da) böylesi bir manzara karşısında hayrete düşer ve çığlığı basardı; hayali gözlemciyse bundan hiç bahsetmemiş, hayvanların yalnız başlarını görebilecekken gövdelerinden de söz etmiş.

Ezcümle hayvan ve bitki varlığına ilişkin varsayımların dışında insan-yarasaların büyüklüklerinin ve güçlerinin (Ay'da atmosfer olduğunu öngördüğümüzde uçabilme yetilerinin) uslamlandırmanın yetersiz olduğuna ve uslamlandırmanın kanıt olarak sunulduğuna dikkat çekmekte fayda var. Makalenin başında Brewster[69] ve Herschel'e[70] atfedilen "yapay ışığın odak noktası vasıtasıyla geçişi" gibi iddialar da süslü yazılmış palavralardan ibaret.

Yıldızlara ilişkin optik keşiflerin belirgin bir sınırı vardır, bu sınırın doğası belirtildiği takdirde kolaylıkla anlaşılır. İhtiyacımız olan tek şey büyük mercekler olsaydı, insan zekâsı bunun üstesinden rahatlıkla gelirdi ve en büyük mercekleri imal edebilirdik. Ama mercek büyüdükçe ve boşluğu etkileme gücü arttıkça gözlenen nesneden tarafımıza ulaşan

69 Sör David Brewster (1781–1868): İskoç bilim insanı, mucit ve yazar. Optik bir fenomen olarak kabul edilen *Optik-Polarizasyon Açısı* olarak da adlandırılan Brewster Açısı'nın tespiti üzerine yaptığı çalışmaları ile tanınan *Brewster*, kaleydoskopun da mucididir.

70 Sör John Frederick William Herschel (1792–1871): İngiliz matematikçi, gökbilimci, kimyager. Jülyen günü kullanımını sağlayan, Satürn'ün yedi ve Uranüs'ün dört uydusunu adlandıran gökbilimcidir. Renk körlüğünün yanı sıra morötesi ışınlarla da ilgili incelemelerde bulundu.

ışık azalır. Bu hususta bizim yapabileceğimiz hiçbir şey yok çünkü nesneleri ancak kendisinden yayılan ışık vasıtasıyla görebiliriz. Bu sebeple Bay Locke'un faydalanabileceği tek "yapay ışık" odak noktasına değil söz konusu nesneye, yani Ay'a yönelteceği bir yapay ışık olurdu. Berrak ve aysız bir gecede herhangi bir yıldızdan gelen ışık yayılma sebebiyle diğer tüm yıldızlardan gelen ışık kadar zayıfladığında yıldız artık görülemez.

Herschel'in teleskopunun yansıtıcısının yüzeyi 1811 inç iken İngiltere'de imal edilen Earl of Ross teleskopununki 4071 inçtir. Earl of Ross'unkinin metal çapı 1 metre 80 santimdir, mercek kalınlığı kenarlarda 5,5 inç, merkezde 5 inçtir. Üç ton ağırlığındaki bu teleskopun odak uzaklığı on beş metredir.

Yakın zamanda mahir bir kalemden çıktığı anlaşılan emsalsiz bir kitapçık elime geçti. Kapağında şu yazı vardı: *"L'Homme dans la lvne, ou le Voyage Chimerique fait au Monde de la Lvne, nouuellement decouuert par Dominique Gonzales, Aduanturier Espagnol, autrem; aget dit le Courier volant. Mis en notre langve par J. B. D. A. Paris, chez Francois Piot, pres la Fontaine de Saint Benoist. Et chez J. Goignard, au premier pilier de la grand' salle du Palais, proche les Consultations, MDCXLVIII." pp. 176.*[71]

Yazar, eserini Bay D'Avisson adlı birinin İngilizcesinden çevirdiğini dile getiriyor ama söylemi çelişkiler içeriyor. Sözgelimi şöyle diyor: *"I'en ai eu l'original de Monsieur D'Avisson, medecin des mieux versez qui soient aujourd'huy dans la c;agonoissance des Belles Lettres, et sur tout de la*

71 İspanyol maceraperest Dominique Gonzales ya da nam-ı diğer Uçan Ulak'ın keşfettiği Ay'daki Adam ya da Hayali Ay Yolculuğu, J. B. D. A. tarafından François Piot'un Paris'teki Saint Benoist Çeşmesi yakınlarındaki evinde ve J. Goignard'ın 'Consultations' civarındaki sarayın ana salonunda dilimize aktarılmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Philosophie Naturelle. Je lui ai cette obligation entre les autres, de m'auoir non seulement mis en main ce Livre en anglois, mais encore le Manuscrit du Sieur Thomas D'Anan, gentilhomme Eccossois, recommandable pour sa vertu, sur la version duquel j'advoue que j'ay tir; aae le plan de la mienne."[72]

Gil Blas[73] üslubuyla anlattığı konu dışı ilk otuz sayfadan sonra, yazar bir deniz yolculuğu esnasında hastalandığı için mürettebatın kendisini siyahi bir hizmetkârla beraber St. Helene Adası'na bıraktığından bahseder. Yiyecek bulmak amacıyla ayrılan ikili birbirlerinden uzak yaşamaya başlarlar. Bu sebeple haberleşmek için kuşları eğitirler. Zaman içinde kuşlara kargo taşımacılığı da yaptırmayı başarırlar. Kuşların taşıdığı ağırlık arttıkça ve kuşlar taşıma işini başardıkça yazarın aklına dahiyane bir fikir gelir. Kendisini uçurabilmeleri için çok sayıda kuşu eğitmeyi planlar. Çelikten oymalara dayanan bir makine tasarlar. Sonra kuyruklarından sicimle makineye bağlanmış sayısız kuğu tarafından Sinyor Gonzales'in süpürgeye benzer bir şeyin üzerinde puantiyeli saçaklar ve devasa perukasıyla birlikte havalandığını okuruz.

Sinyor'un hikâyesinde ayrıntılarıyla verilen esas olay sonuna kadar okurdan gizlenir. Signor'un eğittiği kuğular ada sakini değil Ay sakinidir. Göç zamanlarında Ay'dan Dünya'ya gelirler. Mevsimi gelince Ay'a dönerler, giderken

72 "Güzel Sanatlar ve Tabiat Bilimi günümüz yetkin doktorlarından Bay D'Avisson'un özgün elyazması elimdeydi. Kendi elyazmasıyla birlikte muhterem İskoç beyi Sör Thomas D'Anan'ın elyazmalarını da (kendi kitabımın taslağı buna dayanmaktadır) verdiği için teşekkürü borç bilirim."

73 Alain René Le Sage'ın (1668–1747) on iki ciltten oluşan pikaresk romanı ve kahramanı. İspanya'yı dolaşan bir gencin başına gelenlerin anlatıldığı romanda Fransa'da yaşanan toplumsal, siyasi, ekonomik olaylar ve çarpıklıklar İspanya'da geçiyormuş gibi anlatılır. 1940'ların başında bir kısmı Sabri Esat Siyavuşgil tarafından dilimize kazandırılmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

serüvencimizi de yanlarında götürürler. Sonra bize Ay sakinlerinin oldukça tuhaf yaratıklar olduğunu, yasalara ihtiyaç duymadan mutlu mesut yaşadıklarını, ölürken hiç acı hissetmediklerini, boylarının üç metreyle dokuz metre arasında değiştiğini, ömürlerinin beş bin sene kadar sürdüğünü, imparatorlarının Irdonozur adlı biri olduğunu, yirmi metreye kadar zıplayabildiklerini ve Ay'daki çekim kuvvetine meydan okuyarak fırıl fırıl döndürdükleri kanatlarıyla uçtuklarını görür.

Kitabın genel felsefesi üzerine birkaç kelam etmek zorundayım.

Sinyor Gonzales "Şimdi içine düştüğüm yer hakkında sizi bilgilendirmem gerek. Bulutlar ayaklarımın altına ya da başka deyişle benimle yeryüzü arasına serilivermişti. Burada hiç gece yaşanmadığından yıldızlar parlamıyor, sabah vakti Ay'ın Dünya'dan görünüşünü andırıyordu. Bu yıldızların sadece birkaçı görülebiliyordu ve Dünya'dan göründüğünün en az on misli büyüktüler. Dolunaya iki gün kala Ay'ın heybeti muazzamdı. Yıldızların sadece Dünya'nın Ay'ı gören yüzünde ve ona yakın oldukları oranda büyük göründüklerini belirtmemde fayda var. Dahası havanın sakin veya fırtınalı olması benim Dünya ile Ay arasındaki konumumu hiç etkilemedi. Kuşlar düz bir hat üzerinde uçtuğu ve dinlenme anlarında Dünya'ya doğru sürüklendiğimiz için bu hususta hiç şüphem yok. Sürüklenmekten bahsediyorum çünkü Dünya'nın kutupları üzerinde değil Zodyak noktaları üzerinde doğudan batıya doğru ilerlediğini iddia eden Copernicus'un savını kabulleniyorum. Gençliğimde Salamanca'da öğrendiğim ve sonra unuttuğum astronomi bilgilerimi gözden geçirmeye fırsat bulduğum ilk anda bu konu üzerinde kafa patlatmayı düşünmekteyim," diyor.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İtaliklerle belirtilen gafları bir kenara koyduğumuzda, dönemin astronomi terimlerini naif bir biçimde ele aldığı için kitabın dikkate değer olduğunu belirtmemiz gerek. Bu naifliklerden birinin "yerçekiminin" Dünya'dan uzaklaşır uzaklaşmaz etkisinin kalmadığının iddia edilmesi nedeniyle yazarımızın Dünya'ya doğru sürüklenmesi olduğunu söyleyebiliriz.

Ay yolculuğu hakkında başka kitaplar da yazılmış olmasına rağmen en dikkat çekeni bu bahsettiğimdir. Sözgelimi, Bergerac'ın[74] hikâyesi tam bir palavra yumağıdır. *American Quarterly Review*'in üçüncü cildinde söz konusu öyküyle ilgili kapsamlı bir eleştiri yer almaktadır fakat eleştiride öyküdeki palavraların mı yoksa eleştirmenin astronomi bilgisinden yoksunluğu mu vurgulandığını anlamak zor. Eserin adını anımsamıyorum ama seyahat taşıtı Sinyor'un kuşlarından daha zırva bir şeydi. Maceraperest kahramanımız topraktan Ay'ın çekimine karşı koyamayan bir madde bulur, bu maddeden imal ettiği kasanın yerle bağlantısını kestiğinde kendisini Ay'da bulur. Almancaya çevrilen "Thomas O'Rurke'nin Uçuşu" ise orta halli bir akıl oyunudur. Hikâyenin kahramanı Thomas, tuhaflıklarıyla dikkatleri çeken İrlandalı bir asilzadenin av alanı bekçisidir. Bantry Körfezi'nin ötesinde yüksek bir dağ olan Hungry Hill'den bir kartalın sırtına binilerek uçulur.

Ay sakinlerinin yaşam tarzlarını anlatan ve bizimkilerle kıyaslanan bu kitapçıkların hepsi hiciv amacı güder. Hiçbi-

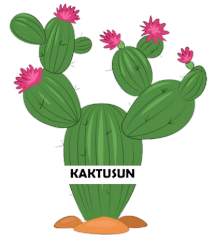
74 Hercule-Savinien de Cyrano de Bergerac, (1619–1655) Fransız oyun yazarı ve düellocu. Aynı zamanda yetenekli bir asker ve şair olan Bergerac bir "libertin"dir, yani kiliseyle kralın sanat üzerinde uyguladıkları mutlak monarşiyi reddeder. Hatta bu yüzden kralın casusları tarafından düzenlenen bir suikasta kurban gitmiştir. Bugün çoğunlukla hayat hikâyesinden uyarlanarak yazılmış sanat eserleri ve bu eserlerdeki kurgusal karakterle anılmaktadır. Kurgusal karakterlerde genellikle çok büyük bir burna sahip olmakla karakterize edilmiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rinde yolculuğun kendisi akla uygun bir şekilde anlatılmaz. Yazarlarının gökbilimiyle arası iyi değil demek ki. "Hans Pfaall"da anlatılanlar Ay ile Dünya arasında yapılabilecek gerçek bir yolculuğa uyarlanabilecek bilimsel gerçeklikler içerir ve bu gerçekliği hissettirme açısından bakıldığında da tamamen özgündür.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

EIROS'LA CHARMION'UN SÖYLEŞİSİ

Πυρ σοι προσοισω
Sana ateşi getireceğim.
Euripides

EIROS: Neden bana Eiros diye hitap ediyorsun?

CHARMION: Bundan sonra adın bu. *Benim* dünyevi adımı da unut, artık bana Charmion de.

EIROS: Bu hakikaten rüya değil!

CHARMION: Bundan böyle rüya görmek yok ama bu gizem perdesini sonra aralayalım. Seni adeta yaşıyormuşsun gibi, aklı başında gördüğüm için pek memnun oldum. Gözlerindeki karanlık tabaka kalkmış. Cesaretini topla, asla korkuya kapılma. Hissene düşen uyuşukluk halinin süresi doldu; sayemde *eşsiz* varoluşunun hazları ve mucizeleriyle tanışacaksın.

EIROS: Doğru, uyuşukluktan sıyrıldım. O hoyrat hastalık ve karanlık beni bıraktı; üstelik "şelalelerin" seslerini anımsatan o çılgın, telaşlı, dehşet gürültüyü de işitmiyorum. Buna rağmen *yeni* olanı algılamaktaki gayretim duyularımı allak bullak etti, Charmion.

CHARMION: Birkaç gün sonra her şey düzelecek, inan seni, hislerini gayet iyi anlıyorum. Senin şu an yaşadıklarını

BELONGS TO KAKTUS TEAM

ben on dünya yılı önce yaşadım, yine de daha dün gibi aklımda. Aidenn'de[75] çekeceğin ıstırabı şu an zaten çekmektesin.

EIROS: Aidenn mi?

CHARMION: Evet, Aidenn.

EIROS: Merhamet et bana, Charmion! Önceden bilinmezken şimdi bilinir kıldığın bu şeyler, heybetli ve mutlak Şimdi'yle bütünleşen kurgusal an benim boyumu aşan şeyler.

CHARMION: Şimdi bunlarla cebelleşme. Bunu yarın konuşalım. Zihnin bocalıyor ve bunun yarattığı gerginlik sıradan anıların hatırlanmasıyla geçip gidecek. Etrafına ya da önüne bakmayı bırak, ardına bak. Seni buraya taşıyan mucizevi olayın ayrıntılarını öğrenmek için sabırsızlanıyorum. Bunları anlat bana. Korkunç bir şekilde yıkılan dünyanın aşina olduğumuz, o eski diliyle anlat.

EIROS: Çok ama çok korkunçtu! Bu hakikaten rüya değil.

CHARMION: Bundan böyle rüya görmek yok. Ardımdan çok yas tutuldu mu, Eiros?

EIROS: Yas mı? Hem de tamamen içten. Son ana dek evinde yoğun bir azap, içten bir keder hissediliyordu.

CHARMION: O son anı anlatsana bana. Felaketin yaşanmış olmasından başka bir şey bilmiyorum. İnsanları terk ettikten sonra Mezar'a girip Gece'ye karıştım. Doğru hatırlıyorsam sizi şaşkına çeviren felaket pek de beklenen bir şey değildi. Ama işin aslı dönemin teorik felsefeleri hakkında da bilgi sahibi değilim.

EIROS: Felaket, dediğin üzere, beklenen bir şey değildi ama gökbilimciler bu konuyu yıllar önce tartışmaya başlamıştı. Biliyorsun ki, aramızdan ayrıldığında, insanlar alevler içinde yok olacağımızı söyleyen kutsal kitapların sadece yer-

75 "Cennet" anlamına gelebilecek, "eden" sözcüğünün değiştirilmesiyle elde edilmiş özel isim. "Kuzgun"da da geçer: "Tell this soul with sorrow laden if, within the distant Aidenn / It shall clasp a sainted maiden whom the angels named Lenore."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

küreyle bağlantılı olduğu konusunda uzlaşmışlardı. Felaketin faili olan gökbilimciler kuyrukluyıldızların dehşet saçan alev topları olmadığını iddia ettiklerinden yanlışa sürüklenmemiz kaçınılmazdı. Özkütlelerinin düşük olduğu doğru hesaplanan kuyrukluyıldızlar, Jüpiter'in uyduları arasından geçerken bunların özkütleleri ve yörüngelerinde farklılığa yol açmamıştı. Bu gezginlerin çarpsalar bile yerküreye zarar veremeyecek özellikte ve akıl almaz derecede düşük kütlede olduklarına inanıyor, onları hassas birer olgu olarak görüyorduk. Tüm kuyrukluyıldızların elementlerini bildiğimiz için yerküreye çarpma olasılıklarından endişe duymuyorduk. Alevle gelecek sona kuyrukluyıldızların yol açabileceği fikri yıllarca kabul görmedi. Gökbilimciler *yeni* bir kuyrukluyıldız keşfettiklerinde, başta sadece birkaç kara cahil kaygılansa da kısa sürede tuhaf ve çılgınca düşünceler insanlara sirayet etti ve halk arasında genel bir güvensizlik havası hâkim oldu.

Gözlemciler, bu yeni gökcisminin elementlerini hesaplandıklarında dünyanın çok yakınından geçeceğini anladılar. Söz sahibi olmayan birkaç gökbilimci kaçınılmaz bir çarpışmanın gerçekleşeceğini savundu. Bu iddianın kamuoyunda yarattığı etkiyi sana anlatmam olanaksız. İnsanlar birkaç gün boyunca dünyevi işleriyle meşgul olmayı seçip idrak edemeyecekleri bu sava inanmayı reddettiler. Fakat mutlak surette hayati olan bir gerçek en vurdumduymaz insanları bile etkisi altına alır. Sonunda herkes gökbilimcilerin doğru söylediğini anlayıp kuyrukluyıldızı beklemeye koyuldu. Başta hızında herhangi bir artış tespit edilmedi, görünüşünde de tuhaflık yoktu. Mat kırmızıydı, kuyruğu epeyce kısaydı. Yedi sekiz gün boyunca çapında bir değişiklik saptanmadı ama rengi biraz değişime uğradı. Bu arada insanlar günlük, sıradan uğraşlarını bir kenara bırakıp tüm ilgilerini gökbilimciler arasında

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yaşanan kuyrukluyıldız tartışmasına yöneltti. En cahil olanları bile bu konuyu anlayabilmek için koca kafalarını zorladı. Bilgeler ise korkuları yatıştırmakla veya beğendikleri teoriyi desteklemekle uğraşmayarak zihinlerini ve ruhlarını yormadılar. Doğru fikirler arayıp eksiksiz bilgi edinmek için can attılar. *Gerçek*, saf kudreti ve olağanüstü ihtişamıyla ortaya çıktığında da bilgeler eğilip ona taptı.

Beklenen kuyrukluyıldızın dünyamıza ve üzerinde yaşayanlara çarparak zarar vereceği görüşü bilgeler arasında gün geçtikçe daha az önemseniyordu, bilgeler halkın mantığını ve imgelemini kontrol altına almayı başarmıştı. Kuyrukluyıldızın *çekirdeğine* ait özkütlenin bile bizdeki en nadir görülen gazınkinden daha düşük olduğunu öne sürdüler. Benzer bir ziyaretçinin daha önce Jüpiter'in uyduları arasından zarar vermeden geçtiği hatırlatıldığında da halkın dehşete kapılması engellendi. Din adamları, korkunun alevlendirdiği türden bir ciddiyetle İncil'deki kehanetlerin önemini belirtiyor, bunları insanlara emsalsiz bir üslup ve ustalıkla aktarıyordu. Herkes dünyanın sonunu ateşin getireceğine ama alevlerden oluşmayan (şimdi aksi ispatlanmış olsa da) kuyrukluyıldızların kehanetlerdeki felaketle ilgisinin olmadığına inanıyordu. Salgın hastalıklara, savaşlara, yaklaşan kuyrukluyıldızlara ilişkin önyargıların ve sıradan yanlışların bu kez yinelenmemesi takdire şayandı. Akıl, hurafeyi sarsıcı bir hareketle tahtından etmişti. En kıt akıllılar bile aşırı ilgi sebebiyle zindelik kazanmıştı.

Çarpışma sonucu yaşanabilecek sıkıntılar ihtilaf konusu olmuştu. Bilgeler; jeolojik bozulmalardan, olası iklim ve buna bağlı bitki örtüsü değişimlerinden, manyetik ya da elektriksel güçten dem vuruyordu. İnsanların büyük bir kısmı değişimlerin gözle görülebilir veya fark edilebilir nitelikte olmayaca-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ğını öne sürüyordu. İnsanlar tartışırken, kuyrukluyıldız adım adım yaklaşıyor; çapı büyümeye, parlaklığı artmaya devam ediyordu. Epeyce yaklaştığında, korkudan yüzleri kireç gibi ağaran insanlar gündelik uğraşlarının tamamını askıya aldı.

Kuyrukluyıldızın uzunluğu önceki yıllarda kaydedilen kuyrukluyıldızlarınkini geçince fikirler değişmeye başladı. Gökbilimcilerin iyimser söylemlerinden uzaklaşıp felaketin kesinliğini tecrübe ettiler. Korkularının gerçek dışı boyutu ortadan kaybolmuştu. En cesurlarımızın bile kalbi ölesiye çarpıyordu. Birkaç gün içinde bu duygu katlanılmaz hale geldi. Bu tuhaf gökcismini her zamanki fikirlerimizle ilişkilendiremiyorduk. Tarihsel simgeleri önemini yitirmişti. Tüyler ürperten bir tuhaflıkla bize sıkıntı veriyordu. Onu gökbilime ait bir olgu olarak değil, yüreklerimize oturan korkulu bir düş, beyinlerimize yerleşen bir hayal olarak değerlendiriyorduk. Şaşırtıcı bir hızla ufka dek uzanıp alevden nadide bir örtü haline gelmişti.

Bir gün sonra insanlar biraz daha rahattı. Zira kuyrukluyıldızın etki alanı içinde olmamıza rağmen sağdık. Üstelik bedenlerimiz sıra dışı bir esneklik, zihinlerimiz ise enerjiyle dolmuştu. Ardındaki gökcisimlerinin tamamını net olarak görebildiğimizden, korkularımızın sebebinin bariz biçimde güçsüz olduğunu düşündük. Başlangıçta varsayıldığı gibi bitki örtüsünün somut bir biçimde değişime uğramasıyla bilgelerin sağduyusuna olan inancımız güçlendi. Bitkiler o ana dek örneğine rastlanmamış, yabanıl yapraklarla bolca kaplandı.

Bir gün daha geçmiş olmasına rağmen facia yaşamamıştık. Önce kuyrukluyıldızın çekirdeğinin düşeceği belliydi. İnsanlar anlaşılmaz bir biçimde değişmeye başladı. Hissettiğimiz ilk acı, feryat figanla dehşetin yayılması için hoyrat bir

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

uyarıydı. Hissedilen ilk acının sebebi şiddetli nefes darlığı ve dayanılmaz cilt kuruluğuydu. Atmosferimizin büyük ölçüde değişime uğradığı su götürmez bir gerçekti. Bu kez tartışmalar atmosferin yeni yapısı ile uğramış olabileceği değişimler çerçevesinde şekilleniyordu. Araştırma sonuçları hissedilebilecek en yoğun korkuyla yeryüzündeki insanların tamamını korkuya boğdu.

Gezegenimizin çevresindeki havanın yüzde yirmi bir oranında oksijen ile yüzde yetmiş dokuz oranında nitrojen gazlarından oluştuğu zaten bilinmekteydi. Yanmanın kuralı, ısının vasıtası olan oksijen, canlı yaşamı için olmazsa olmazdı, üstelik doğadaki en güçlü ve enerjik etkendi. Buna karşılık nitrojen ise ne canlı yaşamını ne de ateşi destekleyebilecek güçteydi. Anormal oksijen fazlalığı, yakın zamanda tecrübe ettiğimiz gibi, eşi görülmemiş bir canlılığa yol açtı. Etrafa salınan korku bu fikrin uzantısıydı. Havanın tamamen nitrojenden bağımsız hale gelmesi neyle sonuçlanırdı? Direnmeyi mümkün kılmayacak güçte, sonumuzu getirecek bir feveranla; Kutsal Kitap'ta yazan kehanetlerin en ufak ayrıntısına kadar benzeri olabilecek türden dehşet bir felaketle.

İnsanların zapt edilemeyen coşkusunu sana neden resmedeyim, Charmion? Başlangıçta kuyrukluyıldızın hafifliği umutlanma sebebimizken şimdi çaresizliğimizin kökeni olmuştu. Belirsiz gaz niteliğinde alın yazımızın sona erdiğini görüyorduk. Bu arada umudun son zerresini peşinde sürükleyen bir gün daha yaşadık. Hızla değişen hava sebebiyle nefesimiz kesiliyordu. Kanımız damarlarımızda hoplaya zıplaya akıyordu. Şiddetli bir hezeyana tutulmuş olan insanlar kollarını kaldırıp göğü tehdit edercesine acı acı bağırıyordu. Yaşamı sona erdiren kuyrukluyıldızın çekirdeği artık üstümüzdeydi, bundan burada bahsederken bile ürperi-

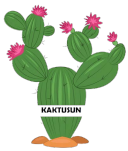
BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yorum. Uzatmayayım, zaten felaketimiz de ansızın gelmişti. Bir anlığına her şeyi delip geçen kızıl bir ışık göründü. Ulu Tanrı'nın ihtişamına boyun eğelim, Charmion; sonra sanki TANRI'dan yükseliyormuşçasına etrafımızı saran bir çığlık duyuldu; varlığımızı kuşatan hava kütlesinin tamamı alevlere boğulduğunda, ortaya çıkan ısı ve ışık saf bilginin cennetinde yaşayan meleklerin bile isimlendiremediği türdendi. Böylece her şey yok oldu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

MONOS İLE UNA'NIN DİYALOĞU

Μελλοωτα ταωτα
"Bu şeyler gelecekte olacaktır."
Sophocles - Antig.

Una. "Yeniden doğuş mu?"

Monos. Evet, zarif Una'm, kıymetlim, "yeniden doğuş." Bu sözcüğün büyülü anlamları üzerine epeyce kafa yordum, gizemini çözünceye kadar ruhban sınıfının "ölüm" hakkındaki açıklamalarını reddettim.

Una. Ölüm!

Monos. Sözlerimi ne garip yineliyorsun, tatlım! Adımlarında tereddüt, gözlerinde de sevinçle karışmış bir tür endişe seziyorum. Sonsuz Yaşam'ın kusursuz yeniliği aklını karıştırıp içini daraltmış. Evet, Ölüm'dü sözünü ettiğim. Eskiden kalplere korku salan, hazların mahvına yol açan bu sözcük şimdi ne garip geliyor insana!

Una. Ah, Ölüm, bütün ziyafetlerde insanı doyuran hayalet! Ölüm üzerine ne çok düşündük, Monos! İnsanların mutluluğunu yoklayan gizemli bir perdeydi, insanlara "Buraya kadar, dahası yok!" derdi. Monos'um, göğsümüzde yanan aşk ateşini ilk hissettiğimizde nafile sevinmiş, mutluluğumuzun aşkımızın gücüyle daha da güçleneceğini zannetmiştik!

BELONGS TO KAKTUS TEAM

Ama maalesef aşkımız büyüdükçe bizi ilelebet ayıracak olan o aceleci, kötücül anın dehşeti de büyüdü! Bundandır zaman içinde sevginin acı vermeye başlaması. Birbirimizden nefret etseydik belki ölüm de bize merhamet duyardı.

Monos. Bu acılardan söz etme, sevgili Una, artık ilelebet benimsin!

Una. Ama mazide kalan hüzün dolu anılar şu anki mutluluklar değil midir? Mazi üzerine daha çokça konuşmak istiyorum. Bilhassa karanlık Gölge Vadisi'nden geçerken başına gelen olayları öğrenmek için yanıp tutuşuyorum.

Monos. Benim ışık saçan Una'm ne vakit Monos'undan boş yere bir şey istemiştir? Her şeyi anlatacağım ama bu esrarengiz öyküye nereden başlasam?

Una. Nereden mi?

Monos. Evet.

Una. Seni anlıyorum, Monos. Ölünce tanımlanamaz şeyleri tanımlamaya ne denli eğilimli olduğumuzu öğrendik. Bu sebeple yaşamın durduğu yerden başlamanı söylemeyeceğim, vücut ısın seni terk ederken nefessiz ve devinimsiz bir halde hissizliğe battığın, aşkın tutkulu parmaklarıyla donuk gözkapaklarına dokunduğum o bedbaht andan başla.

Monos. Una'm, öncelikle bu devrin insanlarının genel gidişatından söz etmek istiyorum. Anımsa, saygı görmemiş olsalar da atalarımızdan bir ya da iki bilge kişi uygarlığımızdaki yeniliklere karşılık "gelişme" kelimesinin uygun olup olmadığını sorgulamaya cüret etmişlerdi. Ayrışmamızdan önce her beş altı asırda bir bazı coşkulu dâhiler haklarından mahrum bırakılmış zihinlerimize bütünüyle belirgin olan gerçekleri aktarmak için cesurca mücadele verdiler ki bu gerçeklere göre insan tabiat kanunlarını kontrol altında tutmaya çalışmaktansa doğanın güdümüne itaat etmeliydi. Uzun

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

aralıklarla ortaya çıkan bazı fikir babaları da nesnel bilimlerdeki her gelişmeyi gerçek fayda açısından gerileme olarak gördü. Şimdi en yücesi olduğunu bildiğimiz, bizim için pek kıymetli sayılan gerçeklere ve imgelemimize seslenen, ussal dünyaya *benzeşim* yoluyla ulaşabilen şair zekâsı ise; felsefecilerin üstü kapalı fikirlerini geliştirme yolunda adım atarak bilim ağacına ve onun yasaklanan, onulmaz meyvesine değinen gizemli hikâyede ruhu çocuk olan insanın bilgiyle tanışmaması gerektiğine dair dolaylı bir söylemde bulundu. Hor gördükleri kişilere yakışan bir ismi zorbalıkla edinmiş, bilge olduklarını sanan, ukala "faydacıların" etkisi altında yaşamını sürdüren veya tamamlayan şairler; hazlarımızın ihtiyaçlarımızdan önemsiz sayılmadığı, "eğlence" kelimesinin henüz bilinmediği, mutluluğun vakur bir anlam taşıdığı, kutsal, ulu, keyif dolu maziyi, barajla çevrilmemiş mavi nehirlerin işlenmemiş tepelerin arasından kadim çağlara özgü, ıssız, rayihalı, günyüzüne çıkmamış ormanlara doğru aktığı günleri özlemle anarlardı.

Gelgelelim kötü yönetimden sıyrılan bu soylu aykırılıklar yönetime başkaldırmakla onu güçlendirmeye yaradı. Ne yazık! En berbat günleri yaşıyorduk. Boş laftan ibaret olan büyük "hareket" devam etti: Soyut ve somut anlamda marazlı bir ayaklanmaydı. Sanat dalları en üst seviyeye geldi ve tahta oturduğunda gücünü yücelten dâhileri zincire vurdu. Tabiatın heybetini kabullenen insanlık, tabiatın cevherleri üzerinde günbegün artan mülkiyet hakkı nedeniyle çocuksu bir eğlenceye daldı. Kendi imgeleminde oluşturduğu Tanrı'yı sinsice izlerken bile çocuksu bir şapşallığa kapıldı. Hastalığın adından da anlaşılacağı üzere insanlık sistemlere ve soyutlamalara boğuldu. Genellemelerle sarmalandı. Pek çok tuhaf fikirlerin arasından evrensel eşitlik

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

fikri rağbet gördü. Tanrı ve benzeşimler dikkate alınarak Dünya'daki ve Cennet'teki her şeye belirgin biçimde sinen sınıflandırma yasasının şiddetli alarmına rağmen her yerde geçerli olacak bir Demokrasi kurabilmek için sert teşebbüslerde bulundular. Bu kötülüğe öncülük eden ise elbette "bilgi" idi. İnsan bilerek teslim olamazdı. Bu arada dumanlarla kaplı koca şehirler kuruldu. Kazanlarda yanan ateş yeşil yaprakların suyunu tüketti. Tabiatın saf yüzü menfur bir hastalık tarafından harap edildi. Ah, güzel Una'm, her şeye rağmen zorla ve zorbalıkla uyutulan hislerimiz bizi burada durdurabilirdi. Fakat öyle görünüyor ki *haz anlayışımızı* çarpıttık, dahası okullarda bu kültürü ihmal ederek yanlış yola saptık. Halbuki bu keşmekeşte bizi Güzellik'e, Tabiat'a ve Hayat'a taşıyacak olan haz anlayışı, sırf zekâ ile ahlak arasında biçimlenen bu yetenek, sağaltılabilirdi. Platon'un saf, dalgın ruhuna, heybetli öngörüsüne ve ruh için yetkin bir eğitim olarak itibar gören μουσιχη'e yazık! Çünkü umutsuzca ihtiyaç duyulduğu anlarda bunlar ya unutuldu ya da aşağılandı.[76] İkimizin de sevdiği felsefeci Pascal, *"que tout notre raisonnement se rèduit à céder au sentiment,"*[77] diyerek pek de doğru söylemiş. Zaman olanak tanısaydı, doğal duyarlılık okullarda öğretilen zoraki matematiksel düşünme yöntemini hükümsüz kılacaktı. Fakat bu gerçekleşmedi. Bilimdeki ölçüsüzlük henüz zamanı dolmadan Dünya'nın

76 "Çağlar boyunca kazanılan tecrübeler ışığında keşfedilen eğitim yöntemlerinden daha iyisi i bulmak güçtür. Beden için jimnastik, ruh için *müzik* elzemdir." --- Devlet, 2. Dosya. "Bu sebeple müzik eğitimi de elzemdir; eğitim Ritim ile Armoni'nin ruhu derinden etkiler, *güzellikle* doldurur, zihninin de *güzelliklerle* dolmasını sağlar. Nihayetinde insan güzeli över, güzele hayranlık besler, onu neşeyle ruhuna dahil eder, içselleştirir." --- 3. Dosya. Fakat Atinalılar μουσιχη'e (müziğe) bizden daha çok önem atfediyorlardı. Onlara göre, müzik yalnızca zamanın ve melodinin ahengini değil, şiirsel ifadeyi, hisleri, evreni de bünyesinde bulundurur. İşin aslı, Atinalılar müzik öğrenimlerini hakikatle ilişkilendirilmiş zekâya karşılık geliştirilen genel zevk anlayışlarının üzerine kuruyorlardı. –Poe.

77 (Fr.) "Bütün mantığımız er ya da geç duyarlılığa evrilir."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sonunu hazırladı. Çoğu insan bunu göremedi yahut coşkulu ama mutsuz bir hayat sürdürdüğünden önemsemedi. Fakat ben dönüp dünya tarihine baktığımda en büyük hegemonyanın en büyük yıkımla sonlanacağını görmüştüm. Yazgımızın alçakgönüllü ve cefakâr Çinlilerle, mimar Asurlularla, gökbilimci Mısırlılarla, bunlara kıyasla bütün sanat dallarında çok daha mahir olan Nübyelilerle kıyaslanması öngörümü güçlendirmişti. Bu ülkelerin tarihleri geleceğimizi şekillendiriyordu.[78] Bu son üç uygarlığın münferit yapmacıklıkları Dünya'nın yerel rahatsızlıklarıydı, bunların çöküşlerine karşın yerel tedbirler alındığını gördük; büyük ölçüde enfeksiyon kapmış olan dünyanın ölümden başka kurtuluşu yoktu ama soyunun tükenmemesi gereken insan ırkının da "yeniden doğması" gerekiyordu.

Ah, benim dilberim, biricik sevgilim, her gün ruhlarımızı düşlerle sardık. Seher vakitlerinde gelecek üzerine sohbete başladık, sanatın yaraladığı dünyanın türlü türlü yakışıksızlığı bertaraf edebilecek güçteki arınmasının[79] ardından yeniden cennet bahçeleriyle ve tebessüm eden nehirlerle dolacağına, ölümün arındırdığı, bilgiyle artık zehirlenemeyecek olan, selamete ermiş, iyileştirilmiş, mutlu, ölümsüz ama *özdeksel* insan için tekrar yaşanılır hale geleceğine inandık.

Una. Sohbetlerimi elbette hatırlıyorum, Monos fakat o hummalı çöküş dönemi beklenilen ve sohbetini ettiğimiz yozlaşmanın inandırdığı kadar çabuk gelmedi. İnsanlar bireysel yaşayıp ölüyordu. Sen de hastalığını atlatamayıp öldün, ardından da sana sadakatle bağlı Una'n geldi. Yeniden buluşana dek sabretmeyi öğrensek de aradan tam bir asır geçti.

78 Tarih; sormak, araştırmak anlamına gelen Yunanca ιστορειν kelimesinden türemiştir. –Poe.

79 "Arınma" sözcüğü kullanılarak "ateş" anlamına gelen Yunanca πυρ kökü anımsatılmak isteniyor. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Monos. Belirsiz sonsuzlukta bir noktacıktan ibaretti. Şüphesiz Dünya'nın bunama çağında öldüm. Olağan keşmekeş ve çürümeden kaynaklanan endişelerle yorgun düştüğümde amansız bir hastalığa yakalandım. Birkaç gün alev alev yandıktan ve düşsel hezeyanlara kapıldıktan sonra sana acı çekmediğimi söylemeyi beceremeden birden soluksuz, devinimsiz kaldım ya etrafımdakiler buna *Ölüm* adını taktı.

Kelimeler her daim kuşku taşır içinde. Durumum beni duyarlılığımdan mahrum bırakmamıştı; bir yaz günü öğle vaktinde derin bir uykuya dalmış, dış etkenler tarafından uyandırılmamış olmasına karşın usulca bilincine kavuşan son derece bitkin, devinimsiz biri gibiydim.

Artık soluk alamıyordum. Nabzım da kalbim de atmıyordu. İradem tamamen kaybetmemiş olsam da acizdim. Duyularım garip bir şekilde faaldi, amaçsızca birbirlerinin işlevlerini üstlenmişlerdi. Tat ve koku duyularım birbirine karışıp acayip ve yoğun bir hale bürünmüştü. Son nefesimi vermek üzereyken müşfikliğinle dudaklarımı nemlendiren gül suyu, hayalimde güzel çiçekler canlandırmama sebep oldu. Şu an etrafımızda tomurcuklananların öncülleri olan bu çiçekler ihtiyar dünyamızda var olanlardan çok daha güzel ve büyüleyiciydi. Saydam ve kansız gözkapaklarım görme yetim için bir engel oluşturmuyordu. İradem iyice zayıfladığından gözlerimi kımıldatamasam da görüş alanıma giren nesneleri güçbela seçebiliyordum, zira retinalarıma düşen ışık diğer yönlerden gelenlere nazaran çok daha güçlüydü. İşin aslı bu durumum oldukça tuhaftı, bunu görüntüden ziyade *ses* olarak algılıyordum. Aydınlıkta veya karanlıkta durmasına, köşeli veya dairesel olmasına göre değişen hoş ama ahenksiz sesler. İşitme duyum da etkilenmişti. Görevini layıkıyla sürdüremese de gerçek sesleri hassasiyetle hissetmemi sağlıyordu. Dokunma

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

duyum hepten tuhaflaşmıştı. Geç algılıyor ama algıladıklarını uzun süre koruyordu. Başta sadece görebildiğim parmaklarının gözkapaklarıma dokunmasıyla sonsuz haz yaşadım. Bu bedensel hazdan başka bir şey değildi. Pasif beynimi duyularla donatan nesneleri ölü zihnim anlamlandıramıyordu. Az hissedilen fiziksel acıya karşılık yoğun haz bedenimi esir almıştı, kesinlikle soyut anlamda acı veya hazdan söz etmiyorum. Öfke dolu haykırışlarını yas tonlarında işitiyor ancak melodik seslerden ayırt etmeyi başaramıyordum. Zihnim, haykırışlarının karşılığı olan ıstırabı algılayamıyordu ve gözlerinden süzülüp yüzüme düşen damlalar herkesi kedere boğarken beni hazdan heyecanlandırıyordu. Diğerlerinin hürmetle fısıldadıkları, senin ise feryat figan ettiğin şey gerçekte *Ölüm*'dü, tatlı Una'm.

Üç ya da dört siluet telaş içinde ileri geri koşturup beni tabut için hazırladı. Görüş alanımın içindeyken birer şekil, dışındayken de çığlıklar ve sızlanmalar eşliğinde beliren dehşet ifadeleri halini alıyorlardı. Beyaz kıyafetinle ezgisel bir eda takınıp yanı başımda salınan ise sendin.

Güneş batarken tuhaf bir sıkıntıya, uyuyan birinin gerçekliğe ait belli belirsiz sesleri duyduğu andakine benzer bir kaygıya kapıldım. Derken gölgeleriyle huzurumu kaçıran gece tüm ağırlığıyla üstüme çöktü. Alacakaranlıkta başlayıp karanlıkla güçlenen bir feryat kıyıya çarpan dalgaların boğuk sesini andırıyordu. Birden etrafım aydınlandı, duyduğum bu ses gücünü yitirdi ve sık ama düzensiz bir halde boşluğa karıştı. Üstümdeki ağırlık hafifledi, lambaların ışığından monoton bir ezgi yayılmaya başladı. Ve sen sevgili Una'm, boylu boyunca uzandığım yatağın kenarına oturup hoş kokulu zarif dudaklarınla beni alnımdan öptüğünde içimde bir şey doğdu ve fiziksel duyumlarıma karıştı. Gerçeklikten ziyade gölgeye benzeyen, huzurdan bedensel hazza evrilen bu duygulanma

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

hali samimiyetinin, sevginin ve hüznünün algılanışı olsa da artık atmayan kalbimde karşılık bulamadı.

Tabii duyularımın yok oluşundan sonra dört başı mamur bir altıncı hissim doğmuştu. Varlığı bana ussal niteliği olmayan, fiziksel ve yabanıl bir zevk veriyordu. Bedenim tamamen hareketsizdi. Kaslarım seğirmiyor, sinirlerim gerilmiyor, atardamarlarım çalışmıyordu. Fakat beynimde müphem algılara sahip insan zihninin algılayamayacağı türden bir *şey* oluştu. Zihnimde serbestçe salınan bir tür nabızdı sanki. Bu, insandaki soyut *Zaman* algısının tinsel açıdan cisimleşmiş haliydi. Bu devinimin koşulsuz eşitlenmesiyle gezegenlerin yörüngeleri belirlenir. Bu sayede şömine rafındaki saat ile katılımcıların kol saatlerinin düzensizliklerini ölçebildim. Tik tak sesleri kulaklarımda yankılanıyordu. Doğruluğunu kaybeden soyut gerçekliklerin tinselliği olumsuz etkilemesi gibi saatlerin de en ufak hataları beni rahatsız ediyordu. Odadaki saatler aynı kusursuzlukta çalışmasa da her birinin tonlamasını ve düzensizliğini ayırt etmekte güçlük çekmiyordum. Ve bu güçlü, kendiliğinden var olan, mükemmel *süreç* hissi insanların anlamlandıramayacağı bir biçimde olaylar zincirinden bağımsızdı; diğer duyularımın küllerinden doğan altıncı hissim, dünyevi Sonsuzluğun eşiğinde uhrevi ruhumun attığı ilk belirgin ve somut adımdı.

Gece yarısı olmuştu ve sen hâlâ yanımdaydın. Diğerleri beni tabuta yatırdıktan sonra Ölüm, odasını terk etmişti. Ezgisel titreşimlerden lambalardan yayılan ışığın da titrediğini anlıyordum. Derken ezgiler önce hafifledi, sonra tamamen kesildi. Burnuma gelen koku ağır ağır kayboldu. Siluetleri göremediğim anda üzerime çöken karanlığın etkisi yok oldu. Elektrik şoku benzeri bir şok tüm bedenimi sarstığında dokunma duyumu bütünüyle yitirdim. İnsanlığın duyu diye tanımladığı

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şeyler varlığın bilinci ve sürecin ebediliğiyle birleşti. Ölümlü bedenim ölümcül *Çürümenin* eliyle felaketini bulmuştu.

Yine de sezgilerim tamamen yok olmamıştı, bilincim ve o duygum sezgisel bir yoldan işlevini sürdürüyordu. Bedenimdeki korkunç değişimle beraber uyuyan insanın üstten eğilip bakanı fark etmesi gibi ben de senin hâlâ yanı başımda durduğunu hissediyordum. İkinci günün öğle vaktinde ise yanımdan uzaklaştığını, tabuta girdiğimi, cenaze arabasına bindirilip mezarlığa götürüldüğümü, mezarın içine indirildikten sonra üstüme bolca toprak atıldığını, karanlığa ve çürümeye, solucanlarla birlikte dalacağım mahzun ve kutsal uykuya bırakıldığımı da biliyordum.

Gizemli bir tarafı olmayan bu cezaevinde günler, haftalar, aylar geçti ve ruhum geçen her saniyeyi hiç çaba harcamadan, hiçbir amaç gütmeden izleyip kaydetti.

Bir yılı geride bıraktığımda *varlık* bilincimin yerini *mekân* duygusu aldı. Varlık fikri *mekân* duygusuyla bütünleşti. Önceden bedenimi kuşatan dar alan artık bedenimi oluşturmaktaydı. Nihayet uykudaki insanın (Ölüm uyku ve dünyasıyla açıklanabilir) uyur halde olmasına karşın ışığın etkisiyle titreyip irkilmesi gibi ben de Gölgelerin içinden sıyrılan ölümsüz Aşkın ışığıyla irkildim. Karanlık mezarımın üstünde çalışan insanlar nemli toprağı kabarttılar. Çürüyüp toza dönmüş kemiklerimin üzerine Una'mın tabutunu koydular.

Yine her şey hükümsüzdü. O titrek ışık kaybolup gitmiş, cılız heyecan da huzura ermişti. Aradan yıllar yıllar geçti. Toz toza dönüştü, solucanların yiyeceği bir şey kalmadı. Varlık tamamen kayboldu, yerini hâkim ve ebedi olan Zaman ve Mekân adlı diktatörlere bıraktı. Mezar; varlığı, biçimi, fikri, duygusu, ruhu, cismani tarafı olmayan şey için hiçliğin barınağıydı, çürütücü saatler de ortağı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

KELİMELERİN GÜCÜ

Oinos. Agathos, ölümsüzlükle kanatlanmış bu ruhun zayıflığını bağışla!

Agathos. Neden af diliyorsun? Burada bile bilgi önseziyle harekete geçmez. Bilgeliği meleklerden iste, asla tereddüt etme!

Oinos. Ama ben bu yaşamda her şeyden haberdar olacağımı ve bundan da mutluluk duyacağımı düşlemiştim.

Agathos. Ah, bilince değil, bilgiyi elde edince mutlu olur insan! İlelebet bilmek elbet kutsanmışlıktır ama her şeyi bilmek de şeytanın zulmüdür.

Oinos. İyi ama Yüce Tanrı her şeyi bilmiyor mu?

Agathos. (En mutlu olan o olsa da) O'nun da bilmediği şey bu belki de.

Oinos. Anbean yeni bir bilgi edindiğimize göre elbet bir gün her şeyi öğrenmiş olmayacak mıyız?

Agathos. Şu hudutsuz mesafeye bir bak! Şu sayısız yıldızın arasından nasıl da süzüldüğümüze bir bak! Tinsel görme bile evrenin sonsuz altuni duvarlarıyla kesintiye uğruyor! Bu duvarlar sayısız parlak nesneden oluşmuş azametli bir bütün değilse nedir?

Oinos. Maddenin sonsuzluğu bir düşten ibaret değilmiş.

Agathos. Cennette düş yoktur, maddenin sonsuzluğu ruhun bitmek tükenmek bilmeyen bilme arzusunu hafifletme

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ve bitimsiz kaynaklar sunma amacını güder. Tereddüt etme, dostum Oinos, istediğini sor bana. Haydi! Perenlerin parlak armonisinden çıkıp çeşit çeşit menekşe ile üç renkli, üçlü güneşin bulunduğu Avcıların yurduna gidelim!

Oinos. Giderken açıkla o zaman her şeyi! Dünyanın diliyle anlat bana! Ölümlüyken yaratılış dediğimiz şeyi anlatıyordun ama lütfen üstü kapalı konuşma ki anlayabileyim. Yaratıcının Tanrı olmadığını mı ima ediyorsun?

Agathos. Sadece Yüce Tanrı yaratmaz, diyorum.

Oinos. Açıkla!

Agathos. Tanrı, başlangıçta yarattı. Bugün kâinatta var olan her şey yaratıcı gücün doğrudan değil dolaylı sonucudur.

Oinos. Agathos, insanlar böyle düşünenleri zındıklıkla suçlarlardı.

Agathos. Melekler ise bunun hakikat olduğunu bilir.

Oinos. Buraya kadar anladım. Doğa ya da doğa yasaları denen şey kimi zaman yaratılış gibi bir izlenim bırakır. Dünya yıkılmadan önce bazı felsefecilerin "mikroskobik hayvanların yaratılışı" diye niteledikleri başarılı deneyleri ima ettiğini anımsıyorum.

Agathos. Bunlar sadece ikincil yaratılış örnekleriydi; ilk sözün ilk yasayı var ettiği andan beri görülen tek yaratılış şeklidir.

Oinos. Yıldızlar azametli hiçlikten doğmaz mı? Bunlar yüce Tanrı'nın eserleri değil mi?

Agathos. En iyisi sana her şeyi tane tane anlatayım, Oinos. Hiçbir düşünce yok olmadığına göre etkisiz eylem de olmaz. Sözgelimi, dünyadayken ellerimizi hareket ettirdiğimizde bizi kuşatan havayı da titreştirirdik. Bu titreşim her şeye dağılır ve her şeyi ilelebet hareket ettirirdi. Matematikçiler bunun farkındaydı. Kimi itici güçler kullanarak sıvılar

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

üzerinde etkin olabilmeyi başarmışlardı, bu sayede bir itici gücün dünyayı dolaşıp atmosferi ne kadar sürede etkileyebileceğini, dahası her atomu ne kadar sürede ilelebet hareket ettirebileceğini ters devinim yöntemiyle hesaplayabilmişlerdi. Koşulları belirleyip öncül olan itici gücün şiddetini rahatlıkla saptayabildiler. İtici gücün etkilerinin ilelebet süreceğini ve kimi etkilerin birtakım matematiksel çıkarımlar yoluyla hesaplanabileceğini fark eden matematikçiler, bu tip çıkarımların geliştirilebileceğini ve uygulama alanının engellenmediğini gördüler. Kişinin zekâ sınırı söz konusu olduğunda matematikçiler durdular.

Oinos. Neden ilerlemediler, Agathos?

Agathos. Çünkü bunun ötesinde oldukça ilginç hususlar vardı. Sınırsız zekâya sahip, matematiksel çıkarımlarda had safhada üstün birinin havaya salınmış her titreşimi sonuna dek rahatlıkla hesaplayabileceğini öngörmüşlerdi. Havaya salınan her titreşim er ya da geç kâinattaki her varlığı etkileyecektir; sınırsız zekâya sahip olan o hayali varlık titreşimin en uç etkilerini, bitimsiz değişimini, yeniden yaratılışını izleyebilir, Yüce Tanrı'ya ulaşana dek etkin olduğunu gözlemleyebilirdi. Ve böyle bir varlık bunu yapmakla kalmayıp herhangi bir zamanda herhangi bir sonuç elde ettiğinde, sözgelimi kuyrukluyıldızlardan birini incelediğinde ters devinim yöntemiyle kuyrukluyıldızın var olmasına neden olan öncül etkiyi de saptayabilirdi. Ters devinim yönteminin kusursuzluğu –bütün zamanlarda bütün sonuçların bütün etkilerine erişme becerisi– elbette Yüce Tanrı'ya özgüdür ama melekler kısmen olsa da bu beceriye sahiptir.

Oinos. Ama sadece havaya salınan titreşimlerden söz ediyorsun.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Agathos. Dünyayı kastettiğim doğru ama genel sav uzayı kuşatıp kaplayarak yaratılış mecrasını oluşturan esirin[80] içindeki itkiler için de geçerlidir.

Oinos. O halde her eylem mutlak ölçüde yaratır, değil mi?

Agathos. Evet, yaratmalı. Ama felsefe bize eylemin kaynağının düşünce olduğunu savunur, bu düşüncenin kaynağı da elbette...

Oinos. Tanrı'dır.

Agathos. Yakın zamanda yıkılan dünyanın çocuklarından olduğun için sana atmosferden bahsettim, Oinos.

Oinos. Evet, anlıyorum.

Agathos. Peki, ben konuşurken kelimelerin fiziksel gücünü hiç düşündün mü? Her kelime havaya salınan itici bir güç değil midir?

Oinos. Neden ağlıyorsun, Agathos? Rastladığımız bu yemyeşil ama ürkütücü yıldızın üstünden süzülürken neden sarktı kanatların? Parlak çiçekleri masalsı bir güzelliği, ürkütücü volkanları da coşkulu bir yüreğin arzularını anımsatıyor.

Agathos. Anımsatmıyor, zaten öyleler! Tam üç yüz sene önce, sevgilimin önünde ellerim kenetli bir halde gözyaşlarına boğulurken bu ıssız yıldızı birkaç tutkulu kelimeyle var ettim. Parlak çiçekleri gerçekleşmemiş düşlerin en kıymetlisi, hiddetiyle kuduran volkanları ise en coşkulu, en sefih kalbin tutkularıdır.

80 Uzay boşluğunu doldurduğu tasarlanan ağırlıksız töz. Işık ve elektromanyetik dalgaların boşlukta yayılmasını izah için tasarlanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

HİPNOZ ETKİSİNDE İTİRAF

Hipnozun mantığı hakkında hâlâ kuşkular var olsa da, şaşırtıcı unsurları dünyaca kabul görmüştür. Bu unsurlardan kuşkulananlar vesveseli, kuruntulu tiplerdir. İnsanın irade gücünü kullanarak bir başkasını ölümü anımsatan ya da kabullendiğimiz şartlar dışında kalan bir duruma itebileceğini, etki altındaki kişinin dış dünyaya karşı duyularını zorlukla da olsa iletmesini, somut değil soyut olguları bilinmez ve akıl almaz yollardan edindiğini, üstelik zihinsel yetisinin alabildiğine kuvvetlendiğini, etkisi altında olduğu kişiye bağlandığını, bu etkiye bağlı gelişen duyarlılığın etkilenme sıklığıyla orantılı biçimde arttığını ve etkinin uzun süre devam ettiğini ispatlamaya çabalamak zaman kaybı olur.

Mutlak hipnoz kanunlarını ayrıntılı biçimde anlatmak gereksiz bir uğraştır. Bunları anlatarak sizleri sıkmak istemem. Amacım tamamen farklı. Önyargılara rağmen, birkaç gün önce bir uykusuz-uyur ile ettiğim sohbeti ayrıntılı biçimde ve olduğu gibi anlatmak istiyorum. Bahsettiğim kişiyi –Bay Vankirk'i– hipnotize etmede başarı kaydetmiştim, hipnoz sıklığına bağlı olarak duyarlılığı arttığından etki altına girme süresi çok uzamıyordu. Bay Vankirk kendisini perişan eden veremin kötücül etkilerinden hipnoz hareketlerim sayesinde kurtulmuştu, bu ayın on beşine rastlayan çarşamba gününün gecesinde hastanın yanına çağrıldım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kalp bölgesinde şiddetli ağrısı vardı ve hasta nefes alıp vermede ciddi bir sıkıntı yaşıyor, astımın tüm belirtilerini sergiliyordu. Bu gibi şiddetli ağrıları olduğunda sinir merkezlerine hardal sürerek ağrısını yatıştırırdı ama o gece bu da derdine derman olamadı. Odasına girdiğimde beni gülümseyerek karşıladı, şiddetli ağrı çekmesine karşın zihinsel açıdan epeyce dingindi. Hemen konuşmaya başladı:

"Bu akşam seni fiziki rahatsızlığım sebebiyle değil, son zamanlarda içimi endişe ve şaşkınlıkla dolduran psikolojik baskı sebebiyle çağırdım. Ruhun ölümsüzlüğü hususunda kuşkularım olduğu doğrudur. Her daim inkâr ettiğim ruh, belirgin biçimde olmasa da varlığını zaman zaman hissettiriyordu fakat bu hissiyat hiçbir zaman beni tatmin etmedi. Bu hissin zihinsel bir bağıntısı yoktu, mantıksal çıkarımlarım günbegün kuşkularımı artırdı. Cousin'in[81] eserlerini önerenler oldu. Cousin'in eserlerini okumakla kalmayıp Avrupa ve Amerika'da yayınlanan yankılarını da okudum. Örneğin, Bay Brownson'un[82] *Charles Elwood* adlı eseri ısrarla tavsiye edildi. Titiz incelemem sonunda gördüm ki eser bütünü itibariyle mantıklı görünse de, akla aykırı kimi kısmı kahramanın inandırıcılığını zedelemişti. Aklıselim insanın kendini ikna edemeyeceği ortadaydı. Trinculo'nun[83] devleti misali, sona geldiğinizde başlangıcı unutuyordunuz. Demem o ki, insan ölümsüzlüğü anlamlandıracaksa İngiliz, Fransız ve Alman

81 Victor Cousin (1792–1867): Fransız filozofu. Felsefeye daima psikolojik yöntemi temel yaptı. Sonunda, panteist olmadığını ispatlamak istedi ve felsefe onun için din dışı düşüncelere karşı bir silah oldu, "iki ölümsüz kız kardeş" diye nitelediği felsefe ile dinin birliğini ileri sürdü. Gerando ile birlikte felsefe tarihinin temelini attı. Ona göre sistemler dörde indirgenebilirdir: Duyumculuk, idealizm, şüphecilik ve mistisizm.

82 Orestes Augustus Brownson (1803–1876): Amerikalı vaiz, politika yazarı. Presbiteryenlikten Üniteryenliğe, Transandantalizmden Katolikliğe pek çok kulvarda yer aldı.

83 Shakespeare'in beş perdeden oluşan, trajikomik hatta fantastik oyunu *Fırtına*'daki soytarı karakteri.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

etik uzmanlarının yaptığı gibi yalnız soyutlama yoluna sapmamalı. Soyutlamalar eğlendirir, geliştirir ama zihinde yitip gider. Hiç değilse bu dünyada felsefenin, niteliği nesne olarak görmesinin saçma olduğu hususunda ikna oldum. İrade buna razı olsa da, ruh ve akıl asla teslim olmaz.

Ruhu hissetsem de onu hiçbir zaman anlamlandıramadığımı yineliyorum. Fakat son zamanlarda öyle derin bir hissiyat yaşıyorum ki zihin ile hissi ayırt etmekte zorlanıyorum. Bu durumu hipnoz sebebiyle yaşadığımdan eminim. Hipnozun etkisindeyken birbirine bağlı pek çok düşünceyi algılayabiliyor, hipnozun etkisinden çıktığımda ise algıladıklarımın yalnız baskısını hissedebiliyorum. Uykusuz-uyur halimde uslamlama ve sonuçları, yani neden ve sonuç birliktedir. Normal koşullar altında bulunduğum anda ise neden yok olurken sonuç bir nebze de olsa etkisini sürdürüyor.

Demek ki hipnoz esnasında bana bu konuya uygun sorular yöneltirsen farklı sonuçlarla karşılaşabiliriz. Uykusuz-uyurlar bilinçlerine yöneldiği için pek çok şeyin farkındadırlar, bu sebeple doğru bir soruşturma yöntemiyle kendini idrak etme olgusu açığa çıkarılabilir.

Deneyi yapmayı kabul ettim. Bay Vankirk'i kısa sürede hipnoz altına aldım. Kısa süre içinde kolayca nefes alıp vermeye, ağrılarını hissetmemeye başladı. Aşağıdaki diyalog aramızdaki konuşmanın tamamı V. hastayı, P. ise beni işaret ediyor.

P. Uyuyor musun?

V. Evet... Hayır. Daha derin uyumayı tercih ederdim.

P. (Birkaç hipnoz hareketini tekrarlayıp) Peki, şu anda uyuyor musun?

V. Evet.

P. Hastalığının sonu nereye varacak?

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

V. (Tereddüt ve güçlükle) Öleceğim.

P. Ölüm düşüncesi sana ıstırap veriyor mu?

V. Hayır! Hayır! (Hemen cevap verdi.)

P. Peki, olası durumdan memnuniyet duyuyor musun?

V. Uyanık olsaydım ölmek isterdim fakat şu anda pek anlamı yok. Hipnozun ölüme benzemesi hoşuma gidiyor.

P. Daha açık konuşur musun?

V. Deniyorum ama elimden bu kadarı geliyor. Yerinde sorular yöneltmiyorsun.

P. Peki, ne sorayım sana?

V. En başından sormalısın.

P. Nasıl? Başlangıç dediğin yer neresi?

V. (Ürkekçe ve saygıyla, usul usul) Başlangıç TANRI'dır.

P. Peki, Tanrı nedir?

V. (Dakikalarca bekleyip) Bunu söyleyemem.

P. Tanrı, ruh değil midir?

V. Uyanıkken "ruh"la neyi ifade etmeye çalıştığını anlıyordum fakat şu an benim için sadece bir kelimeden ibaret, gerçeklik veya güzellik misali bir nitelik.

P. Tanrı, tinsel değil midir?

V. Tinsellik diye bir şey yok, bir kelime sadece. Nitelikler nesnelere dönüşmedikçe tinsel olmayan şey var olamaz.

P. Peki, Tanrı tinsel midir?

V. Hayır. (Çok şaşırdım.)

P. Peki, nedir Tanrı?

V. (Uzunca bir süre bekledikten sonra kem küm eder gibi) Anlıyorum fakat anlatmak çok meşakkatli. (Uzunca bir bekleyiş daha.) Tanrı, ruh değil, çünkü var. Senin tinsellik anlayışınla da uyuşmaz. Tinsellik, insanın idrak edemeyeceği derecelendirmelere sahiptir; güçlü olan zayıf olanı harekete geçirir, zayıf olan güçlü olanın içinde dağılır. Mesela

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

atmosfer elektriği harekete geçirdiğinde elektrik atmosferde dağılır. Derecelendirmeler yavaş yavaş azalır, sonunda parçacıksız, bölünemeyen tine ulaşılır; böylece itme ve etkileme kanunu değişir. Parçacıksız tin her şeye sirayet eder, önüne geleni iter; yani nihayetinde o tek tin her şey olur. İşte bu tin Tanrı'dır. İnsanların "düşünce" kelimesiyle biçimlendirmeye çalıştıkları şey bu hareketli maddedir.

P. Ama metafizikçiler her eylemin hareket ve düşünceye indirgenebileceğini ve hareketi düşüncenin doğurduğunu öne sürüyor.

V. Evet, karmaşayı şimdi anlıyorum. Hareket; *düşüncenin* değil, *zihnin* doğurduğu eylemdir. Parçacıksız tin, yani Tanrı zihnin ta kendisidir. Parçacıksız tindeki hareketin gücü onun tinselliğinin her şeye yayılabilme yetisinin sonucudur. Bunun nasıl gerçekleştiğini şu anda da anlayamıyorum ne yazık ki, fakat kendi içinde var olan nitelik sayesinde harekete geçmiş parçacıksız tin düşünce olabilir.

P. Parçacıksız tin derken tam olarak neyi kastediyorsun?

V. İnsanlar derecelendirme farklılıkları nedeniyle bazı maddeleri algılayamaz. Bir metal veya tahta parçasına, bir damla suya, atmosfere, gaza, ısı ve ışık kaynağına madde deriz. Bütün maddeleri aynı şekilde tanımlarız, halbuki metali ve ışık kaynağını birbirinden uzaklaştıran iki düşünce var olmayabilir. Işığı ruhla veya hiçlikle ilişkilendirmeye çok hevesliyizdir ancak bizi ışığın anatomik yapısı engeller. Küçük, dayanıklı ve somut olan atom hakkındaki bilgilerimize başvururuz. Atomla ilgili düşünceleri inkâr etmeye kalkışırsak, ışık kaynağını bir varlık ya da tin olarak görmeyi bırakırız. Kelimeler kifayetsiz olduğundan, şimdilik en iyisi buna ruh demek. Şimdi ışık kaynağından daha az bulunur bir madde düşünelim, ışık kaynağı metalden daha az bulunduğundan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tüm dogmalara karşın hemen o emsalsiz kütleye, parçacıksız tine ulaşırız. Zira atomun küçüklüğünü kabullensek de, atomlar arasındaki mesafenin sonsuz olduğunu varsaymak zırvalıktır. Yeterli sayıda atomun birleşmesiyle atomlar arasındaki mesafe kaybolur, kütle belirgin bir noktada elbette bir araya toplanacaktır. Demem o ki kütle ruha evrilir. Yine de kütle hâlâ önceki hali gibi maddeseldir. Ruhu imgelemimizde canlandırma uğraşı boşa çaba harcamaktır çünkü var olmayanı hayal edemeyiz. Zihnimizde ona dair bir kavram ürettiğimizde, düşündüğümüz şey aslında az bulunur bir maddedir.

P. Mutlak bütünleşme hususunda ciddi bir itiraz olduğu kesin. Gökcisimleri kendi yörüngelerinde ilerlerken az ama belirgin bir dirence sahiptirler, Newton gibi bir dâhi bile bu gerçeği göz ardı etmiştir. Bilirsin, maddenin direnci yoğunluğuyla ilintilidir; o halde mutlak bütünleşme mutlak yoğunluk anlamına da gelir. Arada mesafe yoksa geçiş de yaşanmaz. Mutlak yoğunlukta bir ışık kaynağı, bir yıldızın hareketini elmastan ya da demirden yayılan ışığa nazaran çok daha güçlü bir biçimde durdurur.

V. İtirazına rahatlıkla yanıt verebilirim. Yıldız mı ışık kaynağının içinden, yoksa ışık kaynağı mı yıldızın içinden geçmiş diyorsun. Fark var mı? Kuyrukluyıldızların yavaşlamalarını ışık kaynağının içinden geçmelerine bağlamak ciddi bir gökbilimsel hatadır, zira az bulunur olsa da ışık kaynağı gökbilimcilerin kabullendiklerinden daha kısa bir sürede yıldızın geçişini durdurur. Yıldız *sürtünmenin* etkisiyle yavaşlar. Demem o ki yavaşlatma kuvveti anlık ve bütüncüldür, aksi durumda ise toplayıcıdır.

P. İyi ama Tanrı'yı maddeyle ilişkilendirmek saygısızlık değil mi? (Uykusuz-uyura anlayabilmesi için soruyu birkaç kez daha yineledim.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

V. Maddenin zihinden daha az saygıyı hak etmesi de ne demek? Sözünü ettiğim şey, ulvi özellikleri sebebiyle otoritelerce kabul görmüş "zihin"dir ya da "ruh"tur. Tanrı, ruha atfedilen tüm özelliklerle birlikte maddenin mükemmel halidir.

P. O halde devinimi süren parçacıksız maddenin düşünce olduğunda ısrar ediyorsun.

V. Genelde bu devinim evrensel zihnin evrensel düşüncesidir. Zaten Tanrı'nın düşüncelerinden başka bir şey yaratılmaz.

P. Genelleme yapıyorsun ama.

V. Evet. Evrensel zihin Tanrı'dır. Bireysellik için tin elzemdir.

P. Ama zihin ve maddeden metafizikçi edasıyla söz etmeye başladın.

V. Evet, karışıklık yaratmamak için. Zihin'le parçacıksız, özgün tini, madde'yle de geri kalan her şeyi tanımlıyorum.

P. Bireysellikler için tin gerektiğini söyledin.

V. Evet, bağımsız olan tek zihin Tanrı'dır. Düşünebilen varlıklar yaratabilmek için semavi zihnin bir kısmını cisimleştirmek gerekti. Böylece insan bireyselleşti. Bütünlüğü olsa, insan Tanrı da olabilir. Demem o ki parçacıksız tinin cisimleşmesiyle insani düşünce oluşurken, mutlak bütünleşme de tanrısal düşünceyi oluşturur.

P. O halde bedeninden sıyrılabilen insan Tanrı mı olur?

V. (Uzunca bir süre bekleyip) Bunu söylemiş olamam, çok saçma bu.

P. (Notlarıma bakıp) Bütünlüğü olsa, insan Tanrı da olabilir, dedin.

V. Çok doğru. Böyle bir şeyin olmasıyla bireysellik ortadan kalkar. Fakat bunun olması mümkün değil, zira olması durumunda Tanrı kendini etkileyecek bir devinim başlatmış

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

olur. İnsan, yaratılandır. Yaratılanlar, Tanrı'nın düşüncelerinden ibarettir. Bu düşünce tersine çevrilemez.

P. Anlayamıyorum. İnsanın bedeninden hiçbir zaman sıyrılamayacağını mı ima ediyorsun?

V. Hiçbir şartla bedensiz kalmayacağını ifade ediyorum.

P. Açıkla bunu.

V. İki tür beden vardır: Tırtılın gelişmemiş bedeni ile kelebeğin gelişimini tamamlamış bedeni. Ölüm denen şey amansız bir başkalaşımdır. Şu an sahip olduğumuz beden henüz gelişmemiştir ve gelip geçicidir. Geleceğimiz eksiksiz, nihai ve ebedidir. Temel gaye gelecek yaşamdır.

P. Ama tırtılın başkalaşımını idrak edebiliyoruz.

V. Elbette ama tırtılın bu konuda farkındalığı yok ki. Henüz gelişmemiş bedenimizi oluşturan tin organlarımız tarafından algılanır, demem o ki organlarımız ve bedenimiz tine uygun olsa da nihai bütüne uygun değildir. Nihai bütünü gelişmemiş duyularımızla algılayamayız, içsel formu göremeyiz, yalnız çürüyen parçayı görürüz; içsel form ile çürük parçayı ancak nihai bütüne erişenler kavrayabilir.

P. Hipnozu sıklıkla ölüme benzetiyorsun. Tam olarak neyi kastediyorsun?

V. Hipnoz etkisinin ölüme benzemesi aynı zamanda nihai yaşama benzemesi demek çünkü hipnozun etkisindeyken gelişmemiş duyularım saf dışı kalıyor, böylelikle duyu organlarımı kullanmadan doğrudan örgütsüz yaşamı algılayabiliyorum.

P. Örgütsüz yaşam mı?

V. Evet, organlar insanın belirli formlarıyla ilintilidir, böylelikle bazı formlar saf dışı kalır. İnsan organları yalnızca gelişmemiş forma uygunluk gösterir; nihai bütüne eriştiğinde insan örgütsüz olduğundan Tanrı'nın iradesi dışında her şeyi algılayabilir. Nihai bütünü beyine benzetirsen söyledikleri-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mi daha rahat anlarsın. Bahsettiğim şey elbette beyin *değil* ama böyle düşünürsen durumu çabucak kavrarsın. Cisim ışık kaynağı tarafından titreşimlerle aydınlatılır, bu titreşimler retinaya ve optik sinire ulaşır. Sinir bunları beyne iletir, beyin de parçacıksız tine. İşte bunun devinim kaynağı düşüncedir, düşüncenin ilk titreşimi de algıdır. Gelişmemiş zihin dış dünyayla bu şekilde iletişim kurar, dolayısıyla gelişmemiş yaşam organlarımızın yeterlilikleriyle sınırlıdır. Örgütsüz nihai yaşamda dış dünya bütüne ulaşır ve bu bütünleşmiş beden ışık kaynağıyla birlikte içteki parçacıksız tini uyarır. Nihai yaşamdaki sınırsız algılama yetisi elzem duyuların açıkta olmamasıyla anlaşılabilir. Demem o ki organlar gelişmelerini tamamlayana dek varlıkları koruyan kafeslerdir.

P. Gelişmemiş varlıklardan bahsettin. İnsan dışında düşünme yetisi olan gelişmemiş varlık var mı?

V. Yıldız topluluklarında, gezegenlerde ve bunların dışındaki gökcisimlerinde az bulunur. Tinin kümelenmesiyle gelişmemiş varlığın organlarında *besin* depolanır. Gelişmiş yaşamdan önce gelişmemiş yaşama gereksinim duyulmasa, durum böyle olmazdı. Bunların her birinde farklı türlerde, yaşayan ve düşünen ancak gelişmemiş varlıklar yaşar. Organları yaşadıkları yerin koşullarına uyum sağlar. Ölüm veya başkalaşımla nihai yaşama –yani ölümsüzlüğe– ulaşan ve *tek bir* gizem dışında her şeyi çözen bu varlıklar irade güçleriyle her eylemin üstesinden gelirler. Yıldızların benzersiz somut dünyalarında değil de yıldızların meskeni sandığımız uçsuz bucaksız uzayda –*tözel* enginlikte– yaşarken yıldızların gölgelerini yutup meleklerin hiçlik algısını karartırlar.

P. "Gelişmiş yaşamdan önce gelişmemiş yaşama *gereksinim* duyulmasa, durum böyle olmazdı," diyorsun. Bu gereksinim ne için?

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

V. İnorganik yaşamda ve maddede o eşsiz yasanın –İlahi İrade'nin– devinimini önleyecek hiçbir şey yoktur. Oysaki engel oluşturmak amacıyla tasarlanan organik yaşam ve madde haddinden fazla karmaşık ve çoklu yasaya sahiptir.

P. Peki, bu engele neden gereksinim duyuldu?

V. İhlal edilmeyen yasadan kusursuzluk, hakkaniyet ve olumsuz mutluluk doğar. İhlal edilen yasadan ise kusur, haksızlık ve olumlu acı. Organik yaşam ile maddenin çoklu yasaya ve karmaşaya sahip olması sebebiyle yasanın ihlal edilmesi belli bir noktaya kadar mümkün hale gelir. Demem o ki inorganik yaşamda mümkün olmayan acı organik yaşamda mümkündür.

P. Acının mümkün olması ne fayda sağlar?

V. Bir şey iyi veya kötüdür. Nitelikli bir analiz hazzın acının tezadı olduğunu gösterir. *Olumlu* haz yalnız düşüncededir. Mutlu olabilmek için aynı zamanda acı çekmek de gerekir. Acı çekmeden mutlu olunmaz. İşte inorganik yaşamda acıya yer olmadığından organik yaşam gereklidir. İnsan dünyadaki ilkel yaşamın acıları sayesinde Cennet'teki özel enginliğe kavuşur.

P. "Tözel enginlik" derken neyi kastettiğini anlamıyorum.

V. Çünkü töz kavramını anlamlandıramıyorsun. Buna bir nitelik değil bir duygu yüklemelisin. Düşünen varlıkların kendi örgütlü hallerine adaptasyonunu işaret eder. Dünyadaki pek çok şey Venüslüler için hiçbir şey ifade etmez, Venüs'teki pek çok şey de Dünyalıları ilgilendirmez. Fakat inorganik varlıklar –melekler– için parçacıksız cismin tamamı tözden oluşur, demem o ki uzay dediğimiz boşluk onlar için en büyük gerçekliktir. Tinsel kabul edilmeyen nitelikleri sebebiyle organik duyularımız bu gerçekliğe yabancıdır, tıpkı bizim tinsel nitelikler yüklediğimiz yıldızlara meleklerin yabancı olduğu gibi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Tam bu sırada yüzünde beliren garip ifade kaygılanmama neden olduğundan derhal uykusuz-uyuru hipnozun etkisinden çıkardım. Kendine gelir gelmez yüzünde parıldayan bir gülümseme eşliğinde ruhunu teslim etti. Henüz bir dakika geçmişti ki bedeni taş kesildi. Alnı buz gibiydi, demek ki Azrail uzunca bir süredir başında beklemekteydi. Belki de uykusuz-uyur sohbetin sonlarında gölgeler ülkesinden seslenmişti bana.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BAY VALDEMAR VAKASINDAKİ HAKİKAT

Sıra dışı Valdemar vakasının tartışmaları ateşlemesinin şaşılacak bir tarafı yok elbette. Bu koşullar altında aksi mucize olurdu. Yaşadıklarımızı –hiç değilse şimdilik, araştırmalarımızı yetkinleştirene dek– kamuoyuna açıklamamayı kararlaştırdık; bu kararımız ne yazık ki insanların yanıltıcı ve abartılı sözler yaymasına, tatsız ve yanlış beyanlarda bulunmasına, doğal olarak da güvensizliğe yol açtı.

Şimdi hiç değilse kendi idrakım ölçüsünde *hakikati* anlatmamın tam sırası. Olanlar özetle şöyle:

Son üç yıldır ilgim hipnoz üzerine yoğunlaşmıştı; yaklaşık dokuz ay önce, ansızın, bugüne dek yapılan deneylerde dikkate değer ve açıklanamayan bir ihmalkârlık fark etmiştim: Şimdiye dek kimse ölüm döşeğinde olan birini hipnoza kalkışmamıştı. Bu tarz bir deneyle, bireyin ölmek üzereyken hipnoza yanıt verip vermeyeceği, hipnoz etkisinin artırılıp artırılamayacağı ve son olarak ölüm anının geciktirilip geciktirilemeyeceği açığa çıkacaktı. Deneyin kazandıracağı başka yaklaşımlar olsa da, ciddi sonuçlar doğurabileceğini düşündüğümden ben en çok üçüncüsüyle ilgileniyordum.

Deneyim için uygulama alanı ararken, "Bibliotheca Forensica"nın ünlü derleyicisi, "Wallenstein" ve "Gargantua"-nın (Issachar Marx müstear ismiyle) Lehçe çevirmeni olan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bay Ernest Valdemar imdadıma yetişti. 1839'dan bu yana Harlem, N. Y.'da yaşayan Valdemar; oldukça çelimsiz, gövdesinin alt bölümü John Randolph'u[84] andıran, siyah saçıyla tezatlık oluşturan beyaz favorileri nedeniyle perukla gezdiği sanılan biriydi. Asabi bir insan olması hipnoz için uygun olduğunu gösteriyordu. Birkaç kez pek çaba sarf etmeden onu uyutabilmiştim ama bu deneyler beklentilerimi tamamıyla karşılamamıştı. İradesini bütünüyle kontrol altında tutamıyor, *öngörü* yetisini ölçmeyi de başaramıyordum. Belki de başarısızlığımın temel nedeni sağlığının her daim bozuk olmasıydı, nitekim tanışmamızdan kısa bir süre önce ciddi bir biçimde vereme yakalanmıştı. Kaçınılmaz sonundan soğukkanlılıkla bahseder, kederli bir tavır sergilemezdi.

Sözünü ettiğim fikirler zihnime üşüşmeye başladığında, Bay Valdemar'ın bir çırpıda aklıma gelmesi çok olağandı. Yaşam felsefesi kaygı duymamamı sağladı, dahası Amerika'da deneyime müdahale edebilecek akrabaları da yoktu. Ona doğrudan bu konuyu anlattığımda oldukça heyecanlandı. Çok şaşırmıştım çünkü deney isteklerimi daha önce de kabul etmesine karşın ilk kez bu kadar çok ilgilenmişti. Hastalığının seyri belirgin olduğundan doktorların öngördüğü ölüm anından yirmi dört saat önce haberleşmeye karar verdik.

Aşağıda yazan notu almamım üzerinden yedi aydan fazla zaman geçti:

SEVGİLİ P...,

Gelseniz iyi olur. D. ve F. yarın gece yarısından sonra hayata veda edeceğimi düşünüyorlar, ben de tahminlerinin doğruluğuna inanıyorum.

VALDEMAR

84 1773–1833 yılları arasında yaşamış, Virginialı Temsilciler Meclisi üyesi.

Yazıldıktan yarım saat sonra bu not tarafıma ulaştı, on beş dakika sonra ölmek üzere olan adamcağızın yanındaydım. Son on gündür ziyaret etmediğim Valdemar'ın bu süre içinde ne denli değişip çöktüğünü görünce gözlerime inanamadım. Benzi grileşmişti, gözlerindeki canlılık kaybolmuştu, zayıflıktan elmacık kemikleri boyunca teni çatlamıştı. Balgamı yoğundu. Nabzı güçbela hissediliyordu. Fakat bilinçsel ve bir nebze de olsa fiziksel gücü yerindeydi. Konuşması anlaşılırdı ve yardıma gerek duymadan ilaçlarını kullanıyordu. Odasına girdiğimde not defterine bir şeyler karalıyordu. Sırtını yastıklara dayamış bir halde dik oturuyordu. D. ile F. de başında bekliyordu.

Valdemar'ın elini sıktıktan sonra doktorları kenara çekip hastanın durumu hakkında ayrıntılı bilgi edindim. Son on sekiz aydır sol akciğeri yarı kemiksi bir hal aldığından işlevselliğini yitirmişti. Kısa sürede sağ ciğerinin üst kısmı da kemiksileşmiş, alt kısmı ise cerahatli tüberküloz kitleleriyle dolmuştu. Tenindeki derin delikler ve akciğerinin kaburgasıyla bütünleşmesi göze çarpıyordu. Bir ay önce hiçbir belirti olmamasına karşın, kemikleşme beklenmedik bir hızla gerçekleşmişti, akciğerin kaburgasına yapışması ise üç gün önce fark edilmişti. Veremin dışında, ana atardamarın genişlemesi de söz konusuydu ama kemikleşme nedeniyle bundan emin olamıyorlardı. İki doktor da Bay Valdemar'ın sonraki gün (pazar günü) gece yarısı hayata veda edeceği hususunda hemfikirdi. Bunları cumartesi akşamı saat yedi civarında konuşmuştuk.

Doktorlar benimle konuşmak için geri çekilmeden önce hastayla vedalaşmışlardı. Tekrar gelmeyi düşünmüyorlardı ama ricamı geri çevirmeyip sonraki gece saat on gibi uğramayı kabul ettiler.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Doktorlar gittiğinde, Bay Valdemar ile kaçınılmaz sonu ve daha önce mutabakata vardığımız deney üzerine konuştuk. Deney için heyecanını koruduğunu, dahası sabırsızlandığını söyleyip hipnoza başlamamı istedi. Biri erkek, diğeri kadın olmak üzere iki hemşire görevlendirilmişti. Beklenmedik bir olay yaşanabileceğini hesaba katarak yanımızda daha güvenilir insanların bulunması gerektiğini söyleyip deneyi ertesi akşam saat sekize erteledim. Saat sekizde tıp okuyan bir dostum (Bay Theodore L...) gelince epey hafifledim. Başlangıçta doktorları beklemeyi istesem de, Bay Valdemar'ın ısrarları ve durumunun iyice ağırlaşması nedeniyle zamanımızın kalmayacağından korkmam hemen işe koyulmama sebep oldu.

Bay L..., beni kırmayarak hemen her şeyi not aldı; bundan sonra aktaracaklarım çoğunlukla onun notlarından harfi harfine alınmıştır.

Sekize beş varken, elini tuttuğum Valdemar'dan bu koşullar altında hipnozu kabul ettiğini açıkça dile getirmesini istedim.

Zayıf ama anlaşılır bir tonla "Evet, hipnoz deneyini kabul ediyorum," dedikten sonra, "Ama korkarım geciktiniz," diye ekledi.

Derhal onu uyutmakta kullandığım en etkili yöntemlere başladım. Elimi alnında yanlamasına gezdirmeye başladığımda oldukça etkilendi ama ne yazık ki saat onu birkaç dakika geçerken doktorlar içeri girinceye kadar somut bir ilerleme kaydedemedim. Doktorlara kısaca amacımı anlattım, hastanın ruhunu teslim etmesine az vakit kaldığını söylemeleri üzerine işime döndüm, bu kez elimi boylamasına hareket ettirerek bakışlarımı hastanın sağ gözüne sabitledim.

Bu arada nabzı iyice yavaşlayan hasta zorlukla nefes alıp veriyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

On beş dakika boyunca durumu değişmedi. Derken hastanın göğsünden doğal ama derin bir feryat yükseldi ve hırıldayışı sonlandı. Nefes aralıkları değişmemiş, elleriyle ayakları soğumuştu.

Saat on bire beş kala hastadaki hipnoz belirtilerini görmeye başladım. Gözlerindeki boş bakışın yerini yalnız uyurgezerlerde görülen ve ayırt etmesi kolay olan kaygı verici, *içsel* bir bakış aldı. Ellerimi süratle gözlerinin önünden geçirip gözkapaklarını hareketlendirdim ve sonunda da tamamen kapattım. Uykudaki adamın uzuvlarını kaskatı kesilene dek rahat bir konuma yerleştirdikten sonra hipnoz çalışmamı sürdürdüm. Bacakları ve kolları gergin bir biçimde uzanıyordu ve başı biraz yüksekteydi.

Saat gece yarısını gösterirken odadakilerden Bay Valdermar'ı incelemelerini istedim. Kısa süre sonra hastanın kusursuz bir hipnoz transında olduğunu belirttiler. Bu durum her iki doktorun da epeyce ilgisini çekmişti. D. hastanın yanında kalacağını, F. ise güneş doğmadan tekrar geleceğini söyledi. Bay L... ve hemşireler de yanımızda kalmayı tercih etti.

Bay Valdemar'ı gecenin üçüne dek sakin bıraktık; sonra yanına gittiğimde F. giderken nasılsa öyle kaldığını fark ettim, demem o ki öylece uzanmış yatıyor, nabzı ve (yalnız dudaklarının karşısına ayna tutulduğunda fark edilen) soluğu aynı yavaşlıkta seyrediyordu. Gözleri pek tabii kapalıydı, bedeni mermer katılığında ve soğukluğundaydı. Yine de ceset gibi görünmüyordu.

Yanına yaklaşıp kolumu hareket ettirerek sağ kolunun benimkini takip etmesini sağlamaya çalıştım. Daha önceki deneylerimizde bu pek işe yaramamıştı, şimdi de işe yarayacağını sanmıyordum fakat kolunun benimkini güçlükle de

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

olsa takip edebildiğini gördüğümde gözlerime inanamadım ve konuşmaya karar verdim.

"Bay Valdemar, uyuyor musunuz?" Karşılık vermedi ama dudaklarının kıpırdadığını fark edince sorumu birkaç kez daha tekrarladım. Üçüncü kez tekrar ettiğimde Valdemar'ın bedeni titremeye başladı, derken gözkapaklarıyla dudakları aralandı ve mırıldanmaya başladı.

"Evet, şimdi duyuyorum. Beni uyandırmayın! Öleyim!" Uzuvları hâlâ kaskatıydı, sağ kolu da benimkini takip etmeyi sürdürüyordu. Bu uyurgezere bir soru daha sordum:

"Göğsünüzdeki ağrıyı hâlâ hissediyor musunuz, Bay Valdemar?"

Bu defa hızla ama çok daha alçak bir tonda "Ağrı hissetmiyorum. Ölüyorum," dedi.

Valderman'ı daha fazla rahatsız etmemin yersiz olacağını düşündüğümden, F. gelene dek hiçbir şey yapmadım. Gün doğmadan hemen önce gelen F. hastanın yaşadığını görüp hayrete düştü. Nabzını kontrol edip dudaklarının karşısına ayna tutarken hastayla tekrar konuşmamı rica etti.

"Bay Valdemar, hâlâ uyuyor musunuz?"

Yanıt vermek için birkaç dakika bekledi, konuşmak için gücünü toplamaya çalışıyor gibiydi. Dördüncü kez soruyu tekrarladığımda, zayıf bir ses tonuyla "Evet, hâlâ uyuyorum, ölüyorum," dedi.

Doktorlar ruhunu teslim edinceye kadar hastanın huzur içinde bırakılması gerektiğini, kısa süre içinde son nefesini vereceğini söylediler. Bu yüzden hastayla son bir kez daha konuşmaya karar verip sorumu tekrarladım.

Ben konuşurken Valdemar'ın yüz ifadesi değişti. Gözleri kocaman açıldı, gözbebekleri yukarı kaydı, teni bir cesedinki gibi kireç rengini aldı, yanaklarındaki kırmızılıklar da *söndü.*

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Aniden gözden kaybolmaları üflenince sönen mum alevini akla getiriyordu. Üst dudağı yukarı kalkarken, alt dudağı ise aniden aşağı sarktı. Açık ağzından şiş ve kara dili görünüyordu. Odada bulunanlar ölüm anı görmeye alışıktı ama Bay Valdemar'ın görünüşü öylesine korku saçıyordu ki hepimiz dehşete kapılıp geri çekildik.

Buradan itibaren anlatacaklarımı kabullenmekte zorlanacağınızı biliyorum ama hikâyemi tamamlamak zorundayım.

Bay Valdemar'da yaşam belirtisi görünmediğinden hemşirelere teslim etmek üzereydik ki dilinin titremeye başladığını gördük. Dili bir dakika kadar titredikten sonra açık ağzından tarif edemeyeceğim bir ses çıktı. Yine de sesi tarif etmemi isterseniz yalnız sert, kesik ve kısık olduğunu söyleyebilirim ama inanın ki insan kulağı böylesine dehşet bir ses işitmemiştir. Bana göre –o zaman da aynı kanaatteydim, şu an da öyleyim– sesi tanımlayabilecek, sıra dışılığını açıklayabilecek iki özelliği vardı. Öncelikle ses oldukça uzaktan, yeraltından geliyor gibiydi. İkincisi (kastettiğim şey pek anlaşılmayacak ama) jelatinli ve yapışkan maddelerin uyandırdığı hisse benzer bir hisse kapılmıştım.

"Ses"ten ve "tını"dan bahsediyorum. Bay Valdemar'dan çıkan ses belirgin hecelerden oluşuyordu. Kendisine birkaç dakika önce yönelttiğim soruya yanıt veriyor, apaçık *konuşuyordu*. Hatırlayacağınız üzere uykuda olup olmadığını sormuştum. Şöyle karşılık veriyordu:

"Evet... Hayır... *Uyuyordum*... Fakat şimdi... Şimdi... *Ölüyüm*."

Odada bulunan hiç kimse bu kelimelerin yarattığı korkuyu gizlemeye kalkışmadı. Bay L... (tıp öğrencisi) bayıldı. Hemşireler odayı terk ettiler ve bir daha dönmediler. Bana gelince, duygularımı anlatmam pek mümkün değil. Bir saat

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

boyunca hiç konuşmadan Bay L.'nin kendine gelmesi için çabaladık. Bay L. toparlanınca Bay Valdemar'la ilgilenmeye başladık.

Bay Valdemar'ın genel görünümünde değişiklik yoktu, sadece dudaklarının karşısına tutulan ayna artık buğulanmıyordu. İradem dışında kalan kolundan kan almaya çalıştıysak da başaramadık. Kol hareketini tekrarlama çabam da sonuç vermedi. Hâlâ hipnoz altında olduğunun tek göstergesi ona her soru soruşumda dilinin titremesiydi. Yanıt vermeye çalışıyor ama yeterli gücü toplayamıyor gibiydi. Odada bulunanlarla Valdemar arasında bağ kurmaya çalışsam da yalnızca benim sorularıma karşılık verdi. Bay Valdemar'ın durumu aşağı yukarı böyleydi. Başka hemşireler bulup saat onda doktorlarla birlikte dışarı çıktım.

İkindi vakti Bay Valdemar'ı ziyarete gittiğimizde durumunda pek değişiklik olmadığını gözlemledik. Onu hipnozdan çıkarmanın durumunu değiştirmeyeceği hususunda hemfikir olduk çünkü uyandırdığımız takdirde hemen öleceğini düşünüyorduk.

O günden geçen haftanın sonuna kadar –hemen hemen yedi ay süresince– Bay Valdemar'ı her gün doktorlar veya kimi meslektaşlarla birlikte ziyaret ettik. Bu süre boyunca genel durumunda hiçbir değişiklik olmadı. Hemşireler hep yanındaydı.

Geçtiğimiz cuma günü onu uyandırmayı, hiç değilse uyandırmayı denemeyi kararlaştırdık. Kamuoyunda tartışmaya ve bana kalırsa yanlış beyanlara sebep olan da, bu uyandırma çabamızın şanssızlıklarla dolu sonucuydu.

Bay Valdemar'ı hipnozdan çıkarmak için olağan el hareketlerimi kullandım. Bu hareketler bir süre işe yaramadı ama kısa bir süre sonra gözbebekleri aşağı kayınca hipnozdan çık-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

maya başladığını anladım. Bu esnada gözlerinden sarı ve pis kokulu bir cerahat süzüldü.

Bay Valdemar'ın kolunu irademe altına almaya çalışmam söylendi. Denedim ama sonuç alamadım. Bu kez de F. soru sormam gerektiğini belirtti:

"Bay Valdemar, şu anda ne hissettiğinizi ya da ne istediğinizi söyleyebilir misiniz?"

Valdemar'ın yanakları birden kızardı, çenesi ile dudakları kaskatı olsa da dili hızla titremeye başladı. Nihayetinde daha önce tarif etmeye çalıştığım o sesi tekrar duyduk:

"Tanrı aşkına! Çabuk! Uyutun beni! Ya da derhal uyandırın! Çabuk! *Ölüyüm* ben!"

İyice gerildiğimden ne yapacağıma karar veremedim. Önce hastayı teskin etmek için gayret ettim ama yetersiz irademe buna engel oldu, bu yüzden mecburen onu uyandırmayı seçtim. Çabamın sonuç vereceğini anladım ya da başarıya ulaşacağım sanrısına kapıldım, odadaki herkesin de hastanın uyanışını beklediğinden kuşkum yoktu.

Ama hiçbir şey beklediğimiz gibi olmadı.

Acı içinde kıvranan hastanın dudakları yerine dilinden dökülen "Ölüyüm! Ölüyüm!" sözcükleri eşliğinde hipnoz hareketlerimi sürdürürken, Valdemar'ın bedeni bir anda küçüldü, çürüdü ve herkesin gözünün önünde, tiksindirici bir kokuşmuşlukla sıvımsı bir maddeye dönüştü.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ENGEBELİ DAĞLARIN HİKÂYESİ

1827 sonbaharında, Virginia Charlottesville civarına yerleştiğim dönemde, Augustus Bedloe adında bir adama rastladım. Bu genç adam oldukça ilgi çekici ve merak uyandırıcıydı. Tinsel ve fiziksel yönlerini anladığımı söyleyemem. Ailesini ve memleketini öğrenemedim. Genç diyorum ama yaşından bile emin olamıyordum. Genç görünüyor hatta kendisi de gençliğinden dem vuruyordu ama kimi zaman yüz yaşındaymış gibi davranıyordu. Fiziki görünümü çok garipti. Uzun boylu ve epeyce sıskaydı. Kamburu çıkmıştı. Uzuvları olağanüstü uzun ve inceydi. Yüzü kireç gibiydi. Kocaman bir ağzı; eğri büğrü ve insanı korkutan dişleri vardı. Gülümseyişi çirkin sayılmasa da oldukça sıradandı ve tekdüze, kesintisiz bir keder barındırıyordu. İri gözleri kedilerinki gibi yuvarlaktı. Gözbebekleri de kedilerinki gibi ışığa duyarlıydı. Coşkuya kapıldığında gözleri parıldardı, ışığı yansıtıyormuş gibi değil de güneşin ta kendisiymiş gibi ışıldardı. Dingin anlarında ise cesetlerinki gibi matlaşır, sanki önlerine birer perde inerdi.

Dış görünüşünden mustarip olduğu belliydi. Bu özelliklerinden bahsederken açıklamalar yapmaya çalışır, kusurlarına kılıf ararda. Buna dair sözlerini ilk duyduğum zamanlarda çok gerilirdim ama konuşma tarzına zamanla alıştım. Sanırım dış görünüşünün önceden böyle olmadığını ve birtakım nörolojik ataklardan sonra değişime uğradığını kanıtlama

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

derdindeydi. Düzenli kontrollerini Saratoga'da tanıştığı yetmişlik doktoru Templeton'a yaptırıyor ve bu tedaviden fayda gördüğüne inanıyordu. Maddi gücü yerinde olduğundan Dr. Templeton'la bir anlaşma yapmış ve senelik ücretini misliyle ödeyerek doktorun tek hastası olmayı başarmıştı.

Dr. Templeton gençken çok gezip dolaşmış, hipnotizmayla tedaviyi başlatan F. Anton Mesmer'in kuramlarının destekleyicisi olmuştu. Doktor, manyetizma uygulayarak ağrılarını dindirmeyi başardığından hastası da bu öğretiyi savunur hale gelmişti. Dahası doktor tüm hevesli destekçiler gibi hastasını bu konuya tamamen inandırmış ve üzerinde birtakım deneyler yapmak için ondan izin almıştı. Zamanla sıradanlaşan ve yaygınlaşan deneyler o dönemin Amerika'sında pek de bilinmeyen bir sonuca ulaştı. Demem o ki Doktor ile Bedloe arasında derin ve güçlü bir hipnotik ilişki doğdu. Temelde uyutma teknikleriyle ilgili olan bu ilişki kısa sürede olağanüstü bir seviyeye tırmandı. İlk denemeleri başarısızdı. Beşinci ve altıncı denemelerde belirgin bir başarı sağlandı. On ikinci denemeden sonra ise hasta kendini koşulsuz bir şekilde doktoruna teslim etmişti. Doktor ne vakit istese hastasını uyutabiliyordu. Şimdi binlercesine şahitlik etsek de, o dönem olanaksızlığı belirgin olan bu hadiseyi ancak yazabiliyorum.

Bedloe hassas, coşkulu, aceleci biriydi. Güçlü ve zengin bir imgelem gücü vardı, kuşkusuz morfin bağımlılığının da bunda katkısı büyüktü. Kahvaltıdan sonra sert kahvesiyle günlük morfinini alır, yalnız veya köpeğiyle birlikte Charlottesville'in batısında ve güneyinde uzanan yalçın ve ürkütücü Engebeli Dağlar'da yürüyüşe çıkardı.

Kasımın sonlarına doğru yaşanan ve *ara dönem* olarak beliren pastırma yazının sıcak ama puslu bir gününde Bay Bedloe yine dağ yürüyüşüne çıktı. Hava kararmış halde dönmedi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Saat sekizde iyice endişelendik ve onu aramaya karar verdik ama biz daha buna teşebbüs edemeden kendisi ortaya çıktı. Kötü görünmüyordu, bilakis daha da canlanmıştı. Gezisine ve başına gelenlere dair anlattıkları ise oldukça garipti.

"Sabah dokuza doğru evden çıkıp Engebeli Dağlar'a doğru yola koyuldum ve daha önce rastlamadığım bir yola girdim. Kavisli kısımlarından geçerken karşılaştığım manzara ihtişamlı olmasa da ürpertici yabanıllığından, ıssızlığından ötürü olağanüstüydü. O yeşil çayırlarda ve gri kayalıklarda benden önce kimsenin gezinmediğini düşünmek bile haz sebebiydi. Tesadüfen rastlanabilecek bu eski dere yatağını kuşkusuz ben buldum.

Pastırma yazına özgü puslu hava da manzaradan daha fazla etkilenmemi sağladı. Zaten on metre ötesini göremiyordum. Girdiğim yol oldukça kavisli olduğundan ve güneş de yüzünü hiç göstermediğinden yön duygumu tamamen yitirdim. Morfin sayesinde de fiziksel dünyaya olan dikkatim arttı. Yaprağın titreyişi, çimenin rengi, yoncanın biçimi, arının vızıltısı, çiy damlasının ışıltısı, rüzgârın fısıltısı, ormanın ıtırı derin hülyalara dalmama, zihnimde coşkulu ve karmaşık düşüncelerin birikmesine yol açtı.

Pus iyice üstüme çöktüğünden el yordamıyla ilerledim. İşte o dakikalarda nedensiz bir korku, sıkıntı ve keder çöreklendi yüreğime. Uçurumdan düşeceğimi düşünerek adım atamaz hale geldim. Derken Engebeli Dağlar, yakındaki mağaralar ve barbarlarla ilgili anlatılan efsaneleri anımsadıkça iyice korkuya kapıldım. Zihnimde uçuşan belirsiz düşünceler huzursuzluğumu anbean artırdı. Birden bir davulun tok sesi kulağıma çalındı.

Çok şaşırmıştım. Buralarda kimse davul çalmayı bilmezdi. İsrafil'in surunu duysaydım daha az şaşırırdım. Sonra

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

daha yüksek tonda bir şangırtı işittim, sanki koca bir anahtarlık sallanıp duruyordu. İyice afalladım. Derken esmer, yarı çıplak bir adam çığlıklar atıp koşarak yanımdan geçti, sıcak nefesini yüzümde hissettim. Elindeki çelik halkalardan oluşan aleti hızla sallıyordu. Koca ağzı ve alev gibi parıldayan gözleriyle dehşet saçan bir sırtlan da adamın peşinden koşuyordu. Evet, bir sırtlandı bu.

Bu hayvanı görünce rahatladım çünkü hayal gördüğüm belliydi. Bu yüzden aklımı toparlamaya çalıştım. Hızlı adımlar atarken gözlerimi ovuşturdum, kendimi çimdikleyip yaygarayı kopardım. Küçük bir su kaynağına rastladım; eğilip ellerimi, yüzümü, boynumu yıkadım. Huzursuzluğum azaldı. Doğrulduğumda canlandığımı hissettim ve kararlı bir şekilde yürümeye başladım.

Hızlı yürüyüşüm ve ağırlaşan hava takatimi kestiğinde bir ağacın altına oturdum. Birden hafif bir gün ışığı belirdi ve gölgesi çimenlerin üstüne düştü. Dakikalarca gölgeyi izledim. Yine afallamıştım çünkü başımı kaldırdığım anda gördüğüm şey koca bir palmiye ağacıydı.

Telaşla ayağa kalktım, hayal görmüş olamazdım. Her şeyi doğru algılıyordum. Sanki tuhaf bir dünyaya gelmiştim. Havanın sıcaklığı ve rüzgârın taşıdığı kokular artmıştı. Çağıldayan bir nehir ile insanların mırıltılarını işitiyordum.

Derken rüzgâr bir büyücü edasıyla asasını salladı, olanca gücüyle esmeye başladı ve havadaki pusu bir anda dağıttı.

Şırıl şırıl bir nehrin aktığı geniş bir düzlüğün üstünde, yalçın bir dağın eteklerinde buldum kendimi. Düzlükte *Binbir Gece Masalları*'nda betimlenen kentlerden çok daha tuhaf görünen bir kent vardı. Durduğum yerden kentin en ücra köşesi bile görünüyordu. Birbiriyle kesişen yollarında, kavisli geçitlerinde belirgin bir insan kalabalığı vardı. Evler tablo

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

gibiydi. Balkonlar, verandalar, minareler, mabetler, eşsiz güzellikteki cumbalı yapılar dikkat çekiyordu. Çarşısı ipek kumaşlar, kusursuz güzellikte yemek takımları, benzersiz mücevherler, kıymetli taşlarla doluydu. Ayrıca peçeli kadınları taşıyan tahtırevanlar, heybetli filler, tuhaf biçimli putlar, davullar, bayraklar, mızraklar, ışıldayan topuzlar dikkatleri üzerlerine çekiyorlardı. Bu heyulanın içinde yer alan sarıklı, cübbeli, sakallı, sarışın veya esmer bir milyon adam arasında kutsal sığırlar dolanıyor; süslü ama pis maymunlar sesleriyle ortalığı yıkarak minarelere tırmanıyorlardı. Kalabalık caddelerden insanların yıkandığı nehre doğru basamaklar iniyordu, nehir üzerindeki sayısız gemiden rahatsız olmuşçasına yatağını bulamıyor gibiydi. Devasa palmiye ve kakao ağaçları çevrelediği kentte pirinç tarlaları, kulübeler, sığınaklar, Çingene kampları, tepesinde testi taşıyan güzel bir kız görülüyordu.

Yine hayal gördüğümü veya düşlere kapıldığımı düşüneceksiniz ama size hakikati anlatıyorum. Gördüğüm, işittiğim, hissettiğim şeyler kesinlikle gerçekti. Her şey birbiriyle ilişkili ve oldukça ahenkliydi. Başta ben de düş gördüğümü sandım ama sonunda gerçek olduğunu anladım. İnsan düş görürken düşünden şüphelenirse şüphesinin doğruluk payını biçebilir ve hemen kendini toparlar. Novalis, "Düşümüzde düş görmemiz yakında uyanacağımız anlamına gelir," der. Eğer düş gördüğümden şüphelenmemiş olsaydım kesinlikle düş görmüş olabilirdim."

"Doğrudur," dedi Bay Dr. Templeton. "Sonra kalkıp kente indin."

"Evet, kalktım ve kente indim. Sonra aynı yönde ilerleyen coşkulu bir kalabalığın arasına katıldım. Bu hengâme fazlasıyla ilgimi çekti. Yaşanacaklarda önemli bir rol üstlendiğimi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

seziyor, kalabalığa karşı güçlü bir düşmanlık besliyordum. Kestirme bir yol bulup kent merkezine ulaştım. Yarı Hintli, yarı Avrupalı kıyafetler giymiş küçük bir grup sokaktaki avam tabakasına karşı mücadele içindeydi. Öldürülen bir subayın silahını kaptım ve sayıca az olan gruba katılıp umutsuzca çarpışmaya başladım. Kalabalığa direnemedik ve geri çekildik. Barikatlarla kendimizi emniyete almaya çalıştık. Sığındığımız kulübenin hisarpeçesinden kalabalığın saraya doğru akın ettiğini gördüm. O sırada sarayın üst kattaki penceresinden kadınsı biri halata tutunarak aşağı indi ve kendisini bekleyen kayığa binip nehrin diğer kıyısına geçti.

Bu sırada yeni bir amaç edindim. Hararetli bir söylev sonunda birkaç arkadaşımı da yanıma alıp kulübeden çıktım. Çıkışımız kalabalığın gerilemesine neden oldu. Sonra toparlanıp hücum ettiler ve yine geri çekildiler. Kulübeden uzakta, yüksek binaların sıra sıra dizildiği caddelerin arasında kaybolduk. Karşımızdakiler mızraklarla, Malayalıların kıvrımlı bıçaklarına benzeyen zehirli oklarla saldırıyorlardı. Bunlardan biri sağ şakağıma saplandı ve olduğum yere yığıldım. Acıyla cebelleşsem de, sonunda nefesim kesildi ve öldüm."

"Düş görmediğinizi iddia etmeyeceksiniz değil mi? Öldüğünüzü de söylemezsiniz sanırım," dedim gülümseyerek.

Bedloe'nun coşkulu bir tepki vermesini bekliyordum ama aksine o beti benzi atmış bir halde titriyordu. Templeton ise sabit bir biçimde yerinde oturmayı sürdürse de gözlerini pörtletmiş, zangır zangır titriyordu. Yine de "Anlatmaya devam et," dedim sakince.

"Dakikalarca karanlık ve hiçlikten başka bir şey duyumsamadım. Sonra elektrik akımına kapılmışçasına dalgalandım. Böylece bedenime ve aydınlığa kavuştuğumu anladım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Havalandım. Cismani varlığım kaybolmuştu. Kalabalık dağılmış, hengâme yok olmuş, kent sükûnete teslim olmuştu. Yere baktığımda şakağından okla vurulmuş olan bedenimi gördüm, daha doğrusu hissettim; başım epeyce şişmişti. Yerde yatan bedenim bile ilgi alanımın dışındaydı artık. İrademi kaybetmişçesine kente geldiğim yola saptım ve süzülerek kenti terk ettim. Sırtlanla karşılaştığım yere vardığımda tekrar bir elektriklenme hissettim ve cismani varlığıma kavuştum. Hızla eve döndüm ama yaşadıklarımı unutamadım. Şu an bile düş gördüğüme inanmıyorum."

Vakur bir tavırla "Düş değildi gördüğün," dedi Templeton. "Ama yaşadığın şeyi kelimelerle ifade etmek çok güç. İnsanlık adına yapılan büyük bir keşif olduğunu düşünelim. Yine de bir açıklama borçluyum tabii. Şu suluboya resme bir bak. Daha önce göstermeyi düşündüm ama cesaret edemedim."

Resme baktık; benim açımdan olağandı ama Bedloe öyle derinden etkilendi ki neredeyse düşüp bayılacaktı. Gördüğü şey kendi portresinden başka bir şey değildi. Bana kalırsa oldukça düzgün çizilmişti.

"Resmin yapıldığı tarihe bakar mısınız?" dedi Templeton. "Evet, 1780 yazıyor. Şu an hayatta olmayan dostum Warren Hastings'in[85] idaresi altındaki Kalküta'da tanıştığım bir arkadaşımın, Bay Oldeb'in, portresi. O zamanlar yirmi yaşındaydım. Saratoga'daki ilk karşılaşmamızda aranızdaki benzerlik yakınlaşmamıza ve sürekli birlikte olmamızı sağlayacak anlaşmayı kabul etmeme yol açtı. Merhum arkadaşımın anısı ve tuhaflığın beni çok etkilemişti.

85 Warren Hastings (1732–1818): İngiliz devlet adamı, Hindistan'ın ilk genel valisi olarak buradaki İngiliz idaresini güçlendirmiştir. 1788'de Hindistan'da yaptığı uygulamalar nedeniyle hakkında açılan dava 1795'te beraatla sonuçlandı ve 1814'te devlet danışma meclisi üyesi oldu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Dağlarda gezinirken karşına çıkan yer Hindistan'daki Kutsal Nehir kenarına kurulmuş olan Benares[86] kentiydi. İsyan, çarpışma ve katliam 1780'de Hastings'in başına dert açan Cheyte Sing[87] isyanıdır. Halata tutunup sarayın penceresinden kaçan Cheyte Sing'di. Kulübeye sığınanlar Hint ve İngiliz askerleriydi. Ben de oradaydım ve taarruza geçen subayı engellemeye çalıştım, zehirli okla yaşamını yitiren subay en iyi dostum Oldeb'di." Doktor, pek çok sayfasının yeni yazıldığı hemen anlaşılan bir defter çıkardı ve "Hayalini gördüğün şeyi ben oturup ayrıntılı bir biçimde kaleme aldım," dedi.

Yaklaşık bir hafta sonra yerel gazetede bir yazı yayımlandı:

"Charlottesville halkının sevip saydığı pek kıymetli Augustus BEDLO'nun ölümünü bildirmekten esef duyuyoruz.

Bay B. uzun zamandır nörolojik ataklar geçiriyordu ama bu durumu ölümünde ikincil önem taşımaktadır. Ölüm nedeni çok tuhaf. Birkaç gün önce Engebeli Dağlar'a bir gezinti yapmış, soğuk almış ve başına kan sıçramıştı. Dr. Templeton hastasına sülük tedavisi uyguladı. Kısa süre içinde hasta hayatını kaybetti çünkü sağ şakak üzerindeki atardamara yapışan sülük diğerlerinin arasına sinsice karışan zehirli bir türdendi. Tıpta kullanılanlara çok benzediğinden zehirli olduğu öngörülemedi.

Not: Zehirli Charlottesville sülüğü, siyah renklidir ve solucan misali kıvrılarak ilerler. Tıpta kullanılan sülüklerden kolayca ayırt edilebilir."

86 Benares, diğer adıyla Varanasi; Hindularca kutsal sayılan Ganj nehrinin kıyısında kurulmuştur. Hindistan'ın ruhani merkezi olarak anılan şehir, Hinduizm ve Jainizm'de yedi kutsal şehrin en kutsal olanıdır. Aynı zamanda Hindu kültür ve bilim merkezi olan bu şehre insanlar hac için gelir.

87 Hastings'e karşı isyanı tetikleyen dönemi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Gazetenin editörüyle konuşurken arkadaşımın adını neden "Bedlo" olarak yazdıklarını sordum. "Adının sonunda bir tane de 'e' harfi var. Eksik yazmanızın bir nedeni var mı acaba?"

"Nedeni mi? Yok canım. Bu ismin sonunda 'e' harfinin olduğunu herkes bilir. Basit bir dizgi hatası sadece."

"Hakikat kurgudan daha tuhaf olabiliyormuş sahiden; arkadaşımın ismi sonunda "e" harfi olmadan Oldeb'in tersten okunuşu esasen. Nasıl bir dizgi hatasıymış bu böyle?" diye kendi kendime mırıldandım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ARNHEİM ARAZİSİ YA DA MANZARA BAHÇESİ[88]

Bahçe, güzel bir kadın misali, Keyifle uyumakta,
Açık semalara yummuş gözlerini.
Göğün masmavi tarlaları,
Çiçeklere vuran şavkla aynıydı.
Zambaklardan ve gök mavisi yapraklardan,
Süzülen çiy damlaları,
Akşamın maviliğinde yanıp sönen
yıldızlardan farksızdı.
Giles Fletcher[89]

Zenginlik rüzgârı, beşikten mezara dek dostum Ellison'dan yana esti. Yalnız maddi anlamda bir zenginlikten söz etmiyorum, mutluluktan yana da şansı hep yaver gitti. Hakkında konuştuğum kişi Turgot'nun, Price'ın, Priestley ile Condorcet'nin kuramlarının habercisi olmak ve mükemmeliyetçilerin kuruntularında var olduğu sanılan bir modelin ye-

88 18. yüzyılın ilk yarısında İngiltere'de ortaya çıkan bir bahçe türü. Rönesans ve Barok dönem bahçe ve parklarının geometrik eksensel tasarımına karşıt bir anlayışın ürünüdür. Yeşil alanları doğanın hiç el değmemiş bir parçasıymış gibi tasarlamayı öngörür. En ünlü manzara bahçesi tasarımcıları H. Repton ve Capability Brown'dır. Romantizmin mimarlık alanındaki bir yansıması sayılabilir.

89 G. Fletcher (1586–1623): *Christ's Victory and Triumph* adlı uzun, alegorik şiiriyle ünlenen İngiliz şair.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rini almak amacıyla doğmuş gibiydi. Kısa süren yaşantısında, Ellison insanın tabiatında mutluluğun zıttı olan gizli bir özün bulunduğunu söyleyenlere gereken yanıtı vermişti diye düşünüyorum. Kariyerini kaygıyla incelerken, insanlık yasalarından sadece birkaçının çiğnenmesiyle sefaletin oluşabildiğini gördüm. Onun hayatı, insan ırkının biçimlendiremediği mutluluk unsurlarına sahip olduğunun, günümüz koşullarının yarattığı kaosun ortasında bile insanın sıra dışı ve tesadüfi durumlarda dahi mutluluğu bulduğunun kanıtıydı.

Bu konuda benimle aynı düşüncelere sahip olan dostumun mutluluğunun kesintisiz olması elbette planlı davranışlarının karşılığıydı. Yine de kimi zaman deneyimlerinden ziyade içgüdülerine dayalı felsefesine güvenmeseydi, bu tip sıra dışı refaha sahip insanları bekleyen dipsiz girdaplara yuvarlanması kaçınılmaz olurdu. Ama mutluluk üzerine bir deneme yazmaya kalkışmayacağım. Dostumun düşüncelerini şöyle özetleyebilirim: Dört temel mutluluk ilkesi, koşulu vardır. Tuhaf olsa da birincisi yalnızca fizikseldir ve açık havada yapılan ısınma hareketleriyle ilgilidir. Ona göre, "Başka yollarla güçbela elde edilen sağlık, sağlık değildir." Örneğin, tilki avlayanların yaşadığı haz ile çift sürenlerin eriştiği mutluluk diğer sınıflardan insanların yaşadıklarına yeğdir. İkinci koşul, kadın sevgisidir. Üçüncüsü ve uygulaması en zor olanı tutkuyu hor görmektir. Son koşul ise belirli bir hedefi izlemektir, ilk üç koşul yerine geldiğinde mutluluğunuz ancak bu hedefin ortaya koyduğu tinsellikle ölçülebilir.

Ellison; talihin ona bahşettiği daimi bolluk açısından bakıldığında müstesna biriydi. Zariflik ve güzellikte herkesten üstündü. Fazlasıyla zeki olduğundan, bilgi edinimi onun için çabadan çok sezgisel bir gereklilikti. İmparatorluğun en şanlı, şerefli ailelerinden birine mensuptu. Eşi, yeryüzündeki en

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

güzel, en fedakâr kadındı. Ellison, her zaman bolluk içinde yaşamıştı ama erginlik yaşına vardığında herkesi hayretler içine düşüren ve genelde bu tip bir şansa sahip olanların aklını başından alan talih kuşu onun da başına konuverdi.

Ellison'ın erginliğe ulaşmasından yüz yıl kadar önce uzak diyarların birinde Bay Seabright Ellison diye biri ölmüştü. Muazzam bir servete sahip olan bu bay, yakın akrabalarının olmamasından faydalanarak servetinin ölümünden sonra bir yüzyıl daha değerlendirilmesini, titizlikle inceleyip karar kıldığı yatırım alanlarında birikecek bu servetin yüz yıl sonra Ellison soyadını taşıyan en yakın akrabasına verilmesini vasiyet etmişti. Bu emsalsiz vasiyetin iptalini isteyenler olmuştu ancak yürürlükteki yasaların hiçbiri *geç*mişi kapsamadığından başarılı olamamışlardı. Bu arada hassas hükümet bu tip sermaye birikimlerini yasaklayan bir kanun yürürlüğe koydu ama bu yasa bile yirmi bir yaşına giren Ellison'ın yüz yıldır biriken dört yüz elli milyon dolarlık[90] servetin sahibi olmasını engelleyemedi.

Bu kadar büyük bir mirastan söz edilince, fısıltı gazetesi paranın kullanım alanı üzerine çalışmalara başladı. Mirasın büyüklüğü ve elde hazır oluşu herkesin aklını başından almaya yetti. Bu denli büyük servete sahip olan insan neler neler yapmazdı ki? Ülkenin en zengini olarak çağın getirdiği müsrifliklere kapılabilir, siyasi dalavereler çevirebilir, bakanlık yetkisi elde etmeyi hedefleyebilir, asalet payesi satın alabilir, sanat eserleri toplayıp koleksiyoncu olabilir, edebiyat, sanat

90 Benzer bir olay yakın geçmişte İngiltere'de yaşandı. Mirasçının adı Thelluson'du. Bu konu üzerine gördüğüm ilk yazı Prens Puckler-Muskau'nun *Yolculuk* adlı kitabında geçiyor. Yazar, mirasın doksan milyon pound olduğunu söylüyor ve "Bu kadar çok parayla nasıl büyük işler yapılabilir?" diye sormadan edemiyor. Bu yazıdaki görüşe uymak için, Prens'in ifadesini biraz abartılı bulsam da takip ettim. Öykümün taslağı, Musaku'nun anlatısından yola çıkan Sue'nun takdire şayan eseri *Juif Errant*'dan önce yayımlandı. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ve bilim insanlarına karşı eli açık davranabilir ya da bağışta bulunduğu hayır kurumlarına ismini verebilirdi. Fakat akıl almaz büyüklükteki bu servetle kuşkusuz bu sıradan şeylerden çok daha fazlası yapılabilirdi. Rakamlar insanları allak bullak etmeye yetiyordu. Servet, yüzde üçlük faizle yılda on üç milyon beş yüz bin, ayda bir milyon yüz yirmi beş bin, günde otuz altı bin dokuz yüz seksen altı, saatte bin beş yüz kırk bir, dakikada yirmi altı dolar kazandırırdı. İnsanların sıradan tahminleri ve hayal güçleri bir noktada tıkanıyordu. Ellison'ın mirası fazla bulup yarısını eşine dostuna dağıtacağını düşünenler de olmadı değil. İşin aslı buna benzer bir şeyi yakın geçmişte yapmıştı; mirasla gelen bu servetten önce, kendine ait olağanüstü bir zenginlikten feragat etmişti.

Arkadaşlarının uzunca bir süre tartıştığı servet hakkında çoktan karar vermiş olması, dahası verdiği karar beni şaşırtmamıştı. Hayırseverlik hususunda da vicdanı rahattı. İnsanlığın genel durumunun iyileştirilebileceği ihtimaline de (ne acıdır ki) pek sıcak bakmıyor, bunun ihtimalden öteye geçebileceğine inanmıyordu. Sonuçtan hoşnut olsa da olmasa da, büyük ölçüde kendine yöneldi.

Ellison, en geniş ve en asil anlamda şairdi. Dahası şaireneliğin gerçek niteliğinin, saygın hedefinin, yüce heybeti ile şerefinin farkındaydı. Şaireneliği besleyen, tek olmasa da en uygun yolun, yeni güzellik biçimlerini yaratmaktan geçtiğini düşünüyordu. İlk öğrenim yıllarından kalma ya da zihninde halihazırda var olan bazı özellikleri etik fikirlere maddeci bir tavırla yaklaşmasına yol açıyor, belki de bu sebeple şairin yapacağı tek değilse bile en uygun şeyin eşsiz güzellik biçimleri yaratmak olduğunu söylüyordu. Dolayısıyla ne müzisyen ne de şair oldu, şairliği ilk anlamıyla düşünürsek. Mutluluğun dört temel koşulundan biri olan tutkuyu hor görmek onun

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

için vazgeçilmez olduğundan, herhangi bir şey olmaya çalışmak umurunda değildi. Büyük deha sahipleri tutkulu olmak zorundadır ama en büyük deha sahipleri tutkudan sıyrılmış olamaz mı? Milton'dan çok daha büyük deha sahiplerinin "sessiz ve mütevazı" bir yaşam sürdüğünü söyleyemez miyiz? İnsanlığın yaratabileceği en nitelikli sanat eserleri henüz günyüzüne çıkmadı ve en büyük deha sahipleri rastlantısal bir biçimde bu tip girişimlerde bulunmazsa belki de asla çıkmayacak.

Müziğe ve şiire herkesten çok düşkün olsa da, Ellison müzisyen ya da şair olmadı. Koşulları farklı olsaydı ressam olması kaçınılmazdı. Heykeltıraşlık şiirsel bir tat barındırsa da içinde, sınırlı sahası ve sonuçları sebebiyle ilgi alanı değildi. Şairanelik içeren sanat dallarından biraz olsun söz ettim. Fakat Ellison; en yaygını olmasa bile en zengin, en gerçek ve en tabii sanat dalının yıllarca önemsenmediğini düşünüyordu. Peyzaj mimarları şair sayılmaz ama arkadaşıma göre manzara bahçeciliği ilham perisine muazzam olanaklar sunuyordu. Gerçekten de yeryüzünün sunabileceği en güzel, en görkemli öğelerin kombinasyonuyla görülmedik biçimler yaratmak için en uygun sahaydı bu. Ellison; çiçeklerin ve ağaçların çok biçimli ve çok renkli olmasının, doğanın fiziksel güzelliğe erişmesinde en kestirme yol olduğunu düşünüyordu. Bu güzelliği yönlendirmenin, yoğunlaştırmanın ya da başkaları için anlaşılır hale getirmenin şair olarak alın yazısı ve Tanrı'nın insanlığa bahşettiği şairanelikten nasibini almış biri olarak yükümlülüğü olduğuna, tüm olanaklarını bu uğurda kullanması gerektiğine inanıyordu.

"Başkaları için anlaşılır hale getirmek." Bana bunu açıklarken benim açımdan bakıldığında hep muamma olan bir şeyi de aydınlığa kavuşturdu; ancak zırcahillerin itiraz ede-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ceği bir olguyu, dâhi bir ressamın resmettiği manzaraların tabiatta bulunmadığını anlatmaya çalışıyorum. Claude'un tuvalinden yansıyan cennetler gerçek dünyada yoktur. En olağanüstü manzara resimlerinde bile gerçeğiyle karşılaştırıldığında hep bir kusur ya da fazlalık mutlaka vardır. Tuvale en yetenekli ressamın fırçası değmişse bile, manzarayı oluşturan öğeler tek tek bakıldığında kusursuz görünür, ancak bir araya gelip bütünü oluşturduğunda mutlak eksik kalır. Sözün özü, sanatçı gözüyle baktığımızda yeryüzünün doğal görüntüsü kusursuz bir "kompozisyon" oluşturmaz. İnanılır gibi değil! Çünkü genelde tabiatın kusursuzluğunu över dururuz. Ayrıntı bolluğu nedeniyle onunla rekabet etmeye çekiniriz. Kim lalenin renklerini kopyalamaya ya da müge çiçeğinin boyutlarını değiştirmeye cüret edebilir ki? Heykel ve portrede tabiatın birebir kopyalanması yerine yüceltilip mükemmelleştirilmesini savunan görüşler hatalıdır. Hiçbir heykel veya portre, içinde yetkin öğeler barındırsa bile, yaşayan, nefes alıp veren insanın güzelliğini layığıyla betimleyemez. Bu görüş yalnız manzara resimlerinde geçerlidir; bu da ne yazık ki titiz bir düşünce sisteminden geçmediği ve duruma duygusal açıdan yaklaşıldığı için sanatın her alanında mutlak geçerlilik olarak addedilmiştir. "Duygusal" sözcüğünü kullanıyorum çünkü duygular sahtelikten ve vesveseden uzaktır. Sanatçı, matematiği haz duygusundan daha somut görmez; üstelik maddenin, herhangi bir yöntemle de olsa, arzuya göre biçimlenen gerçek güzelliği oluşturduğundan emindir. Yine de gerekçeleri henüz olgunlaştırılıp açıklanamamıştır. Bunları bütünüyle incelemek ve cümleye dökebilmek için emsalsiz titizlikte bir çözümlemenin yapılması şarttır. Yine de içgüdüsel görüşleri kardeşlerinin yardımıyla onaylanır. Bir "kompozisyonun" kusurlu olduğunu düşünelim; biçimsel kusurunu yeryüzün-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

deki tüm sanatçılara gösterdiğimizde hepsi kusuru doğrulayıp düzeltme yoluna gidecek ve farklı yöntemlerle de olsa benzer nitelikte düzeltmeler tavsiye edeceklerdir.

Tekrarlıyorum, doğa sadece manzara bahçeciliğinde idealize edilebilir ama açıkçası bunun yolu yordamı benim için muammadan ibaretti. Doğanın başlangıçta yeryüzünü güzel, yüce ve pitoresk açıdan donattığını düşünürdüm ama biçimsel ve renksel de olmak üzere yeryüzü kabuğunun türlü türlü mevzi değiştirmesinin de sanatın ruhunu bastırıp düzene koyduğunun kanıtıydı. Yine de hedefsiz ve sıra dışı sayılabilecek bu görüşüm dirençsizdi. Ellison ise bunları ölümün habercisi olarak görüyordu. Açıklaması şöyleydi: "Doğanın başlangıçtaki hedefi insanı ölümsüz kılmaktı, dolayısıyla yeryüzü bu hedefe hizmet etmek amacıyla mükemmeliyetçi bir göz tarafından düzenlendi ancak yerkabuğundaki değişimler insanı ölümlü kılmanın gerekliliklerindendi."

"Manzara bahçeciliğinin yüceltilmesi yalnız ahlaki ve insani açıdan yaklaşılırsa gerçekleşebilir. Dünyaya uzaktan ama atmosferin sınırını aşmadan bakacak olursak, yaşanan her değişimi kusur olarak görürüz. Demem o ki, yakındayken titizlikle incelenen bir ayrıntı gelişme, uzaktayken bu değişimin yarattığı etki kusur olarak algılanır. Belki de çok eskiden insan olup şimdi bizim görmediğimiz farklı bir ırk uzakken keşmekeşimize düzen, yakınken çirkinliklerimize güzellik diyordu; belki de Tanrı yeryüzündeki muazzam bahçeleri bizim ölümlü gözlerimiz için değil de ölümü güzellikten ayırmayan ölümsüz meleklerin gözleri için tasarlamıştır."

Ellison, işinin ehli bir yazarın manzara bahçeciliği üzerine yazdıklarından da bahsetti:

"Manzara bahçeciliğinde iki üslup vardır: Doğal ve yapay. İlki; yakındaki tepelere veya ovalara benzer nitelikte ağaçla-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rın dikilmesiyle, sıradan bir gözün değil bu işin uzmanının fark edebileceği ebat, oran ve renk ilişkilerinin uygulanmasıyla doğal manzarayla uyum sağlamayı amaçlar. Doğal manzara bahçeciliği debdebeli manzaralar ortaya çıkarmak yerine kusurları ve tuhaflıkları bertaraf ederek dingin bir uyum yakalama derdindedir. İkincisi ise, mimari üsluplarla ilişkili olarak farklı zevk anlayışına hitap eder. Versailles'ın görkemli bulvarlarıyla bazı ücra yerleri, İtalyan taraçaları, gotik veya Elizabeth tarzı İngiliz mimarisi örnek olarak gösterilebilir. Yapay manzara bahçeciliğin suistimal edildiği zamanlar olsa da, bahçeye düzeni ve tasarımı vurgulayan bilişsel ve görsel sanat unsurları eklenmesi elbette onu daha fazla güzelleştirir. Yosun bağlamış korkulukları olan bir taraça geçmişte var olan güzellikleri insanın zihninde canlandırıverir. Nitekim en ufak sanatsal işaret insani sorumluluğun ve ilginin ispatıdır."

"Şimdiye kadar söylediklerimden," dedi Ellison "yazarın doğal güzellik anlayışını doğru bulmadığımı anlamışsındır. En elverişli yer seçildiği takdirde, doğal güzellik insan elinden çıkan güzellikle aşık atamaz. Ebat, oran ve renk ilişkilerine ilişkin sözleri ise yazarın anlayışındaki yetersizliği örten laf salatasından ibaret. Bu önerme çoğu insana anlamlı gelmez çünkü kılavuzluk edebilecek nitelikte değil. 'Doğal manzara bahçeciliği debdebeli manzaralar ortaya çıkarmak yerine kusurları ve tuhaflıkları bertaraf ederek dingin bir uyum yakalama derdindedir,' diyor. Bu önerme de coşkulu düşler kuran dâhilere değil, yerlerde sürünen dalkavuk sürüsüne uygundur. Bahsi geçen sözde marifet, edebiyatta Addison'u Tanrı mertebesine yükselten yavan eleştirinin sonucudur. Kusursuz erdem zekâyla ilişkilendirildiği ve yasayla sınırlandırılabildiğinden daha çok dikkat çeker, ancak yaratıcılıkta sınır tanımayarak ışıldayan gerçek erdem ise yalnızca sonuçlarıyla

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

açıklanabilir. Yasa, kaçınmayı öngören itirazın doğruluğuna ilişkindir. Bunun ötesinde eleştirel sanat sadece öneride bulunabilir. Addison'un "Cato"sunu geliştirmeyi öğrenebiliriz ama "Parthenon" veya "Inferno" tasarlamayı öğrenemeyiz. Nitekim bu iş başarıyla sonuçlandırılmıştır, mucize gerçekleştirilmiştir. Yaratıcılığı olmadığı için yaratma eylemini hor gören toksik[91] ekol safsatacıları en güçlü alkışlayıcılardır. Başlangıç aşamasında olguya vakur bir edayla burun kıvıran bu tipler, başarılı bir sonuç gördüklerinde birden tavır değiştirip karşılarındaki insanlara methiyeler düzmeye başlarlar."

"Yazarın yapay üslupla ilgili sözleri ise," diye konuşmasını sürdürdü Ellison, "daha makul fikirler içeriyor. Kullanılan sanat unsurları manzara bahçeciliğini elbette zenginleştirir. Bunun ve insani sorumluluk ile ilgi üzerine söyledikleri gayet makul. Bu sözlere itiraz edilmez ama bundan başka bir amaç, insanların kolayca ulaşamayacağı, insani sorumluluğun ve ilginin sağlayabileceğinden daha büyük bir amaç güdülebilir. Refah seviyesi yüksek bir şair sanatsal, kültürel görüşlerini ve yazarın bahsettiği ilgisini devam ettirirken bir yandan da eserleriyle manevi hazlar yaşatır. İlgisi ve planlaması doğrultusunda tüm olanaklardan faydalanırken maddi sanatın insafsızlıklarından ve teknik ayrıntılarından da uzak durması gerekir. En metruk bölgelerde, doğanın en saf, en yaban halini gösteren manzaralarda yaratıcının varlığı belirgin bir biçimde sezilir ama bu sanat yalnızca düşünceye hitap eder, hislere değil. Bu tanrısal tasarımın değerinin bir nebze düşürüldüğünü, uyum sağlamak amacıyla bu tasarıma insani sanat unsurlarının eklendiğini, örneğin boyutu, güzelliği, azameti ve tüm garabetiyle insani sayılan ama insanüstü

91 İnsanların bürokratik ve fiziksel olarak kontrol altında tutulmasını amaçlayan, "korku temelli kültür" özelliği taşıyan, olguları birer problem olarak gören, olumsuz ve cesaret kırıcı yöntemlere başvurup yeniliği kabul etmeyen itirazcı ekol.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

varlıkların ilgisini, kültürünü ve gözetimini canlandıran bir manzara hayal edelim; bu tip bir manzarada insani ilgi hissi varlığını sürdürürken, sanat Tanrısal olmayan, ancak insan ile Tanrı arasında uçuşan meleklere özgü, nötr veya ikincil bir işlev üstlenir."

Ellison, muazzam servetini hayalini gerçekleştirmek için feda ederek, hedefini sabitlediği planlarını uygulayabilmek amacıyla açık havada geziniyor, gayesinin ruhaniliğiyle dolup taşarak tutkudan uzak duruyor, dahası ruhunu kasıp kavuran güzellik tutkusunu sonsuz pınarlarda ve elbette güzellik ve aşkla donanmış De Stael'in varlığıyla coşan mor cennette yatıştırarak dünyevi sorunlardan sıyrılmış esrik hülyalardan çok daha büyük bir mutluluğa kavuşmayı arzuluyordu, sonunda bu mutluluğa kavuştu da.

Arkadaşımın üstesinden geldiği sorunlarda nasıl mucizeler yarattığını layıkıyla anlatabileceğimi sanmıyorum. Anlatmayı çok istiyorum fakat ayrıntılarla genellemeler arasında kalıp tereddüde düştüğümden buna cüret edemiyorum. Belki de en makulü bu iki ucu birleştirmektir.

Ellison, hayalini gerçekleştirebileceği nitelikte uygunluğa sahip yer aramak üzere kolları sıvadı ve Pasifik Adaları'nın eşsiz doğa güzelliğinde karar kıldı. İlk başta güney denizlerine inmeyi düşünse de, bu fikrinden kısa sürede vazgeçti. "İnsanları sevmeyen biri olsaydım, burası çok uygundu. Giriş çıkışı zor olan ıssız bir inziva köşesi tam bir cazibe merkezi olurdu ama ben Timon[92] değilim. Yalnızlığı bunalım yaşattığı için değil, sakinleştirdiği için seviyorum. Ne kadar dinleneceğime kendim karar vermeliyim. Şairane insanların yaptıklarımı onaylamasını istediğim vakitler de olduğundan,

92 *Atinalı Timon*, tüm servetini kaybedince şehirden kaçar. Timon etrafı duvarlarla çevrili şehre küfür ederek kırlara gider. Bir mağarada kendine barınak yaparak ve kökler yiyerek basit bir hayat yaşamaya koyulur.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şehrin kalabalığına karışabileceğim kadar uzakta olan, civarı planlarımın uygulanabilirliği açısından elverişli bir yer tercih etmeliyim."

Ellison istediği gibi bir yer bulabilmek için yıllarca sürdürdüğü gezilerinde kendisine eşlik etmeme izin verdi. Baş döndürücü güzelliğiyle beni benden alan pek çok yeri elinin tersiyle itti, gerekçeleri son derece makuldü. Nihayet panoramik görünüşü Etna'nınkine benzeyen, tüm unsurları onunkinden çok daha üstün ve ortak kanaatimize uygun güzellikte bir manzaraya sahip olan yüksek verimlilikte bir yaylaya ulaştık.

Arkadaşım büyülenmiş bir halde manzarayı seyrettikten sonra, iç çekerek "Biliyorum, kılı kırk yaran insanların yüzde doksanı burayı tercih ederdi. Manzara harikulade ama bu kadarı da fazla. Tanıdığım mimarların hepsi 'manzara' uğruna yükseklere inşaat yapmışlardır. Bu büyük bir yanılgı. Bir şeyin muazzam boyutlarda olması insanı önce heyecana sürüklese de akabinde hemen umutsuzluğa düşürür. Arada sırada görülecek bir manzara sorun olmaz ama sürekli gören göz için ciddi bir mesele. Sürekli izlenen manzaranın en kötü yanı boyut ve mesafenin enginliğidir. Bu, kırsala kaçıp inzivaya çekilerek kavuşmayı planladığımız duyguyla bağdaşmaz. Dağın zirvesindeyken dünyanın dışındaymışız gibi hissederiz. Umudunu yitirenler, geniş manzaralardan vebadan kaçarcasına uzak durur," dedi.

Araştırmamızın dördüncü yılı biterken, Ellison'ın memnun kaldığı bir yer bulabildik. Neresi olduğunu söylemek pek yersiz aslında. Arkadaşımın yakın zamanda ölümünün ardından ziyaretçilere açılan Arnheim; Fonthill'inkinden[93] daha büyük, gizemli ve seçkin bir ün kazandı.

93 1796–1813 yılları arasında Willtshire, İngiltere'de William Thomas Beckford için mimar James Wyatt tarafından gotik tarzda inşa edilen kır evi, Fonthill Abbey.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Arnheim'a nehir yolundan gidilirdi. Ziyaretçi sabah erken saatte kentten ayrılır, öğlen olmadan sayısız koyunun otladığı parlak çayırların huzur veren güzel kıyılarından geçerdi. Arazide tarım yapıldığı sanısı kısa süre içinde pastoral hazla yer değiştirirdi. Bu haz da anbean biter ve sonunda karşılaştıkları manzara insanlarda yalnızlık bilinci yaratırdı. Akşama doğru geçit daraldığında, canlı ve gür çalılıklarla kaplı kıyıları belirginleşirdi. Suyun şeffaflığı artardı. Nehir binlerce eğime sahip olduğundan, pırıl pırıl yüzeyinin iki yüz metreden fazlasını görmek olanaksızdı. Tekne; çevresi aşılmaz gür bitki örtüsüyle, üstü koyu mavi bir çatıyla bezenmiş zemini olmayan efsunlu bir çemberin içinde hapsolmuş gibi görünür, tesadüfen suya düşmüş sıra dışı ağaç dalları üzerinde dengesini kaybetmeden süzülürdü. Nehir sonra boğaza dönüşürdü; dilimizde manzaranın en göz alıcı, en belirgin niteliğini tanımlayacak kelime olmadığı için anlamı tam karşılamasa da bu kelimeyi kullanıyorum. Kıyıların yüksek ve birbirine paralel olması sebebiyle boğaz özelliğini taşıyor, diğer özellikleriyle boğazdan ayrılıyordu. Suyun ışıldayarak sakince süzüldüğü nehir yatağını çevreleyen duvarları otuz kırk metre kadar yükselir, gün ışığını engellemek istercesine sarkan uzun, tüysü yosunlar bu dar boğaza cenaze hüznü verirdi. Dönemeçler sıklaşıp kendi etraflarında dönüyormuş gibi göründüklerinden ziyaretçi yön duygusunu kısa süre içinde kaybeder, tam bir tuhaflık hissine düşerdi. Doğa; varlığını korusa da farklılaşmış gibi algılanırdı: Tuhaf bir simetri, uyarıcı bir eşbiçimlilik, şahane bir uygunluk dikkat çekerdi. Etrafta ölü bir dal, kuru bir yaprak, serseri bir taş, kahverengi bir toprak parçası görülmezdi. Pürüzsüz granitlerle kusursuz güzellikteki yosunların arasından kesintisiz bir çizgi halinde akan berrak suları gören karşılaştığı bu manzara karşısında küçük dilini yutardı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Karanlık bastırırken saatlerce bu geçitte yol alan tekne keskin bir dönüş yaptığında birden geniş bir havzayla karşılaşırdı. Çapı hemen hemen iki yüz metre olan bu havzanın etrafı –teknenin karşısına rast gelen yer dışında– boğazın duvarlarıyla aynı uzunlukta ama farklı nitelikte tepelerle çevriliydi. Su yüzeyinden kırk beş derecelik açıyla yükselen bu tepeler boydan boya rengârenk ve enfes rayihalı çiçeklerle kaplıydı, aralarında yeşil tek bir yaprak bile seçilemezdi. Havza fazla derin olmasına karşın oldukça berraktı, tepelerin suya düşen yansımaları izin verdiği ölçüde dipteki her türlü taş, çakıl açıkça görünürdü. Üstleri ağaçtan ve çalılıktan yoksun olan bu tepeler ziyaretçide zenginlik, sıcaklık, renk, sakinlik, uyum, zarafet ve güzellik dolu bir haz uyandırırdı; bu harikulade kültür birikimi çalışkan, zevkine düşkün, titiz ve sıra dışı bir peri neslinin düşlerine benzerdi. İnsan, bu rengârenk manzarayı suyun başladığı yerden ufka dek izlemeye kalkıştığında yakut, safir, opal ve altuni damarlara sahip akikten bir çavlanın gökten aşağı aktığını zannederdi.

Karanlıktan çıkıp birden kendini bu aydınlık koyda bulan ziyaretçi, battığını sandığı güneşi tepelerin ötesindeki bir yarıktan gördüğünde sevinip şaşkına döner.

Ziyaretçi kendisini buraya kadar getiren tekneden inip içi ve dışı parlak kırmızı süslemelerle bezenmiş fildişi renginde hafif bir kanoya biner. Sivri olan kıçı ve burnu yüksekte olduğundan, kano orantısız bir hilali andırır. Suda bir kuğu misali süzülen kanonun kakım kürklü tabanında atlas ağacından yapılmış tüy kadar hafif bir kürek vardır ama ortalıkta bir kürekçi ya da hizmetkâr yoktur. Ziyaretçiye keyfini kaçırmaması, kaderinin onu gideceği yere mutlaka götüreceği söylenir. Derken tekne uzaklaşıp gözden yiter ve ziyaretçi suyun ortasında devinimsiz gibi görünen kanonun içinde yapayalnız kalır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ne yapması gerektiğini düşünürken birden kano hareketlenir. Burnu güneşe odaklanıncaya dek kendi etrafında döner. Hızını artırarak yol alırken kenarlarına çarpan suyun şırıltısı ulvi bir melodiye benzer, şaşkına dönen ziyaretçi etrafını kolaçan ettikten sonra kendini bu dingin ve kederli sese teslim eder.

Kano ilerleyip manzaranın kayalık kapısına varır, böylece iç kısmı görmek kolaylaşır. Sağda ormanlarla kaplı, yüksek sıradağlar uzanmaktadır. Setlerin sıralandığı bölgelerde ise sular berraklığını korumaktadır, nehirlerde her daim rastlanan çerçöpten eser yoktur. Sol taraf daha dingin görünür, yapaylığı net bir biçimde fark edilir. Kadifemsi yumuşaklıkta ve en saf zümrüdün rengiyle aşık atabilecek kadar yeşil olan nehrin bu yakası su hizasından itibaren az bir eğimle yükselmeye başlar. Genişliği on ile üç yüz metre arasında çeşitlilik gösteren bu yayla, nehrin yönünü takip ederek kıvrıla kıvrıla batıya doğru uzanan on beş metrelik bir duvara ulaşır. Bu duvar güneydeki akıntıda engebeli bölgenin dik bir açıyla parçalanmasıyla oluşmuş saf bir kayadır fakat bu parçalanmanın en ufak izine rastlanmaz. Parçalanıp düzeltilmiş kaya yüzyılların taşıdığı renklerle harmanlanmıştır ve üstü sarmaşıkla, mercan renkli hanımeliyle, yaban gülü ve akasyayla örülüdür. Duvarın alt ve üst kısımlarının eşbiçimliliğini yayladan tek veya gruplar halinde uzanan devasa büyüklükteki ağaçlar, özellikle de karaceviz ağaçları bozar. Bu bölgenin ötesini gür ve sık ağaçlardan oluşmuş bir duvar gizler.

Ziyaretçi bunları manzaranın kayalık kapısı dediğim yere yaklaşırken görmeye başlar fakat iyice yaklaşıldığında boğaza benzeyen görüntü ortadan kaybolur, sol tarafta duvarın akıntı boyunca uzandığı ikinci bir çıkış yolu bulunur. Akıntı duvarla birlikte sol yana döndüğünden çıkış yolunun ötesi pek seçilemez.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kano büyülenmişçesine ilerler ve ziyaretçi duvarının karşı kıyısıyla akıntı yönündeki kıyının birbirine benzediğini görür. Kimi zaman dağ yüksekliğine ulaşan tepeler manzarayı sahip olduğu zengin bitki örtüsüyle gizler.

Hızını usulca artıran kanoda ilerleyen ziyaretçi keskin dönemeçleri aşıp batmakta olan güneşin ışınlarını ustalıkla yansıtarak etraftaki bitki örtüsünü yalazlı gösteren, altuni renkte, sıra dışı işlemelerle süslü devasa bir kapıyla karşılaşır. Nehirle dik açı oluşturan duvara açılır bu kapı. Ziyaretçi kısa süre içinde nehrin sola kıvrıldığını ve nehirden ayrılan bir kolun da hafif dalgalanmalar eşliğinde kapının altından süzüldüğünü görür. Kano akıntıya kapılıp yanaştığında kapı hoş bir tınıyla açılır. Kano kapıdan süzülüp geçtikten sonra, mor dağların kuşattığı, altında parıldayan nehrin uzandığı büyük bir vadiye varır. İşte Arnheim Cenneti görkemiyle ziyaretçinin karşısındadır. Efsunlu bir müzik işitilir, enfes bir koku ziyaretçinin içini doldurur. Doğu'ya özgü uzun, zarif ağaçların, sarı ve kırmızı kuş sürülerinin, zambaklarla çevrelenmiş göllerin, menekşelerin, lalelerin, gelinciklerin, sümbüllerin ve sümbülteberlerin, kesişen gümüş renkli derelerin ortasında büyüleyici bir zarafetle yükselerek yüzlerce cumbayı, minareyi, sivri uçlu bir kuleyi günbatımın kızıllığında gözler önüne seren ve perilerle cinlerin elinden çıkmışçasına yarı gotik yarı Oryantal tarzda görünen sıra dışı bir yapı insana düşler ülkesinde gezindiğini düşündürür.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

LANDOR'UN KÖŞKÜ

Arnheim Arazisi'ne Ek

Geçen yaz New York'un nehirli sayfiyelerinde yayan gezerken, günbatımına doğru yolumu kaybettim. Arazi fazlasıyla engebeli olduğundan ve takip ettiğim yol özellikle son bir saattir vadi boyunca aşırı eğilip büküldüğünden, geceyi geçirmeyi niyetlendiğim B. köyünün yönünü artık tayin edemiyordum. Güneş gün boyu neredeyse hiç yüzünü *göstermemiş* olsa da, hava insanı sıkacak kadar sıcaktı. Pastırma yazlarında görmeye alıştığımız türden bir sis her yeri sarmış, kuşkularımı çoğaltmıştı. Yine de fazla kaygılanmamıştım. Akşam, hatta gece olmadan köye ulaşamayacaksam da, elbet bir Hollanda çiftliğine rastlardım; manzaranın güzelliğiyle ters orantılı biçimde verimsiz topraklara sahip olan bu yerde bir eve denk gelmek pekâlâ mümkündü. Üstelik yastık yerine kullanabileceğim sırt çantamla ve sadık köpeğim Ponto'yla açık havada keyifli bir gece geçirebilirdim. Bu yüzden tereddüde kapılmadan yürüyüşüme devam ettim, nasıl olsa tüfek yerine Ponto vardı yanımda. Derken ormanın içinde fark ettiğim küçük açıklıkların patikalar olduğunu düşünürken, biraz daha büyük görünene girdiğimde araba izleriyle karşılaştım. Yanlış anlamış olamazdım. Hafif tekerlek izleri rahatlıkla görülüyordu; sık çalılar yolu kapatıyormuş gibi dursa da, kanımca türünün en görkemli örneği olan Virginia

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

dağ arabası bile rahatlıkla bu yoldan geçerdi. Fakat bu yol ormanın –koru mu demeliyim, bilemedim– içinden geçmesi ve tekerlek izleri barındırması dışında daha önce geçtiğim yollardan tamamen farklıydı. Araba izleri; sert, nemli ve yeşil Ceneviz kadifesini anımsatan bir yüzey üzerinde olduğu için güçlükle seçilebiliyordu. Yüzey çimlerle kaplıydı ama İngiltere dışında bu kadar özenli, kısa, kalın ve ışıldayan çimen görmek imkânsızdı. İzleri örten tek bir çöp veya yaprak bile yoktu. Sökülen taşlar kimi yerde özenli kimi yerde de özensiz biçimde ama yine de güzel bir kompozisyon halinde yol kenarına dizilmiş ve doğal bir hat çizilmişti. Taşların arasındaki boşluklarda kır çiçekleri bitmişti.

Bunlara nasıl bir anlam yüklemem gerektiğine karar veremiyordum. İşin içinde sanat vardı, buna şaşıracak değildim çünkü yollar zaten sanat eseridir ve aşırı sanat yüklenmesi pek de şaşırtıcı değildir. Gördüğüm şey, manzara bahçeciliği hakkındaki kitaplarda da yazıldığı üzere, az emek ve maliyet karşılığında doğal kaynaklar üzerine inşa edilmişti. Çiçeklerle bezenmiş taşlardan birinin üzerine oturup bu görkemli güzelliğe hayranlık ve şaşkınlıkla bakarken yarım saatten fazla zaman geçmişti ve manzaraya doyamamamın nedeni kesinlikle sanatın niteliğiydi. Derken bir nokta daha da aydınlandı: Burası biçim uzmanı birinin elinden çıkmaydı. Düzen ve incelik ile İtalyanların pitoresk dedikleri özellik arasında bir üslup belirlenmişti. Az sayıda olan düz hatlar kesintisiz değildi. İkiden fazla aynı etkiye sahip kıvrıma veya renge rastlanmıyordu. Her yerde ahenkli bir çeşitlilik söz konusuydu. Müşkülpesent bir eleştirmen bile bu kompozisyonda eksik göremezdi.

Yola girdiğimde sağa döndüğümden, yerimden kalktığımda da aynı yönü takip ettim. Yol öyle dolambaçlıydı ki ancak

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

birkaç adımlık mesafeyi belirleyebiliyordum ama gerçekte yolun niteliğinde değişen bir şey yoktu.

Kısa süre sonra hafif bir su sesi işittim, birkaç dakika sonra çok daha keskin bir sapağı geçince yokuşun dibine inşa edilmiş bir yapıyla karşılaştım. Vadiyi kaplayan sis görüş alanımı daralttığından hiçbir şeyi apaçık göremiyordum. Neyse ki güneş batarken hafif bir rüzgâr çıktı ve ben daha yokuşun başındayken sis usul usul dağılmaya başladı.

Manzara parça parça –bir yerde bir ağaç, başka bir yerde ışıldayan su, ileride bir baca şeklinde– görünmeye başladığında, karşımda "yitik resimler" adıyla sergilenen sıra dışı sanrılar belirdiğini düşünmeye başladım.

Derken sis tamamen dağıldı, tepelerin ardında kalan güneş güneye doğru hafifçe kayarak tekrar belirdi ve vadinin batısındaki yarıktan mor ışıklarını saçmaya başladı. Tam da bu yüzden kapsadığı her şeyle birlikte tüm vadi efsunlu bir biçimde aydınlığa kavuştu.

Güneş güneye doğru kayarken, bu ilk bakış bende çocukken izlediğim güzel bir tiyatro oyununun yarattığı izlenimi bıraktı. Renkler ahenkle dans ediyordu; güneş turuncu ve mor ışıklar saçarken, vadinin ışıldayan yeşilliği de manzaraya dahil olmayı sürdürmek istiyormuşçasına havada asılı duran sis tarafından her açıdan yansıtılıyordu.

Sis tabakasının altında kalan bu küçük vadi yaklaşık dört yüz metre uzunluğundaydı, eni ise elli metreden iki yüz metreye kadar değişiklik gösteriyordu. En dar yeri olan kuzey burnundan güneye doğru usulca genişliyordu. En geniş bölümüyle kuzey burnu arasında yaklaşık seksen metrelik bir mesafe vardı. Kuzey kısmı dışında vadinin çevresindeki yamaçlara tepe denemezdi. Burada boyu yirmi sekiz metre, eni on beş metre kadar olan granitten bir uçurum göze çar-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

pıyor, uçurumdan güneye doğru ilerledikçe sağlı sollu alçak ve daha az kayalık olan bir bölgeye ulaşılıyordu. Demem o ki güneye doğru ilerledikçe her şey alçalıyor ve yumuşuyordu ama bütün olarak bakarsak iki nokta dışında vadi yüksek tepelerle çevriliydi. Bu noktalardan birini anlatmıştım. Burası kuzeybatı yönündeydi ve daha önce de söylediğim gibi burada güneş ışıkları granit duvara yakın on metre enindeki bir açıklıktan vadiye doluyor, bakir dağların ve ormanların içlerine doğru ilerliyordu. İkinci nokta ise vadinin güney burnundaydı. Yaklaşık yüz elli metre eninde olan ve batıya doğru uzanan bu yamaçlar hafif eğimlilerdi ve vadi tabanında birleşiyorlardı. Bitki örtüsü de diğer her şey gibi güneye doğru yumuşayıp meyil kazanıyordu. Kuzeydeki uçurumun tepesinde, kıyıya epeyce yakın yerlerde devasa boyutta ceviz, kestane ve meşe ağaçları görülüyor; ağaçların, özellikle de cevizlerin kalın dalları uçurumun kıyısından göğe uzanıyordu. Güney yönünde ilerledikçe aynı ağaçlar yol boyu devam ediyor ama bir süre sonra bunların yerini Salvator'un[94] resimlerindekini anımsatan daha kısa boylu ağaçlar alıyordu. Sonra sırayla karaağaçlar, defne ağaçları, akasyalar, ıhlamurlar, erguvanlar, kara meşeler, akçaağaçlar ve nihayet en zarif ve görkemli ağaçlar görülüyordu. Güney yamacı birkaç söğüt ve kavak dışında ağaçsızdı ve çalılıklarla kaplıydı. Vadinin dibinde ise (şu ana kadar bahsettiklerimin yalnızca yamaçlarda ve kayalık bölgelerde var olduğu lütfen anımsansın) aralarında epeyce mesafe bulunan üç ağaç vardı. Bunlardan ilki boylu ve enfes biçimli bir karaağaçtı, sanki vadinin güney kısmını bekliyordu. İkincisi, karaağaçtan daha uzun ve çok

94 Salvator Rosa (1615–1673): İtalyan ressam ve şair. Sert hicivler yazdı. Napoli, Roma ve Floransa'da peyzajlar, deniz ve muharebe resimleri (Bilgeler Ormanı, Süvari Savaşı, Floransa, Pitti Sarayı) yaptı. Çok küçük figürlü eserlerinin hareketli ve düzensiz üslubu, özellikle M. Cerquozzi ve Magnasco gibi sanatçıları etkilemiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

daha güzel bir ceviz ağacıydı, o da kuzeybatı tarafının bekçisi gibiydi kayaların arasından fışkıran alımlı gövdesini vadinin iç kısmına doğru yaklaşık kırk beş derecelik açıyla uzatıyordu. Bu ağacın otuz metre kadar doğusunda ise vadinin gözbebeği ve Itchiatuckanee Nehri kıyılarında gördüğüm serviler dışında bugüne dek rastladığım en ihtişamlı ağaç duruyordu. Bu, manolyagillerden bir lale ağacıydı; *Liriodendron Tulipiferum*. Üç yan gövdesinin ana gövdeden ayrıldığı yer topraktan yaklaşık bir metre yüksekteydi; bu yan gövdeler usulca birbirinden uzaklaşıyordu, en geniş gövdenin yapraklandığı noktada, yani yirmi beş metre yükseklikteki gövdeler arasında birer buçuk metrelik açıklık vardı; ağacın toplam boyu ise otuz yedi metre civarındaydı. Lale ağacının yemyeşil yapraklarının biçimi ve ışıltısıyla hiçbir şey yarışamazdı. Bu ağacın yapraklarının genişliği yirmi santim kadardı ama kusursuz güzellikteki laleler yaprakların görkemini gölgeliyordu. En büyük ve en göz alıcı bir milyon lalenin iç içe geçmiş bir halde açtığını düşünün! Ancak bu şekilde betimlemeye çalıştığım resim anlaşılabilir. Yerden altı metre yüksekte, çapı yaklaşık bir buçuk metre olan yüzeyi pürüzsüz, zarif kabuklu harikulade gövdeyi de yabana atmamak lazım. Bu çiçeklerin ıtırları daha az gösterişli olan diğer çiçeklerinkine karışıyor, Arap parfümlerinden çok daha enfes bir rayihayla vadiyi donatıyordu.

Toprak çoğunlukla önceden gördüklerime benzeyen çimenlerle kaplıydı fakat daha kadifemsi yumuşaklıktaydı ve baş döndürücü bir yeşillikteydi. Bu kesinlikle insan aklının kabul edeceği türden bir güzellik değildi. Tüm bu güzelliğin nasıl elde edilebildiğini anlamak zordu.

Vadinin iki açıklığından daha önce bahsetmiştim. Kuzeybatıdaki açıklıktan çıkan ufak bir dere hafif şırıltılar ve kö-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

püklenmeler eşliğinde usul usul akıyor, kıyıdaki devasa ceviz ağacının çevresinden dolaşıyor, sonra kuzeydoğu yönünde yol alıp lale ağacının altı metre kadar güneyinden ilerleyerek vadinin doğu batı hudutları arasına varana dek düz bir hat çiziyordu. Bu noktada bir dizi dönemeçten sonra dik açıyla güneye yöneliyor, zikzaklar çizerek ilerliyor ve vadinin alt kısmında bulunan ovalimsi bir gölle birleşiyordu. Gölün en geniş yerinin çapı yaklaşık yüz metre kadardı. Hiçbir kristal bu gölün berraklığıyla yarışamazdı. Tabanı beyaz, ışıl ışıl parlayan taşlarla doluydu ve net bir biçimde görülebiliyordu. Daha evvel anlattığım zümrüt yeşili çimenlerle kaplı kıyıları aşağıdaki cennete belli bir eğimle inmektense adeta yuvarlanıyordu. Bu cennet öylesine berrak ve kusursuz bir yansıtıcıydı ki, gerçek kıyıyla taklit olanın başlangıç noktaları ayırt edilemiyordu. Gölde alabalık ve uçan balık başta olmak üzere pek çok türde balık yaşıyordu. Uçan balıklar gerçekten de havada asılıymış gibi duruyordu. Suda sakince bekleyen, huş ağacından yapılmış bir kanonun yansıması bütün ayrıntılarıyla birlikte parlak bir aynadan süzülürcesine suyun yüzeyine düşüyordu. Gölün kuzey kıyısına basit ama kullanışlı bir köprüyle bağlanan çiçeklerle dolu küçük bir ada, adanın üzerinde de kümesi andıran ufak, sevimli bir yapı vardı. Köprü, lale ağacından yapılmıştı, yaklaşık on iki metre uzunluğundaydı ve sallanmasını önlemek için bir kıyıdan diğerine hafif ama somut bir kemer şeklinde uzanıyordu. Gölün güney yakasından çıkıp ilerlemeyi sürdüren küçük dere zikzaklar çiziyor, güney yamacının ortasından geçip otuz metre yükseklikten aşağı dökülüyor ve döne döne Hudson Nehri'yle birleşiyordu.

Göl derindi; bazı bölümlerinde derinliği yaklaşık dokuz metreydi, dere ise bir metre derinlikte ve iki metre genişlik-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

teydi. Derenin dibi ve kıyıları gölünkiyle aynı güzellikteydi ama bir eksik bulmak için çabalayacaksak aşırı *düzgün* göründüğünü söyleyebilirim.

Yeşilliğin içinde kendine yer bulan ortancalar, kartopu çiçekleri, ıtırlı leylaklar ve en çok da sardunyalar göz dolduruyordu. Sardunyalar toprağa gömülmüş saksıların içinde yetiştirilmiş, böylelikle çok daha doğal bir görünüm elde edilmişti. Bunların dışında kadife çimenlerin üzerinde bir koyun sürüsü, evcilleştirilmiş üç geyik, ışıl ışıl parlayan tüylere sahip birkaç ördek ve bunlara bekçilik eden iri bir çoban köpeği bulunuyordu.

Doğudaki ve batıdaki tepeler boyunca vadi sarmaşıklarla kaplı kayalıklarla kuşatılmıştı, çıplak kayalık sayısı çok azdı. Kuzeydeki kayalık da topraktan veya çıkıntılardan fışkıran sık asma yapraklarıyla kaplanmıştı.

Bu küçük arazinin alt sınırında yer alan yükseltinin biçimlendirdiği ve geyiklerin kaçmasını önleyen düzgün bir taş duvar vardı. Etrafta çit yoktu, zaten yapay herhangi bir engele de ihtiyaç yoktu. Çünkü bir koyun sürüden ayrılıp vadiyi terk etmeye kalkışsa bile, fazla ilerleyemeden derenin çavlan gibi döküldüğü ve daha önce sözünü ettiğim uçurumla burun buruna gelecekti. Sözün özü, buranın tek giriş ve çıkış noktası oturduğum yerin birkaç metre altındaki kayalık geçidin kapısıydı.

Derenin zikzaklar çizerek aktığından bahsetmiştim. İki yön izliyor, önce batıdan doğuya, sonra kuzeyden güneye doğru akıyordu. Her defasında geriye dönüyor, dairesel bir kavis oluşturarak adaya benzeyen bir yarımada oluşturuyordu. Bu yarımada üzerinde konuşlanan ev, Vathek'in[95] gördü-

95 İngiliz yazar William Beckford (1760–1844) tarafından 1786 yılında yazılmış gotik roman. Fantastik havası ve şaşırtıcı detaylarıyla kitap, yıllar içerisinde türünde klasik haline gelmiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ğü şeytani teras gibi *"etait d'une architecture inconnue dans les annales de la terre."*[96] Evin bütüncül bir biçimde hem özgün hem de klasik, dahası şairane olmasının beni derinden etkilediğini kabul ediyor, görünüşünü abartılı görmüyorum.

İşin aslı bu köşk kadar sade bir yapı görmemiştim. Manzaranın içine kusursuz bir biçimde yerleştirildiği için sıra dışı görünüyordu. Evi ünlü bir manzara ressamının elinden çıkmış bir tabloya benzetiyordum.

Vadiyi ilk gördüğümde bulunduğum yer evi incelemem için uygun gibi görünse de esasen en doğru nokta değildi. Bu yüzden evi daha sonra güneydeki taş duvarın üstünden izlediğim haliyle tasvir edeceğim.

Ana binanın uzunluğu yaklaşık yedi buçuk metre, eni de hemen hemen beş metreydi. Çatıyla beraber yüksekliği beş buçuk metre civarındaydı. Binanın batısında ana binanın yaklaşık üçte biri büyüklüğünde bir başka yapı daha vardı; cephesi ana binadan iki metre gerideydi, çatısı da ana binanın çatısından doğal olarak alçaktaydı. Ana binanın arkasında bu binalarla dik açı oluşturan çok daha küçük bir yapı göze çarpıyordu. İlk iki yapının çatıları dikti; içbükey bir kavisle aşağı iniyorlar ve taraçaların çatılarını biçimlendirmek amacıyla yaklaşık bir buçuk metre kadar uzanıyorlardı. Çatıların uç kısımlarında payanda gereksinimi yoktu ama yine de köşelere ince sütunlar yerleştirilmişti. Kuzey kanadının çatısı ana çatının parçasıydı. Ana bina ile batı kanadı arasında sırayla bir siyah bir kırmızı şeklinde dizilmiş Hollanda işi sağlam tuğlalardan yapılmış uzun, ince bir baca, onun tepesinde de bir baca peteği vardı. Çatılar kalkan duvarlarının üzerinde de doğu yönünde bir buçuk, batı yönünde yarım metre olmak üzere çıkıntı oluşturuyordu. Ana kapı tam ortada değildi,

96 (Fr.) "Dünya tarihinde bilinmeyen bir mimarinin eseriydi."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

hafif doğuya doğru kaydırılmıştı; batı yönünde iki pencere bulunuyordu. Yere kadar inmese de klasik pencerelerden çok daha yüksek ve dardılar. Birer panjurları vardı ve büyük emprime camlar takılmıştı. Kapının üst kısmı da emprime camdandı, geceleri panjuru çekiliyordu. Batı kısmındaki sıradan kapı kalkan duvarındaydı, sahip olduğu tek pencere güneye dönüktü. Kuzeyinde kapı yoktu, onun da sahip olduğu tek pencere doğuya dönüktü.

Doğudaki kalkan duvarının çıplaklığı güneyden kuzeye yükselen tırabzanlı bir merdiven tarafından dengeleniyordu. Geniş saçağın altında yer alan bu merdiven, kuzeydeki tek pencere sayesinde ışık gören ve kiler amaçlı kullanılan tavan arasına açılan kapıya dek yükseliyordu.

Ana bina ile batı yönündeki taraçaların zeminleri çıplaktı ancak kapılarla pencerelerin önleri çimenlere gömülü, her hava koşuluna uygun olarak tasarlanmış farklı şekillerde granit taşlarla doluydu. Yine granitten yapılan ve aralıklarından yumuşacık çimenlerin göründüğü pek çok patika yol yakındaki pınara ya da birkaç akasyayla kara meşenin gizlediği yapılara kadar uzanıyordu.

Köşkün ana kapısından altı adım kadar ileride, büyüleyici güzellikte ama kurumuş bir armut ağacı karşınıza çıkıyordu ama çiçeklerin arasında kendine yer bulan asma ağacı boylu boyunca ağacı sardığından ilk bakışta ağacın türünü anlamak oldukça güçtü. Ağacın dallarına pek çok kafes asılmıştı. İnce dallardan yapılma güzel bir kafeste bir alaycıkuş, diğerinde bir sarıasma kuşu, üçüncüsünde edepsiz bir pirinçkuşu, öteki zarif kafeslerde de kanaryalar ötüşüyordu.

Taraçanın payandaları ıtırlı yasemin ve hanımeliyle bezenmişti, ana binayla batı kanadının birleşiminde ise benzersiz gürlükte bir asma vardı. Asma; ilk olarak alçak çatıya,

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sonra da yüksek olanına tırmanmış, buradan etrafa sürgün vererek ilerlemiş ve doğu kalkan duvarındaki merdivenlerden aşağı inmişti.

Kanatlar da dahil olmak üzere tüm ev eski moda Hollanda tarzı padavralarla, geniş ve düz tahtalarla inşa edilmişti. Bu yüzden zemini geniş, tavanı dar olan Mısır mimarisini anımsatıyor, üstelik çevredeki sayısız çiçek saksısı bu ilginç hissiyatı pekiştiriyordu.

Mat griye boyanan padavraların köşkü gölgeleyen lale ağacının parlak yeşil yapraklarıyla kusursuz bir uyum içinde olduğu hiçbir sanatçının gözünden kaçmazdı.

Evi incelemek için en uygun nokta taş duvarın olduğu yerdi çünkü buradan iki cephe, doğu tarafındaki kalkan duvarı, kuzey kanadının bir kısmı, sulara tepeden bakan binanın çatısı ve ana binaya giden köprünün yarısı aynı anda rahatlıkla görülebiliyordu.

Tepede fazla kalamadım ama manzarayı yeterince inceledim. Köye giden yoldan epeyce uzaklaştığım için bu evin kapısını çalıp Tanrı misafiri olduğumu söyleyebilirdim. Kararımı bu yönde verip yürümeye başladım. Yol, kapıdan sonra kuzeydoğu yönündeki kayalığın kıyısı boyunca eğim kazanıyordu. Yolu takip ederek kuzeydeki kayalık bölgeye vardım, sonra köprüden geçip doğu kalkan duvarının çevresinden dönerek ön kapıya ulaştım. Yürürken diğer yapıları görmediğimi fark ettim.

Kalkan duvarının köşesini dönerken, köpek sessiz ama ateşli gözlerle bakan bir kaplan misali bana doğru koşmaya başladı. Dost olduğumuza ikna edebilmek için elimi öne doğru uzattım, köpekler bu harekete karşı direnmezler. Köpek, kuyruğunu sallarken bir yandan da patisini uzattı, sonra aynı hareketleri Ponto için de tekrarladı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Üzerinde zil gibi bir şey bulunmadığından yarı açık duran kapıya elimdeki sopayla hafifçe vurdum. Derken eşikte biri göründü; yirmili yaşlarının sonunda, zayıf, daha doğrusu ince ve ortalama boyun üzerinde bir kadındı. *Mütevazı bir kararlılıkla* bana yaklaşırken, "İşte yapay güzelliğin aksi! Tamamen doğal bir *güzellik!*" dedim kendi kendime. *Coşkulu* hali daha güçlü bir his uyandırmıştı içimde. Hülyalı gözleri *romantik* veya *ruhani* açıdan ışıldıyor gibiydi, böylesini ilk kez kalbimin derinliklerinde hissettim. Nedenini tam olarak bilemiyorum ama kimi zaman gözlerde kimi zaman dudaklarda beliren bu ifade ilgimi çekecek en kesin yoldur. *"Romantik"* kelimesini hangi anlamda kullandığımı belirtmek için öncelikle *"romantik"* veya *"kadınsılık"* kelimelerinin birbirinin yerini tutabileceğini söylemeliyim. Zaten erkek, kadındaki *kadınsılıktan* başka neyi beğenir ki? İçeriden biri "Annie! Tatlım!" diye seslenene kadar ben ancak kadının "ruhani grilikte" gözlere ve açık kahverengi saçlara sahip olduğunu görebildim.

Büyük bir nezaketle davet edilince içeri girdim, geniş bir antreden geçtik. Öncelikli amacım *inceleme yapmak* olduğu için, hemen sağ tarafta cepheden gördüklerime benzer bir pencere, sol tarafta salona açılan bir kapı, bu odanın tam karşısında da kuzeye bakan ve kemerli penceresi olan kapısı *açık* çalışma odasını fark ettim.

Salona girdiğimde isminin Landor olduğunu sonradan öğreneceğim beyefendiyle karşılaştım. Nezakette ve samimiyette üstüne yoktu ama beni ilgilendiren şey ne yazık ki evin sakinleri değil, düzenlemeleriydi.

Kuzey kanadında yatak odasının bulunduğunu o an fark ettim. Kapının batısında dereyi gören bir pencere bulunmaktaydı. Salonun batı köşesinde bir şömine ve mutfağa açılan bir kapı vardı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Salondaki mobilyalarla sadelik konusunda hiçbir şey yarışamazdı. Beyaz zemini küçük, yeşil halkalarla süslenmiş, kök boyayla boyanmış el dokuma bir halı serilmişti yere. İnce tüller kar beyazı tonundaydı ve neredeyse yere değiyordu. Duvarlar, gümüşi zemini zikzaklı açık yeşil çizgilerle bezenmiş göz alıcı bir Fransız kâğıdıyla kaplanmıştı. Duvarlara çerçevesiz bir şekilde asılan Julien'in[97] *üç renk kullanarak tasarladığı* üç farklı taşbaskı resmi baş döndürüyordu. Resimlerden ilki Doğu'ya özgü şatafatı daha doğrusu şehvet düşkünlüğünü, ikincisi capcanlı bir karnaval sahnesini, üçüncüsü ise daha önce hiç rastlamadığım tarzda yüzünde belirsiz ama cazibeli bir ifade taşıyan tanrıça misali Yunan bir kadının yüzünü resmediyordu.

Salon esas olarak yuvarlak bir masadan, birkaç sandalyeden, sallanan bir koltuktan, döşemesi krem zemin üzerine yeşil çizgili, akçaağaçtan yapılma bir kanepeden oluşuyordu. Sandalyelerle masa birbiriyle oldukça uyumluydu, bunlar da büyük olasılıkla bahçe tasarımcısının elinden çıkmıştı. Tam bir zarafet simgesiydi.

Masanın üstünde birkaç kitap; kare şeklinde büyük, cam bir parfüm şişesi; yıldızlı bir lambası olan İtalyan modasına uygun bir abajur ve bir vazo dolusu muhteşem çiçek vardı. Parlak renkli ve ıtırlı çiçekler salondaki temel *dekorasyon* öğesiydi. Işıl ışıl parlayan sardunyalarla dolu dev bir vazo şöminenin içine oturtulmuştu. Odanın dört köşesinde bulunan üçgen nişlerde aynı vazolardan vardı. Birkaç buket çiçek şömine rafını, menekşeler de pencere kenarlığını süslüyordu.

Bu yazıyı yazma sebebim Bay Landor'un evini *gördüğüm kadarıyla* anlatmaktan ibarettir.

97 Simon Julien (1735–1800): En bilinen eseri *Apollo* ve *Minerva*'dır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

EŞYA FELSEFESİ

İngilizler, dış mimariye olmasa da iç dekorasyona hâkimdirler. İtalyanlar, sadece mermer ve renk seçiminden anlarlar. Fransızlar, *meliora probant, deteriora sequuntur,*[98] zevkli ve aklıselim gibi görünseler de tembellikleri yüzünden bu konuya eğilemezler. Çinliler ve Doğulular sevimli ama yakışıksız zevklere sahiptir. İskoçlar dekorasyonda beceriksizdir. Hollandalılar, perdeyi lahanadan ayırt edemez. İspanyollar perdeye düşkündür, cellatların memleketinde olması gerektiği gibi. Ruslar dekorasyonla hiç ilgilenmez. Hotantolar ile Kickapoolar fena değillerdir. Sadece Amerikalılar akıl dışı işlere kalkışırlar.

Bunun nedenini anlamak zor değil. Bizde aristokrat kanı yoktur, mecburen kendimize dolar aristokrasisi yarattık. Monarşilerdeki hanedanlık gösterişine benzer zenginlik tutkumuz sayesinde zevk anlayışımızı gösteriş yaparak sergilemeyi tercih ettik.

Daha anlaşılır olmak için açıklayayım. Sözgelimi, İngiltere'de pahalı eşyalarla gösteriş yapmak eşyanın güzelliğini veya sahibinin zevk anlayışını yansıtmaz çünkü İngiltere'de zenginlik asaletin göstergesi sayılmaz ve gerçek asilzadeler geleneksel zevklere bağlı olduklarından *sonradan görme* zenginlerin yapmacıklıklarından şiddetle kaçınırlar. Halk, asillere özenir ve bu durum genelleşir. Fakat Amerikan aris-

98 *"İyiyi onayla, kötü olanı takip et."* Metamorphoses, Vll, 20-21, Ovid.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tokrasisinde tek silah paradır, bu yüzden paranın varlığı ve miktarı ancak gösterişle anlaşılır. Üst tabakayı kendine model seçen halk, zamanla debdebe ile güzelliği birbirine karıştırır. Demem o ki bizde eşyanın fiyatı dekoratif değerini belirler ve bu durum bir kez kabullenildi mi hatalar silsilesini oluşturacak bir aptallığa bulaşmış oluruz.

Birleşik Devletler'de –Appalachia'da– hiçbir şey bir ressamı iyi döşenmiş bir ev kadar rahatsız etmez. Bu tip yerlerin alışılagelen kusuru sefilliğidir. Bir odaya itina etmekle bir tabloya itina etmek aynı şeydir çünkü ikisi de mutlak sanat ilkelerine tabidir ve bir tabloya değer biçmemizi sağlayan yasaların hemen hemen aynısı bir odanınkiyle benzer özelliklere sahiptir.

Sefillik; eşyanın karakterinde, daha çok renginde ve kullanılış biçiminde kendini belli eder. Sanatsal olmayan yerleştirilme biçimleri de gözü rahatsız eder. Düz hatlar gereğinden fazla ve uzundurlar ve doksan derecelik açılarla aniden kesintiye uğrarlar. Aradaki yinelenen kavisli hatlar da çirkin görünür. Gereksiz bir hassasiyet güzel bir odanın sonunu getirir.

Perdeler tamamen uyumsuzdur. Geleneksel eşyaların olduğu yerde perdeye yer yoktur; perdenin fazlalığı zevksizlik belirtisidir, perdeler odanın atmosferini bozmayacak nitelikte ve sayıda olmalıdır.

Son zamanlarda halı meselesini bir nebze olsun çözdük ama desen ve renk hususunda hata yapmayı sürdürüyoruz. Halı, odanın ruhudur. Eşyaların rengini ve biçimini belirler. Teamül hukukunda hâkim sıradan biri olabilir ama halıda hâkimlik dehayı gerektirir. Fakat bıyıklarını düzeltmeyi beceremeyen insanlar *hayalperest koyunlar* gibi halılar üzerine ahkâm keserler. Büyük halılarda büyük desenlerin, küçük halılarda da küçük desenlerin olması gerektiğini herkes bilir. Dokuma hu-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

susunda yalnız Saksonya halıları muteberdir. Brüksel halıları miadını doldurmuştur, Türk halıları ise zevk hususunda can çekişmektedir. Desen söz konusu olduğundaysa, halı kendilerini kırmızı tebeşir ve sarı kök boyayla boyayıp kafalarına ibik konduran Riccaree yerlileri misali süslenmemelidir. Demem o ki daire biçimli desenler anlam taşımamalıdır. Çiçek desenleri ya da klasik nesnelerin tasvirlerini içeren halılar Hıristiyan diyarına sokulmamalıdır. Dahası halı, perde, duvar kaplamaları arabesk olmamalıdır. Avam tabakasına ait evlerde kimi zaman rastlanan antika yer örtülerine gelince, yüzeyi bulandıran rengârenk çizgilerle birbirinden ayrılmış, bir merkez etrafında genişleyen devasa desenlerle dolu bu halılar fırsatçı ve hasis bir ırkın, yani Baal'in çocukları olan ve Mammon-Bentham'a tapınan, düşünmeyi ve hayal kurmayı en aza indirgemek amacıyla yaptığı kaleydoskopu buharla döndürmek için anonim ortaklıklar kuran bir ırkın ahlaksız icadıdır.

Şaşaa, Amerikan eşya felsefesinin en önemli yanlışıdır; bu durum az evvel söylediğim gibi tamamen zevksizlikten doğar. Gaz ve cam aklımızı başımızdan alır. İlki ev içinde katiyen kullanılmamalıdır. Göz kamaştırıcı ve karasız ışığı rahatsızlık verir. Beyni ve gözleri olan insan bundan uzak durur. Zayıf ya da ressamların deyimiyle uygun ışık, uyumsuz ve canlı gölgelerle döşenmiş odalarda bile fark yaratır. Astral lambadan, yani buzlu camdan yapılma abajuruyla ay ışığı benzeri ahenkli ve titremeyen bir ışık saçan Argand lambasından[99] daha iyi bir icat yapılmamıştır. Kristal abajur-

99 1782 civarında Argand adlı bir fizikçinin icadı, aydınlatma sanatının ikinci büyük devrimini teşkil eder: Argand'ın getirdiği yenilik, yuvarlak, yani boru şeklinde bir fitil ve içi boş alevin etrafına yerleştirilen bir cam şişeden ibarettir. Böylece hem bek'in içinden ve dışından iki ayrı hava akımı aleve gelir, hem de şişe sayesinde daha güçlü bir çekim elde edilir. Bol oksijen yedirilen alev de böylece daha az is ve koku yapar, ışık randımanı yükselir. Bu tip beklere "çift hava akımlı bek" denir. Aynı ilke 19. yüzyılın başında havagazı beklerine, 1855'te de gazyağına uygulanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

lar düşman icadıdır. Daha çok *parıldamaları* ve diğerlerine oranla *daha pahalı olmaları* sebebiyle bu abajurları pek severiz. Kristal abajurların bilinçli kullanıcıları ya zevksizdirler ya da pervasızca modayı takip ederler. Bu şıkıdım şeylerden yayılan ışık titrek, düzensiz ve rahatsızlık vericidir. Aydınlattığı eşyanın olumlu özelliklerini bir çırpıda siliverir. Bu ışıkta kalan kadınların efsunlu güzellikleri nazara gelir.

Cam hususunda da hep hata yaparız. Camın birincil özelliği pırıltısıdır ve bu kelime her şeyi yerle yeksan etmeye yeter. Titrek, değişken ışık ancak çocukların ve budalaların hoşuna gider, bu sebeple iç dekorasyonda bu tip ışık tercih edilmemelidir. İşin aslı sabit ve güçlü ışık da sorun yaratır. Salonlarımızın tavanından sarkan çağın modası, gazlı, abajursuz, kristal avizeler zevksizliğin veya katıksız aptallığın göstergesidir.

Şaşaa bağımlılığı –daha önce de belirttiğim gibi bu debdebenin göstergesi sayılır– gereğinden fazla ayna kullanımını gerekli kılmıştır. Evlerimizin duvarlarını devasa aynalarla doldurduğumuzda hindi gibi kabarırız. Halbuki kör ve şapşal olmayan biri çok sayıda devasa ayna kullanımının dezavantajlarını bir çırpıda anlar. Yansımasını hesaba katmasak bile, ayna değişmez, düz, renksiz, dar bir yüzey oluşturur ve bu gerçekten çirkin bir görüntüdür. Yansımasını hesaba kattığımızda da, inanılmaz derecede tiksindirici bir yeknesaklık yaratır ve bu durum sürekli artan bir oranda çoğalır. İçine gelişigüzel dört beş ayna konulan bir oda, sanatsal açıdan oda bile sayılmaz. Bu korkunç görüntüye şaşaa eklemeye kalkıştığımızda tam bir ucube yaratmış oluruz. Böyle bir odaya giren en şapşal insan bile kaynağını bulamasa da mutlaka rahatsız olur ama aynı kişi zevkli döşenmiş bir odaya girdiğinde sevinç ve hayret çığlıkları atar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Cüzdanı kabarık olan kişinin ruhsuz olması cumhuriyetimizin sebep olduğu bir talihsizliktir. Yozlaşmış zevk, paraya para katmanın bir parçası ve kamçısıdır. Zenginleştikçe fikirlerimiz paslanır. Bu nedenle bir İngiliz'e ait özel odanın taşıdığı ruhu bizimkilerde, özellikle de Appalachia'da aramamalıyız. Ama modern ya da orta halli Amerikalılara ait odaların, okyanus ötesindeki dostlarımızın sahte altınlarla süslenmiş odalarıyla olumsuz açıdan yarışabileceğini gördük. Şimdi kusursuz biçimde döşenmiş, gösterişsiz ve küçük bir oda gözlerimizin önünde canlanıyor. Sahibi kanepede yatıyor, hava serin, saat gece on ikiyi vurmuş: O uyuklarken biz odasının eskizini çizeceğiz.

Oda dikdörtgen biçiminde, eşya yerleştirmeye oldukça elverişli. Boyu dokuz, eni yedi buçuk metre olan bu odanın tek bir dar kapısı vardır. Dörtgenin bir kenarında bu kapı, karşıt kenarında da iki pencere bulunmaktadır. Bu büyük pencereler zeminde biter ve İtalyan verandasına açılır. Gül ağacından çerçeveleri, kızılımsı camları vardır. Pencerelerin biçimiyle uyumlu olan kalın kumaştan, gümüşi perdeler pililidir. Gümüşi bir kumaşla astarlanan, altuni püsküllerle bezenen dış perdeler ise parlak kırmızıdır. Korniş yok; perdenin zarif pilileri tavanda tüm odayı kuşatan saçaklıktan dökülür. Perde, altuni ve ucu düğümlenmiş kalın bir sicim vasıtasıyla açılıp kapatılıyor; iğne veya benzeri bir şeyle tutturulmamış. Perdelerin ve püsküllerin kızıl ve altuni rengi odanın karakterini gösterir. Saksonya işi halı bir buçuk santim kalınlığında ve kırmızı renktedir. Perdedeki sicime benzer altuni bir çizgi kısa ve değişken kıvrımlar boyunca halının üzerinde ilerler. Duvarlar, kırmızımsı minik desenlerle süslenmiş grimsi bir kâğıtla kaplıdır. Duvarlarda birçok tablo asılıdır. Bunlar

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Stanfield'ın[100] *Perili Mağaralar* veya Chapman'ın[101] *Hazin Bataklık* adlı eseri gibi yaratıcı bir hayal gücüne ait manzara resimleridir. Birkaç tane de Sully tarzında resmedilmiş kusursuz kadın portresi yer almaktadır. Resimlerde sıcak ama kasvetli bir atmosfer hâkim. Hiçbirinde *"göz alıcı bir etki"* bulunmaz. Belirgin bir huzur hissedilir. Boyutları büyüktür. Küçük olsalardı birer benek veya leke gibi görünürlerdi. Oymalı, geniş ve ince çerçeveleri cilalı ve yaldızlı ama filigransızdır. Duvara sabitlenmiş gibi dururlar. Tablolar duvara asıldığında daha hoş görünür fakat odanın atmosferini bozar. Odada orta boyda, dairesel bir ayna vardır ve insanların kendi yansımalarını göremeyecekleri biçimde yerleştirilmiştir. Gül ağacından, altuni çiçeklerle bezeli kızıl bir kumaşla kaplanmış iki büyük kanepe, gül ağacından iki hafif sandalye ve yine aynı malzemeden yapılma kapağı açık bırakılmış bir piyano bulunur. Sırma köklü iyi kalite mermerden yapılmış sekizgen bir masa kanepelerden birinin yanındadır. Perdeler göz önünde bulundurularak piyanoda ve masada örtü kullanılmamıştır. Rengârenk, ıtırlı çiçeklerle dolu dört adet Sevres porseleninden yapılma vazo odanın dört köşesine özenle yerleştirilmiştir. Uyuklayan arkadaşımızın başucunda hoş kokulu bir yağla dolu, ufak, antika bir lambası olan büyükçe bir şamdan duruyor. Altuni saçakları olan, kızıl ipek sicimlerle bağlanmış asma raflarda iki veya üç yüz kadar ciltli kitap bulunuyor. Kemerli tavandan altuni bir zincirle sarkan ve ışığıyla odayı efsunkâr bir havaya sokan kızıl abajurlu Argand lambası dışında odada başka eşya bulunmuyor.

100 Clarkson Frederic Stanfield (1793–1867): Ünlü İngiliz seyrüsefer ressamı.
101 John Gadsby Chapman (1808–1889): *Baptism of Pocahontas* adlı tablosuyla ünlenen, Amerikalı ressam.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

WISSAHICCON'DA SABAH

Amerika'nın tabiat harikaları genel çehresi ve ayrıntıları bakımından sıklıkla Eski Dünya'nın, özellikle de Avrupa'nınkilerle karşılaştırılmıştır ve iki tarafın sakinleri derin bir anlaşmazlığa düşmüştür. Bu anlaşmazlık kısa sürede çözüleceğe benzememektedir çünkü bu hususta çokça konuşulmuş olsa da söylenecek daha pek çok söz bulunmaktadır.

Karşılaştırma yapan İngiliz gezginler en çok kuzey ve doğu kıyı şeridimizi Birleşik Devletler'in takdire şayan bölgeleri olduğunu söylemektedirler. Ama ülkemizin güneyindeki ve batısındaki iç bölgeleri, buradaki muhteşem manzaraları, örneğin çılgın cennet düşlerinin yatağı olan Louisiana Vadisi'ni görmemişlerdir. Bu gezginler Hudson, Niagara, Catskills, Harper's Ferry, New York gölleri, Ohio, kırlar ve Mississippi gibi nam salmış yerleri baştan savma gezmekle yetinirler. Bu yerler kuşkusuz kaleye benzer şekilde oluşmuş Ren Nehri kıyılarını henüz tırmanmış ya da

Rhone'un akın eden arsız mavi sularının yakınında[102]

henüz bulunmuş kişilerin bile etkileneceği kadar görkemlidir.

102 *Childe Harold*, Lord Byron.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

İşin aslı yurdumuzun gerçek cennetlerine bizim bile yolumuz düşmez. Amerika üzerine belirli uzunluktaki bir yazıyı belirtilen süre içinde yetiştirmek için kendi ülkesindeki yayıncısıyla anlaşma yapan gezginin de en sık ziyaret edilen noktaları defterine not etmekten başka şansı var mıdır?

Size Louisiana Vadisi'nden söz ettim. Burası uçsuz bucaksız gibi görünen tabiat harikalarımızın belki de en şahanesidir. Hiçbir kurgusal yazı buranın güzelliğini anlatmaya yetmez. Vadinin görkemi hayal gücü zengin olan insanlar için esin kaynağıdır. *Güzelliği* en önemli özelliğidir, kuşkusuz *yüce* bir tarafı yoktur. Kıyıları çiçeklerle kaplı billur nehirlerin aralarından süzüldüğü tepecikler, kuş sesleri ve ıtırlarla dolu parıldayan geniş ormanlar, vadiyi yeryüzünün tabiat harikalarından biri haline getirir.

Bu harikulade bölgenin çok daha güzel yerlerine patikalardan gidilir. Zaten Amerika'ya gelen bir gezgin demir, deniz ve karayoluyla değil yayan olarak yoluna devam etmelidir. Yürümeli, koyakları aşmalı, boynunu kırma pahasına uçurumlara tırmanmalıdır; aksi takdirde ülkemin en gerçek, en görkemli ve anlatılması imkânsız değerlerini göremez.

Halbuki Avrupa'da, özellikle İngiltere'de bu tip bir gereklilik yoktur. En kibirli gezgin bile ipek çoraplarını kirletmeden her yeri ziyaret edebilir, ne de olsa ilgi çekici her yer bilinmekte ve buralara kolayca ulaşılabilmektedir. Eski ile Yeni Dünya'nın harikalarını karşılaştırırken bu durum göz önünde bulundurulmamıştır. Eski Dünya'nın tüm güzelliği, Yeni Dünya'nın en ünlü ama en sıradan güzellikleriyle karşılaştırılır.

Nehir manzaraları kesinlikle güzelliğin tüm öğelerini içinde barındırır ve her zaman şairlerin tercih ettiği bir motif olmuştur. Ama bu ün dağlık bölgelerde yapılan nehir yol-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

culuklarından kaynaklanır. Ayrıca büyük nehirler neredeyse karayolu gibi kullanıldığı için hak etmedikleri bir hayran kitlesine sahiptirler. Bu nehirler daha fazla incelenip kullanıldığından ufak ama ilginç olanlar ihmal edilir.

Bunun en iyi örneklerinden biri, Philadelphia'nın altı mil batısından Shuylkill'e dökülen Wissahiccon Deresi'dir. Wissahiccon, burada değil de İngiltere'de olsaydı ya kıyıları asilzadelere parsellenmek üzere satışa çıkarılır ya da şairlerin şiirlerinde yer alarak dillere destan olurdu. Derenin döküldüğü daha büyük ve işlek olan akarsuyu Amerikan nehir manzaralarının en iyi örneklerinden biri olarak bilinse de, Wissahiccon adını yeni yeni duyurmaya başlamıştır. Güzelliği gereğinden fazla abartılmış ve kıyıları Delaware kıyıları gibi bataklık olan Shuylkill Irmağı, Wissahiccon Deresi'nin güzelliğiyle aşık atamaz.

Fanny Kemble,[103] Birleşik Devletler hakkında sevimli bir kitap yazana ve yakınlarındaki nehrin eşsiz güzelliğini Philadelphialılara anlatana kadar buralarda yayan dolaşan birkaç gezginden başka kimse yoktu. Ama "Journal" sayesinde Wissahiccon bir nebze üne kavuştu. "Bir nebze" diyorum çünkü nehrin gerçek güzelliği derenin ağzından birkaç kilometre ötesinde başlar ve oraya araçla girilmez. Nehrin güzelliğini bütünüyle keşfetmek isteyen gezgine batıya doğru uzanan patikayı takip etmesini, altı mil sonra göreceği ikinci yola sapıp ilerlemesini tavsiye ederim. Bu sayede Wissahiccon'un olağanüstü bölgesine ulaşabilir, sonra kayıkla veya dere boyu yürüyerek istediği yönde ilerlerse ödülüne kavuşacaktır.

Derenin dar olduğunu söylemiştim ya da söylemeliydim. Sarp kıyıları tepeciklerle kuşatılmıştır ve bu tepecikler aşağı

103 Frances Anne Kemble (1809–1893): İngiliz aktris. Çağının popüler yazarlarından. Oyunlar, şiirler, anılar, gezi günceleri ve tiyatro eleştirileri kaleme almıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kesimlerde sıra dışı çalılarla kaplıdır, üst kısımlarda ise içinde *liriodendron tulipiferumun* da olduğu heybetli ağaçlar bulunur. Kıyıların dere yatağındaki bölümleri keskinleşmiş ve yosun tutmuş granitlerden oluşur; usulca akan berrak su Akdeniz'in mavi dalgalarının sahildeki mermerden mabetlerin basamaklarına çarpması gibi bu taşlara yavaşça çarpar. Sarp kayalıkların önünde kır evi hayalleriyle izlenen tablo gibi geniş çayırlık alanlar vardır. Kıvrıla kıvrıla akan dere özellikle sarp kıyıların bulunduğu yerlerde sert virajlar aldığı için nehir üzerinde yolculuk eden kişi, sayısız gölcük gördüğünü sanır. Wissahiccon, "güzel Melrose"[104] gibi ay ışığında ya da puslu havada değil öğlen güneşinin parıldadığı zamanda ziyaret edilmelidir çünkü dere yatağının darlığı, etrafındaki tepeciklerin yükseltisi ve sık bitki örtüsü güneş tarafından aydınlatılmadıkça insanı buhrana, huzursuzluğa sürükleyebilir.

Geçenlerde tarif ettiğim güzergâhtan dereye indim, sıcak ve nemli bir havada gün boyu kayıkla gezindim. Bazen kendimi sıcak havanın ve usulca akan derenin rehavetine kaptırıp uyukladım ve düşlerimde Wissahiccon'un keşfedilmediği, Makine Şeytanı'nın icat edilmediği, piknik diye bir şeyin yapılmadığı, "su imtiyazlarının" satışa çıkarılmadığı, tepeciklerde sadece geyiklerle yerlilerin gezindiği "eski güzel günleri" gördüm. Bu hayaller eşliğinde bir viraj aldım, elli metre ötemdeki viraja doğru ilerledim. Burası derenin içine girmiş sarp bir uçurumdu ve Salvator'un tablolarını andırıyordu. Uçurumun üzerindeki şey mevsimsel açıdan tuhaf olsa da düşlerimle bağdaştığından şaşırmadım. Uçurumun kıyısında düşlerimde gördüklerime benzeyen ihtiyar bir geyiğin kederli ama bıçkın gözlerle beni izlediğini gördüm ya da gördüğümü sandım.

104 Boston'un yedi mil kuzeyinde yer alan yirmi yedi bin nüfuslu kent.

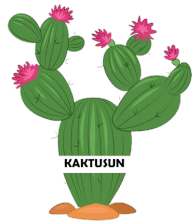
BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Dediğim gibi, bu görüntü beni başta korkutup şaşırtmadı. Ruhum çılgınca ona doğru koştu. Geyiğin çıkarları doğrultusunda dere boyunu mahveden insanlığa küskünlükle baktığını düşündüm. Ama geyik başını oynattığında hayallerimden sıyrıldım ve içine düştüğüm serüvenin farkına vardım. Kayığın içinde tek dizimin üzerinde doğruldum, öylece kalsam mı yoksa geyiğe yanaşsam mı diye düşünerek kararsız kaldım. Bu sırada çalıların ardından birinin aceleyle ama tedbiri elden bırakmadan "Şişşt!" diye seslendiğini işittim. Derken çalılığın ardından bir siyahi çıktı ve geyiğe doğru ilerledi. Elindeki tuzu dökmeden usulca geyiğe yanaştı. Asil hayvan biraz korksa da kaçmadı. Siyah adam sakinleştirici sözler sarf ederek tuzu geyiğe uzattı. Derken geyik ayağını yere vurup uzandı ve adama boynunu eğdi.

Geyikle ilgili maceram böylece bitti. İhtiyar hayvan, evcilleştirilmişti ve yakınlarda oturan İngiliz bir asilzadenin malıydı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

PERİ ADASI

Nullus enim locus sine genio est.
Servius[105]

"La musique, der Marmontel, öykülerin ruhuyla dalga geçercesine çevrilen "Ahlaki Öyküler"de, yani Contes Moraux'da,[106] *"la musique est le seul des talents qui jouissent de lui meme; tous les autres veulent des temoins."* [107] Marmontel güzel seslerden duyulan hazzı yaratım dirayetiyle karıştırır. Değer verecek kimse yoksa bile müzik de diğer yetenekler kadar haz verir. Üstelik diğer yetenekler gibi müzik de insanı yalnızken derinden etkileyebilir. Yazarın açıklayamadığı ya da milli üslubuna duyduğu bağlılık nedeniyle dile getirmekten çekindiği görüş şüphesiz akla yatkındır: Müziğin üst seviyesinden ancak yalnızken haz duyarız. Liri lir olduğu ve ruhani üstünlüklere sahip olduğu için sevenler bu teoriyi onaylayacaktır. Fakat insanın yalnızken çok daha fazla haz duyabileceği, müzikten öte bir şey vardır. Tabiatın seyredilmesinden duyulan mutluluktan söz ediyorum. Nitekim Tanrı'nın yeryüzündeki görkemini doğrulamak isteyen kişi

105 *"Koruyucu ruhu olmayan yer yoktur."* Maurus Servius Honoratus (4–5. yy): Dilbilgisi uzmanı, önemli bir Vergilius yorumcusu.
106 "Moraux, 'moeurs' kelimesinden türetilmiştir ve 'modaya uygun olan', daha doğrusu 'edep erkân' anlamına gelmektedir." –Poe.
107 (Fr.) "Müzik, insanın yalnızken haz duyduğu tek yetidir; diğerleri için mutlak tanık gerekir."

BELONGS TO KAKTUS TEAM

bu eylemi yalnız gerçekleştirmelidir. Bizzat benim için toprakta yetişen ve sesleri çıkmayan yeşil canlılar dışındaki tüm canlılar, hatta insanlar bile manzarayı bozan lekelerdir çünkü manzaranın dehasıyla mücadele içindedirler. İç karartıcı vadileri, sarp kayalıkları, usulca tebessüm eden suları, tedirgin uykularda inleyen ormanları ve bunlara tepeden bakan teyakkuzdaki azametli dağları yaşayan bir bütünün parçası olarak izlemeyi severim. Bu küresel bütün; kusursuzluğu ve enginliğiyle aynı güneşin etrafında dönen gezegenlere teğet geçer, uysal cariyesi olan ay ile uzlaştırıcı efendisi olan güneşe selam eder; ebediyen yaşar, Tanrı'nın fikirlerini yansıtır, bilgiden haz duyar, yazgısını ebediyette yitirir. Bize dair bilgisi, bizlerin beynimizi dolduran *mikroskobik canlılara* ilişkin bilgisine benzer; *mikroskobik canlılar* bizi nasıl görüyorsa biz de bu bütünü öyle görürüz: Ruhsuz ve cismani.

Bağnaz papazların lafügüzafına rağmen, teleskoplarımız ve matematiksel gözlemlerimiz uzayın ve buna bağlı olarak yeryüzünün Tanrı'nın nezdindeki önemini kanıtlar. Yıldızların çizdiği daireler sayısız gökcisminin birbirine çarpmadan ilerleyebileceği yörüngeleri belirler. Bu gökcisimlerinin biçimleri kısıtlı bir alanda olabildiğince fazla maddeyi içinde barındıracak şekilde belirlenmiştir; yüzeyler de mümkün mertebe en fazla organizmayı kapsar. Tanrı'nın nezdinde hacimsel bir değer taşıdığı gerekçesiyle uzayın sonsuzluğuna karşı gelinmez çünkü bu hacmin kapsadığı sayısız madde var olabilir. Tanrı'nın temel düsturunu göz önünde bulundurarak maddeye can katmasının birincil amacı olduğunu bildiğimizden, bunun yalnızca günlük gözlemlediğimiz kısıtlı bir alanla bağıntılı olduğunu, sonsuzluğa ulaşmadığını düşünerek mübalağa etmiş olmayız. Sonsuz döngü zinciri çok uzaktaki bir merkezin, yani Tanrı'nın çevresinde döndüğüne göre, ya-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

şamların da birbirine bağlandığını, küçük olanın büyük olana, sonra da hepsinin Kutsal Ruh'a eklendiğini düşünemez miyiz? Demem o ki, kibrimiz kendimizi şimdiki ve gelecekteki yaşamımızda evrende var olduğu için küçümsediğimiz yahut devinimini göremediğimizden ruhunun varlığını inkâra kalkıştığımız "bir parça vadi toprağından"[108] daha büyük görmemize yol açabilir ve biz korkunç bir yanılgıya düşeriz.[109]

Bunlar ve benzer imgelemlerim; dağlarda, ormanlarda, nehir ve okyanus kıyılarında daldığım düşüncelere başkalarının hayal ürünü diyeceği bir özellik kazandırmıştır. Böylesi yerlerde tüm dikkatimi toplayıp genelde bir başıma dolaşırım; karanlık vadilerde gezerken yahut ışıldayan göllerin üstündeki yakamozları seyrederken ruhumu saran his, gezintiyi ve seyri tek başıma gerçekleştirdiğim için olsa gerek daha da kuvvetlenmiştir. Zimmerman'ın[110] meşhur eserini kastederek *"la solitude est une belle chose; mais il faut quelqu'un pour vous dire que la solitude est une belle chose?"*[111] diyen hoppa Fransız kimdi? Yergi kabul edilebilir, lakin bu hususta gereklilik yoktur.

Yine uzak bir bölgede sıra dağların, kederli ırmakların, uyuşuk uyuşuk kıvrılan dağ göllerinin arasında bir başıma dolanırken küçük bir dereyle ada gördüm. Ağaçların yeşerdiği haziran ayıydı, manzarayı seyrederken keyifle şekerleme yapabilmek için tanımadığım rayihalı bir çalılığın dibine uzanıverdim. Karşılaştığım imgesel görüntüyü rahatça izleyebilmek için uzanmam gerektiğini hissetmiştim.

108 "Vadi toprağı tatlı gelir ona, / Herkes ardından gider, / Önünden gidenlerse sayısızdır." Eyüp 21 / İncil.

109 Pomponius Mela, De situ orbis adlı eserinde med-cezirden bahseder ve" Dünya ya büyük bir hayvandır ya da..." der. –Poe.

110 Johann Georg Ritter von Zimmermann (1728–1795): İsviçreli filozof, doğabilimci ve hekim

111 (Fr.) "Yalnızlık güzeldir ama yalnızlığın güzel olduğunu söyleyecek biri gereksi im duyulur."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Batı dışında her yönden ormanın yeşil duvarları yükseliyordu. İleride ansızın dönüp gözden kaybolan dere tutsaklığından kurtulmuşçasına doğudaki yoğun yeşilliğe karışırken, aksi istikamette (uzanmış olduğumdan bana öyle görünmüş olabilir) göğün günbatımından altuni bir kızıllıkta dökülen uysal ve kesintisiz bir çavlan dikkat çekiyordu.

Bu imgesel manzaranın ortasında yuvarlak, yemyeşil bir ada akıntının bağrına yaslanmış dinleniyordu.

Kıyı ile gölge öylesine iç içe geçmişti ki,
Havada salınıyor gibiydi her biri.

Su yüzeyi ayna misali her şeyi yansıttığından, kristal sömürgesinin zümrüt bayırın neresinde başladığını söylemek neredeyse imkânsızdı.

Bulunduğum noktadan adanın doğu ve batı ucunu görebiliyordum, iki yaka birbirinden çok farklıydı. Batı yakası güzellikleriyle göz dolduran bir tür haremdi. Güneşin eğik ışınları altında ışıldayıp kızarıyor, çiçekleriyle kahkahalara boğuluyordu. Aralarında sarı zambakların boy verdiği çayırlar capcanlı ve bol rayihalıydı. Esnek, parlak, zarif kabuklu ağaçlar, Doğu'ya has ağaçların biçimlerini ve yapraklarını anımsatıyordu. Her yandan coşku fışkırıyor, rüzgâr esmese de kanatlı laleleri andıran kelebeklerin uçuşması insanda büyük bir devinim izlenimi bırakıyordu.[112]

Doğu yakası ise karanlık gölgelere boğulmuştu. Her şey kederli ama huzurlu bir gölgelenmeyle örtülmüştü. Koyu renkli ve üzgün görünümlü ağaçlar matem havasına bürünmüş hayaletler gibi insana erken ölümü anımsatıyordu.

112 "Florem putares nare per liquidum aethera." / "Akışkan havada çiçek misali yüzüyor." P. Commire. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Servilerin yoğun rengini kapan çimenler cansız bir biçimde aşağı sarkıyor, mezara benzeyen ufak tepeciklerin üstündeki sedefotları ve biberiyeler göze çarpıyordu. Ağaçların gölgeleri suya düşüp gömülüyor, suyun derinliklerini karanlıkla döllüyor gibiydi. Güneş alçaldıkça, her gölgenin kendisini doğuran ağaçtan suratını asarak ayrıştığını ve başka gölgelerle suya gömülenlerin yer değiştirdiğini düşledim.

Böylelikle imgelemim harekete geçti ve hayallere daldım. "Eğer efsunlu bir ada varsa," dedim kendi kendime, "kesinlikle burasıdır. Burası imha edilmiş peri ırkının son üyelerinin ara sıra uğradığı bir yerdir. Şu yeşil tepecikler onların mezarları mı? Tatlı canlarını insanlar gibi mi teslim ederler? Ağaçların gölgelerini teker teker suya gömmeleri misali kendilerini Tanrı'ya adayarak keder içinde ağır ağır mı ölürler? Ağaç, gölgesini emen ve bu gölgeyle daha da kararan su için neyse, perinin yaşamı da onu soğurup yutan ölüm için aynı şey değil mi?

Gözlerimi hafif aralayarak bunları düşlerken güneş süratle batıyor, beyaz kaynanadillerinin kabukları suyun üstünde döneniyor, girdaplar oluşturan bir akıntı adanın etrafını dolanıyordu; bunları düşlerken imgelemimdeki perilerden biri batı yakasındaki ışıktan süzülüp gölgelerin arasında gözden kayboldu. Hassas bir kanonun içinde dikilmiş, görünmez bir kürekle yol alıyordu. Aydınlıktayken neşeyle ışıldayan güzel yüzünü gölgelere daldığı an yeis dolu bir çirkinlik bürüdü. Adanın çevresinde usulca ilerledi ve yeniden batı yakasındaki ışığa yöneldi. Perinin bu gezintisi kısa yaşamının döngüsü demek," diye geçirdim içimden. "Bir kış, bir de yaz atlattı. Bir sene daha yaşlandı, zira adanın karanlık yakasına girdiğinde onu bırakan gölgesi kasvetli suların tutsağı olmuştu."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kano ve peri tekrar göründü, bu kez çok daha tedirgin ve kederli gibiydi. Yine ışıklı yakadan karanlık yakaya geçti, gölgesi su tarafından yutuldu. Güneş süratle batarken, peri adanın çevresinde dönmeyi sürdürdü; ışıklı yakaya her varışında daha da kederlendi, yaşlandı; karanlık yakaya her varışında ise bir gölgesini suya teslim etti. Güneş tamamen battığında ise, önceki halinden eser kalmamıştı; çaresizlik içinde adanın en karanlık noktasına ulaştı. Oradan çıkıp çıkmadığını bilemiyorum çünkü karanlık her şeyi örttüğünden periyi tekrar göremedim.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

DENİZ FENERİ

1 Ocak 1796. Bugün deniz fenerindeki ilk günüm. De Grät'la anlaştığımız üzere günlük tutuyorum. Bu işi olabildiğince düzgün yapacağım ama benim gibi yapayalnız bir adamın başına her an her şey gelebilir. Hastalanabilir hatta daha kötü şeyler yaşayabilirim. Şu ana dek asayiş berkemal. Buraya gelmemi sağlayan tekne batma tehlikesi atlattı ama şu an hayattayım ve bahsettiğim deneyimi boş verin. Hayatım boyunca ilk kez bu kadar yalnız olmam –ne de olsa Neptün'ün heybetli oluşu beni yalnızlıktan kurtarmaz– coşkuyla dolmama sebep oluyor. Yine de hiçbir arkadaşta bu köpeğin *sadakatini* bulamayacağımı biliyorum. Böyle bir şey gerçek olsaydı o arkadaşımı asla bırakmazdım. De Grät'ın beni bu işe yerleştirme hususunda yaşadığı güçlüğe anlam veremiyorum, sonuçta ben bir asilzadeyim. Kilise Meclisi feneri idare edemeyeceğimi düşünmüş olamaz. Benden önce de üç kişinin üstlenmesi gereken bu işi yine bir kişi layığıyla yerine getirmişti. İş son derece basit ve talimatlar apaçık belirtilmiş. Orndoff'un benimle gelmemesi iyi oldu. Dudağına yapıştırdığı piposunu bir kenara bırakmasak bile boşboğazlığı yüzünden kitabımda bir arpa boyu yol alamazdım. Üstelik *yalnız* kalmak istiyorum. Bu kelime ne kederli bir kelimeymiş meğer! Silindir biçimli duvarların arasında kelimenin yankılandığına bile inanacak haldeyim. Hayır! Zırvalamaya başladım! Sanırım yalnızlık sinirlerimi

BELONGS TO KAKTUS TEAM

biraz gerecek. Bu pek de iyi olmaz. De Grät'ın öngörüsünü anımsıyorum elbette. Şimdi "gerçekte ne görebileceğimi görmek" için etrafı kolaçan etmeliyim. Gerçi görecek pek bir şey yok. Dalgalar biraz olsun dinginleşmiş, yine de tekne zorlu bir yolculuğa yelken açtı. En fazla iki yüz mil uzaklıkta olmasına karşın Norland kıyılarını yarın öğleden önce göremezler.

2 Ocak. Bugünü tarif edemeyeceğim türden bir esriklik içinde geçirdim. Yalnızlık arzum ancak bu şekilde tatmin edilebilirdi. Kanaatkâr olduğumu söyleyemeyeceğim çünkü her daim bu tip hazlarla mükafatlandırılmayı arzularım. Tan ağarırken rüzgâr hafifledi ve ikindiye doğru dalgalardan eser kalmadı. Teleskopla bile baktığımda okyanustan, gökyüzünden ve martılardan başka görülecek şey yok.

3 Ocak. Ortalık sütliman. Akşama doğru denizin yüzeyi saydamlaştı. Gün boyu birkaç deniz yosunundan başka bir şey görmedim. Deniz fenerinin keşfiyle ilgilendim. Fener çok yüksek, sonsuz gibi görünen basamakları tırmandığımda bunu gördüm; deniz seviyesinden yaklaşık elli metre yukarıda. Ama fenerin içinde yerden tepe noktaya kadar olan yükseklik elli beş metre civarında. Demem o ki, sular çekildiğinde bile yer deniz seviyesinin beş metre altında kalıyor. Bana kalırsa zemindeki bu boşluk sağlam taşlarla doldurulmalıydı. Böylece fener çok daha güvenli olurdu. Her neyse... Bu tip bir yapı zaten güvenlidir. En çetin fırtınada bile güvende olacağım belli, yine de denizciler hep güneybatı rüzgârlarıyla birlikte seyrederken Macellan Boğazı'nın batısı dışında bir tek burada sert dalgalar gördüklerini söylerler. Aman... Deniz seviyesinden on beş metre yüksekte olan, kalınlığı on santimlik demirlerle birlikte inşa edilmiş bu duvarlara dalgaların gücü yetmez ki! Yine de yapı kalkerli bir alan üzerine kurulmuş gibi...

4 Ocak. [Elyazısı burada son buluyor.]

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

SFENKS

Koleranın New York'ta terör estirdiği dönemde, bir arkadaşımın Hudson Nehri kıyısındaki küçük villasında iki hafta süresince konuk oldum. Burası yaz eğlenceleri için biçilmiş kaftandı. Her sabah kalabalık şehrin acı haberlerini duymasaydık keyifle doğa yürüyüşlerine çıkabilir, resim çizebilir, kayıkla gezebilir, balık tutabilir, doyasıya yüzebilir, müzik dinleyip kitap okuyabilirdik. Her gün bir yakınımızın vefat haberiyle sarsılıyorduk. Ölü sayısı arttıkça dost kayıplarını kanıksar olduk. Sonunda şehirden gelenleri gördüğümüz an tir tir titremeye başladık. Güney meltemi bile ölüm taşıyor gibiydi. İnsanı felç edebilecek bu düşünce resmen ruhumu esir almıştı. Başka bir konuda ne düşünebiliyor ne konuşabiliyor ne de hayal kurabiliyordum. Ev sahibim kolayca telaşlanacak bir mizaca sahip değildi. O da huzursuzdu ama bana güç vermeye devam ediyordu. İlgi alanı olan felsefe ve yetkin zekâsı gerçek dışılıktan uzak kalmasını sağlıyordu. Hakiki korkuların farkındaydı ama korkunun yansımalarından kaygılanmazdı.

Umutsuzluğumu yok etme çabaları kütüphanesinde bulduğum kitaplar sayesinde heba oldu. Bunlar içimdeki gizli batıl inançları harekete geçirmeye yetti. Kitapları ondan gizli okuduğum için umutsuzluğumun ve kederimin sönmemesini anlamlandıramıyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

En çok dikkatimi çeken konu kehanetlere ilişkin yaygın inançlardı ve bunların ateşli bir savunucusuydum. Hevesli konuşmalarımızda o bu tip batıl inançların hiçbir şeye dayanmadığını söylerken ben bunların insanların sezgilerine dayandığını ve hakikatin bir parçası olduğunu öne sürüyordum.

Onun küçük villasına geldikten sonra öylesine tuhaf ve sıra dışı bir olay yaşadım ki, bunu kehanet olarak görmem çok doğaldı. O kadar çok korkmuş, şaşırmış ve afallamıştım ki günlerce dostuma açılamamıştım.

Oldukça sıcak bir gün, güneşin batmasına yakın bir saatte, elime bir kitap alıp pencerenin önüne oturmuş, önümde uzanan görkemli manzarayı izliyordum. Karşımdaki tepenin bana bakan yamacı bir heyelan sonucu çorak kalmıştı. Elimdeki kitaba ilgimi yitirmiş, komşu şehrin felaketini düşünmeye başlamıştım. Başımı kaldırıp çorak tepeye doğru baktığımda hızla bayır aşağı inen ve kısa süre sonra ormanın içine karışan çirkin bir yaratık gördüm. Başta kendimden –akıl veya göz sağlığımdan– şüphe etmedim desem yalan söylemiş olurum ama sonunda keçileri kaçırmadığımı ve hayallere kapılmadığımı anladım. Yine de dikkatle incelediğim yaratığı tarif ettiğimde belki de bana inanmayacaksınız.

Heyelandan kurtulan birkaç dev boyutlu ağaçla yaratığın boyunu karşılaştırdığımda, savaş gemilerimizden bile daha büyük olduğunu gördüm. Savaş gemisi diyorum çünkü yaratık şeklen bizim yetmiş dörtlük gemilerimize benziyordu. Yirmi metrelik ağzı filinkine benzer bir hortumun ucundaydı. Hortumun dibi simsiyah kıllarla kaplıydı ve bu kılların arasından domuzunkine benzer ama çok daha büyük iki uzun diş sarkıyordu. Hortumun her iki yanından birbirine paralel uzanan birer metrelik iki kristal prizma güneş ışınlarını yansıtıyordu. Gövdesi yere dönük bir takoz şeklindeydi. Bu göv-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

deden doksanar metrelik iki çift kanat uzanıyordu, üst üste binen kanatlar üç dört metrelik metal pullarla kaplıydı. Üst ve alt kanatları zincirle birbirine bağlanmış durumdaydı. Fakat en çok dikkatimi çeken şey ise bu simsiyah gövdenin göğüs kısmında parıldayan ve bir sanatçının elinden çıkmışçasına göz dolduran *kurukafa* resmiydi. Bu korkunç yaratığa –göğsündeki resme– felaket tellalıymışçasına bakarken hortumun ucundaki ağzın açıldığını fark ettim. Birden yaratık inlercesine bir çığlık attı ve koşup gözden kaybolurken sinirlerim harap bir halde olduğum yere yıkıldım.

Toparlandığımda gördüğüm şeyi arkadaşıma anlatmak istedim ama tarif edemeyeceğim bir tiksinti hissi sebebiyle tek kelime edemedim.

Olaydan birkaç gün sonra bir akşam yaratığı gördüğüm odada arkadaşımla beraber oturuyorduk. Ben aynı pencerenin önündeydim, o ise yakındaki bir kanepedeydi. Aynı saatte aynı pencerenin önünde olmam beni konuşmaya sevk etti. Gördüğüm şeyi ayrıntılarıyla birlikte arkadaşıma anlattığımda önce kahkahalara boğuldu, sonra ağırbaşlılığını korudu. Tepeye doğru dikkatle bakıp hiçbir şey görmediğini söyledi.

İşte o an beynimden vurulmuşa döndüm çünkü öleceğimi veya aklımı yitirdiğimi düşünmeye başladım. Korkudan titrer bir vaziyette başım ellerimin arasında öylece kalakaldım. Başımı kaldırdığımda görüntü kaybolmuştu.

Ev sahibim sakin bir tavırla benden daha fazla ayrıntı istedi. Her şeyi en ince detayına kadar anlatıp bitirdiğimde üstünden bir yük kalkmışçasına rahatladı ve zalimane bir sakinlikle felsefi yorumlarda bulundu. İnsanların nesnelerin yakınlığını yanlış hesapladıkları için mesafeleri abarttıklarını iddia etti. "Sözgelimi, demokrasinin tüm dünyayı nasıl etkileyeceğini merak ediyorsak önce bunun ne vakit gerçekleşe-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bileceğini saptamamız gerekir," dedi. "Ama bunu inceleyen tek bir yazar bile yok."

Sustu ve kitaplığına yöneldi. Tabiat Bilimleri ile ilgili bir kitabı eline alıp ufak puntolu yazıları rahat okuyabilmek için benimle yer değiştirmek istediğini söyledi. Pencerenin önüne oturup kitabı açtı ve konuşmaya devam etti.

"Yaratığı bu kadar ayrıntılı anlatmasaydın tahminde bile bulunamazdım," dedi. "Entomoloji dersi alan bir öğrencinin *Lepidoptera* takımından, *Crepuscularia* familyasından *Sfenks* cinsini nasıl tarif ettiğini okuyacağım."

Bu böceğin metalik, küçük pullarla kaplı birbirine bağlı dört zar kanadı, işlevini yitirmiş çenesinin sebep olduğu hortum biçimli ağzı, ağzın iki yanında bulunan tüylü dokunaçları, prizma biçimli antenleri ve sivri bir karnı vardır. Sfenks, attığı acı çığlıklar ve göğsündeki ışıldayan kurukafa resmi nedeniyle halk arasında dehşet saçmıştır.

Kitabı kapatıp öne doğru eğildi. "İşte burada!" diye bağırdı. "Şu an tepeye tırmanıyor, harikulade görünüyor. Ama uzaklarda koşturan devasa bir yaratık değil bu. Sadece örümcek ağını bir aşağı bir yukarı dolanıyor. Boyu da, gözüme olan mesafesi de bir milimden fazla değil."

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

GÖLGE

Alegorik Bir Hikâye

Evet! Gölgeler Vadisi'nden geçsem bile...
Davud'un Mezmuru[113]

Bunu okuyan sizler yaşayanların safındasınız ama ben gölgeler diyarına göçmüş olacağım. Bu bildiriyi insanlar fark edene kadar tuhaf şeyler yaşanacak, sırlar ortalığa saçılacak, belki de aradan asırlar geçecek. Fark ettiklerinde de bazıları inanmayacak, bazıları şüpheye düşecek ama elbet birkaçı sivri bir demirle bu yazıta kazıdığım yazıyı anlamlı bulacak.

Henüz adı bilinmeyen dehşet bir yıldan bahsedeceğim. O sene görülen işaretler herkesi hayrete düşürmüş, vebanın karanlık gölgesi denizde ve karada görülmüştü. Yıldızları tanıyanlar göğün melunluğunu fark etmişti. Ben Yunan Oinos Koç burcuna girildiğinde Jüpiter'in Satürn'ün kızıl halkasıyla bütünleşmesi için gereken yedi yüz doksan dört senenin devrildiğini anlayabilmiştim. Göğün tuhaf ruhu yalnız fiziki küreyi değil aynı zamanda insanların tinsel, zihinsel ve hayal dünyalarını da etkiledi.

113 Zebur'dan 23. mezmur. *"Karanlık ölüm vadisinden geçsem bile, Kötülükten korkmam. Çünkü sen benimlesin. Çomağın, değneğin güven verir bana."*

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bir gece, Ptolemais[114] adlı kasvetli kentte bulunan asilzadelere ait bir köşkte yedi kişi oturmuş Sakız Adası'ndan gelen şarapları içiyorduk. Salona açılan tek kapı pirinçtendi ve zanaatçı Corinnos tarafından yapılıp içeriden kilitlenmişti. Kapkara perdeler ayı, yıldızları ve tenha sokakları gizlese de habislikleri örtmeyi başaramıyordu. Etrafımızda kelimelere dökemeyeceğimiz fiziksel ve tinsel şeyler vardı. Havadaki ağırlık, boğuculuk, endişe ve bunların da ötesinde insanların asabiyet hallerinde derinden hissettiği coşkulu, düşünsel güçleriyle uykuda bıraktıkları o korkunç varoluş hali tarif edemediğimiz şeylere örnekti. Onulmaz bir ağırlık altında kalmıştık. Ağırlık, kol ve bacaklarımızın, eşyaların, kadehlerimizin üstüne çökmüştü. Sadece demirden yedi lamba bu sıkıcı ve bunaltıcı ortamı aydınlatıyordu. Lambalar sabit bir alevle ışıldıyordu; ortalarındaki abanoz masanın üstünde oluşan aynada kendi solgun yüzlerimizi, karşımızdakinin gözlerinde beliren sıkıntıyı görebiliyorduk. Yine de çılgınca eğleniyor, şarapsever şair Anecron'un deli işi şarkılarını söylüyor ve kan kırmızısı şarabı içmeye devam ediyorduk. Çünkü salonda bir kişi daha vardı, genç Zoilus. Kefene sarılı bedeni yerde öylece uzanıyordu, sahnenin meleği ve şeytanıydı. Ne yazık ki bizimle eğlenemiyordu! Vebanın çarpıttığı yüzü, ışığını Ölüm'ün söndürdüğü gözleri onu bir ceset olmaktan öteye taşıyamazdı. Ama ben Oinos, ölünün bakışlarını üzerimde hissettim. Bu gözlerdeki ıstırabı anlamamış gibi davranarak gözlerimi aynaya dikip çılgınca şarkı söylemeye devam ettim. Zamanla şarkılarım ortamın kasvetine yenildi, karanlığa dağılan yankıları azaldı ve tamamen tükendi. İşte tam o sırada şarkıların yitip gittiği kara perdelerin ardından

114 Modern adı Akka olan, İsrail'in kuzeyinde, Akdeniz'in kıyısında bulunan bir şehir. Şehrin tarihi bölgeleri 2001 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası olarak ilan edilmiştir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bir gölge yükseldi. Batmak üzere olan ay insan bedeninin üzerine düşüyor gibiydi ama insana, Tanrı'ya, tanıdık herhangi bir şeye benzemiyordu. Perdelerden ayrılıp pirinç kapının üzerinde belirdi. Biçimsiz ve muğlaktı; Yunan, Chaldaea veya Mısır tanrılarına da benzemiyordu. Pirinç kapı üstünde duran gölge hareket etmiyor ve konuşmuyordu. Kapı zavallı Zoilus'un tam karşısındaydı ama ben ve arkadaşlarım ona bakmaya cesaret edemedik ve aynaya bakmaya devam ettik. Sonunda kendimi toparlayıp sakin bir tavırla gölgeye ismini ve memleketini sordum. "Ben GÖLGE'yim. Ptolemais'in yeraltı mezarlarına, Kharon Irmağı'na komşu olan ölüler diyarı Helusion düzlüğü benim memleketimdir," dedi. Dehşetle yerimizden fırladık, neye uğradığımızı şaşırdık çünkü gölgenin sesi tek kişiye ait değildi, öte dünyaya göçmüş pek çok dostumuzun her heceyle tonu değişen, birbirine ulanmış, tanıdık ve ahenkli sesiyle konuşuyordu.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

SESSİZLİK

Bir Masal

Ulu dağların dorukları uykuda;
vadiler, yalçın kayalıklar ve mağaralar sessiz.
ALCMAN[115]

"Dinle beni!" dedi Şeytan başımın üzerine elini koyarak. "Anlattığım ülke Libya yakınlarındaki Zaire Nehri'ne komşu bir ülkedir. Bu iç karartıcı ülkede dinginlikten ve sessizlikten eser yoktur.

Tiksindirici ve safran rengindeki nehrin suları denize karışmaz, güneşin kızıllığının altında çırpına çırpına nabız misali atar durur. Çamurlu yatağının iki yakasında da muazzam büyüklükte solgun nilüferler ıssızlığa uzanır. Kimsesizliklerine boyun eğseler de, marazlı boyunlarını göğe kaldırıp bir ileri bir geri salınırlar. Yeraltı sularının sesi gibi bir mırıltı yükselir aralarından, zira durmaksızın iç geçirirler.

Ama imparatorlukları karanlık, dehşet ve ulu bir ormanın sınırına sahiptir. Hava rüzgârlı olmasa da, buradaki orman altı bitkileri Hebridlerin[116] etrafındaki dalgalar misali hiç dur-

115 MÖ 7. yüzyılda yaşamış, Spartalı Antik Yunan şair.

116 İskoçya'nın batı kıyılarında, Britanya Adası'nın en eski kayalarının bulunduğu adalar topluluğudur. Hebridler'de MÖ 8000'lerden bu yana yerleşim olduğu düşünülmektedir. İlk antik yapıların tarihi MÖ 3000'lere kadar uzanır. Adalar çok uzun yıllar boyunca Norveçlilerin egemenliği altında kalmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

madan dalgalanır. Ve kadim zamanlardan kalma ulu ağaçlar çatırtılar eşliğinde sallanır dururlar. Ve çiyler doruklarından teker teker yere damlar. Huzursuz uykularında kımıldamayı sürdürür diplerinde biten zehirli, garabet çiçekler. Gökteki kara bulutlar ufkun ateşli duvarından çağlayan misali dökülecegi yere dek batıya doğru ilerler. Yine de hava rüzgârlı değildir. Ve Zaire Nehri kıyılarında dinginlikten ve sessizlikten eser yoktur.

Geceydi, hava yağmurluydu; yağan yağmur yere kan olup düşüyordu. Bataklığın ortasında, o devasa nilüferlerin arasındaydım. Yağmur başımdan aşağı dökülürken nilüferler kimsesizliklerinin verdiği vakarla iç geçirmeye devam ediyordu.

Derken o marazlı, muğlak pusun arasından ay belirdi. Kıpkırmızıydı. O esnada ay ışığıyla belirginleşen kocaman, gri bir kaya gördüm kıyıda. Bu büyük ve gri kaya melun bir görünüme sahipti. Üzerine kazınmış harfleri okuyabilmek için dev nilüferlerin arasında ilerledim ama ne yazdığını anlayamadım. Ayın kızıllığı artınca dönmeye niyetlendim, başımı çevirip son kez baktığımda ise kayanın üzerindeki yazıyı seçebildim: "KİMSESİZLİK"

Yukarı baktığımda kayanın üstünde uzun boylu, tepeden tırnağa eski Romalılara benzeyen, gösterişli bir adam gördüm ve ne yaptığını anlayabilmek için nilüferlerin arasına gizlendim. Vücudunun biçimini göremesem de yüzü gayet belirgindi çünkü karanlık, pus, ay ve çiy yüzünü açıkta bırakmıştı. Alnının kırışıklığından düşünceli olduğu belliydi; endişe dolu, yabanıl gözleri alev alev yanıyordu; yanaklarındaki kırışıklıklarda kederin, tükenmişliğin, insanlığa güdülen kinin, yalnızlığa duyulan hasretin emareleri okunuyordu.

Ve adam kayanın üzerine oturup başını eline dayadı, kimsesizliğine baktı. Önce insanı bunaltan orman altı bitkilerine,

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

sonra kadim zamanlardan kalma ulu ağaçlara, isyankâr göğe ve kızıl aya baktı. Ben nilüferlerin arasında gizlice onu seyrederken, adam zaman ilerlese de titreyerek oturmaya devam etti.

Başını indirdi ve kederli Zaire Nehri'ne, onun tiksindirici ve safran renkli sularına, solgun nilüferlere yöneldi. Nilüferlerin iç çekişleriyle yükselen mırıltılarını dinledi. Ben nilüferlerin arasında gizlice onu gözetlerken, adam zaman ilerlese de titreyerek oturmaya devam etti.

Bataklığa çekildim ve nilüferlerin arasında ilerleyip bataklığı mesken tutmuş su aygırlarına seslendim. Sesimi duyan su aygırları, behemothla[117] bir olup kayanın yamacına geldiler ve dehşet verici bir tonda böğürdüler. Hiç kımıldamadım. Ben nilüferlerin arasında gizlice onu seyrederken, adam zaman ilerlese de titreyerek oturmaya devam etti.

Bütün unsurları hengâmenin lanetiyle lanetleyince kıpırtısız gökte birden fırtına koptu. Gökyüzü iyice karardı, yağmur adamın başına dökülmeye başladı, nehrin suları köpürüp yükseldi ve koca bir çavlan yarattı, nilüferler vaveylalar koparırken orman fırtına yüzünden tarumar oldu, gök gürledi ve yıldırım düştü, kaya temeliyle birlikte sallandı. Hiç kımıldamadım. Ben nilüferlerin arasında gizlice onu seyrederken, adam zaman ilerlese de titreyerek oturmaya devam etti.

Hiddetimden ne yapacağımı şaşırdım ve sonunda nehri, nilüferleri, rüzgârı, ormanı, göğü, gök gürültüsünü ve nilüferlerin mırıltısını sessizliğin lanetiyle lanetledim. Lanetlendiler ve bir daha hiçbir ses işitilmedi. Ay duraksarken gök gürültüsü kesildi; bulutlar sabitlendi, ağaçlar salınmayı bıraktı, nilüferlerin mırıltısı hiçliğe karıştı. Kayanın üzerindeki yazı değişti, artık "SESSİZLİK" yazıyordu.

117 Dinozorla timsah arası özellikler taşıyan, en çok da su aygırına benzeyen mitolojik bir yaratık. Kemikleri bronzdan daha sert, bacakları kalın demir borular gibidir. Mecazen iri insanlar için de kullanılır. Tevrat'ta da bahsi geçer.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Adama baktım, yüzü kireç gibi olmuştu. Kayaya dayandı ve etrafı dinledi. O engin ıssızlıkta seslerin hepsi yitmişti, geride sadece SESSİZLİK kelimesi kalmıştı. Adam zangır zangır titredi, telaşla uzaklaştı; onu son görüşümdü."

Mecusilerin[118] demirle desteklenmiş kitaplarında tuhaf öyküler vardır. Bu öykülerde cinlerin idaresindeki maddi ve ahir yaşam, deniz, yeryüzü ve gökyüzü anlatılır. Sibillerin[119] sözleri hep bilgecedir, Dodona[120] yakınında titrek, karanlık yapraklar ilahi sesler işitir ama kanımca Şeytan'ın bana mezarlıkta anlattığı bu masal hepsinden yeğdir.

Şeytan öyküsünü bitirince kahkahalar eşliğinde kendini mezara bıraktı. Neşesine ortak olup gülmediğim için beni de lanetledi. Ve evvelden beri orada yaşayan vaşak çıkıp Şeytan'ın önüne uzandı şaşmaz bir ifadeyle gözlerinin içine baktı.

118 Mecusiler, diğer adıyla Maguşlar, Kuzey İran'da kurulmuş olan Med İmparatorluğu'nun rahip sınıfıydı. Sihir yapabilme, hadisleri ve rüyaları yorumlayabilme ve astrolojik öngörülerde bulunabilmeleriyle ünlüydüler. Maguşlardan –Müneccimler olarak– İncil'de de söz edilmektedir.

119 Kehanetleriyle ünlenen antik dönem kadınları.

120 Zeus tapınağı. Zeus, kendisine yöneltilen sorulara buradaki kutsal meşenin hışırtısını dinleyerek yanıt verir.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ASTORIA[121]

Bay Irving'in Montreal'deki Northwest Kürk Şirketi'nin hissedarlarıyla geçmişe dayalı tanışıklığı tuzakçılarla, avcılarla, yerlilerle ve kürk ticaretiyle bizzat ilgilenmesine neden oldu. Bay Irving, kırsalda yaptığı bir gezinin akabinde New Yorklu dostu Bay John Jacob Astor'la 1812'de yayan yapılan bir gezi hakkında sohbet etti. Gezinin amacı Kuzey Amerika'nın kuzeybatı sakinleri olan yerlilerle yapılan kürk ticaretini geliştirmekti. Bay Irving'in konuya hassasiyetle yaklaştığını fark eden Bay Astor bu gezinin amacının ulusal açıdan anlaşılamadığını dile getirdi ve kederli bir havaya bürünüp bu gezinin yazılması gerektiğini belirtti. Bay Irving dostunun teklifini kabul etti, konuya ilişkin bütün belgeleri edindi. Çalışmasının sonunda da karşımızda duran bu iki ciltlik dev eser ortaya çıktı. Eser, her anlamda usta elinden çıkmış gibidir; başlığın yalınlığı eksik ve şüpheli bilgilerden toplanan ayrıntılara karşın içerik ve güzellik açısından kusursuz bir bütünlüğe ulaşıldığını hissettirmez.

Okurlarımızın Amerika'daki kürk ticaretinin tarihini bildiğini düşünerek Bay Irving'in etkili anlatımının eşlik ettiği Fransız-Kanadalı tüccar vakasını, bu tüccarın şen çalışanlarını, ona tabii ruhsatlı tüccarları, misyonerleri, seyyahla-

121 *Astoria ya da Rocky Dağları'nın Ötesine Yapılan Bir Yolculuktan Kıssalar,* Washinton Irving, Southern Literary Messenger, 18. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rı, orman avcılarını, İngiliz-Kanadalı kürk tüccarını, North West şirketinin doğuşunu, yapısını ve iç ticaretini, toplantı ve davet salonunu, kayıkçılığını, av partilerini, çilingir sofralarını ve yaban ellerdeki heybetli feodal olayları ön planda tutmayacağız. Hükümetimizin dikkatini çeken ilk şirket büyük olasılıkla (North West'le rekabet halinde olan) İngiliz Mackinaw Şirketi idi. Merkezi Michilimackinac'ta olan bu şirket kayıklarını Green Bay, Fox River ve Wisconsin üzerinden Mississippi'ye ve bu ırmağın kollarına yönlendiriyor, böylelikle North West şirketinin kuzeyde yaptığına benzer biçimde güneyde ve batıda yaşayan yerlilerle sürdürdüğü ticareti tekelleştirmek istiyordu. Bu durum doğal olarak haset ve kinle dolup taşmamıza neden oldu ve vakit kaybetmeden başkalarının yerli komşularımız üzerinde daha da etkili olmaması için çalışmalar başlattık. 1796'da Birleşik Devletler sınırda birbirine rakip ticarethaneler kurmak ve yerlilerin gereksinimlerini karşılayarak ortak çıkarlarımız doğrultusunda ticareti ulusal alana dahil etmek için pek çok kişi görevlendirdi. Bu girişim yetersiz yürütme ve destek sebebiyle başarısızlıkla sonuçlandı. Bay Astor kişisel olanaklarını kullanarak bu işe soyunana dek bu mesele askıda kaldı.

John Jacob Astor, Ren kıyısında, Heidelberg'e yakın bir Alman köyünde doğmuştu. Gelecekte zengin olmayı daha ilk gençlik yıllarında arzulamaya başlamıştı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı sona erdiğinde evini bırakıp Londra'ya, sonra da Amerika'daki ağabeyinin yanına gitti. 1784'ün Ocak ayında pazara uygun az malla kendini Hampton Road'da buldu. Yolda memleketlisi olan bir kürk tüccarıyla tanıştı ve ondan kürk çeşitleri ile ticaretine dair pek çok şey öğrendi. Bu adamın tavsiyesi üzerine New York'a gidip elindeki parayla kürk satın aldı. Kürkleri alıp Londra'ya döndü ve orada yaptığı ti-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

caretten epey kazanç sağladı. Aynı yıl (1784) Amerika'ya taşınıp kürk ticaretini sürdürmek amacıyla New York'a döndü. Sermayesi elbette çok azdı ama Bay Astor inançlı, sabırlı ve eli sıkıydı. Bay Irving "Dahası hep öngörülüydü; içten, gözü pek, gayretli ve ferasetliydi; avantajlı duruma geçmeyi bilir, kendine güvenir ve tereddüt etmezdi," der. Bay Astor'un sayısız arkadaşı, özellikle de yakın dostları onun bu özelliklerinden sıklıkla bahsederlerdi.

Birleşik Devletler'de kürk ticareti henüz düzenli bir işkolu olacak kadar gelişmemişti. Bay A. kürk alımı için her sene Montreal'a gidiyor, İngiltere dışında doğrudan ticaret yapması mümkün olmayan Kanada'dan aldığı kürkleri derhal Londra'ya gönderiyordu. 1795'te bu sorun aşılır aşılmaz North West şirketiyle anlaşıp Montreal'den Birleşik Devletler'e kürk gönderdi, sonra bunları Avrupa ülkelerine ve Çin'in tedarikçi pazarına yönlendirdi.

Sözünü ettiğimiz anlaşmayla, Göller Bölgesi'nin bize yakın tarafında İngiliz iradesi son buldu ve Kanada ile Birleşik Devletler arasındaki kürk ticareti kolaylaştı. Bay Astor 1807'de burada yaptığı ticareti geliştirince Amerika'nın en büyük sermayedarlarından biri haline geldi. Buna rağmen Mackinaw şirketiyle rekabet etmekte zorlandığı için meseleyi çözmeyi amaçladı. Hükümet ülke sınırları içerisinde kürk ticaretinden kendi vatandaşının kâr etmesini gözetiyordu, bu yüzden Bay Astor devlet desteği ve koruması dahilinde "kürk ticaretinin bütünüyle Amerikan vatandaşlarının eline geçebileceğini" öne sürdü. Hükümet tarafından olumlu karşılansa da Bay Astor'un planları uygulamaya konulmadı. Yine de 1809'da New York yasama meclisinden "Amerikan Kürk Şirketi" adında bir milyon dolar sermayeli bir şirket kurma iznini almayı başardı ve kısa sürede sermayesini iki misli ar-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tırma imtiyazını da elde etti. Şirketi kendi kurdu ve sermaye için destek almadı. Yönetim kurulu sembolikti, ticareti kendi olanaklarıyla kafasına göre yönetiyordu.

Burada Bay Irving'in Pasifik Okyanusu'ndaki kürk ticaretine, kuzeybatı kıyılarındaki Rus ve Amerikan yatırımlarına ve 1792'de Kaptan Gray'in[122] Columbia Nehri'nin keşfine dair özet anlatımını es geçiyoruz. Daha sonra Bay Irving İngiliz yerel ordusundan Albay Jonathan Carver'ı[123] anlatıyor. 1763'te Kanada İngiliz idaresine geçince Albay Carver Pasifik Okyanusu kıyıları boyunca ilerleyip 43. ile 46. kuzey enlemleri arasında kalan kıtayı gezmeyi planladı. "Kıtanın genişliğini belirlemek, batı kıyılarından kuzeybatıya doğru bir yol bulmak ve Hudson Körfezi ile Pasifik arasında bağlantı noktası oluşturmak" amacıyla uygun bir bölgede ordugâh kurmak istiyordu. İki bireysel teşebbüste bulundu ancak başarı kaydedemedi. 1774'te Richard Whitworth adlı bir parlamenter Albay'a katıldı. Bu iki adam yanlarına aldıkları elli kişilik zanaatkâr ve gemici ekibiyle Missouri'nin bir kolundan yukarı doğru çıkmaya, Oregon'un kaynağını saptamaya ve nehrin ağzına ulaşmaya karar verdi. Burada bir kale ve deniz yolculukları için gemiler inşa etmeyi planlıyorlardı. İngiliz Hükümeti bu planı onayladı ama hazırlıklarını tamamladıkları sırada Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın patlak vermesi sebebiyle plan uygulanamadı.

Sör Alexander Mackenzie'nin keşifleri herkes tarafından bilinir. Mackenzie 1793'te kıtayı baştan sona aşıp 52° 26' 48" enleminde Pasifik'e ulaştı. 52° 30' enleminde güneye doğru

122 Robert Gray (1755–1780): Columbia Nehri'ni keşfeden ve dünyayı gemiyle dolaşan ilk Amerikalı kaptan.

123 Jonathan Carver (1710–1780): Kolonyal dönem kâşifi ve yazarı. Wisconsin, Minnesota, Iowa ve Mississippi Nehri'nin yukarı kısmını keşfetmiştir. 1778'de keşiflerini ve seyahatlerini anlattığı kitabı yayımlanmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

akan Columbia sandığı bir nehirde ilerledi. Birkaç sene sonra seyahatinin hikâyesi yayınlandı ve bu yazıda Atlantik ve Pasifik arasında bağlantı kurulmasının, iç kısımda ve kıyılarda yerleşim merkezleri oluşturulmasının önemini belirtti. Bu sayede 48° kuzey enleminden (Rusya'nın hâkim olduğu kısım) Kuzey Kutbu'na kadar kürk ticareti ele geçirilebilecekti. Kıyı bölgelerdeki "Amerikalı maceraperestler" ise ona göre önem arz etmiyordu. "Organize bir ticaret karşısında" silineceklerinden emindi. Hudson Bay ile North West şirketleri arasındaki anlaşmazlık nedeniyle bu proje de güme gitti.

Mösyö Lewis ve Clarke'ın teşebbüsleri 1804'te zaferle taçlandı. Albay Carver'ın 1774'teki önerisini benimsediler. Missouri'nin kaynağına doğru ilerleyip Rocky Dağlarını geçtiler, Columbia'nın kaynağı ile ağzını keşfettiler. Kışı burada geçirip ilkbaharda yola koyuldular. Tüm kıyı bölgesinden geçebilecek bir ulaşım hattının yapılabileceğini söylediler, böylelikle Bay Astor "hükümet tarafından benimsenen ama uygulanmayan bu plana münferit anlamda" soyundu.

Bay Astor'un planı aşama aşama gelişti. Planın ana hatları şöyleydi: Missouri ve Columbia nehirleri boyunca, Columbia'nın ağzına kadar pek çok alışveriş durağı oluşturulacak, Columbia ağzında ise büyük tedarikçi pazarı kurulacaktı. Bu nehirle birleşen akarsular üzerinde yerlilerden kürk satın alınacak ve toplanan kürkler derhal büyük pazara gönderilecekti. Kuzeybatı kıyılarında ticaret yapacak ve elde ettiği ticari kazancı pazara getirecek tekneler burada inşa edilecekti. Böylelikle kıyılarda ve iç bölgelerde yerlilerden sağlanan ticari kazanç aynı durakta toplanacaktı. Ayrıca Bay Astor buraya bir gemi yollayacak, gemiyi kürkleri Canton'da satması ve aldığı mallarla New York'a dönmesi için hazırlayacaktı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bunların yanı sıra önemli bir nokta daha vardı. Gemi kuzeybatı kıyılarında ilerken mutlaka Rus kürk şirketiyle karşılaşacaktı. Rakip yaratmak yerine anlaşma sağlamak daha iyi olacaktı. Neticede bu şirket kürk ihtiyacını Birleşik Devletler gemilerinden satın alıyordu. Gemi sahipleri çıkarları doğrultusunda hareket edip gerektiğinde yerlilere silah sağlıyor ve bölgedeki huzuru altüst ediyordu. Rus hükümeti Amerikan hükümetinin silah satışına dur demesini istese de yasalar buna izin vermedi. Hükümet Rusya'yla arayı bozmamak için meseleyi çözmek amacıyla ticaretin erbabı olan Bay Astor'dan yardım talep etti. Bunun üzerine Bay Astor tedarikçi pazarına gönderdiği gemilerini Rus topraklarına da gönderebileceğini, böylelikle kürk ihtiyacı düzenli olarak karşılanan Rusların kendi tüccarlarına minnet etmeyeceklerini ve bu tüccarların kuzeybatı kıyılarından uzaklaşacağını söyledi ve bu talebini Başkan Jefforsan'a iletti. Parlamento bu "planı onayladı" ve "gereken desteği vereceğini" belirtti.

Bay Irving, Bay Astor'un bu denli büyük bir yatırım yapmasının nedenini Astor'un yüce gönüllülüğüne bağlıyor. Bay I. "Bay Astor, hayal edilemeyecek kadar zengindi; ticari zekâsını konuşturarak Birleşik Devletler'i zenginleştirmek, yaban ellerde yerleşim merkezleri kurmak, hudutları aşarak saygın biri olarak şöhrete kavuşmak niyetindeydi. Columbia Nehri'nin ağzında kurmak istediği tedarikçi pazarını muazzam bir ticaret durağına, eşsiz bir medeniyetin temellerini oluşturacak sağlam bir koloniye dönüştürmek istiyordu; böylelikle Amerikalılar Rocky Dağları'nı aşarak Pasifik kıyılarına ulaşacaklardı," diyor.

North West şirketiyle de ilgili birkaç kelam edelim. Bu şirket Sör A. Mackenzie'nin tavsiyesi uyarınca Pasifik kıyılarında, Columbia Nehri'nin kuzeyinde birkaç ticaret du-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rağı oluşturmuş, Rus-Amerikan sınırına yerleşmişti. Ruslar elbette Bay Astor'la rekabet edebilecek durumda değillerdi. İhtiyaçlarını deniz yoluyla tedarik etmeleri mümkün değildi, buna karayoluyla çözüm bulmaya çalışmaları da haddinden fazla masrafa ve sıkıntıya yol açardı. East India şirketi Çin'e doğrudan ticareti engellediği için aldıkları kürkleri aynı yoldan göndermek zorunda kalıyorlardı. Bu yüzden Bay Astor malı daha ucuza satabilirdi. Yine de rekabet büyük sorunlar doğurabilirdi. Bunu gören Bay A. North West şirketine kazancın üçte birini teklif etti. Şirket pek çok gerekçe sıralayarak bu teklifi reddetti ama bize kalırsa Columbia Nehri'nin ağzında tez elden bir yerleşim noktası kurmayı istiyorlardı.

Bu arada Bay Astor vaktini boşa harcamadı. North West şirketinde çalışıp terfi alamayan görevliler arasından kendine yardımcılar seçti. Bay A. (yetkin ve becerikli bu insanlardan) Bay Alexander M'Kay'i (Sör Alexander Mackenzie'nin iki seferine de katılmıştı), Bay Donald M'Kenzie'i ve Bay Duncan M'Dougal'ı işe aldı. Saygın bir New Jerseyli olan Bay Wilson Price Hunt'ı sağ kolu yapıp temsilcisi olarak yerleşim bölgesine gönderdi. 1810 yılının Haziran ayında bu dört adam ve "Pasifik Kürk Şirketi"ne katılmak isteyenler arasında bir anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre Bay A., New York'ta kalıp işleri idare edecek ve azami dört yüz bin dolarlık ön harcamayı üstlenecekti. Şirketin yüzde ellisi Bay A.'nın tasarrufunda kalacak, diğer yarısı da hissedarlara bölüştürülecekti. Her sene Columbia Nehri'nde olağan bir toplantı düzenlenecek, katılamayan hissedarlar vekâleten iştirak edebilecekti. Yirmi yıl sürmesi planlanan ortaklık beklenen kazancın elde edilememesi halinde beşinci senenin sonunda bitirilecekti. Bay A. olası tüm zara-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rı karşılamayı kabul edecek, temsilci yerleşim merkezinde ikamet edecek, ilk temsilci olarak bölgeye Bay Hunt gönderilecekti.

Bay Astor deniz ve karayoluyla iki sefer başlattı. Birincisiyle Columbia Nehri'nin ağzında oluşturulacak yerleşim merkezi için gereken yapılırken, ikicisiyle de Bay Hunt'ın liderliğinde Rocky Dağları aşılıp yerleşim merkezine varılacaktı. İkinci sefer en uygun ulaşım hattının seçilmesine ve elverişli ticari durakların kurulmasına olanak tanıyacaktı. Bay Irving'in anlattıklarına istinaden birinci sefere ilişkin bazı açıklamalar yapacağız.

Yirmi kişiden oluşan mürettebatı ve on topu bulunan iki yüz doksan tonluk Tonquin adında bir gemi alındı. O sırada izinde olan Birleşik Devletler donanmasından Teğmen Jonathan Thorn geminin komutasını eline aldı. Gözü pek bir adam olan Thorn Trablus'ta ünlenmişti. M'Kay, M'Dougal ve yeni hissedar olan Mösyö David ve Robert Stuart gemiyle yola çıktılar. Bay Hunt'ın yokluğunda M'Dougal temsilcilik görevini üstlendi. Gemide ayrıca yılda kırkar dolarlık kıyafet ve yüzer dolar ücret ödemesi karşılığında işe alınan on iki de çalışan vardı. Terfi hususunda cesaretlendirildikleri için Bay Astor'la aynı amacı güderken samimiydiler. Son olarak gemide on üç Kanadalı *seyyah* da bulunuyordu. 8 Eylül 1810'da Tonquin demir aldı. Columbia Nehri'nin ağzına dek süren yolculuğu Bay I. keyifle anlatmıştır. Tam bir görev adamı olan otoriter Thorn "serseri takımı" olarak gördüğü mürettebatı küçümseyen, sert bir donanma subayı olarak betimlenirken Bay Astor'un temsilcisi olarak atanan M'Dougal kibirli, sabırsız, laf ebesi ve cin fikirli biri olarak karikatürize edilmişti. Yine de betimlemeler esasen gerçekçiydi. Yolculuk boyunca kaptanla mürettebat veya Bay M'Kay ile M'Dougal

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

arasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşandı. Anlaşmazlıkları kısa sürse de, özellikle bu iki adam kaba kuvvete başvuruyordu. Teğmen Thorn Bay A.'ya yazdığı bir mektupta "Çeyrek saat içinde birbirlerini okşamaya başlıyorlar," diyordu. Noel'de Horn Burnu'ndan geçip Şubat'ın 11'inde Owhyhee'ye vardılar. Burada ihtiyaçlarını tedarik ettikten sonra Sandwich Adası'ndan on iki kişi daha alıp 28'inde yola koyuldular ve 22 Mart'ta Columbia Nehri'nin ağzına ulaştılar. Nehrin ağzını keşfe çıkan kayıktaki dokuz kişi dev dalgalar yüzünden telef oldu. Owhyhee'dan çıktıklarında feci bir fırtına kopmuştu ve teğmen ile hissedarlar arasındaki tartışma bitmek bilmiyordu, hatta teğmen görevine son verileceğini düşünmeye başlamıştı.

Columbia Nehri'nin ağzından sonraki kırk millik kısımda oluşan haliç üç ile yedi mil arasında genişliktedir ve her iki yakasında da derin koylar bulunur. Sığ alanlar ve daha pek çok sebep nehir ulaşımını tehlikeli hale getirir. Nehrin geniş kısmını arkamızda bıraktığımızda yarım mil genişliğindeki esas ağza kavuşuruz. Haliç girişinin güneyini okyanusa uzanan Point Adams kumsalı çevirir. Kuzeyinde ise kayalıklarla çevrili olan Boş Ümit Burnu yer alır. Buranın doğusundaki Baker Koyu'na da Tonquin demir atmıştı.

Yerleşim merkezinin nereye kurulması gerektiğinde anlaşamayan Teğmen ile Bay M'Dougal arasındaki tartışma bitmek bilmedi. 5 Nisan'da Bay Thorn diğerlerinin fikirlerini önemsemeyi bırakıp Baker Koyu'nda çalışmaları başlattı. Thorn'un sabırsızlığı hissedarları kızdırdı, sefer neredeyse öfkeye kurban edilecekti. Yine zorluklar aşıldı ve 12 Nisan'da halicin güney kıyısında Point George adını verdikleri bölgede merkezin kurulumu başladı. Burası iki yüz tonluk gemilerin kıyıdan elli mil ileriye demir atabilecekleri kadar

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

büyük bir limandı. Şirketin en büyük hissedarının şerefine "Astoria" adı verildi. Gecikmeli de olsa tüm malzemeyi indirdikten sonra Tonquin azat edildi. Gemi kürk alımı için kuzey kıyılarını dolaşacak ve sonbaharda Astoria'ya uğrayacaktı. Bay M'Kay armatör vekili, Bay Lewis ise yazman olarak gemide kaldı. 5 Haziran sabahı gemi yirmi üç kişilik mürettebatıyla yelken açtı. Teğmen Thorn, Lamazee adlı deneyimli bir yerliyi çevirmen olarak işe aldı. Vancouver Adası'na ulaştıklarında çevirmenin yerlilerle ilgili uyarılarına kulak asmayan Thorn, Neweetee Limanı'na demir attı. Sonunda çevirmen ve yazman dışında herkes yaşamını yitirdi. Ciddi bir biçimde yaralanan Bay Lewis arkadaşlarının ölümleri nedeniyle öfke krizine girip yüzden fazla düşmanla birlikte içinde bulunduğu gemiyi havaya uçurdu. Yerlilerin arasında gizlenerek kaçmayı başaran Lamazee, Astoria'ya kara haberi ulaştırdı. Bay Irving bu bölümü anlatırken Teğmen Thorn'un cesur ve şerefli ama aynı zamanda sabit fikirli bir adam olduğunu söyler. Dahası çalışanların Bay A.'nınkine benzer kusursuz planlara uymadıkları takdirde başlarına mutlak ölçüde felaketlerin geleceğini belirtir. Bay A. defalarca uyarmış olsa da gemiye tek seferde yüzlerce yerli alınmıştı. Tonquin faciası yeni kurulan Astoria için ciddi bir kayıptı. Şimdi buraya geri dönelim.

Haliç çevresinde yaşayan dört farklı kabile vardı ve bunların en büyüğü Chinooklardı. Tek gözlü Comcomly şefleriydi. Kabile üyeleri birbirlerine o kadar çok benziyordu ki aynı soydan geldiklerini düşünmemek mümkün değildi. Temel besin kaynakları balıktı, zaten Columbia Nehri somon balığıyla ünlüdür. Ufak çapta başlatılan kürk ticareti devam ettirildi. Ama nehir kıyısına otuz beş beyaz adamın yerleştiğiyle ilgili bir söylenti bizimkileri rahatsız etti. Bu adamların

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

North West şirketinden olduğunu ve nehrin yukarı kısmını zapt ettiklerini düşündüler. Rekabet sebebiyle aralarında çatışma yaşanabilirdi. Derken söylentinin doğruluğu kanıtlandı; North West nehrin yukarı kısmındaki Spokan bölgesinde bir ticaret durağı kurmuşlardı. Sayıca az olan Astoria sakinleri onlara karşı mücadele edemezdi; yine de Spokan'a bir heyet gönderilmesine karar verildi. Bay David Stuart yanına aldığı sekiz adam ve tekdüze eşyayla yola çıkmaya hazırlandı. Yola çıkacakları gün, yani 15 Temmuz'da içinde dokuz beyaz adam olan İngiliz bandıralı bir kayık limana yanaştı. Bu adamlar nehrin ağzında ticaret durağı kurmak üzere rakip şirket tarafından gönderilmişlerdi. Liderleri Bay David Thompson barışçıl bir hava yaratarak North West'in hissedarlarından biri olduğunu söyledi. Halbuki süratle yol almış, uğradığı her yerli köyüne İngiliz sancağı dikerek buralara North West şirketi ve Britanya Kralı adına el koyduğunu ilan etmiş ama yardımcılarının kaçması sebebiyle başarı kaydedememişti. Nehrin ağzına keşif amacıyla geldikleri belliydi. M'Dougal gereken nezaketi gösterdi ve yola koyulmadan önce adamların tüm ihtiyaçlarını karşıladı. "Ziyaret amaçlarını gerekçe göstererek iyi niyetli davranılmasına karşı çıkan" Bay David Stuart, Bay Astor'a iletilmesi için Bay Thompson'a bir mektup teslim etti.

Spokan bölgesine gidecek ekip 23 Temmuz'da yola çıktı ve tuhaf bir yolculuktan sonra şirketin iç bölgelerdeki ilk ticaret durağını kurdu. Durak Oakinagan ve Columbia nehirlerinin birbirine karıştığı yerde üç mil uzunluğunda iki mil genişliğinde bir alan üzerindeydi. Astoria civarındaki yerlilerin düşmanca tavırlar sergilemesi Tonqui'nin kaybıyla açıklanabiliyordu. Facia haberini Ağustos'un başlarında aldılar. Tehlikenin tam ortasındaydılar, az sayıdaki beyaz adam

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

vahşilerin insafına kalmıştı. M'Dougal'ın keskin zekâsı sayesinde bu durumu askıya almayı başardılar. Yerliler birkaç sene evvel çok can alan çiçek hastalığından korkuyor, hastalığı topraklarına beyaz adamın taşıdığına inanıyorlardı. Bu kini fırsata dönüştürmek isteyen M'Dougal kabile şeflerini toplayıp kuzey yerlilerinin Tonquin'e saldırdıklarını bildiğini söyledikten sonra cebinden bir şişe çıkardı. "Evet, beyaz adamlar burada azınlıkta ama onların güçlü ilaçları var. Çiçek hastalığı bu şişenin içinde, kapağını açarsam hastalık hepinizi tarumar eder!" dedi. Şefler dehşete kapıldılar. "Büyük Çiçek Hastalığı Şefine" beyazların dostları olduklarını, Tonquin'in başına gelenlerle alakalarının olmadığını, dahası kapağın açılarak kuzeydeki şarlatanlar yüzünden öldürülmenin hakkaniyete sığmayacağını dile getirdiler. M'Dougal ikna oldu. Beyaz adama saygı gösterildiği sürece şişeyi açmayacağına dair söz verdi. Böylelikle yerleşim merkezindeki sorun çözülmüş oldu. Büyük bir bina ve iki direkli bir yelkenlinin iskeleti inşa edildi. Dolly adlı bu gemi batı kıyılarından suya inen ilk Amerikan gemisi oldu. Fakat ayrıntıları aktaramayacağız. Maceraperest beyaz adamlar Dolly ile basit gereksinimlerini tedarik ettiler ve Bay Hunt'ın gelmesini beklediler. Astoria'da 1811 senesi işte böyle geçti. Şimdi de karayoluyla ilerleyenlere göz atalım.

Kara yoluyla ilerleyenlerin önderliğini New Jerseyli Bay Wilson Price Hunt üstlenmişti. Bay Hunt oldukça güvenilir, samimi ve neşeli bir adamdı. Yaban hayatı hakkında deneyimli olmasa da St. Louis'deki tüccarlara mal sağladığından yeterince bilgi sahibiydi. Yanında uzun yıllar North West şirketinde çalışan ve yerlileri yakından tanıyan diğer hissedar Bay Donald M'Kenzie bulunuyordu. 1810 senesinin Temmuz ayında ihtiyaçlarını tedarik etmek için Montreal'a

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

gittiler. Bazı engellerle karşılaştılarsa da silah, yiyecek ve yerlilere satabilecekleri mallardan biraz da olsa almayı başardılar ve tecrübesiz bir tayfayla St. Ann Limanı'ndan yola koyuldular. Ottawa'dan, pek çok göl ve nehirden geçerek 22 Temmuz'da Huron ve Michigan göllerinin birleştiği Mackinaw Adası'na ulaştılar. Yerlilere satabilecekleri mallara eklemeler yapmak ve *seyyahları* gemiye toplamak için burada mola verdiler. Bu sırada onlara yeni hissedarlardan Bay Ramsay Crooks da katıldı. Doğma büyüme İskoçyalı olan Crooks North West şirketinde çalışmış ve Missouri yakınlarındaki yerlilerle ticaret yapmıştı. Bay Crooks özellikle Blackfeet ve Sioux kabilelerinden zarar gelebileceğini söylediği için St. Louis'e ulaştıklarında altmış kişilik bir ekip oluşturmaya karar verdiler. 12 Ağustos'ta Mackinaw'dan otuz kişilik bir ekiple yola çıktılar, kürk tüccarlarının olağan yolunu takip ettiler. Green Körfezi'nden, Fox ve Wisconsin nehirlerinden geçip Prairie du Chien'e, oradan da Mississippi boyunca ilerleyip 3 Eylül'de St. Louis'e vardılar. Bay Hunt burada iki yüz elli çalışanlı, kırk bin dolar sermayeli Missouri Kürk Şirketi'nin en büyük hissedarı olan Bay Manuel Lisa'nın engellemesiyle karşılaştı. Şirket nehrin yukarısında yeni ticaret durakları inşa ederek bu bölgede tekelleşmek istiyordu. Bay H. rekabete göğüs germek zorundaydı. Birleşik Devletler donanmasında subaylık yapmış ve buradan istifa etmiş Bay Joseph Miller'ı hissedar yaptı. Yerlilere olan yakınlığı ve tecrübesi nedeniyle Bay Hunt ona çok değer veriyordu. Birkaç hafta içinde pek çok kayıkçı ve avcı işe aldılar. Montreal ve Mackinaw'da karşılarına çıkan engeller ve bu duraksama sebebiyle planlarında epeyce geciktiler. Hal böyle olunca Missouri'nin üst kısmına çıkmak kolay olmayacaktı. Bu mevsimde kaynağa varabilmeleri mümkün değildi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kışı St. Louis'de geçirmek maliyetli olacaktı. Sonunda Bay Hunt mümkün mertebe ilerleyip uygun bir avlakta kalarak baharı beklemeye karar verdi. 21 Ekim'de yola koyuldular. İki büyük Schenectady salapuryası ve bir düz altlı mavna kullandılar. Yüz elli mil yol kat edip 16 Kasım'da Nodawa Nehri ağzına ulaştılar ve kışı burada geçirmeye karar verdiler. Bay Robert M'Lellan burada ekibe bir hissedar olarak katıldı. Bay M'Lellan canlı, kıpır kıpır, hareketli biriydi ve General Wayne'in[124] komutasındayken elde ettiği başarılarla dikkatleri çekmişti. Derken Virginia ormanlarından çıkıp gelen, atletik ve atik bir avcı olan John Day de şirkete katıldı. Bay Hunt ekibin çoğunu burada bırakıp destek kuvvet sağlamak amacıyla St. Louis'e döndü. Missouri Şirketi sorun çıkarmaya çalışsa da Bay Hunt bir avcı, birkaç *seyyah*, Pierre Dorion isimli Sioux bir çevirmen bulmayı başardı. Bu kişilerle birlikte çetin bir yolculuk yapıp 17 Nisan'da Nodawa'ya ulaştı. Sonra hep birlikte nehrin yukarısına doğru ilerlediler. Beş hissedar (Hunt, Crooks, M'Kenzie, Miller, M'Lellan), bir yazman (John Reed), kırk Kanadalı *seyyah*, kalanı avcı olmak üzere ekipte altmış kişi vardı. Yolculuklarını dört tekneyle sürdürüyorlardı, büyük teknelerden birine iki havan topu yerleştirmişlerdi.

Maceraperestlerin yaban dünyada yaşadığı her anı anlatamayacağız elbette. Meraklılarına kitabı okumalarını tavsiye ederiz. İnanın gezi kitaplarında böylesi coşkulu anlatımlar yer almaz. Avcılık yaşamı kimi zaman zevkle, kimi zaman da bitkinlik, açlık, susuzluk, sefalet, kaygı, korku ve ümitsizlikle doludur. Bay Hunt azimle işe asıldı ve yolculuğu tamamladı. Takip ettikleri güzergâhı kısaca anlatalım.

124 Anthony Wayne (1745–1796): 'Deli Anthony' lakabıyla bilinen, rüştünü Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda kanıtlayan general ve devlet adamı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın 150. yıl dönümünde adına pul bastırılmıştır.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Ekip, yukarı doğru ilerleyerek 28 Nisan'da Missouri Nehri'ne karışan Nebraska ya da diğer adıyla Platte Nehri'nin Mississippi'ye kavuştuğu bölgenin altı yüz mil yukarısında bulunan ağzına vardı. Burada sert dişbudak ağacından kürek ve yelken direği yapmak için iki gün kaldılar çünkü daha yukarılarda bu ağaç yoktu. 2 Mayıs'ta iki avcı ekipten ayrılıp St. Louis'e dönmek istedi. 10 Mayıs'ta Omaha kasabasına ulaştılar ve orada konakladılar. Burada da üç kişi ekibi terk etti ama tesadüfen de olsa iyi bir ücret karşılığında yerlerine yenileri bulundu. Beş gün sonra Bay Hunt Omaha'dan ayrıldı ve yoluna devam etti. Kısa süre sonra içinde iki beyaz adamın olduğu bir kayık gördüler. Bu adamların uzun zamandır bu civarda avcılık yapan maceraperestler olduğu anlaşıldı. St. Louis'e dönmeye çalışan Jones ve Carson adlı bu avcılar ekiple birlikte Rocky Dağları'na yöneldi. 21 Mayıs'ta Bay Hunt özel haberci vasıtasıyla Missouri Kürk Şirketi'nin en büyük hissedarı olan ve St. Louis'de Bay Hunt'a engel olmaya çalışan Bay Manuel Lisa'dan bir mektup aldı. Barbar yerliler Siouxların düşmanca niyetlerini haber almış olan Bay Lisa, Bay Hunt'tan üç hafta sonra bölgeden ayrılmıştı ve nehrin tehlikeli kısmını birlikte geçmek için süratle ilerliyordu. Bay H. haklı nedenlerle adama güvenmediğinden yoluna devam etti. Quicourt Nehri'nin hemen ilerisindeki köyde et satın almak için durdu. 25 Mayıs sabahı Jones ile Carson'un kaçtıklarını fark ettiler. Onları bulmaya çalıştılar ama aramalarından sonuç alamadılar. Ertesi gün iki kayık kullanan üç beyaz adam gördüler: Edward Robinson, John Hoback ve Jacob Rizner. Yaban ellerde geçirdikleri uzun senelerin ardından evlerine dönüyorlardı ama Bay Hunt'ı kırmayıp ekibe katıldılar. Bu üç adamın verdiği bilgiler ışığında Bay Hunt güzergâhı değiştirdi. Başlangıçta Mösyö Lewis ile

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Clarke'nin takip ettiği yolda ilerleyip Missouri'nin yukarı kısmına çıkmayı ve Rocky Dağları'nı aşmayı planlamıştı. Bu yolda ilerleseydi Blackfeet kabilesinin topraklarından geçmek zorunda kalacaklardı, anlatıldığına göre kabileden bir yerli Lewis tarafından öldürülmüştü ve yerliler beyaz adama öfke kusuyorlardı. Robinson biraz daha güneyden gidilmesini önerdi. Böylelikle Platte ve Yellowstone nehirlerinin kaynağına ulaşacaklardı, burası Clarke'ın güzergâhından çok daha iyiydi. Bay Hunt öneriyi kabul etti, sonuçta birkaç gün sonra Arickaralıların topraklarına varıp Missouri'den ayrılacaklardı. 1 Haziran'da nehrin bir yarımadanın etrafında otuz mil boyunca kıvrıldığı "Büyük Dönemeç"e ulaştılar, kıvrımın eni bir buçuk mile yakındı. 3 Haziran sabahı Lisa ekibe yetişti, tabii hiç kimse durumdan hoşnut olmadı. Birbirlerine karşı oldukça mesafeliydiler, iki gün boyunca bir tatsızlık yaşanmadı. Üçüncü gün kıyamet kopmak üzereydi. Kavganın iyice şiddetlenmesine izin vermediler ve aralarında epeyce mesafe bırakarak ilerlemeye karar verdiler. 12 Haziran'da 46. ve 47. kuzey paralelleri arasında Missouri ağzının bin dört yüz mil uzağındaki Arickara bölgesine vardılar. Buraya kadar Bay Hunt yine pek çok sorunla karşılaştı. Siouxlar tehlike oluşturdu, planladıkları saldırı tesadüfen önlendi.

Ekip Arickara'da kayıkları bırakıp yürümeye başladı. Yerlilerden at satın almayı düşündüler ama yeterince at bulamadılar. Bay Lisa kayıkların karşılığında onlara at temin etmeyi teklif etti. Yüz elli mil yukarıdaki Mandan köyünde kurulan Missouri Kürk Şirketi'nin atlarını getireceklerdi. Teklifi kabul edildi, Bay Lisa ile Crooks yola çıktı ve iki hafta sonra atlarla beraber geri döndü. Arickara'da Edward Rose adında biri işe alındı. Rose, bir dönem birlikte yaşadığı

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Upsarokalar ile Crowların dilini çevirme işini üstlendi. 18 Temmuz'da tekrar yola koyuldular. At sayısı yeterli değildi. İki ata yerlilere satacakları silah, gıda ve tuzak malzemelerini yüklemişlerdi. Hissedarların atı vardı. Lisa'nın çalışanları bile engin tecrübelerine dayanarak köyden ayrılan ekibin tehlikeli bir işe soyunduğunu ve sonunda ölüp gideceklerini söylediler.

Daha önce de belirttiğimiz üzere barbar ve acımasız bir kabile olan Blackfeetlerle karşılaşmamak için ekip güneybatı yönünde ilerledi. Pek çok akarsudan, uçsuz bucaksız çayırlardan geçtiler. Başta yavaş ilerliyorlardı, hastalanan Bay Crooks'u iki at arasına kurdukları sedyede taşıdılar. 23 Temmuz'da Büyük Nehir adlı küçük bir dereciğin kıyısında konakladılar ve burada günlerce kaldılar. Cheyennelerden at satın aldılar. 6 Ağustos'ta yeniden yola koyuldular ve Sioux topraklarını geride bıraktılar. Bu sırada çevirmen Rose'un bir dümen çevirdiği ortaya çıktı. Bu düzenbaz, ekipteki insanları kandırmaya çalışıyor, onlara Crowlarla karşılaştıklarında çalıntı mallarla kaçıp yerlilere sığınmalarını öneriyordu. Neyse ki sorun çözüldü, Bay Hunt gürültüye mahal vermeden Rose'u kovdu. 13 Ağustos'ta Bay Hunt batıya yöneldi, böylece çok geçmeden Little Missouri'ye ve Black Dağları'nın yamaçlarına vardılar. Bu dağlar, Rocky Dağları'nın yüz mil doğusunda yer alır, Platte Nehri'nin güneyinden Missouri'nin kuzeydeki büyük dönemecine kadar kuzeydoğu boyunca uzanır ve Missouri'nin suyunu Mississippi ve Arkansas sularından ayırır. Ekip buradayken Arickara'nın iki yüz elli mil ötesinde olduklarını sanıyorlardı. En büyük sorun da burada başlıyordu. Ayıların yol açtığı sorunlara ek olarak açlık ve susuzlukla da mücadele ediyorlardı. Sonunda gürül gürül akan Powder Nehri'ne ve geniş çayırlara kavuşa-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bildiler. 17 Ağustos'tan bu yana görüş alanlarına giren yüce bir dağa doğru ilerlemeyi sürdürdüler. On sekiz mil kadar tırmandılar. Arickara'dan sonra dört yüz mil yürümüşlerdi, sonunda Rocky Dağları'nın bir parçası olan bu dağın yamacına vardılar.

Birkaç gün boyunca dağlarda patika aradılar ama bulamadılar. 3 Eylül'de batıya yöneldiler ancak kayalıklar ve dipsiz uçurumlar ilerlemelerine izin vermedi. Artık vahşi Upsarokalıların topraklarına adım atmışlar ve yerlilerle karşılaşmaya başlamışlardı. Sıcakkanlı Shoshony ve Flathead kabilelerinin üyelerini de sıklıkla görüyorlardı. Pek çok sıkıntı sebebiyle yavaş ilerliyorlardı. 9 Eylül'de seksen mil uzunluğunda yirmi beş mil genişliğinde birbirine paralel uzanan üç dağa adını veren Wind Nehri'ne vardılar. Yazarımız "Bunlardan birinin doruğu deniz seviyesinden dört bin beş yüz metre yukarıdadır," diyor. Bay Hunt beş gün boyunca tırmandı. Üç avcı ona ıssız yerlerden ilerlemesini, bir dağı aştığında Columbia'nın kaynağına ulaşacağını söylemişti. Fakat Bay Hunt bölgenin avlak olmaması sebebiyle başka bir yolu takip etti. Bu kararın akabinde zirveleri karlı üç dağ gördüler, avcılar bu dağların Columbia'nın kaynağı üzerindeki dağlar olduğunu hemen anladılar. Bay Hunt bu dağlara "Öncü Tepeler" adını verdi. Ekip güneybatı yönünde yaklaşık kırk mil yürüdükten sonra batıya doğru kıvrılan bir nehir buldu. Bu su belli ki Colarado'nun kollarından biriydi. On beş mil boyunca bu nehri takip ettiler. 18 Eylül'de nehir yatağını izlemeyi bıraktılar, kuzeybatı yönünde yaklaşık sekiz mil yürüdüler ve aynı nehrin bir başka koluna ulaştılar. Atları dinlendirmek için geniş çayırlık bir alanda günlerce konakladılar. 24 Eylül'de yine yola revan oldular, on beş mil ilerledikten sonra on beş metre genişliğindeki bir nehre

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

vardılar; bu nehrin Columbia'yı besleyen kaynaklardan biri olduğu gün gibi ortadaydı. İki gün boyunca bu nehri takip ettiler, bu arada nehrin genişliği epeyce arttı. Sonunda bir başka nehirle birleşip gürül gürül akmaya başladı. Ekip coşkulu akışına istinaden bu nehre "Çılgın Nehir" adını koydu. Varmak istedikleri noktaya kayıklarla gidebileceklerini düşündüler ama bu elbette mümkün değildi.

Hissedarlar toplantı yaptı. Onlara rehberlik eden üç avcı Rocky Dağları'nın batısı hakkında hiçbir şey bilmiyordu. "Çılgın Nehir"de kayıkla ilerleyebileceklerinden emin olamıyorlar, atları geride bırakma hususunda fikir birliğine varamıyorlardı. Sonunda nehirden geçmeye karar verdiler ve kayık yapımına giriştiler. Bu arada Columbia'nın kunduz yatağına girdikleri için Bay Hunt bu fırsatı değerlendirmeleri gerektiğini düşündü. Alexander Carson, Louis St. Michel, Pierre Detaye ve Pierre Delaunay orada kalıp kunduz kapanı kurmaya karar verdi. Bu dört adam yeterince kürk toplayınca ellerindeki malları Columbia'nın ağzındaki ticaret durağına taşıyacaklardı. Tuzakçılar ayrılır ayrılmaz oradan geçen iki Snake yerlisi nehrin ulaşım açısından sıkıntılı olduğunu söyledi. Bay Hunt'ın keşif için gönderdiği adamlar bu bilgiyi doğruladı. Bu sebeple 4 Ekim'de oradan ayrıldılar ve Columbia'nın bir başka kolunun yakınında kurulduğu söylenen Missouri Kürk Şirketi'ne ait bir ticari durak bulmak amacıyla yola düştüler. Burayı kolayca buldular. Terk edilen durağı resmen işgal ettiler. Nehrin genişliği burada yüz metreyi bulmuştu. Derhal kayık yapımına giriştiler. Burada da tuzakçılar iş başındaydı. Robinson, Rezner, Hoback, Carr ve Bay Joseph Miller kunduz avına soyundu. Bay Miller hissedarlardan biriydi ama maceraperestliği uğruna hissesinden vazgeçti. 18 Ekim'de on beş kayık tamamlanmıştı. Atlarını

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

az evvel bahsi geçen iki Snake yerlisine teslim edip kayıklara bindiler.

Aynı gün nehrin "Çılgın Nehir" ile karıştığı noktaya vardılar. Üzerinde binlerce felaket yaşanmış olan Snake Nehri buradan başlar. Dört yüz millik çetin bir yolculuktan sonra karşılarına altmış metre yüksekliğinde simsiyah sarp kayalıkların arasından akan coşkun bir çavlan çıktı. Buraya "Çavlan Kazanı" adını verdiler. Seyyahlardan Antoine Clappine'yi çavlan yuttu, üç kayık kayalıkların arasında sıkışıp kaldı, bir kayık da dört kişiye ait mühimmat ve kişisel eşyasıyla birlikte akıntıya kapıldı.

Perişan haldeydiler. Tanımadıkları topraklardaydılar; yönlerini, hedeflerine olan mesafelerini kestiremiyorlar, danışacak kimse bulamıyorlardı. Beş günlük erzakları kalmıştı, yakında aç kalacaklardı. Birlikte kalmak yerine ayrılmanın daha doğru olduğunu düşündüler. Erzakın bir kısmını paylaştılar, kalanını toprağa gömdüler. Küçük gruplara ayrılıp farklı güzergâhlar izleyerek Columbia'nın kaynağına ulaşmak için yola koyuldular. Hedeflerinden bin mil uzakta olduklarını elbette bilmiyorlardı.

21 Ocak'ta Bay Hunt'ın önderliğindeki grup pek çok akıl almaz badire atlattıktan sonra Columbia'nın iki büyük kolu olan Lewis ve Clarke nehirlerinin birleştiği, Wallah-Wallah Nehri'ne yakın bir bölgede Columbia Nehri'ne ulaştı. Çavlan Kazanı'ndan sonra iki yüz kırk mil kadar yürümüşlerdi; Arickara'dan ayrılmalarının üzerinden de altı ay geçmişti. Demek ki toplamda bin yedi yüz elli bir mil yol kat etmişlerdi. Ekibin kalanına ve buranın sakinlerine dair ufak tefek bilgiler edindiler. 31 Ocak'ta Bay Hunt çavlana ulaştı ve Wish Ram bölgesinde konaklamaya karar verdi. 5 Şubat'ta zor bela yaptıkları kayıklarla Wish Ram'ı terk ettiler ve on gün sonra bir

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

burnu dönüp varmayı arzuladıkları Astoria'yı gördüler. Karaya ulaştıklarında Çavlan Kazanı'nda yollarını ayırdıkları ve yaklaşık bir ay önce hedefe varan arkadaşlarını buldular. Bay Crooks ve John Day yerlilerle kaldıkları için daha sonra geldiler. *Seyyah* Carriere'den hiç haber alınamadı. Seyyah Jean Baptiste Prevost ise açlıktan aklını yitirmiş ve Snake Nehri'nde yaşamını kaybetmişti. Herkes bitap haldeydi, açlık ve çeşitli tehlikeler sebebiyle sefil durumdaydılar. St. Louis'den yola çıktıktan sonra üç bin beş yüz mil yol kat etmişlerdi. Şimdi sıra Bay Astor'da.

Bay Astor Columbia'dan hiç haber alamadığı için işlerin yolunda gittiğine inandı, böylelikle dört yüz doksan tonluk "Beaver" adlı bir gemiyi hazırladı. Gemi, Astoria'nın ihtiyaçları, yol boyunca yapılacak ticaret ve Rus kürk şirketinin eksikleri düşünülerek hazırlandı. Gemiye beş hissedar, beş görevli, on beş Amerikalı emekçi ve altı Kanadalı *seyyah* bindi. Hissedarlardan Bay John Clarke Birleşik Devletler'de doğmuş olsa da on altı yaşında girdiği North West Kürk Şirketi'nde uzun seneler çalışmıştı. Görevliler nüfuzlu genç Amerikalılardı. Bay Astor Astoria'daki Amerikan nüfusunu çoğunluk haline getirmek amacıyla bu gençleri işe koşmuştu. Önceden bunu yapması pek mümkün değildi.

Beaver'ın kaptanı Sowle'dan Tonquin'in başına ne geldiğini ve Astoria'da yerleşim merkezi kurulup kurulmadığını Sandwich Adaları'na uğrayarak öğrenmesini istedi. Şayet kurulmuşsa ada sakinlerinden olabildiğince çok sayıda adamı işe alıp yoluna devam edecekti. Columbia ağzına yaklaşırken çok tedbirli davranacaktı. İşler tıkırındaysa geminin yükünü boşaltacak, Ruslar için hazırlanan mallarla New Archangel'e yelken açacaktı. Elindeki malları kürklerle değiştirip Astoria'ya uğrayacak ve burada toplananları da gemiye yükleyip

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

derhal Canton'a götürecekti. Bu kesin talimatlardan anlık bile olsa ayrılmak ciddi sorunların ortaya çıkmasına ve ticari teşebbüsün başarısızlığına yol açardı. Beaver, 10 Ekim 1811'de yelken açtı ve Sandwich Adaları'ndan topladığı on iki yerliyle beraber 9 Mayıs 1812'de sorunsuz bir biçimde Columbia'nın ağzına ulaştı. Gemi yerleşim merkezini hareketlendirdi, dahası şirketin faaliyet alanını genişleterek iç kısımlarda da ticari duraklar oluşturdular.

Şimdi malları karayoluyla New York'taki Bay Astor'a göndermeleri gerekiyordu, daha önce bunu denemişler ama Wis Ram yerlilerinin düşmanca tutumları nedeniyle hüsrana uğramışlardı. Dağları tanımamasına rağmen işinin ehli olduğuna inanılan Robert Stuart bu iş için görevlendirilmişti. Ayrıca Kentuckyli Ben Jones'la John Day, Kanadalı Andri Vallar ile Francis Le Clarke ve hissedarlardan Atlantik yolcuları olan Mösyö M'Lellan ile Crooks da Stuart'a eşlik ediyordu. 29 Haziran'da yola çıktılar. Bay Irving bu uzun ve zorlu yolculuğu tüm ayrıntılarıyla anlatır. Bay Hunt ve ekibine nazaran çok daha büyük güçlükler ve tehlikelerle karşılaştıklarını tahmin edebilirsiniz. Bay Crooks'un hastalığı ve Upsarokaların bütün atları çalması işin tuzu biberi oldu. Yayan kaldıkları için elbette büyük bir gecikme yaşandı. On ay süren korkunç bir yolculuktan sonra, tam da Nisan'ın 13'ünde sapasağlam St. Louis'e vardılar. Bay Stuart, Wind River Dağları'na varana kadar Bay Hunt'ın güzergâhını takip etti. Buraya vardığında güneydoğu yönünde ilerleyerek Missouri ile kavuştuğu yere dek Nebraska Nehri'ni izledi.

Birleşik Devletler ile Britanya arasında savaş patlak verince Bay Astor New York limanının kuşatılacağını ve sonbaharda yola çıkması gereken gemilerin bağlanacağını öngördü. Bu yüzden Canton'daki Beaver'ın kaptanına, Kaptan

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Sowle'ye bir mektup yazdı. Kaptana, ihtiyaç listesindeki mallarla birlikte Columbia ağzına gitmesini ve Bay Hunt'ın yanında beklemesini emretti. Yerleşim merkezinden henüz haber çıkmamıştı. Hedefinden caymayan Bay A. oraya bir gemi daha gönderdi ama bu gemiyi sigortalatmayı başaramadı. Bu iş için sürat gemisi olarak bilinen "Lark" tercih edildi. Gemi 6 Mart 1813'te ikinci kaptan Bay Northrop idaresinde yelken açtı, esas kaptan anlaşmayı reddetmişti. Yaklaşık iki hafta sonra, Bay A. kötü bir haber aldı; North West Şirketi Britanya'ya Astoria'nın fazla faal olduğunu, oradaki oluşum bertaraf edilmezse iflas edeceklerini ve sonunu getirmek üzere yerleşim merkezine asker gönderilmesi gerektiğini bildirmişti. Bunun üzerine "Phoebe" firkateyninin erzak ve silah yüklü "Isaac Todd" isimli North West'e ait gemiye eşlik etmesinde karar kılındı. Gemilere "Columbia ağzına gitmeleri, oradaki Amerikan sancağını indirip yerine Britanya sancağını dikmeleri" için talimat verildi. Bu sırada hükümetimiz de boş durmadı, Kaptan Crane idaresindeki "Addams" adlı firkateyn Astoria'nın koruyuculuğuna atandı; dahası Bay A. "Addams"ın yanına "Enterprize" adlı gemiyi gönderdi. Yola çıkmalarına yakın Ontorio Gölü destek istedi ve Addams'ın tayfası o tarafa kaydırıldı. Bay A. kendi firkateynini göndermeye kararlıydı fakat Hook sularında İngilizler görüldü ve New York kısa sürede kuşatıldı. Bu sebeple Enterprize tamamen boşaltıldı. Şimdi Beaver'a tekrar bakalım.

Beaver, Astoria'nın ihtiyaçlarını teslim edip 4 Ağustos 1812'de demir aldı ve on beşinci günün sonunda New Archangel'e vardı. Rus kürk şirketinin alkolik müdürü Kont Baranoff ile yapılan görüşmeler ekim ayında sonlandı. Bay Hunt'ın teslim ettiği malların karşılığında fok derisi alına-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

caktı ama ortada fok falan yoktu. Fok avlamak için Kamschatka'daki St. Paul Adası'nda oluşturulan Rus yerleşim merkezine gitmek zorundaydılar. Bay Hunt, New Archangel'de geçirdiği bir buçuk ayın ardından, 4 Ekim'de yola çıktı. 31 Ekim'de adaya ulaştı, aslında çoktan Astoria'ya dönmesi gerekiyordu. Baltayı taşa vurmamak için fok derilerini dikkatle kontrol ettiğinden malların gemiye yüklenmesi çok uzun sürdü. Ayrıca Beaver bir gece vakti ansızın açığa sürüklendi ve 13 Kasım'a kadar adaya dönemedi. Gemide çok hasar vardı, Bay Hunt Columbia ağzına gitmek için hava koşullarının elverişli olmadığını belirtti. Yaşanan gecikme Astoria'ya dönmeleri halinde bir başka sorun daha yaratırdı. Böyle bir durumda Canton'a sektör için kötü bir dönemde gitmiş olurdu. Bu nedenle gönülsüz de olsa Sandwich Adaları'na gitmeye karar verdi. Yılda bir kez New York'tan gelen gemiyle Astoria'ya dönebilirdi; bu arada Beaver Çin'e doğru ilerlemekteydi. Bu kararda Kaptan Sowle'nin epey katkısı oldu. Kazasız belasız Woahoo'ya vardılar, burada onarılan gemi Bay Hunt'ı adada bırakıp 1 Ocak 1813'te yelken açtı.

Kaptan Sowle, Bay A.'nın savaşı bildiren ve haberi Astoria'ya iletmesini emreden mektubu aldı. Bay Sowle barış sağlandığı takdirde geri döneceğini bildirip emre itaat etmedi. Bay Hunt ise adada nafile beklemesini sürdürüyordu. Derken Çin'den Sandwich Adaları'na gelen Kaptan Smith'in idaresindeki gemi "Albatross" savaş haberlerini getirdi. Bay Hunt bir miktar mal ve iki bin dolar karşılığında bu gemiyi kiraladı. 20 Ağustos'ta ulaştığı yerleşim merkezini sefil bir halde buldu; hissedarlar orayı terk etmeyi planlıyordu. Bay Hunt bu duruma karşı çıkmadı. Ellerinde pazara sürülmesi gereken sayısız kürk vardı; bu yüzden Bay H. sırasıyla Markiz ve Sandwich Adaları'na uğrayacak olan Albatross'la yola çıkmaya ve 1 Ocak'a

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kadar bulduğu gemiyle geri dönmeye karar verdi. 26 Ağustos'ta oradan ayrıldı ve sağ salim Markiz'e ulaştı. Bir süre sonra buraya gelen Komodor Porter, İngiliz firkateyni "Phoebe"-nin "Cherub" ve "Racoon" topçekerleriyle birlikte mühimmat yüklü bir gemiyle 6 Temmuz'da Rio de Janeiro'dan demir alıp Columbia ağzına doğru ilerlediğini söyledi. Bay H. Porter'dan balina gemisi satın almaya çalıştı ve 23 Kasım'da yola çıkıp 20 Aralık'ta Sandwich Adaları'na vardı. Mart'ın ortalarında gemisi Lark'ı kaybeden Kaptan Northrop'u buldu, on bin dolara satın aldığı "Pedlar" adlı gemiyi Kaptan Northrop'a teslim etti ve 22 Ocak 1814'te Astoria'ya doğru yelken açtı. Amaç, Bay A.'nın talimatı gereği Astoria'dan yüklenecek malları Rus yerleşim merkezine taşımaktı. Gemi 28 Şubat'ta Columbia'da demir attı fakat İngilizler 12 Aralık'ta yerleşim merkezini zapt etmişlerdi. Teslim olmalarından önce M'Dougal ile North West şirketi arasında yapılan müzakereler, Kaptan Thorn'un bu kişi hakkındaki öngörüsünü haklı çıkardı. M'Dougal şirketin gizli hissedarıydı ve İngilizler gelmeden geçici de olsa temsilcilik sıfatını kullanarak şirketin mal varlığını –ederinin üçte bir fiyatına– elden çıkarmıştı.

Böylelikle Bay Astor'un teşebbüsü son buldu. Barış sağlandığında Astoria *savaş öncesi yasasına göre* Birleşik Devletler'e iade edildi. 1815 kışında, parlamento İngilizlerin sınırlarımız dahilinde ticaret yapmasını yasakladı. Bay A. bu yasaya güvenerek yeniden işe koyulmak istedi fakat hükümet desteği olmadan hiçbir şey yapamazdı. Hükümet onu desteklemedi, göz göre göre pek çok fırsat kaçırıldı. Parlamento kararına rağmen İngilizler ticarete devam etti ve kuzeybatıdaki kürk ticaretinde tekelleştiler. Bay Astor'a gereken destek sağlansaydı, ulusal kazanç büyür ve New York önemli bir kürk tedarik pazarına dönüşürdü.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Bay Irving kendisine verilen görevi layığıyla yerine getirmiştir ama anlatısında çelişkili noktalar da vardır. M'Lellan, M'Lennon, M'Lennan isimleri pek karışmış gibi, belki de tek kişiden söz ediliyor. Ayrıca Büyük Dönemeç'e 1 Haziran'da varıldığını, üç gün sonra da takvimin 3 Temmuz'u gösterdiğini yazıyor. Jones ile Carson ekibe Omaha köyünde eşlik etmeye başlıyor. Birinci cildin 187. sayfasında "ekibe Maha köyünden katılan" diye bir ibare geçiyor (besbelli Omaha demek istiyor) iki adamın kaçtığı, takip edildiği ama yakalanamadığı belirtiliyor. Fakat 199. sayfada görür görmez Carson'u tanıyan bir yerli olduğundan bahsediliyor. Lark'ın 6 Mart 1813'te New York'tan yola çıktığı ve dört gün sonra şiddetli fırtına sebebiyle sarsılmış bir halde Sandwich Adaları'na vardığı söyleniyor. Bu hatalar pek önemli olmasa da bir sonraki baskıda düzeltilse iyi olur.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

JULIUS RODMAN'IN GÜNCESİ

Bir Masal

Birinci Bölüm Giriş

Bu başlık altında, siz okurlarımıza olağanüstü bir karakterin tesadüfen ele geçirdiğimiz– sıra dışı hikâyesini sunuyoruz. Okuyacağınız günce hem Kuzey Kutbu Denizi'nden güneydeki Darien Kanalı'na kadar uzanan sarp, karlı ve amansız sıradağların *ilk* kez aşılmasını konu edinir hem de *günümüzde* bile bilinmeyen, ülke haritalarında bile "*keşfedilmemiş toprak*" diye nitelenen, bu dağların ötesindeki ıssız bölgeye yapılan yolculuğun ayrıntılarını içerir. Kuzey Amerika sınırları içinde keşfedilmemiş *tek* bölge bu bölgedir. Bu yüzden ne denli heyecanlı olduğumuzu tahmin edersiniz. Daha önce okuduğumuz hikâyeler bu güncenin yanında sönük kalır. Bizi heyecanlandıran, hikâyenin tarafımızca günyüzüne çıkarılması değil. Bu müthiş macerayı sizlerin de bizler gibi eğlenceli ve sıra dışı bulacağını düşünüyoruz. Keşfin ruhu ve tarihçisi olan maceraperest liderimizin özgün karakteri anlatımına bambaşka bir hava katmış ve geleneksel anlatılarda sıklıkla karşılaştığımız soğuk ve istatistiksel havayı yumuşatarak belirgin bir romantizm bulaştırmıştır. El-yazmasını tarafımıza ulaştıran Bay James E. Rodman'ı okur-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

larımızın çoğu tanır. Büyükbabası ve güncenin yazarı olan Bay Julius Rodman'ın keder dolu gençlik yıllarının benzerini kendisi de yaşamıştır. O da tıpkı büyükbabası gibi evhamlı ve kuruntuludur. Bu olağanüstü yolculuğa çıkmasının esas sebebi de kalıtsal rahatsızlığıdır. Güncesinin hemen başında sözünü ettiği av ve tuzak planları anlaşılmaz cesareti karşısında geliştirdiği savunma mekanizmalarıdır. İşin aslı tuhaflıkları sebebiyle yadırganan bu adamın kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde huzuru aradığı ortadır. Bir dostu kucaklarcasına çöle koştu. Anlattığı pek çok şeyi insanın genel davranışsal özelliklerine atfedemeyiz.

Bay R.'nin Missouri boyunca ilerlemesinden önceki yaşamını konu edinen ilk iki sayfayı es geçtik. Burada Bay R. İngiltere'de doğduğunu, saygın bir aileye mensup olduğunu, iyi bir eğitim aldığını, 1784'te (on sekizindeyken) babası ve iki bekâr kız kardeşiyle birlikte Amerika'ya yerleştiğini anlatıyor. Bir süre New York'ta yaşadıktan sonra kendi kabuklarına çekilmek üzere Kentucky'ye gidip Mississippi Nehri kıyısına, Mill's Point civarına yerleşmişler. İhtiyar Bay R. 1790 güzünde ölmüş. Bir sonraki kış ise çiçek hastalığı iki kız kardeşin sonunu getirmiş. 1791 baharında Bay Julius Rodman okuyacağınız keşfe çıkmış. 1794'te geri dönüp Virginia Abingdon civarına yerleşmiş, burada evlenmiş ve üç çocuğu olmuş; torunları halen burada yaşıyor.

Bay James Rodman'dan edindiğimiz bilgiye göre büyükbabası yolculuğu boyunca karşılaştığı güçlükleri ve önemli olayları kaydetmiş, elimizdeki elyazması Bay R.'nin tuttuğu günlükten yola çıkılarak yıllar sonra the *Flora Boreali-Americana* ve the *Histoire des Chênes d'Amerique* adlı eserlerin yazarı *Bay Andre Michau*'nun ısrarı sonunda ayrıntılandırıl-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mış. Anımsarsanız, Bay Jefferson Rocky Dağları'na sefer düzenlemek istediği dönemde *Bay Michau* ona hizmet etmeyi teklif etmişti. *Bay Michau* keşif yolculuğuna katılmış, dahası Kentucky'ye kadar gitmiş ama Philadelphia'daki Fransız nazır hükümet yetkisini kullanarak botanik çalışmalarına başka bir ülkede devam etmesini söyleyince dönmek zorunda kalmıştı. Onun yerine Bay Clarke ve Bay Lewis bu işi layığıyla yerine getirmişlerdi.[125]

Bay Michau'nun incelemesi için yazılan bu hikâye o dönemde tamamlanmış olsa da Bay M.'nin eline geçmedi; o sıralar yaşadığı Monticello civarındaki evine ulaştırmakla görevlendirilen kuryenin elyazmasını yolda kaybettiğine inanıldı. Elyazmasını bulma işi hiç önemsenmedi. Bay R.'nin tuhaf mizacı sebebiyle elyazmaları aranmadı. Bay R. hakkındaki duyumlarımız onun bu ilginç yolculuğunun hikâyesini yayınlatmayı düşünmediğini, günceyi Bay Michau'yu hoşnut kılmak için tekrar ele aldığını kanıtlar niteliktedir. Hikâyemizin kahramanı, aile fertlerine bile o sıralar herkesin dikkatini çeken ve Bay Jefferson'un yenilik diye nitelediği keşif seferine ilişkin açıklama yapmadı. Yolculuğu hakkında sohbet etmedi, hatta sohbet konusu edilmesine bile müsaade etmedi. Lewis'le Clarke'ın dönüşünden hemen önce öldü ve Bay Michau'ya yollanmak üzere kuryeye verilen günce Bay Julius Rodman'ın çalışma odasındaki gizli bir çekmecede bulundu. Günceyi oraya koyan kişi hakkında hiçbir fikrimiz yok. Akrabaları onun asla böyle bir şey yap-

125 André Michaux (1746–1802): Fransız botanikçi. 1703'te Louisiana satın alındıktan sonra Başkan T. Jefferson Michaux'u kuzey bölgeler için keşif heyetine katmıştı.
Meriwether Lewis (1774–1809): Amerikalı kâşif, asker ve politikacı. Missouri Nehri civarındaki yerlilerle ticaret yapmak ve Avrupalılardan önce Oregon'a el atmak amacıyla aynı keşif heyetinde görevliydi.
William Clark (1770–1838): Amerikalı kâşif, asker, Missouri valisi. Aynı keşif heyetinde yer almıştı.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

mayacağını söylese de, Bay R.'nin kuryeden elyazmasını bir şekilde geri aldığına ve çeşitli kuruntulara kapılıp sakladığına inanıyoruz.

Bay R.'nin anlatım tarzını değiştirmek istemediğimizden elyazması üzerinde pek oynamadık, sadece birtakım kısaltmalar kullandık. Zaten hikâyeyi düzenlemek haddimiz değil, tarzı kâşifin her gün karşısına çıkan özgün ve şaşalı şeylerden nasıl da haz aldığını vurguluyor. En çetin durumlarda ve atlattığı tehlikeli anlarda bile hissedilen sevecen tutumu karakterini anlamamızı sağlıyor. Tabiatın kederli ve vahşi görüntülerini huzurlu ve şen görüntülerine tercih ediyordu. Bu uçsuz bucaksız, korkunç çölde dolaşırken hissettiği hazzı tuhaf bir kıskançlıkla duyumsuyoruz. Tasvir etmeyi çok sevdiği her kelimesinden anlaşılan bu ıssızlığın ortasında dolaşabilecek *yegâne* insandı. Baktığı şeyi ruhuyla görür, hissederdi. İşte bu sebeple elyazması şüphesiz kendi alanında tam bir hazine.

Buradaki olayların şimdiye dek gizli kalması, Rocky Dağları'nın Lewis ile Clarke'dan önce Bay Rodman tarafından aşılmış olduğu gerçeğinden hiçbir Amerikalı coğrafyacı veya yazar tarafından bahsedilmemesi ilginç, hatta tuhaftır. Duyduğumuza göre, bu yolculuktan sadece Bay Michau'nun Virginia Charlottesville'de yaşayan Bay W. Wyatt'a yolladığı mektupta söz edilmiş ancak "kusursuz bir tarzda yapılan inanılmaz bir tasarı" sıfatından mühim bir cümle kullanılmamış. Bu yolculuktan başka bir yerde söz edilip edilmediğini bilemiyoruz.

Bay Rodman'ın keşif hikâyesine geçmeden önce kıtamızın kuzeybatısını keşfe çıkan diğer kişilerin hikâyelerine göz atalım. Kuzey Amerika'yı gösteren bir haritayı önünüze açarsanız anlatacaklarımızı kolayca takip edebilirsiniz.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Kıtanın, Kuzey Kutup Okyanusu'ndan ya da 70. kuzey enleminden 9. kuzey enlemine, 56. batı boylamından 168. batı boylamına kadar uzandığı görülecektir. Bu uçsuz bucaksız alana elbette uygar insan adımını atmış ve yerleşim merkezleri kurmayı başarmıştır. Yine de haritalarda büyükçe bir alan "keşfedilmemiş" olarak belirtilmiştir. Bu alan güneyde 60. enlem, kuzeyde Kuzey Kutup Okyanusu, batıda Rocky Dağları ve doğuda Rusya ile sınırlandırılmıştır. Bu ıssız alanı aşmak ilk kez Bay Rodman'a kısmet olmuş; okuyacağınız günce Bay R.'nin yolculuğu boyunca yaptığı keşifler ile yaşadığı eşsiz macerayı konu edinir.

1968'de Hennepin[126] ve dostları beyaz adamın temsilcileri olarak Kuzey Amerika'daki ilk kâşiflerdir fakat Hennepin yalnızca güney bölgede yolculuk ettiğinden bu konuda anlatacak fazla şey yok.

Bay Irving, *Astoria* adlı eserinde kıtayı Atlantik'ten Pasifik'e dek ilerleyen ilk kişinin Albay Jonathan Carver olduğunu söylese de yanılır çünkü Alexander Mackenzie'nin güncesinde Hudson Bay Kürk Şirketi'nin 1749 ve 1758 tarihlerinde böyle bir girişimde bulunduğu ancak başarılı olamadığı yazar. Albay Carver Kanada İngiliz himayesine geçtikten hemen sonra 1763'te yola koyuldu. 43. ve 46. kuzey enlemleri arasını keşfetmeyi amaçlamıştı. Böylelikle kıtanın genişliğini belirleyecek, batı kıyılarından kuzeybatıya doğru bir yol bulacak ve Hudson Körfezi ile Pasifik arasında bağlantı noktası oluşturmak amacıyla uygun bir bölgede ordugâh kuracaktı. Eski adı Oregon olan Columbia Nehri'nin Annian Geçidi'nde denize kavuştuğuna inanıp ordugâhı buraya kurmayı planlamıştı. Üstelik burada kurulacak yerleşimin, yeni ticari kaynaklar için

126 Louis (Antoine) Hennepin (1626–1704): Romalı Katolik papaz, misyoner, Kuzey Amerika kâşifi.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Çin'e ve Doğu Hint Adaları'ndaki İngiliz sömürgelerine Ümit Burnu'nu dolaşmadan gitmek için kestirme bir yol izleyebileceğini düşünmüştü. Ne yazık ki dağları aşmayı başaramadı.

Kuzey Amerika'ya yapılan bir başka keşif gezisi, bakır bulmak umuduyla 1769, 1770, 71, 72 yıllarında Samuel Hearne[127] tarafından gerçekleştirildi, Bay H. Hudson Körfezi'ndeki Galler Prensi Kalesi'nden çıkıp Kuzey Kutup Okyanusu'na doğru ilerledi.

Albay Carver'ın 1774'teki teşebbüsünden de söz etmemiz gerekir. Bu keşif gezisi zengin bir Parlamento üyesi olan Richard Whitword için de önemliydi. Gerçekleştirilemeyen bu gezi oldukça kapsamlıydı. Eğer Amerikan Bağımsızlık Savaşı patlak vermeseydi, bu adamlar elli altmış zanaatkârla birlikte Missouri'nin kollarından biri boyunca tırmanıp Oregon'un kaynağını arayacak, Annian Geçidi'ne dek ilerleyecek, burada bir kale ve gemiler inşa edeceklerdi.

1775'te Kanadalı misyonerler Saskatchawine Nehri'nin 53. kuzey enlemi ile 102. batı boylamı arasında kürk ticareti yapıyorlardı. 1176'da Bay Joseph Frobisher 55. kuzey enlemi ile 103. batı boylamı arasında ilerlemeyi başardı.

Şimdi kıtayı bir uçtan ötekine aşmayı amaçlasa da yolun başında tökezleyen bir teşebbüsten bahsetmeliyiz. Pek çok insan bunu bilmez, Bay Jefferson bu teşebbüsten yüzeysel de olsa söz etmiştir. Bay Jefferson, Ledyard tarafından Paris'te ziyaret edildiğini, Kaptan Cook'la yaptığı yolculuktan sonra yeni bir geziye hazır olduğunu belirttiğini, kendisinin de ona Kamschatka'ya gitmesini, Rus gemilerinden biriyle Nootka Geçidi'ne varıp Missouri'ye doğru ilerlemesini ve böylece ül-

127 Samuel Hearne (1745–1792): İngiliz kâşif, kürk taciri ve yazar. Kanada'nın kuzeyine ve Kuzey Kutup Okyanusu'na seyahat eden ilk Avrupalı. Saskatchewan bölgesinde ilk kalıcı yerleşim merkezini kurmuştur.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

keyi baştan sona geçerek Birleşik Devletler'e varmasını önerdiğini söyler. Ledyard Rusya'nın izin vermesi koşuluyla bu öneriyi kabul eder. Bay J. gereken izni alır ve Bay L. Paris'ten yola çıkıp Petersburg'a varır, bu sırada İmparatoriçe kışı geçirmek üzere Moskova'ya gitmiştir. Ekonomik nedenlerle burada uzun süre kalamayacağı için devlet nazırlarından birinden izni kopartır ama Kamschatka'ya ulaşmasına iki yüz mil kalmışken İmparatoriçe fikrini değiştirir ve adamcağızı tutuklatır. Gece gündüz demeden bir arabayla yol alırlar ve Polonya'da serbest bırakılır. Bay Jefferson, Ledyard'dan bahsederken yanılgıya düşer ve onu "kıtanın kuzeybatı kâşifi" olarak niteler.

Bir sonraki dikkate değer teşebbüsü 1789'da Sör Alexander Mackenzie gerçekleştirmiştir. Bay M. Montreal'den yola çıkıp Utawas Nehri'ni, sırasıyla Nipissing, Huron ve Superior göllerini, Grand Portage'ı, Rain Nehri'ni, Woods, Bonnet, Dog-Head, Winnipeg, Cedar, Saskatchawine, Sturgeon, Missinipi, Black Bear, Primo's ve Buffalo göllerini geçerek kuzeydoğu güneybatı yönünde uzanan yüksek dağ dizisine ulaştı. Buradan Elk Nehri boyunca ilerleyip Hills Gölü'ne vardı. Slave Nehri ve Gölü'nü de geçip bunca süre içinde çeşitli badireler atlatarak Mackenzie Nehri'ne ve Kuzey Kutup Okyanusu'na ulaştı. Rocky Dağları'nın yamaçlarında dolaşsa da dağları aşamadı. 1793 baharında Montreal'den yola çıkıp Unjigah veya Peace Nehri boyunca ilerledi, sonra batıya yönelip 56. enlemde dağları aşmayı başardı, Salmon (şimdiki Frazer) Nehri'ne kadar indi ve 40. kuzey enleminde Pasifik'e kavuştu.

1804-1805-1806 yılları boyunca Albay Lewis ile Clarke'ın gezileri devam etti. Yerlilerle yapılan ticaret anlaşması 1803'te sona ermek üzereyken 18 Ocak'ta Bay Jefferson parlamentoya gizli bir mektup göndererek anlaşmanın de-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ğiştirilmesini istedi. Bunun üzerine bir ekip hazırlandı; ekip Missouri kaynağına varacak, Rocky Dağları'nı aşacak ve Pasifik'e giden en kestirme yolu bulacaktı. Bu proje tamamen gerçekleştirildi, Albay Lewis Columbia Nehri'nin üst kısımlarını (Bay Irving'in anlattığı üzere "keşfederek" değil) araştırarak nehrin ağzına vardı. Columbia'nın kaynağı 1793'te Mackenzie tarafından bulunmuştu.

Lewis ile Clarke Missouri'nin üst kısımlarında ilerlerken Binbaşı Zebulon M. Pike da Mississippi boyunca ilerlemekteydi. Pike nehrin kaynağına, Itasca Gölü'ne varmayı başardı. Dönüş yolunda aldığı emirle batıya yönelip 1805-1806-1807 yıllarında 40. kuzey enlemindeki Rocky Dağları'nın ilerisinde olan Arkansas Nehri'nin üst kısımlarına kadar tırmandı, Osage ve Kanzas nehirleri boyunca yoluna devam edip Platte Nehri'ne ulaştı.

1810'da North West Kürk Şirketi'nin hissedarlarından olan Bay David Thompson ekibiyle birlikte Montreal'den yola çıkıp kıtayı bir uçtan bir uca geçerek Pasifik'e ulaştı. 1793'te Mackenzie tarafından geçilen yolu izledi. O da daha sonra tıpkı Bay Astor'un amaçladığı gibi Columbia Nehri ağzında bir ticaret merkezi kurmak istiyordu. Ekip dağların eteklerinde dağılmaya başladı ancak sekiz adamıyla birlikte dağları aşmayı başardı ve Columbia Nehri'ne en çok yaklaşan beyaz adam olarak tarihe geçti.

1811'de Bay Astor'un teşebbüsü gerçekleşti. Bay Irving daha önce bundan uzun uzadıya bahsettiği için biz şöyle bir değinip geçeceğiz. Bay Wilson Price Hunt idaresindeki ekip Montreal'den yola çıkıp sırasıyla Utawas Nehri'ni, Nipissing Gölü'nü, Michilimackinac'ı (şimdiki Mackinaw), Green Bay, Fox ve Wisconsin nehirlerini, Prairie du Chien'i, Mississip-

pi'yi, St. Louis'i geçerek Missouri Nehri'nin ağzından dört yüz otuz mil yukarıda ve 46. ile 47. kuzey boylamları arasında bulunan Arickara yerlilerinin köyüne ulaştı, daha sonra güneybatıya yönelip çölü, Platte ve Yellowstone nehirlerini ve dağları aştı. En sonunda Columbia Nehri'nin güneyinden inip denize vardı. Bu keşif gezisinden dönen iki küçük grup çeşitli badireler atlattı.

Bir başka dikkate değer yolculuk ise Binbaşı Stephen H. Long'un yolculuğudur. Bay L. 1823'te Saint-Peter Nehri'ni, Winnipeg ve Woods göllerini geçti. Yakın tarihlerde Albay Bonneville'in ve başkalarının yaptığı yolculukları bahsetmeye gerek görmüyoruz çünkü üstlerinden çok zaman geçmedi. Bay Irving, Albay B.'nin macerasını harikulade biçimde aktarmıştır. Albay, 1832'de Osage'den yola çıkıp Rocky Dağları'nı aştı ve orada üç yıl kadar yaşadı. Bilim insanları ve maceraperestler Birleşik Devletler sınırları içinde tabiri caizse fink atmıştır. Fakat topraklarımızın kuzeyinde ve Mackenzie Nehri'nin batısında bulunan bu uçsuz bucaksız ve yabanıl bölgeyi Bay Rodman ile adamları dışında ziyaret eden olmamıştır. Demek ki Rocky Dağları'nı ilk aşan Lewis ve Clarke değildir, zaten Mackenzie bu işi 1793'te başarmıştır ama ondan da önce 1792'de Bay Rodman bu dev dağ dizisini aşan ilk kişidir. Bu sebeple dikkatleri aşağıdaki fevkalade hikâyeye çekmemiz uygundur.

ED. G. M.

İkinci Bölüm

Babamla kız kardeşlerim öldükten sonra Point'teki çiftlikle ilgimi kestim ve onu yok fiyatına Bay Junôt'ya sattım.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Missouri boyunca ilerlemeyi hep düşünmüştüm; fırsat bu fırsat diyerek nehirden yukarı çıkmaya ve elde edeceğim kürkleri North West Kürk Şirketi'nin temsilcilerine *Petite Côte*'de satmaya karar verdim. Girişimci ruhum ve cesaretim sayesinde yüklü bir servet sahibi olacağıma inanıyordum. O ana dek ilgisiz gibi görünsem de aslında avcılığa merakım hep vardı; üstelik Pierre Junôt'nun sözünü ettiği batıyı da çok merak ediyordum. Pierre; tüm mülkümü ve hisselerimi satın alan komşumun en büyük oğluydu. Tuhaf bir mizacı olsa da sevecen, güçlü kuvvetli olmasa da yürekli biriydi. Kanada kökenliydi ve kürk şirketine bağlı olarak çıktığı seyahatleri hakkında konuşmayı severdi. Ailecek ondan hoşlanırdık, hele küçük kız kardeşim Jane hayatta olsaydı kesin onunla evlenirdi.

Pierre babamın vefatından sonra yaşadığım kararsızlığı görünce nehirde küçük bir gezi teklifinde bulundu; seve seve kabul ettim. Missouri boyunca tırmanmaya, tuzak kurup avlanmaya, yeterince kürk toplayıncaya dek dönmemeye karar verdik. Babası Pierre'e üç yüz dolar verdi, ihtiyaçlarımızı karşılamak ve olabildiğince adam kiralamak için *Petite Côte*'ye gittik.

Petite Côte; Missouri'nin batısında, Mississippi'ye karışan kısımda, sıradağların yamaçlarında ve haziran yağmurlarının erişemeyeceği kadar yüksek bir yaylada yer alır. Yaylada birkaç tane ahşap ev, doğu kısmında küçük bir kilise ile on on beş ev bulunur. Kanada kökenli topluluğun sayısı yüzü geçmez. Bu insanlar rahat, kaygısız tiplerdir. Evlerinin yanındaki ufacık bahçeyi sürer, tamamı verimli olan toprakları es geçerler. Kürk ticaretiyle uğraşırlar ve yerlilerden aldıkları kürkleri North West Şirketi'ne satarlar. Burada her türlü

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ihtiyacımızı karşılayabileceğimizi umut etmiştik ama umutlarımız suya düştü çünkü yerleşim merkezi ihtiyaçlarımıza cevap verebilecek nitelikte değildi.

Haklarında kulaktan dolma bilgiye sahip olduğumuz, vahşi ve savaşçı yerlilerle dolu bir bölgeye gitmeye karar verdiğimiz için çok sayıda silaha ve adama ihtiyacımız vardı, ayrıca kazanç sağlamak istiyorsak kürkleri kayıklarla taşımamız gerekiyordu. *Petite Côte*'ye Mart'ın sonlarında ulaştık ama Mayıs'ın sonuna dek hazırlıkları tamamlayamadık. Adam ve erzak temini için iki kez Point'e döndük, bu bize pahalıya patladı. Neyse ki Pierre, Mississippi sırtlarından dönen bir grubun altı adamını kiralayıp bir kayıkla bolca erzak ve silah satın aldı da gereksinimlerimizi karşılayabildik.

Bu gelişme 1 Haziran'dan önce yola koyulabilmemizi sağladı. Ayın 3'ünde (1791) *Petite Côte*'deki dostlarımızla vedalaşıp keşif gezimize çıktık. On beş kişiydik. Aramızdan beş kişi Kanadalıydı ve daha önce de nehir boyunca tırmanmışlardı. Bu kayıkçılar kusursuz birer dosttular, dudaklarından dökülen Fransızca şarkılar eşliğinde keyifle içerlerdi ama kafayı bulup işten kaytardıkları görülmedi. Bu neşeli tipler çalışmaya her daim hazırdı fakat avda ve kavgada usta değillerdi. Bu arkadaşlardan ikisi nehrin ilk altı yüz millik kısmı (bu kadar tırmanabilirsek elbette) boyunca çevirmenlik görevini üstleneceklerdi; daha sonra çevirmenlik için bir yerliyle anlaşmayı, kabilelerle ticaretten uzak durup kendimiz avlanmayı düşünüyorduk. Temkinli olmaya ve gerekmedikçe kendimizi göstermemeye kararlıydık.

Pierre'in ayarladığı altı adam Kanadalılar gibi değildi. Bu cesur tiplerin beşi kardeşti ve soyadları Greely idi (John,

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Robert, Meredith, Frank, Poindexter). Yaşça ve fiziken en büyükleri olan John Greely, Kentucky'nin en güçlü ve mahir atıcısıydı. Boyu bir seksenden fazlaydı, iriyarı haliyle güç timsaliydi. Güçlü ve irikıyım insanların çoğu gibi mağrur bir tavrı vardı, herkes tarafından sevilirdi. John'la aşık atamayacak olsalar da diğer dört kardeş de oldukça kuvvetliydi. Poindexter uzun boylu olmasına karşın çelimsizdi, barbar bir tip gibi görünse de onun da mağrur bir ifadesi vardı. Bu beş kardeş avcılık ve atıcılıkta ustaydı. Pierre onlara güzel bir teklifte bulunmuştu, anlaşmaya göre ben ve Pierre kazançtan birer pay alacaktık, kardeşler de kalan tek payı bölüşeceklerdi.

Alexander Wormley adlı altıncı adam da tuhaf bir Virginialıydı. Vaizken peygamber olduğu sanısına kapılıp saç baş karışık ve yalınayak bir halde orada burada gezinmiş. Şimdi de gizli altın yataklarını bulmayı hedeflemişti. Normalde gayet aklıselim olsa da bu konu açıldığında resmen deliriyordu. İyi bir kayıkçı, atıcı; gözü pek, güçlü ve süratli bir adamdı. Coşkulu mizacı ona güvenmeme yol açmıştı, zaten sonunda da görüleceği üzere onun tarafından ihanete uğramadım.

Diğer iki adamımız Pierre'in Toby adlı siyahi uşağı ile Mills' Point'te rastladığımız ve kısa bir sohbetin ardından ekibimize katılan maceraperest bir Virginialıydı. Sanırım Andrew Thorton adlı bu adam kuzeyli, saygın bir aileden geliyordu. Ülkenin batısını üç yıldır yanındaki Newfoundland cinsi köpeğiyle gezip durmuştu. Gözü kürkte, ticarette değildi, sadece macera peşindeydi. Geceleri kamp ateşinin başında otururken maceralarını anlatıp bizi neşelendirirdi. Mübalağa ettiğini düşünsek de öylesine vakur bir tavırla

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

konuşurdu ki ona güvenirdik. Daha sonraki tecrübelerimiz yalnız avcıların yaşadıklarının pek de abartılamayacağını, esas derdin başkaları tarafından can kulağıyla dinlenmeyi başarmaktan geçtiğini öğretti. Thorton'u gördüğüm an ona kanım ısındı.

Toby'yi az anlatmam onu önemsiz kılmaz. Toby, Pierre ve ailesine sadakatle bağlı bir siyahiydi. Keşif gezisine çıkmak için fazla yaşlıydı ama Pierre onu ardında bırakmak istemedi. İşin aslı yaşına rağmen güçlü ve hevesliydi. Pierre ekibin fiziksel anlamda en güçsüzü olsa da zeki, gözü pek ve yiğitti. Kimi zaman abartılı hallere bürünmesi sözsel münakaşalara sebep oluyordu, birkaç kez gezimizin başarısını tehlikeye attı. Her şeye rağmen kıymetli bir dosttu.

İşte *Petite Côte*'den ayrıldığımızda ekibimizde bulunanlar böyleydi.[128] Kendimizi, teçhizatımızı, elde edeceğimiz kürkleri taşımak için iki büyük kayığa sahiptik. Altı kişiyi alabilecek kadar hafif olan küçük kayık huş ağacından yapılmış, ladin kökleriyle bağlanmış, ek yerleri reçineyle kaplanmıştı. Uzunluğu yedi metre kadardı, dört ile on kürek çekiliyordu; küpeşteye kadar yüklendiğinde kırk beş, boşken yirmi beş santim su çekiyordu. Diğeri *Petite Côte*'da inşa ettiğimiz tekneydi. Uzunluğu dokuz metreden biraz fazlaydı, küpeşteye kadar yüklendiğinde altmış santim kadar su çekiyordu. Yedi metre uzunluğunda güvertesi, hepimizin içine sığabildiği sağlam bir kamarası vardı. Kamaranın meşeden yapılma duvarlarına kurşun işlemezdi, saldırı halinde gözetleme ve atış yapabilmek amacıyla duvara pek çok delik açmıştık. Hava

128 Bay Rodman, kendini tarif etmiyor. Lideri anlatılmazsa, ekip tanıtımı tamamlanmış sayılmaz. Bay Rodman'la ilgili bir notta "Nehir boyunca tırmandığı dönemde yirmi beş yaşında, güçlü, dinç ve ateşli bir adamdı, kısa boylu ve çarpık bacaklıydı. İnce dudaklı, asık suratlı bir Yahudiye benziyordu," diye bir ifade geçmektedir." –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ve ışık ihtiyacımızı karşıladığımız gibi, delikleri istediğimiz zaman tıpayla kapatabiliyorduk. Teknenin kalan üç buçuk metrelik kısmı havadardı, burada en az altı kürek çekilebilirdi ama tekneyi güverte boyunca çektiğimiz sırıklarla yüzdürüyorduk. Pruvanın iki metre gerisinde bir yelken direğimiz vardı, rüzgâr çıktığında yelken bezini açıyor, dindiğinde ise topluyorduk.

Pruva altındaki bir bölmeye iyisinden on fıçı barut ile yeterince saçma koyup saçmaların onda birini tüfek mermisi olarak hazır ettik. Bunlara ek olarak savunma amaçlı pirinçten ufak bir topu da yer kaplamaması için parçalarına ayırıp koymuştuk. İspanyollar bu topu *Petite Côte*'un birkaç mil yukarısında kayıktan düşürüp kaybetmişti. Kanonun battığı yerde yerlilerden biri topu bulmuş ve beş galon viskiyle takas etmişti. *Petite Côte* sakinleri batık yakınlarına gittiklerinde iki top daha bulmuşlardı. Bu ufak ama sağlam topların üzerlerinde Fransız toplarınkine benzeyen yılanlar resmedilmişti. Toplarla beraber elli tane gülle de bulunmuştu, hepsini satın aldık. Bu topu elde ediş hikâyemizi anlatma nedenim gezimiz süresince kimi zaman önemli bir rol oynamasıdır. Ayrıca cephaneliğe içinde on beş adet yedek tüfeğin bulunduğu bir de sandık yerleştirmiştik. Pruvanın suya iyice batması için ağırlıkların tamamını buraya yerleştirdik, zira nehir dibindeki dal budaklar sebebiyle en iyi yöntem budur.

Bunlara ilaveten hepimiz birer baltaya, bıçağa ve tüfeğe sahiptik. Kayıklarda birer kazan ve halat, üçer balta, eşyaların üstünü örtmek için ikişer büyük örtü, su boşaltmak için de ikişer büyük sünger bulunuyordu. Kayıkta bir yelken ile küçük bir direk, tamirat işlerinde kullanmak amacıyla biraz

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

zamk, huş ağacı parçaları, *bitki kökleri* ile Mississippi'den dönen tekneden satın aldığımız ve yerlilere satmayı planladığımız mallar vardı. Gerçi yerlilerle ticaret yapmaya gönüllü değildik ama malları ucuza kapattığımızdan almayı uygun görmüştük. Bu mallar ipekli ve pamuklu mendiller, ip, sicim, tel, şapka, ayakkabı, çorap, çatal, bıçak, hırdavat, patiska, pazen, tütün, battaniye, cam oyuncak ve boncuklardı. Her adam bu mallarla dolu üçer koli taşıyordu. Gıda da benzer biçimde paketlenmiş ve iki kayığa bölüştürülmüştü. Yanımıza yüz kilo domuz eti, üç yüz kilo bisküvi ve *Petite Côte* sakinlerinin sözleri üzerine altı yüz kilo kurutulmuş et almıştık. Yeterince av bulamayacaklarından çekinen North West Şirketi çalışanları da yanlarına bolca kurutulmuş et alırlarmış. Kurutulmuş etin hazırlanışı çok tuhaftı. Büyükbaş hayvanların yağsız etleri incecik dilimlendikten sonra ya ızgarada ağır ağır pişirilir ya da güneşte veya soğukta bekletilirdi. Et tamamen kuruduğunda iki taş parçası arasında ezilerek yıllar boyu dayanıklı hale getirilir. Fakat gereğinden fazla miktarda kurutulursa baharın gelişiyle birlikte çözünür ve çürür. Kuyrukyağı ile içyağı eritilir ve yağın yarısı ete ilave edilir. Bu karışım tulumlara doldurulur ve sıkıca bastırılır. Bundan sonra pişirmeye, tuz veya sebze ilave etmeye gerek kalmaz. En iyisi ve lezzetlisi ilik ve dutla karıştırılandır.[129] Viskiyi beşer galonluk damacanalara koymuştuk ve toplamda yirmi damacana, yani yüz galon viskimiz vardı.

129 Bay Rodman'ın tarif ettiği kurutulmuş et bizim için yeni bir yiyecek ve Parry, Ross, Back ve diğer kâşiflerin bahsettiklerinden tamamen farklıdır. Biz yağdan arıtılmış etin lapalaşana dek pişirildiğini, buna baharat ve tuz eklendiğini, böylelikle gramajı azalsa da besleyiciliğinin arttığını bilirdik. Fakat Amerikalı bir hekim bir hastanın midesindeki bir yarayı ve hastanın sindirim sistemini gözlemlemiş ve sonunda gramajın azalmasıyla besleyicilik özelliğinin arttığı tezini çürütmüştür. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Eşyaları yükledikten sonra Thornton'un köpeği de dahil kayıklara bindiğimizde büyük kamaradan başka boş alan kalmadığını gördük. Bozuk havalarda burada kalmayı planladığımızdan kamaraya eşya yüklememiştik. Tüfeklerimiz, bir miktar mermi, birkaç tane kapan ve bir ayı postu vardı. Kalabalık olmamız bizi mecburi bir çareye itti; dört avcı ekipten ayrılıp nehir boyunca ilerleyecek, avlanacak ve bizi yerlilerden haberdar edecekti. Avları taşımaları için iki tane at tedarik ettik. Birini Robert ve Meredith Greely alıp güney kıyıdan, diğerini ise Frank ve Pointdexter alıp kuzey kıyıdan ilerleyecekti.

Böylece kayıklarda toplamda on bir kişi kaldık ve epeyce rahatladık. *Petite Côte*lu Toby ve Pierre küçük kayığa binerken, Peygamber lakaplı Alexander Wormly, John Greely, Andrew Thornton, *Petite Côte*'lu üç adam, ben ve köpek de büyük olana bindik.

Arada bir küreklere asılıyor, çoğunlukla kıyıdaki dallara tutunarak ilerliyor ya da mümkün olduğu anlarda halatla kendimizi çekiyor, kimimiz karaya çıkıp kimimiz kayıkta kalıyor ve bu işi kolayca hallediyorduk. Sıklıkla sırıkları topyekûn kullanıyorduk. Kanadalılar kürek çekmede olduğu gibi bu işte de hünerlerini sergiliyordu. Demir uçlu, uzun, sert ama hafif sırıkları ön tarafa düzgünce sıralayıp nehrin tabanına sapladıktan sonra baş kısımlarını sıkıca tutarak küpeştede ilerliyor ve kayığın hızını artırıyorlardı. Sırık kullanırken dümenciye gereksinim duyulmaz çünkü sırık kayığı istenen güzergâhta ilerletebiliyor.

Kimi zaman suyun içinde yürüsek ve kayığı kol gücümüzle çeksek bile Missouri Nehri'nin yukarısına doğru ilerlemeye başladık. Gezinin temel amacı olan kürkleri barbar

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yerlilerle ticaret yaparak değil avlanarak elde edecektik. Güzergâhımızdan daha önce yolu geçen maceraperestler kunduz, susamuru, sansar, vaşak, ayı, tilki, porsuk, rakun, as, kurt, bizon, geyik kürklerini toplamışlardı ama biz daha pahalı türlere gözümüzü dikmiştik.

Petite Côte'dan ayrıldığımız sabah çok güzeldi ve hepimiz şen şakraktık. Yaz kendini hissettirmeye başlamıştı, hafifçe esen yel baharın yumuşaklığını hissettiriyordu. Güneş ısıtmıyor ancak parlıyordu. Nehrin buzları erimişti, akıntı nehrin kıyı kesimlerindeki bataklıkları gizliyordu. Nehir en heybetli haline bürünmüştü, söğüt ve kavakların arasından kıvrılıp sarp kayaların üstünden geçiyordu. Nehrin üst kısmına bakıp suların geçtiği beyaz adamın henüz tanışmadığı o kusursuz toprakları düşlerken müthiş bir heyecan içimi kapladı ve bu asil nehir boyunca daha önce hiçbir maceraperestin ilerleyemediği kadar ilerlemeye, önüme çıkan her türden engeli aşmaya karar verdim. Öyle bir coşkuya kapılmıştım ki yerimde duramıyordum. Çayırlarda koşturmamı kulağıma fısıldayan hisleri azat etmek için nehrin kıyısında Greelylerle birlikte olmayı istiyordum. Geziyle epeyce alakalı olan ve doğal güzelliklere hayranlıkla bakan Thornton da hislerimi paylaşıyordu, bu yüzden onu daha fazla önemsemeye başladım. İlk kez yanlış anlaşılabileceğime aldırmadan yahut böyle bir tehlike sezmeden karşısında rahat davranabileceğim bir dosta ihtiyaç duyuyordum. Yakınlarımı kaybettiğimde mateme bürünmüş ama bunalıma girmemiştim, el değmemiş tabiat en büyük tesellimdi ve benimle aynı hislere sahip birinin yanımda olması manzarayı ve hissettirdiklerini daha anlamlı kılıyordu. Thornton; alay edilme korkusu hissetmeden kendimi rahatça anlatabilece-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ğim biriydi, onun da bu hususta aynı düşünceye sahip olduğundan kuşkum yok. Daha önce tabi güzellikler konusunda benimle aynı biçimde düşünen biriyle tanışmamıştım, inanın bu bile dostluğumuzu güçlendirdi. Gezi boyunca kardeş gibiydik, vereceğim her kararda onun da fikrini alıyordum. Pierre'le de iyi geçinirdik ama fikirlerimiz tam olarak örtüşmediğinden aramızda güçlü bir bağ yoktu. Duyarlı biri olsa da tabiata olan hayranlığımı anlayamaz ve uçarı bir tavır takınırdı.

Akşam nehrin güney kıyısındaki mağaradan geçerken zorlanmamız dışında ilk günümüz oldukça iyi geçmişti. Altmış metre yükseklikteki sarp bir kayalığın dibinde yer alan beş metrelik yüksekliğe ve on beş metrelik genişliğe sahip bu mağara fazlasıyla ürkütücüydü.[130] Nehir mağaranın önünden deli gibi aktığı için kayıkları güçbela ilerletebildik. Kayıkta bir kişi bırakıp hepimiz tekneye bindik. Geride kalan kişi mağaranın altında demir attı. Hızla kürekleri çekip teknenin ilerlemesini sağladıktan sonra halatla geride kalan kayığı çektik. O gün sayısız küçük adayı, Bonhomme ve Osage Femme nehirlerini geçtik. Rüzgâr daima karşıdan esmesine rağmen yirmi beş millik bir yol kat ettik, o gece kuzeyde kalan Diable adlı bölgede konakladık.

130 Burada bahsi geçen mağaraya tüccarlar ve kayıkçılar "Taverna" derler. Sarp kayalığın yüzeyinde yerlilerin itibar ettiği tuhaf resimler vardı. Lewis, bu mağaranın otuz altı metre eninde, on iki metre boyunda, altı metre yüksekliğinde olduğunu belirtir. Bay R. mağaranın boyutlarını çok daha eksik vermiştir. Coşkulu biri olsa da kâşifimiz mübalağa etmemiştir. Rakamsal değerlendirmeleri her zaman tutarlı ve gerçekçi olmuştur. Bu oldukça mühim bir karakter özelliğidir. Bu sebeple hiçbir fikrimiz olmasa da anlattıklarının doğru olduğunu düşünüyoruz. Fakat Bay R.'nin mizacı onu aşırılığa sevk ediyor. Sözgelimi mağaranın ürkütücü olduğundan dem vurur ama böyle düşünmesinin nedeni kayalığın önünden geçerken kendi ruh halinin sıkıntılı olmasından kaynaklanır. Günceyi okurken bu tip ayrıntıları bilmenin önemi muhakkak ki vardır. Anlatımı mübalağalı değildir ama yargıları aşırıdır. Yine de hisleri dışında gerçek dışı bir şey söz konusu değildir. Düşünme biçimi gerçeklere dayansa bile oldukça süslüdür. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

4 Haziran. Sabahın erken saatlerinde Frank ve Poindexter Greely besili bir antilopla geldiler. Hayvanı kahvaltı niyetine yiyip tükettikten sonra yola koyulduk. Diable çağlayanında akıntı nehrin güneyinde kalan kayalıklara hızla çarpar ve kayıkla ilerlemeyi zorlaştırır. Biraz ilerisinde bataklık bir alana rastladık. Bu bölgedeki kıyılar sürekli aşındığından akarsu mecrası elbette zaman içinde değişecektir. Saat sekizde doğudan esen yelin sayesinde otuz milden fazla yol kat ettik. Kuzeydeki Du Bois Nehri'ni, Charité[131] dereciğini ve irili ufaklı pek çok adayı geçtik. Hava karardığında kavaklık bir alana ulaştık, sular epeyce yükselmişti. Hava güzeldi, heyecandan gözüme uyku girmedi; ben de Thornton'la birlikte sabaha dek süren bir gezintiye çıktım. Ekibin kalanı ilk kez kamarada yattı, böylelikle kamaraya beş altı kişinin sığabileceğini görmüş olduk. Gece güverteden gelen acayip bir sesle irkilmişler ama sesin kaynağını tespit edememişlerdi. Kamaradan çıktıklarında sesi çıkaran şey ortalıktan kaybolmuştu. Anlattıklarından sesin yerlilerin köpeğine ait olduğunu düşündüm, muhtemelen dünkü enfes yemeğimizin kokusu onu cezp etmişti. Olay bu kadar basit olsa da gece nöbet tutulmamasının risklerini göz önüne seriyordu, bu sebeple geceleri nöbet tutmaya karar verdik.

(İlk iki günün nasıl geçtiğini Bay R.'nin kelimeleriyle aktardıktan sonra Missouri'den 10 Ağustos'ta Platte'e nasıl ulaşıldığı kısmını geçiyoruz. Nehrin bu bölümü fazlaca yazılıp çizildiğinden herkes tarafından bilinir. Ayrıca bu kısımda bölgenin doğal güzellikleriyle av sırasında yaşanan olaylar anlatılmıştır. Ekip avlanmak için üç kez duraklasa da başarılı olamadı, bu sebeple iç bölgelere doğru ilerlemeye karar ve-

131 La Charette? Du Bois kuşkusuz Wood Nehri'dir. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rildi. Geçtiğimiz kısımda anlatılan iki aylık sürede iki önemli şey oldu. Jacques Lauzanne adlı bir Kanadalı, yılan sokması sonucu yaşamını yitirdi ve eyalet amirinin emriyle hareket eden İspanyol heyeti ekibin yolunu kesip keşfe son verilmesini istedi. Fakat heyetin başındaki subay Bay R.'den öylesine hoşlandı ki keşif gezisinin sürmesine rıza gösterdi. Osage ve Kanzas yerlilerini gördüler ama düşmanca bir tavırla karşılaşmadılar. On dört kişilik ekibimizi 10 Ağustos 1791'de Platte Nehri'nin ağzında bırakıyoruz.)

Üçüncü Bölüm

Platte Nehri'ne vardıklarında seyyahlarımız üç günlük bir kamp kurdular; böylelikle eşyalarıyla erzaklarını havalandırma, yeni kürek ve sırıklar yapma, kayıklarındaki hasarı giderme fırsatı buldular. Avcılar avladıkları bol miktardaki geyiği, hindiyi ve tavuğu tıka basa kayıklara doldurdular. Ayrıca bolca balık tutup yediler ve yakınlarındaki üzüm bağlarını keşfettiler. Bufalo mevsimi olduğundan iki hafta boyunca yerlilerle karşılaşmadılar. Hazırlıklarını tamamladıktan sonra kamplarını topladılar ve yeniden yola revan oldular. Şimdi güncede yazılanlarla devam edelim.

14 Ağustos. Güneydoğudan esen ılık rüzgâr eşliğinde yola çıktık, akıntı güçlü olsa da ilerlemekten vazgeçmedik. Öğlen çukurda kalmış gibi görünen yüz yirmi hektarlık bir arazinin güneybatısındaki yükseltileri incelemek için durduk. Yakınlarda burayı güçsüzleştiren bir göl, gölün etrafında da farklı biçimlerde yükseltiler vardı. Bu yükseltilerin doğal mı yoksa yapay mı olduğuna karar veremedim. Toprağın suyun gücüne maruz kaldığına dair ipuçları olmasa yerlilerden şüphele-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

nebilirdim.[132] Yirmi millik yolu arkamızda bıraktığımız için günün kalanını burada geçirdik.

15 Ağustos. Bugün ön kısımdan sert ve haşin rüzgârlar estiğinden ancak on beş mil kadar ilerleyebildik. Hava kardığında nehrin kuzeyindeki bir uçurumun kenarında kamp kurduk. Bu Nodaway Nehri'nden sonra ilk uçurumdu. Gece boyunca yağmur yağdığı için Greelyler atlarıyla birlikte kamaraya kapağı attılar. Robert atını yüzdürerek nehrin güney yakasına geçti ve Meredith'i kayıkla karşı yakadan aldı. Cesaret isteyen bu iki işi de önemsemiyor gibiydi; halbuki karanlık, fırtınalı ve suların fevkalade yükseldiği bir geceydi. Hava soğuduğu için kamaraya geçtik ve saatlerce Thornton'un Mississippi'de yerlilerle yaşadığı maceralarını dinledik. Dev köpeği bile onu dikkatle dinliyor gibi görünüyordu. Thornton inanılması zor bir hikâye anlatmaya başladığında resmen köpeğinin onayını bekliyordu. "Nep, anımsıyor musun?" ya da "Nep, doğru olduğunu bilir!" gibi cümleler sarf ettiğinde köpek sahibinin sözlerini onaylarcasına başını sallıyor, gözlerini fırıl fırıl döndürüyordu. Bu hareketlerin köpeğe öğretildiğini bilsek de her defasında kahkahalara boğulup duruyorduk.

16 Ağustos. Sabahın erken saatlerinde bir adanın, yaklaşık on beş metre genişliğinde bir derenin, yirmi millik mesafedeki büyükçe bir adanın yakınından geçtik. Yükseklerdeki çayırlık alana ulaştık. Kuzeyde ağaçlı, yüksek bir düzlük güneyde kavak ağaçlarıyla dolu bir alanla çevriliydik. Nehir, Platte Nehri'nin alt kısmı kadar olmasa da kıvrıla kıvrıla akıyordu.

132 Bu yükseltilerin eskiden güçlü bir kabile olan Otoelerin yerleşim yerlerini gösterdiği artık bilinmektedir. Otoeler, bitmek bilmeyen saldırılardan ötürü Pawneelere sığınıp Platte Nehri' in yaklaşık otuz mil güneyinde konuşlanmışlardır. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Buradaki ağaç türleri karaağaç, kavak, ceviz ve meşeyle sınırlıydı. Rüzgâr çok sertti; akıntı ve rüzgâr sayesinde yirmi beş millik yol kat ettik. Hava kararınca erik ağaçları ile üzüm bağlarının geniş yer tuttuğu çayırlıkta kamp kurduk. Ardımızdaki dik bayırı tırmandığımızda bir başka çayırlık alana vardık, sonra yine ağaçlı bir bayıra ve engin bir alana ulaştık. Kayalıkların dibinde dünyanın en güzel manzarasını izledik.[133]

17 Ağustos. Gün boyu kampta ufak tefek işler yaptık. Thornton ve köpeğiyle birlikte güneye doğru bir yürüyüş yaptım ve tabiatın güzelliği karşısında adeta büyülendim. Çayırların güzelliği *Binbir Gece Masalları*'nda anlatılan güzellikleri ezip geçerdi. Nehir kıyısındaki rengârenk çiçekler büyüleyici güzellikleriyle sanat eserlerini andırıyordu. Ağır rayihaları insanı rahatsız ediyordu. Mor, mavi, turuncu, kırmızı çiçek deryasının ortasında yemyeşil ağaç adaları bulunuyordu. Bu adalar heybetli meşelerden, kadifemsi çayırlardan, enfes görünümlü olgun meyvelerden oluşuyordu. Missouri kusursuz görünüyor, nehirdeki adacıklar üzerinde İngiliz bahçelerini andıran, geyiklerin cirit attığı dar geçitler dışında çayırlar ve erik ağaçları bulunuyordu. Hava kararınca keyifle kamp alanına döndük. Geceleyin hava ılıktı, sivrisinekler canımıza okudu.

18 Ağustos. Bugün nehrin genişliği iki yüz metre olan daracık bir bölümünden geçtik, akıntının hızlı olduğu bu bölgeyi devrilen ağaçlar epeyce tıkamıştı. Teknemiz sürüklenen bir ağaca çarptı ve epeyce suyla doldu. Bu yüzden durup eşyalarımızı kontrol ettik. Yiyeceklerin birazı ıslanmıştı ama barutumuz zarar görmemişti. Bu daracık geçitte tüm gün oyalandık, beş milden fazla ilerleyemedik.

133 Council Uçurumu –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

19 Ağustos. Sabahın erken saatlerinde yola koyulduk. Gökyüzü bulutluydu, öğlen sağanak yağmura yakalandık. Tuhaf biçimli büyükçe bir kum adasının girişini gizlediği bir dereciği geçip on beş mil kadar ilerledik. Dağlar uzağımızda, yirmi mil kadar ilerimizdeydi. Kuzeydeki yoğun ormanın aksine güneyde açıklık göze çarpıyordu. Nehir boyunca gürleşen çayırlık alandan çeşit çeşit üzüm topladık, mor renkte olanların tadına doyamadık. Geceleyin avcılar elleri kolları dolu bir halde kamp alanına döndüler. Kayıkları tavuklarla, hindilerle, iki geyik, bir ceylan ile lezzetine doyum olmayan siyah çizgili sarı kuşlarla doldurduk. Yirmi millik bir yol kat ettik.

20 Ağustos. Bu sabah kumluk bir alanın hâkim olduğu nehirde güçbela ilerledik ve hava kararmadan hemen önce yirmi mil kadar ilerideki bir derenin ağzına vardık. Kuzeyden dökülen bu derenin nehirle birleştiği noktada büyük bir ada vardı. Bolca kunduz avlayabileceğimizi düşünüp kampımızı buraya kurduk ve birkaç gün kaldık. Adanın muhteşem manzarası içimde tuhaf hisler uyandırdı, çocukluğumda hayal ettiğim manzaralara benziyordu. Adanın kıyıları hafif eğimliydi, üstü yemyeşil, yumuşacık çimlerle örtülüydü; bu çimenlik alan kuzeye doğru bir yorgan misali uzanıyordu. Kavak ağaçlarıyla çevrelenen adadan sık ağaçlar ve asmalar sebebiyle nehir pek görünmüyordu. İç kısımlarda gür ve uzun çimler bitmişti, ortalarından sarkan sarı ve beyaz çizgiler göze çarpıyor, etrafı vanilyayı andıran bir rayihayla dolduruyordu. İngiliz çimi de güzeldir ama koku ve eşsizlik bakımından buradakilerle boy ölçüşemez. Her tarafta mavi, beyaz, sarı, mor ve kırmızı renkte çeşit çeşit mis kokulu çiçekler, kiraz ve erik ağaçları, geyiklerin açtığı belli olan dar geçitler vardı. Ada-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

nın merkezindeki yosun kaplı sarp kayanın arasından memba suyu fışkırıyordu. Yapay bir bahçeyi andıran ada kitaplarda gördüğümüz manzaraları anımsatıyordu. Adanın güzelliğiyle mest olup keyifle kamp yaptık.

(Ekip, konakladıkları yedi gün boyunca arazinin kuzeyine keşif gezileri düzenledi ve dere boyunca avlanıp kürk topladılar. Hava iyiydi, bu yeryüzü cennetinin nimetlerinden olabildiğince faydalandılar. Bay Rodman hep tedbirliydi, düzenli nöbet tutmaya devam edildi. Her gece bolca eğlendiler, özellikle Kanadalılar şarkı söyleyip içki içmekte ustaydılar. Bol bol yiyip içtiler, dans edip Fransızca şarkılar söylediler. Gündüz diğerleri ava çıkıyor, Kanadalılar da kampa göz kulak oluyordu. Bir keresinde Bay Rodman kunduzların alışkanlıklarını gözlemler, anlattıkları bildiklerimizin ötesinde pek çok şey içerdiğinden epeyce ilginçtir.

Bay Rodman, Thornton ve köpeğiyle birlikte kaynağını bulmak için dere boyunca ilerlemişti. Derken kunduzların suyun önünü keserek oluşturdukları bir bölgeye vardılar. Kıyıdaki söğütlük alanda pek çok kunduz bulunuyordu. Söğütlük alana doğru sessizce ilerlediler, köpeği sakinleştirip yere yatırdılar, yüksekçe bir ağaca tırmanıp kunduzları gözetlediler.

Kunduzlar canla başla çalışıyor, yaptıkları barajın hasarlı kısımlarını sırayla onarıyorlardı. Ağızlarında taşıdıkları dallarla ve suyun dibinden aldıkları balçıkla barajın hasarlı kısımlarını örüyorlar, kuyruklarıyla ayaklarını mala yerine kullanıyorlardı.

Kısa süre içinde baraj onarımını tamamladılar. Bay Rodman ve Thornton kunduzların çabasını iki saat boyunca kıpırdamadan seyrettiler ve hayvanların maharetine tanıklık

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ettiler. Ama kunduzların dal aramak için söğütlerin arasında kaybolması ve bir süre gözden kaybolması canlarını sıkmıştı. Bu sebeple daha da yükseğe tırmandılar ve kunduzların devirdikleri çınar ağacının dallarını koparıp nehre taşıdıklarını, bir başka grubun da yaşlı bir ağacı daha devirmeye çalıştığını gördüler. Yaşlı ağacın etrafında altmışa yakın kunduz bekliyor, çalışan beş altı kunduz yorulunca bir başka grup ağacı kemirmeye devam ediyordu. Ağacın suya bakan tarafı çoktan kesilmişti ve insan eli değmişçesine pürüzsüzdü. Ağaçların yalnız kabuklarını yiyen kunduzlar sincaplar gibi arka ayaklarının üzerine oturuyor, ön ayaklarını ağaca dayayıp ağacı kemiriyorlardı. Oyuğun içinde de dönüşümlü olarak iki kunduz çalışmaktaydı.

Bay Rothman ve Thornton konuşlandıkları yerde rahat olmasalar da ağacın devrilişini görebilmek için hava kararana dek sekiz saat boyunca kıpırdamadan yerlerinde durdular. Neptune'ün barajı onarma işiyle ilgilenen kunduzların arasına dalmasını güçbela önlediler. Köpeğin sesi kunduzları zaten rahatsız etmişti, hayvancıklar kimi zaman durup sesin yönünü tayin etmeye çalışıyorlardı. Akşama doğru köpek sıkılıp boylu boyunca uzanınca kunduzlar rahatça işlerini yaptılar.

Gün batarken ağacı devirmek için kemirenler çarçabuk etrafa dağıldılar. Bir süre sonra ağaç yana yattı ama devrilmedi. Birkaç kunduz ağaç kabuğunu kemirmeyi sürdürdü, derken yeterince eğime kavuşan ağaç büyük bir gürültüyle devriliverdi. Üstteki dalları suya doğru uzandı. Kunduzlar neşeyle ve belki de kazandıkları zaferin etkisiyle suya atladılar, dalıp dalıp çıktılar.

Kunduzların ağaç kesme yöntemlerine dair anlatılan bu anı şimdiye dek okuduklarımız arasında en ayrıntılı olanıdır ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

hayvanların planlı çalıştıklarının da kanıtıdır. Ağacı suya doğru devirmeye çalışmaları planlı olduklarını gösteriyor. Bonneville'in hayvan aklı diye bir şey olmadığını, kunduzların planlı davranmadıklarını, ağacı devirmekten başka gayelerinin bulunmadığını söylediğini anımsarsınız. Kıyıdaki ağaçların suya devrilmesini, ağır dalların ışık ve havayla buluşup suya uzanmasını eğime bağladığı bilinmektedir. Bonneville, kunduzların tabiatları gereği dere kenarlarındaki ağaçlara yöneldiklerini öne sürer. Düşüncesi mantıklı olmakla birlikte karınca ve arı gibi zekâ seviyesi düşük hayvanlardan bile daha geride oldukları varsayılan kunduzların plansız davrandığını kanıtlamaz. Kunduz, suya eğik ve tamamen dik duran iki ağacı devirmek isteseydi, muhtemelen ilkini devirirken gözlemlenen tedbirleri bir kenara bırakır, ikincisi için ise tedbirleri elden bırakmazdı.

Güncenin başka bir bölümünde kunduzların mizacına ve onları avlama yöntemlerine dair pek çok bilgi verilmiş; bunları da aktarmayı uygun görüyoruz. Kunduzların temel besin kaynakları ağaç kabuğudur. Seçici davransalar da bol miktarda kabuğu kış için depolarlar. İki yüz üç yüz üyesi olan bir kunduz kabilesi birlikte yemek arayabilir ve istedikleri ağacı bulana dek uzun süre ilerleyebilirler. Gözlerine kestirdikleri ağacı devirip dalları ve ağaç kabuğunu nehre taşıyarak yaşadıkları bölgeye ulaştırırlar. Kabukları soyulmamış olan dalları kış için saklar, soyulmuş parçaları yaşam alanlarının uzağına geri götürürler. Baharda erkekler sağda solda yalnız dolaşmaya başlar ve avcılar tarafından kolayca avlanırlar. Yaz gelince kış hazırlığına girişirler. Sinirlendirildiklerinde acımasız oldukları söylenir.

Özellikle baharda yiyecek aramak için kabileden ayrılıp kıyıdan uzaklaşan erkek kunduzlar avcıların gözdesidir. Av-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

cılar sopayla vurarak veya tuzak kurarak onları kolayca avlar, hayvanı bacağından yakalayacak biçimde kapanı kurarlar. Avcı balçığa sapladığı kazığa bağladığı kapanı kıyıya yakın bir yerde konumlandırır. Kapanın içine bir dal parçası bırakıp ucuna kunduzları cezp edecek türden bir koku sürer. Kokuyu alan kunduz burnunu dala değdirir, kapanı hareketlendirir ve yakalanır. Yükte hafif olan kapan balçıktaki kazığa sıkıca bağlanmazsa, hayvan kapanla beraber kaçabilir. Tecrübeli bir avcı nehrin yakınlarındaki kunduzların varlığını sayısız ipucundan kolayca fark eder ama tecrübesiz biri ipuçlarını göremez.

Bizim seyyahların ağaca tırmanıp merakla izledikleri kuzgunların çoğu avcılar tarafından yakalandı ve kürkleri ele geçirildi. Çevre, ekibi ziyadesiyle memnun ettiği için adanın ismi "Kunduz Adası" olarak kaldı. Bu yeryüzü cennetinden ayın yirmi yedisinde neşeyle ayrıldılar, 1 Eylül'de sorunsuz bir şekilde büyük bir nehrin ağzına ulaştılar, kıyılarında kuşüzümü bulunan Quicurre Nehri'ne "Kuşüzümü Nehri" adını verdiler. Engin çayırlarda dolanan bufaloları ve "Bonhomme Adası" adıyla bilinen bölgenin sırtındaki kale yıkıntılarını gördüler. Güncede yer alan bu yıkıntıların tasviri Lewis ve Clarke'ın anlattıklarıyla örtüşür. *Little Sioux*, *Floyd*, *Great Sioux*, *White-Stone*, *Jacques, Wawandysenche, White-Paint* nehirlerini geçtiler ama avlanmak amacıyla mola vermediler. Omahaların köyünden geçtiklerini güncede belirtmemişler. Üç yüz hanelik köyde güçlü bir kabile yaşamaktaydı. Köy nehrin kıyısında olmadığından ve Siouxların korkusundan kayıklarla geçiş gece vakti yapıldığından herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Bay Rodman'ın anlattıklarına 2 Eylül tarihini baz alarak devam ediyoruz.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

2 Eylül. Anlatılanlara göre yerlilerin saldırılarının yoğun olduğu bölgeye gelmiştik, bu sebeple olabildiğince dikkatli davranıyorduk. Burası beyaz adama düşmanlığıyla nam salan ve komşularıyla iyi geçinemeyen savaşçı ve barbar Siouxların bölgesiydi. Bu yerli kabilesinin gaddarlığına dair pek çok hikâye anlatan Kanadalıların tırsıp kaçarak Mississippi'ye döneceklerini düşünüyordum. Bu durumu engelleyebilmek amacıyla onlardan birini kayıktan aldım ve yerine Poindexter Greely'i yerleştirdim. Greelyler atlarını azat edip kayıklara yerleştiler. Poindexter Greely, Pierre Jonôt, Toby ve bir Kanadalı kayıkta yerini alırken köpek, John, Frank, Robert, Meredith Greely, Thornton, Wormley, üç Kanadalı ve ben de teknede yerimizi aldık. Güneş batarken yola çıktık, güneyden esen rüzgârın yardımıyla epeyce yol aldık fakat geceleyin nehrin sığ kesimlerinde güçbela ilerleyebildik. Hiç mola vermedik, gündoğumundan hemen önce bir dere ağzına vardık ve kayıkları gizlemeye çalıştık.

3 ve 4 Eylül. İki gün boyunca dinmek bilmeyen yağmur yüzünden yola çıkamadık. Havanın berbatlığı, Kanadalıların yerlilere ilişkin anlatmaktan bıkmadığı hikâyeleri canımızı fena halde sıktı. Teknede bir araya gelip ne yapacağımızı konuştuk. Greelyler hikâyelerin abartılarak anlatıldığını, yerlilerin bize vahşice saldırmayacaklarını düşündüklerinden bölgeden kolayca geçebileceğimize inanıyorlardı. Tecrübeli seyyahlar olan Wormley, Thornton ve Pierre ise zaman kaybetsek de bu yolda ilerlememiz gerektiğini savunuyorlardı. İkinci grupla hemfikirdim; ilerlediğimiz yolda yerlilerle karşılaşma olasılığımız daha azdı, üstelik dilediğimiz kadar gecikebilirdik.

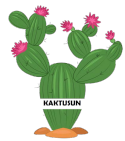
5 Eylül. Geceleyin yola koyulduk, on mil kadar ilerlemiştik ki gün aydınlandı, kayıklarımızı gür ağaçlarla kaplı

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

adacığın örttüğü bir derenin ağzında sakladık. Derken şiddetli sağanak başladı ve kamaraya ulaşana dek sırılsıklam olduk. Hava koşulları hepimizin, özellikle de Kanadalıların canını sıkmıştı. Sonra akıntının hızlı olduğu dar bir geçide ulaştık. Nehrin iki yakasında da ıhlamur, meşe, ceviz, kestane ağaçları göğe doğru uzanıyordu. Bu geçitten, saldırı olasılığından korkuyorduk. Bu yüzden ilerleyen saatlerde yola devam etmeye ve çok dikkatli hareket etmeye karar verdik. Beklerken kıyıya ve kayığa birer nöbetçi yerleştirip olası bir çatışmaya hazır olmak için cephaneliğimizi kontrol ettik.

Saat ona doğru yola çıkacaktık ki köpeğin hırlamasıyla tüfeklerimize sarıldık ama kıyıdaki nöbetçiye dostça selam veren Ponca yerlisinden başka birini görmedik. Onu tekneye davet edip içki ikram ettik; alkolün etkisiyle konuşmaya başladı ve nehrin alt kısmında yaşayan kabilesinin günlerdir bizi izlediğini, dost olduklarını, dahası bizimle ticaret yapmak istediklerini anlattı. Ayrıca yirmi mil kadar ileride pusuya yatmış olan Siouxlara karşı bizi uyarmaya geldiğini söyledi. Üç grup halinde konuşlanan Siouxlar, yıllar önce Fransız bir avcının hakaretine maruz kalan şeflerinin intikamını almak için bizi öldürmeye niyetlenmişlerdi.

Dördüncü Bölüm

(Seyyahlarımız en son 5 Eylül sabahı olası Sioux saldırısını düşünüyorlardı. Bu kabilenin barbalığına dair anlatılanlar sebebiyle yerlilerle karşılaşmaktan çekiniyorlar ama Ponca'nın sözlerinden ötürü Siouxlarla er geç karşılaşacaklarını biliyorlardı. Buna dayanarak gece yolculuğundan vazgeçtiler

BELONGS TO KAKTUS TEAM

ve metanetle yollarına devam etmeye karar verdiler. O gece olası saldırıya karşı hazırlanmaya başladılar. Yerlilere gözdağı verebilmek için tekneyi elden geçirdiler, alt taraftaki topu ve cephaneliğin çoğunu üst tarafa çıkardılar. Gün doğmadan sert rüzgârın da yardımıyla tam bir cesaret timsali olarak yola koyuldular. Yol boyunca bufaloları bile rahatsız edecek kadar yüksek sesle şarkılar söylediler; böyle davranarak korkmadıklarını kanıtlamak istiyorlardı.

Siouxların Bay Rodman için *benzersiz* bir gulyabani olduğu anlaşılıyor çünkü onların oldukça cesur olduğunu vurguluyor. Güncede kabile ayrıntılı bir biçimde betimleniyor ama biz özgün ve önemli olan kısımları size aktaracağız. Bu kabileye Fransızlar Sioux, İngilizler Seus adını vermişlerdir. Halbuki onlar kendilerini Darcotalar diye tanıtırlar. İlk olarak Mississippi civarına yerleşip zamanla Missouri, Saskatchawina, Mississippi, Red nehirleri ile Winnipeg Gölü'nün çevirdiği tüm araziye yayıldılar. Darcotalar ya da Winowacantlar Fransızların tabiriyle Gens du Lac adıyla anılıyor, beş yüz savaşçısıyla birlikte Aziz Anthony Şelalesi civarında yaşıyorlardı. Komşuları Wappatomieler Aziz Peter Nehri'nin kuzeyinde iki yüz kişilik bir oymak şeklinde yaşıyorlardı. Fransızların Gens des Feuilles dedikleri yüz kişilik Wappytootie topluluğu ise Aziz Peter'in çok daha kuzeyinde, daha da kuzeyde ise iki yüz kişilik bir topluluk olan Sissytoonieler, Missouri kıyılarında Yanktonlar ile Tetonlar yaşamaktaydı. Sioux, Red ve Jacques nehirlerinin kaynağına yakın bir bölgede Yanktonların kuzey kolu beş yüz kişilik bir topluluk halinde yaşıyor; Des Moines, Jacques ve Sioux nehirleri arasındaki arazide de kabilenin güney kolu varlığını sürdürüyordu. Siouxların en barbarları dört gruba ayrılıyordu: Sao-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

niler, Minnakenozziler, Okydandiler ve Bois-Bruléler. Pusu kurmakta mahir olan ve aralarında iki yüz savaşçıyı barındıran bu son grup Lewis ile Clarke'ın White ve Teton dedikleri bölgede yaşıyorlardı. Yüz elli kişilik Okydandiler Chayenne Nehri aşağısında, iki yüz elli kişilik Minnakenozziler Waterhoo Nehri yakınlarında, üç yüz kişilik Saoniler ise Warrecenne civarında yaşamaktaydılar.

Gerçek Siouxların dışında beş ayrılıkçı kabile daha vardı: Assiniboin ve Missouri nehirleri arasında yaşayan iki yüz kişilik Menatopae Assiniboinler, White Nehri civarına yerleşen yüz elli kişilik "Gens de Feuilles" Assiniboinler, Porkupine ve Milk nehirlerinin kaynağına yakın konuşlanan dört yüz elli kişilik "Yüce Şeytanlar", Saskatchawine yakınlarında yaşayan, adları pek duyulmayan yedi yüz kişilik iki kabile. Bu beş kabile gerçek Siouxlarla hep çatışma içindeydiler.

Siouxlar fiziksel açıdan çirkin ve eciş bücüş bir ırktır. Olağan insan formu anlayışımıza göre kollarıyla bacakları gövdelerine nazaran fazla kısa, elmacık kemikleri fazla çıkık, gözleri pörtlektir. Erkeklerin kafaları tepelerindeki küçük alan dışında tıraşlıdır, buradan uzatılan örgü onlar için pek değerlidir, bu örgüyü matem zamanlarında keserler. Sioux şeflerini ilk bakışta tanırsınız. Bedenleri yağa bulanmış, kömürle boyanmıştır. Deri bir gömlek giyer, bellerine kemer niyetine deri parçası dolarlar. Bu kemer uylukları arasındaki deriyi tutar. Sırtlarındaki bufalo derisinden pelerinlerin tüylü kısmı güzel havalarda içeri, kötü havalarda dışarı bakar. Bedeni baştan ayağa saran bu pelerin kirpi dikenleri ve savaşçılığı betimleyen resimlerle bezelidir. Başında kirpi dikenleriyle dolu bir şahin tüyü vardır. Ceylan derisinden pantolonunun kenarlarında kafatası yüzdüğünü simgelemesi

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

için saç tutamları asılıdır. Ayağındaki geyik ya da bufalo derisinden yapılma makosenlerin topukları mühim zamanlarda kokarca derisiyle süslenir. Siouxlar, derisini tütün kesesi gibi basit eşya yapımında kullandıkları iğrenç kokulu kokarcaları pek beğenirler.

Şefin karısının giyimi de hemen göze çarpar. Uzun saçlarını ortadan ayırıp salık bırakır ya da topuz yapar. Makosenleri aynıdır, pantolonu dizlerine kadardır, ceylan derisinden bir gömlek ayaklarına kadar uzanır. Beline kocasınınkine benzer biçimde bir parça deri dolar, sırtına da pelerinini takar. Teton Siouxları bufalo derisinden muhteşem çadırlar da yaparlar.

Kabilenin egemen olduğu bölge çayırlarla kaplı, kimi zaman tepeciklerin yükseldiği Missouri civarıdır. Tepecikler boğazlar ve vadilerle bölünür, vadiler yazları kurur, yağmurla birlikte canlanırlar. Gür ve sık ağaçlarla çevrili bölge çayırlık bir alandır. Toprak bol minerallidir; nehri bulandıran ve kokutan sodyum sülfat, demir sülfat ve kükürt bölgede yoğundur. Bufalo, geyik ve ceylan en sık rastlanan hayvanlardır. Tekrar günceye dönüyoruz.)

6 Eylül. Arazi önümüzde dümdüz uzanıyordu, hava oldukça iyiydi; bu yüzden yerlilerin saldırısını beklesek de keyfimiz yerindeydi. Şu ana dek hiçbir yerli gözümüze iliş-memişti. Dehşet dolu topraklarda ilerliyorduk. Yine de bu barbarların bizi bir şekilde yakından izlediğine, en yakın boğazda pusu kurup beklediklerine inanıyordum.

Öğlen Kanadalılar "Siouxlar! Siouxlar!" diye avazları çıktığı kadar bağırıp nehrin güneyindeki dere yatağına dikkatimizi çektiler. Suyu epeyce çekilmiş olan derenin iki yanında devasa kayalar vardı. Dürbünle baktığımda, Kanadalıları

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

korkutan atlı yerlilerin sırayla aşağıya indiklerini gördüm. Kafalarına taktıkları tüyler onları ele veriyor, at üstünde ilerlerken bu tüyler yükselip alçalıyordu. Yerliler hızla yaklaşıyordu, bizi yakalamalarına fırsat vermemek için herkese küreklere asılmasını söyledim. Hızlandığımızı fark eden yüz kişilik bu yerli grubu savaş nidaları eşliğinde dörtnala ilerlemeye devam ettiler.

Telaşlandık. Gün içinde geçtiğimiz yerlerde bu barbarlarla karşılaşsaydık bu denli endişelenmezdik ama şimdi onlar nehrin iki yanındaki yükselen kayalıklardan bize bakıyor, biz ise doğru düzgün kımıldayamıyorduk. Üstelik akıntının en şiddetli olduğu yerdeydik, silahları bırakıp küreklere davranmasak ilerleme şansımız yoktu. Nehrin kuzeyi kayık için bile sığdı, ilerlemek için güneye yönelmek zorundaydık; Siouxlar lütfedip müsaade ederlerse o daracık geçitten geçebilecektik. Yerliler bize burada saldırsalardı ne yapardık bilemiyorum. Okları, yayları ve kalkanlarıyla pek asil bir görünüşleri vardı. Oldukça cesur görünen şefler ellerinde taşıdıkları mızraklarla görkemli bir biçimde ilerliyorlardı.

Ya şans yüzümüze güldü ya da yerliler budalalık etti ve biz bu cendereden kurtulduk. Kayalıkların tepesine geldiklerinde el kol işaretleri yapıp kıyıya yanaşmamızı istediler ama biz önemsemeyip ilerlemeye devam ettik. Bu hareketimiz belli ki zihinlerini bulandırmıştı, öylece bakakaldılar. Sonra aralarında konuştular, şaşkın ve tuhaf bir hale bürünüp güneye yöneldiler; biz de yolumuza devam ettik.

Yine de geri dönebileceklerini düşünüp hızla kürek çektik. İki saat sonra güneyde daha kalabalık bir yerli grubu gördük. Atlarını dörtnala sürüp kıyıya ulaştılar fakat durumumuz öncekine nazaran daha iyiydi, zira kıyı oldukça eğimliydi ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ortalıkta korunacakları tek bir ağaç bile yoktu. Ayrıca akıntı hafiflediğinden nehrin ortasında durabiliyorduk. Yerliler bu kez yanlarında bir çevirmen getirmişlerdi, çevirmen atıyla birlikte nehrin içinde olabildiğince ilerledi ve kötü bir Fransızca aksanla durup kıyıya çıkmamızı emretti. Bir Kanadalıya Siouxlarla dostane bir biçimde olduğumuz yerden sohbet edebileceğimizi, kıyıya yanaşmayacağımızı, yüce büyücümüz olan topun rahatsızlık duyacağını söylettirdim.

Onlar şaşkın bir halde tartışırken, tekneleri demirledik ve çatışmaya hazırlandık. Cesaretimizi kanıtlamadıkça kurtulamayacağımızı, onlarla dostane bir ilişki kuramayacağımızı düşünüyordum. Onlara boyun eğip dediklerini yapsaydık, armağanlar dağıtmamızın bile bize faydası olmazdı; sadece yerlileri oyalamış olurduk. Cesaretimizi kanıtlamadan kaçmayı başarsak bile er geç bizden intikamlarını alırlardı. Bulunduğumuz uygun ortamda onlara hadlerini bildirebilirdik. Kanadalılar hariç herkes benimle hemfikirdi, bu yüzden kaçmaya çalışmak yerine iyice üzerlerine gittim. Şefin elindekinden başka ateşli silahları yoktu, okları ise bulundukları mesafeden iş görmezdi. Niceliksel anlamdaki avantajları topun karşısında hükümsüzdü.

Jules (Kanadalı) yüce büyücümüzün rahatsızlık duyacağını söyleyip karmaşa çıkarmıştı, yerlilerin tartışması sona erince çevirmen tekrar bize yöneldi ve üç soru sordu: Yanımızda tütün, içki, ateşli silah bulunup bulunmadığını, adi Ricareelerin bölgesinden geçerken Siouxları kürekçi olarak yanımıza isteyip istemediğimizi, yüce büyücümüzün büyük bir çekirge olup olmadığını.

Jules vakarla bu sorulara benim yönlendirmemle şöyle yanıt verdi. Yanımızda ziyadesiyle tütün, içki ve ateşli silah

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

bulunduğunu; yüce büyücümüzün bize Tetonların çok daha adi olduğunu, pusu kurup bizi öldürmek istediklerini, onlarla katiyen iletişim kurmamamız gerektiğini söylediğini; yüce büyücüden çekindiğimizi ve kimseye bir şey veremeyeceğimizi, düşmanlıklarıyla nam salmış olan Tetonları kürekçi olarak teknemize alamayacağımızı, yüce büyücümüzün "büyük çekirge" sözüne alınacağını belirttik. Nitekim yüce büyücümüz "büyük bir çekirge" değildi, yerliler çekip gitmezlerse bu sözün bedelini ağır öderlerdi.

Riskli durumumuza rağmen yanıtları şaşkınlıkla dinleyen yerlilerin karşısında ciddiyetimizi bozmamak için üstün çaba gösteriyorduk, onların Ricareelerden daha adi olduğunu söylemeseydim eminim bizi azat ederlerdi. Sanırım onlara yöneltilebilecek en büyük hakareti sarf etmiştim çünkü çok sinirlenmişlerdi. Ara ara "Ricaree! Ricaree!" diye bağırıyor, iki grup halinde coşkuyla konuşmaya devam ediyorlardı. Bir grup büyücünün azametinden bahsederken, diğer grup işittikleri hakaretten ötürü öfkeleniyordu. Demir attığımız yerde bekledik, yerlilerin ilk hamlesinde atağa geçmeye kararlıydım.

Kısa süre sonra çevirmen yeniden yaklaştı ve bize daha önce karşılaştıkları beyazlarla dost olduklarını, beyazların onlara her zaman armağanlar verdiğini, içkimizi, tütünümüzü, ateşli silahlarımızı onlarla paylaşmadıkça ilerlememize izin vermeyeceklerini, dediklerini yapmazsak bizi düşmanları olan Ricareelerin dostu sayacaklarını, yüce büyücümüze aldırmadıklarını, nitekim onun "büyük bir çekirgeden" ibaret olduğunu söyledi. Çevirmenin sözlerine aynı anda diğer yerlilerde eşlik ettiler ve koro halinde "Büyük Çekirge!" diye bağırdılar. Bağırırken atlarıyla çemberler çizmeye, bizi kü-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

çümsediklerini belli etmek istercesine mızraklarını, oklarını, yaylarını sallamaya başladılar.

Taarruza geçecekleri aşikârdı. Ok ve mızraklarının hedefi olmadan harekete geçmeliydik, kararlı ve azimli olmalıydık. İlk fırsatta ateş emri verdim. Ateşin etkisiyle altı yerli öldü, üç katı da ağır yaralandı. Diğerleri dehşete kapıldılar, biz topu tekrar hazırlarken onlar çayırlara doğru süratle kaçtılar. Kıyıdaki Tetonların tamamı yaralanmıştı.

John Greely ile üç Kanadalıyı teknede bırakıp ekibin kalanıyla kıyıya çıktım, Jules'in yardımıyla yaralı bir yerliyle konuştum. Ona Siouxlarla ve tüm yerlilerle dost olduğumuzu, buraya sadece kunduz avlamak ve Ulu Ruh'un kızılderili adamlara bahşettiği toprakları gezmek amacıyla geldiğimizi, avlanıp gezdikten sonra geri döneceğimizi, Tetonların savaşçı olduklarını işittiğimiz için kendimizi korumaya çalıştığımızı, "çekirge" lafına sinirlenen yüce büyücümüzü güçbela sakinleştirdiğimi söyledim. Biçare adam içini çekti ve dost olduğunu kanıtlamak istercesine elini uzattı. Onunla tokalaştım, rahatsız edilmezsek yerlilerin ilelebet dostu olacağımızı söyledikten sonra yirmi torba tütün, biraz incik boncuk ve kırmızı pazen bir kumaş hediye ettim.

Tedbiri elden bırakmayıp kaçan Siouxlara karşı dikkat kesilmiştik. Hediyeleri dağıtırken kaçanlar fazla uzağımızda değildi ama onları görmezden gelip tekneye döndük. Burada üç saat boyunca oyalanmıştık, yola koyulduğumuzda saat üç civarıydı. Süratle ilerledik, hava kararmadan önce buradan ayrılmalıydık. Ardımızda sert bir rüzgâr vardı ama nehrin genişlemesiyle akıntı azaldı. Hızımız düşse de saat dokuzda kuzeydeki derenin ağzını örten bir adaya varabildik. Burada kamp atmaya karar verdik, karaya çıkar çıkmaz Greelylerden

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

biri adada bolca bulunduğu belli olan bufalolardan birini hakladı. Nöbetçimizi belirledik, hayvanın sırt etini pişirip yedik, biraz içki içtik. Sonra o gün yaşananlar hakkında konuştuk, herkesin keyfi yerindeydi ama yaşadıklarımız bence eğlenceli değildi. Daha önce hiç kimseyi öldürmemiştim. En mantıklı kararı verdiğimi biliyordum ama vicdanım rahat değildi, nitekim bir sürü insanın ölümüne sebep olmuştum. Zaman geçmek bilmedi, gözüme uyku girmedi. Güneş doğarken yeni günün getirdiği hoş esintiye ve parıldayan çiçeklere kapılıp cesaretimi topladım, aklıselim bir halde düşünmeyi ve vicdanıma söz geçirmeyi başardım.

7 Eylül. Sabahın erken saatlerinde yola çıktık. Doğudan esen sert rüzgârın yardımıyla epeyce ilerledik. Öğlen Great Bend adıyla bilinen boğaza ulaştık. Mesafe en fazla yarım kilometreydi ama nehir otuz mil boyunca kıvrılıyordu. Altı mil kadar yukarıda güneyden kuzeye doğru akan otuz metre eninde bir dere vardı. Nehrin iki tarafında yuvarlak kalın kayalar sıralanmıştı, tuhaf bir manzarası vardı. Nehir oldukça sığdı ve kumullar geçişleri zorlaştırıyordu. Etraf sedir ağaçlarıyla, yerler üstünde yürümesi zor olan kaynanadilleriyle kaplıydı.

Hava kararmadan önce akıntıya kapılmamak için debelenirken teknenin ön kısmını kumlu alana çarptık ve yana yattığımızdan teknenin su almasını engelleyemedik. Bu kaza barutumuzun ve takas niyetine kullanabileceğimiz eşyaların ıslanmasına yol açtı. Tekne yana yatınca hepimiz sığ suya inip tekneyi doğrultmaya çalıştık. Teknenin tamamen devrilmesini önlesek de ilerlemesini sağlayamıyorduk. Ümidimizi yitirmek üzereydik ki alttaki kumluk alan dağıldı ve tekne ilerledi. Bu bölgedeki dere yataklarında kimi zaman biriken

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kimi zaman çöken kumullar bulunur. İnce, sarımsı, sert kumdan oluşan kumullar kuruduğunda cam gibi parıldar, elinizden kayar gider.

8 Eylül. Teton bölgesinden tam olarak çıkamamıştık; çok dikkatli yol alıyor, mola vermemeye çalışıyor, bufalo, geyik, keçi, ceylan gibi hayvanların cirit attığı adalarda kısa süreli molalar veriyorduk. Keçiler çok sakindi ve sakalları yoktu. Burası balık açısından zengin değildi. John Greely bir molada beyaz bir kurt öldürdü. Çekme halatını sık kullanmak zorunda kalmamız nedeniyle bugün fazla yol kat edemedik.

9 Eylül. Hava soğudu. Bu soğuk havada Siouxların arazisinde kamp atmak riskli olduğundan bölgeden derhal ayrılmak istiyorduk. Kanadalıların şarkıları eşliğinde süratimizi artırdık. Kimi zaman yalnız dolaşan Tetonlara rastladık ama bize yaklaşmadıkları için cesaretimizi yitirmedik. Neredeyse otuz millik yol kat ettik ve hava kararınca kavak ağaçlarıyla çevrili bir avlakta kamp attık.

(Bay Rodman'ın maceralarına 10 Nisan tarihi itibariyle devam edeceğiz. Ekimin sonuna dek önemli bir gelişme olmadı, Otter Creek adlı dereye kadar ilerleyip civardaki en elverişli adada kütüklerden kışlık kamplarını kurdular. Yakınlardaki Ricaree yerlileri sık sık kampa gelip dostane tavırlar sergilediler; ayrıca Tetonlarla yaşananlardan haberdar ve oldukça mutluydular. Siouxlar tekrar saldırıya geçmediler. Kış sorunsuz geçti, ekip 10 Nisan'da yeniden yola revan oldu.)

Beşinci Bölüm

10 Nisan 1792. Güzel hava keyfimizi yerine getirdi. Güneş yine etkisini göstermeye başlamıştı. Yerliler nehrin yüz millik

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

yukarısına kadar buz kalmadığını söylüyordu. Küçük Yılan (kış boyu bizlere hep dostluk gösteren Ricaree şefi) ve adamlarıyla duygu yüklü bir veda sahnesi yaşadık, kahvaltıdan hemen sonra yola koyulduk. Perrine (Petite Côte'ye gitmekte olan Hudson Bay Kürk Şirketi vekili) üç yerliyle birlikte ilk on mil boyunca bizimleydi, sonradan yanımızdan ayrılıp köye döndüğünde hakaret ettiği yerli kadın tarafından öldürüldüğünü duyduk. Küreklere davranıp şiddetli akıntıya rağmen epeyce yol aldık. Öğleden sonra birkaç gündür keyfi yerinde olmayan Thornton iyice hastalandı. Geri dönüp iyileşmesini beklemeyi teklif ettim ama Thornton hiç oralı olmadı. Kamarada onun için güzel bir yatak ayarladık, ateşi çok yükseldiği için zangır zangır titriyor, sürekli sayıklıyordu; öleceğini düşünüp kaygılandım. Bu arada azimle ilerleyip yirmi millik bir yol kat ettik.

11 Nisan. Hava bugün de çok güzel. Hafif bir esintiyi ardımıza alıp erkenden yola koyulduk. Yalnız Thornton'un hastalığı canımızı sıkıyordu, zira durumu daha da ağırlaşmıştı. Rahatı için hemen her şeyi yaptık, Jules topladığı özel otlardan bitki çayı hazırladı ve bu çay hastamızı terletip ateşini düşürdü. Hava kararınca nehrin kuzeyinden karaya çıktık. Üç adamımız araziye avlanmaya çıktı, sabah iri bir geyikle döndüler ama tüfeksizdiler.

Anlattıklarına göre kilometrelerce yürüdükten sonra bir derenin kıyısında savaşçı Saonie Siouxlarla karşılaşmışlar. Yerliler bizim avcıları alıp bir mil uzaktaki çamurla örülmüş duvarları olan bir geyik ağılına götürmüşler. Yerliler bunu her sene yaparlarmış, sonbaharda geyikler yiyecek bulmak için çayırlık araziden çıkıp derenin güneyine giderler, ilkbaharda ise sürüler halinde tekrar dere yatağına indiklerinde yerliler tarafından ağıllara hapsedilirlermiş.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Avcılar (John Greely, Peygamber, bir Kanadalı) elli kişilik gruptan kaçamayacakları için öleceklerini düşünmüşler. Yerliler, Greely ile Peygamber'in silahlarını alıp elleriyle ayaklarını bağlamışlar. Her nedense Kanadalının sadece tüfeğini almışlar, elleriyle ayaklarını bağlamadıkları gibi belki de göremediklerinden bıçağını da almamışlar. Bu durum daha sonra ekibin kurtuluşu olmuş.

Akşam saat dokuza doğru esir alınmışlar. Yerliler, parıldayan aya rağmen hava soğuk olduğu için iki büyük ateş yakmışlar. Avcılar birden ağaçların ardından ortaya çıktıklarında yerliler et pişiriyorlarmış. Greely ile Peygamber'in hemen silahları alınmış, sıkıca bağlandıktan sonra bir köşeye atılmışlar. Kanadalının iki yerlinin arasında ateşin önünde oturmasına müsaade etmişler, diğerleri de ateşin etrafında sıralanıp oturmuşlar. Zaman geçmek bilmemiş, avcılar ölümü bekliyorlarmış. Kanadalı yanındakilere rüşvet verip paçayı kurtarmaya niyetlenmiş ama derdini anlatmayı becerememiş. Gece yarısına doğru ateşin etrafında oturanlar beş on adet büyük geyiğin içeri dalmasıyla şaşkına dönmüşler. Bu hayvanlar çamurdan yapılma duvarda bir delik açmayı başarmış ve böcekler gibi ışığa doğru koşmuşlar. Yerliler genelde sakin ve korkak olan geyiklerin bu denli öfkelenmesi karşısında oldukça afallamış, karmaşadan ve geyiklerin hücumundan dolayı korkuya kapılmışlar. Avcılar bu olayı tuhaf bulduklarını söylediler. Hayvanlar resmen çılgına dönmüş. Greely (mübalağadan hoşlanmayan) hayvanların koşarak değil de sanki uçarak geçmesinin dehşet bir ortam yarattığını söyledi. Geyikler karşılarına çıkan her şeyi devirmekle kalmamış çılgın koşuları sırasında iki ateşi de söndürüp karanlıkta ormanın derinliklerine doğru kaçmışlar.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Yerlilerin çoğu bu karmaşada yere kapaklanmış ve hayvanların ayaklarının altında ağır biçimde yaralanmışlar. Peygamber ve Greely ateşin yakınında olmadıkları için haliyle tehlikenin de ortasında değillermiş. Kanadalı ise yere serilenler arasındaymış ve bir süre toparlanamamış. Kendine geldiğinde etraf zifiri karanlıkmış, zira ateş tamamen sönmüş, ay da bulutun ardında kalmış. Çevreyi kolaçan ettiğinde tek bir yerli bile görmemiş, fırsatı bulmuşken kaçmanın doğru olacağına karar vermiş ve gidip arkadaşlarının iplerini çözmüş. Avcılar tüfeklerini boş verip can havliyle nehre doğru koşmaya başlamışlar. Soluk soluğa kalana ve takip edilmediklerinden emin olana dek koşmuşlar, sonra durup bir kaynakta susuzluklarını gidermişler. Tekneye getirdikleri geyiği burada bulmuşlar. Hayvanın bacağı kırıkmış ve gövdesinde yanıklar varmış. İyileşme ihtimali olmadığı için hayvanı oracıkta öldürmüşler. Ertesi sabah soframızı bu geyiğin etiyle donattık.

12, 13, 14 ve 15 Nisan. Dört gün boyunca not edilecek bir serüven yaşamadan ilerledik. Sabahları ve geceleri soğuk olan hava yalnız öğle vakti ısınıyordu. Bol bol avlandık. Thornton henüz iyileşememişti, onun bu kötü hali beni çok üzüyordu. Dostluğunu özlüyordum, ne de olsa ekipteki en samimi olduğum kişiydi. Ekipteki herkese güveniyordum ama kalbimi ona açabiliyor, arzularımı ve umutlarımı onunla çekinmeden paylaşabiliyordum. Hiç kimseyle sorun yaşamamıştım. Ortak bir gayemiz vardı ya da hepimiz yolculuk âşığıydık. Kanadalılar elde edecekleri kazanç hakkında elbette konuşuyorlardı ama tek gayeleri para olamazdı, zira halis muhlis insanlardı. Ekibin kalanı maddiyatla katiyen ilgilenmiyordu. Yolculuk boyunca pek çok kez bunu kanıksadım. Yerleşim merkezlerin-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

de önemsenen çıkarların burada esamesi okunmuyordu. Kürk toplamak için kilometrelerce yürüyen ve her türden sefalete katlanan bu adamlar, topladıkları kürklere önem vermezler, tabiatın güzelliğine kapılıp keşiflerini sürdürürler, sarp kayalara tırmansalar da buldukları nadir taşları yahut zula dolusu kunduz kürkünü ağırlık etmesin diye atarlardı.

Ben de ekibin kalanıyla aynı hissi paylaşıyordum. Yolculuğumuzun amacından giderek günbegün uzaklaşmış, bu bakir toprakların kusursuzluğunu seyredip manzaranın tadına varma arzusuna kapılmıştım. Bir bölgeyi inceledikten hemen sonra yola koyulup keşfe devam etmeyi istiyordum. Çünkü yerleşim merkezlerinden yeterince uzaklaşmadığımızı varsayıp tabiatın ve bilinmeyenin verdiği hazzı tam anlamıyla duyumsayamıyordum. Ne de olsa benden önce uygar insan bu topraklara adımını atmış, manzarayı keyifle seyretmişti. Bu düşünce keyfimi bu denli kaçırmasaydı, eminim güzergâhı değiştirir, iç kesimlere daha da girer, köşe bucak demeden incelememi sürdürürdüm. Fakat *ilerlemek*, uygar insanın henüz erişemediği, yerlilerin anlattıkları o yüce dağlara kavuşmak niyetindeydim. Bu fikir ve hislerimi sadece Thornton'la paylaşmıştım. Thornton, bu hususta ki hayallerime, ruhumu ele geçiren hislere ortak oluyordu. Bu sebeple hastalığı beni kahrediyordu. Thornton her geçen gün kötüleşiyor, biz ise ona yardım edemiyorduk.

16 Nisan. Bugün kuzey rüzgârları dondurucu havayı da yanında getirdi ve yağmur yağdı, biz de demir attık. Saat dört civarı yola koyulduk ve beş mil kadar ilerledik. Thornton daha da kötüleşti.

17 ve 18 Nisan. Kuzey rüzgârları ve dondurucu soğuk iki gün boyunca devam etti. Nehir yükseldi, yer yer buzlandı ve

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

çamura bulandı. Doğru düzgün ilerleyemedik. Thornton'u kaybetmekten korktuğum için karşımıza çıkacak ilk uygun yerde kamp atmaya ve dostum iyileşene dek orada kalmaya karar verdim. Öğlen güneydeki bir dere kıyısına kamp attık.

25 Nisan. Bu sabah kampı topladık, zira Thornton yola devam edebilecek kadar iyileşti. Gökyüzü pırıl pırıldı; ay sonuna dek sıkıntı yaşamadan ve yerlilere rastlamadan yola devam ettik, ayın son gününde Mandanların, işin aslı Mandanların, Minnetareelerin, Ahnahawayların arazisine vardık. Mandanlar, eskiden sekiz mil aşağıdaki dokuz köyde yaşıyorlarmış ama çiçek hastalığı ile düşmanları Siouxlar kabile nüfusunun azalmasına yol açmış, sayıları azalınca şimdiki bölgeye sığınmışlar. (Bay Rodman Mandanlar, Minnetareeler, Ahnahawaylar hakkında ayrıntılı bilgiler veriyor fakat yerlilere dair bilinenlerden farklı bir bilgi içermediğinden bu bölümü es geçiyoruz.) Mandanlar bize sıcak davrandılar, arazilerinde üç günlük bir kamp kurduk ve kayığımızı onardık ve yerlilerden kurutulmuş mısır satın aldık. Yardımsever Waukerassah adlı şefin oğlu bize bir süre eşlik etti ve çevirmenlik görevini üstlendi. Şefe pek çok hediye sunduk, o da çok memnun oldu.[134] 1 Mayıs'ta bölgeden ayrılıp tekrar yola koyulduk.

1 Mayıs. Ilıman bir hava hâkimdi, yeşile boyanan arazi güzellik saçıyordu. Kavakların yaprakları büyümüş, tomurcuklanmıştı. Nereye baksak ağaçlık düzlükler görüyorduk. Kavak, söğüt ve gül ağaçları yoğundu. İleriden engin bir ova bize göz kırpıyordu. Avlak her yönden bereketliydi. İki avcı gün sonunda bir geyik, bir keçi, beş kunduz ve sayamayacağım kadar çok yağmurkuşuyla geldiler. Kunduzlar kolayca

134 Şeften Lewis ile Clarke da söz eder. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

avlanmışlardı. Kunduz eti, özellikle de pisi balığının yüzgeçlerindeki yapışkanlığı anımsatan kuyruğu çok lezzetliydi. Bir kunduz kuyruğuyla üç kişi tıka basa doyar. Yirmi millik yol kat ettik.

2 Mayıs. Rüzgâr işimizi kolaylaştırdı, öğlene dek yelkenleri kullandık ama rüzgâr şiddetlenince durduk. Avcılar bugün yaklaşık bir seksen boyunda bir geyikle döndüler ama yaralı hayvanı esas Neptune haklamıştı. Hava kararken bir de ceylan yakaladılar. Zavallıcık önce var gücüyle kaçmış, sonra merakına yenik düşüp duraklamıştı. Bize epey yaklaştığında da Peygamber hayvancağızı öldürmüştü. Zavallıcık gebeydi. Ceylanlar hızlı koşabilir ama hızlı yüzemezler, bu yüzden de genelde kurtlar tarafından avlanırlar. Bugün on iki mil kadar ilerledik.

3 Mayıs. Bu sabah epeyce hızlandık ve hava kararana dek otuz mil yol kat ettik. Etraf av hayvanlarıyla doluydu. Kıyıda bir sürü bufalo leşi gördük, kurtlar leşlerin başındaydı. Hayvanların ölüm nedenini anlayamamıştık, birkaç hafta sonra bu durum aydınlandı. Sarp kayalıkların altında akan derenin derin yerinde karşı kıyıya geçmek için çabalayan bufaloları fark ettik. Nehrin eğimli boğazından suya giren hayvanlar akıntıyla paralel yüzüp kıyıya vardıklarında sarp kayalara tırmanamadılar. Epey uğraşsalar da başarısız oldular, doğuya yöneldiler ama amaçlarına ulaşamadılar. Kıyıya çıkmayı pek çok kez denediler. Akıntıya kapılıp bir şekilde kıyıya çıkmak yerine akıntıya dik yüzmeyi tercih ettiler. Bu durum onları güçten düşürdü ve perişan etti. Bir tanesi tam zaferi tadacaktı ki toprak kaydı ve onunla beraber pek çoğunu sulara gömdü. Sürünün kalanı acı acı inledi, bu acıyı anlatmak mümkün değil, bu feryadı zihnimden silemiyo-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

rum. Birkaçı nehri geçmeyi tekrar denedi ama kısa süre sonra burunlarından sıza sıza can verdiler. Hayvanlar sonunda yazgılarına teslim olup kendilerini akıntıya bıraktılar, kısa sürede hepsi gözden kayboldu. Leşlerini yakınlardaki kıyıda gördük, akıntıyla inatlaşmayı bıraksalardı hayatta kalabilirlerdi.

4 Mayıs. Hava harikaydı, güney rüzgârlarıyla hava kararana dek yirmi beş mil yol kat ettik. Thornton epeyce toparlandı, hatta bize yardım bile etti. Öğleden sonra yerleşim merkezlerinde görmediğimiz çeşit çeşit, bol rayihalı çiçeklerin olduğu çayırlara gittik. Bolca av hayvanı da vardı ama avlanmadık, bu işi avcılar yapıyordu, keyif olsun diye öldürmeye gerek yoktu. Tekneye dönerken iki Assiniboin yerlisine rastladık. Tekneye kadar bize sükûnet içinde eşlik ettiler, kayığa yaklaştığımızda ise birden korkarak kaçtılar. Bir tepeye tırmanıp yere uzandılar, şaşkın ve ürkek bir ifadeyle bizi seyrettiler. Uzun süre öylece kalakaldılar. Sonra yine birden ayaklanıp köylerine doğru koştular.

5 Mayıs. Sabah erken saatlerde Assiniboin yerlileri bize saldırdılar ve kayığı ele geçirdiler. Kayıkta bulunan Julius suya atlayıp tekneye kadar yüzdü. Bu saldırı dünkü iki yerlinin marifetiydi. Nöbetçimize ve Neptune'e aldırmayıp sessiz sedasız yaklaşmışlardı.

Ateş açmaya hazırlanırken şefin oğlu Misquash Assiniboin yerlilerinin dost olduğu konusunda ısrar etti. Kayığımızın zapt edilmesi dostluk nişanesi olamazdı ama merakla çevirmenimizden yardım istedik. Misquash'in yardımıyla yerlilerin bize katiyen zarar vermek istemediklerini, kayığa sadece meraktan geldiklerini öğrendik. Dün bizi şaşırtan iki yerli ekipten siyahi Toby'yi görünce gözlerine inanamamış-

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

tı. Daha önce siyah tenli bir insan görmedikleri için paniklemişlerdi. Üstelik Toby pörtlek gözlü, düz burunlu, koca kulaklı, göbekli, çirkin, eciş bücüş, yaşlı bir adamdı. Bu iki yerli arkadaşlarına Toby'den bahsetmiş ama kimse anlattıklarına inanmamış, bunun üzerine herkesi buraya getirip Toby'yi göstermek istemişlerdi. Biz onların saldırdıklarını düşünürken onlar şaşkın şaşkın duruyorlardı, Toby'yi görebileceklerini söylediğimizde kayığı derhal geri verdiler. Toby yerlileri kırmadı ve çırılçıplak bir halde kıyıya çıktı. Yerliler iyice afalladılar, teninin siyah olduğundan emin olmak için parmaklarındaki tükürükle Toby'yi silmeye çalıştılar. Saçlarına dokunduklarında ve Toby geleneksel danslarını yapmaya başladığında yerliler haykırmaya başladılar, hayret ve neşe içindeydiler. Toby'de azıcık tutku olsaydı Assiniboinlerin ilk kralı olabilirdi.

Bu olayla epeyce vakit kaybettik. Birbirimize hediyeler verdik, altı yerli beş millik yol boyunca bizimle kürek çekti. Toby'ye minnettardık, ne de olsa onun sayesinde yerliler bize bu iyiliği yapmıştı. Bugün on iki mil kadar ilerleyebildik, hava kararınca leziz balıkları ve kuşları olan bir avlakta kamp attık. Burada konakladığımız iki gün boyunca bol bol yedik, içtik, manzaranın keyfini çıkardık. Adadan iki yüze yakın kürkle ayrılabilirdik ama sefa sürmekle uğraştığımızdan sadece yirmi kürk elde edebildik. Ada, güneyden dökülen geniş bir nehrin ağzında, Missouri'nin batısında, 48. enlem üzerinde bulunuyordu.

8 Mayıs. Hava oldukça güzeldi, rüzgâr yolculuk için elverişliydi. Yirmi beş mil yol kat ettikten sonra kuzeyden dökülen bir dereye vardık. Missouri'ye döküldüğü yerde çamurumsu bir hal almıştı. Biraz daha ilerlediğimizde gördük

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ki dere avlak bir araziyi kesen derin ve geniş bir nehre dönüşüyordu. Çevirmenimiz nehrin adını söyledi ama not almayı ihmal etmişim.[135] Robert Greely ağaçlara yuvalayan birkaç kaz avladı.

9 Mayıs. Nehrin kıyıları bembeyazdı, daha sonra bunun tuz olduğunu anladık. Bugün on beş mil kadar ilerleyebildik, hava kararınca kavak ağaçlarının altında kamp yaptık.

10 Mayıs. Hava epey serindi, rüzgâr üşütse de elverişliydi. Buralardaki tepeler oldukça sarp ve yüksek. Aşınmanın etkisi apaçık görülüyor. Ağaç ve kemik fosilleri topladık, bölge zengin bir kömür yatağıydı. Nehir burada kıvrıla kıvrıla akıyor.

11 Mayıs. Yağmur ve fırtına sebebiyle çok ilerleyemedik. Akşamüstü hava düzelince on mil kadar yol kat ettik. Kamp alanında epeyce kunduz avladık ve bir kurt vurduk. Bizi takip eden sürüden kopmuş bir kurt olmalıydı.

12 Mayıs. On mil kadar ilerledikten sonra ufak bir adaya ulaştık, burada eksiklerimizi gidermeye çalıştık. Adadan ayrılmaya hazırlanırken önümüzde yürüyen bir Kanadalı feryat figan bir halde ortalıktan kayboldu. Adamcağızın derin bir zulaya düştüğünü görünce kahkahalara boğulduk. Yalnız olsaydı çukurdan çıkamayabilirdi, neyse ki yanında biz vardık da onu kurtardık. Çukuru epeyce inceledik ama içinde sadece birkaç boş şişe vardı. Acaba buraya İngilizler mi, Fransızlar mı yoksa Amerikalılar mı eşyalarını saklamıştı?

13 Mayıs. Yirmi beş mil kadar ilerledik ve Yellowstone'un Missouri'yle birleştiği yerde çevirmenimiz bize veda edip köyüne döndü.

135 White - Earth Nehri. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Altıncı Bölüm

Son birkaç gündür ilerlediğimiz güzergâh aşina olduklarımıza nazaran albenisizdi. Arazi engebeliydi, ağaçlar seyrekti. Kayalıklar kömür yataklarıyla dolu olduğundan nehir yüzlerce metre boyunca kapkara akıyordu. Derken akıntı ve sığ alanlar azaldı, nehir berraklaştı ama hâlâ zorlanıyorduk. Dinmek bilmeyen yağmurlar sebebiyle nehrin iki yakası da kayganlaşmıştı, halatları çeken adamlar düşmemek için azami güç sarf ediyordu. Hava çok soğuktu, tepeler karla kaplıydı. Kısa süre önce terk edildiği anlaşılan yerlilere ait kamp alanlarına rastladık. Burada daimi bir yerleşim merkezi yok gibiydi, muhtemelen avlak bir araziydi. Missourili Minnetareeler yukarı, Assiniboinler daha da yukarı çıkarlar. Misquash şu anki kamp alanımızla Rocky Dağları arasında, Saskatchawine'in güneyinde konuşlanan Minnetareelerinkiler dışında yerleşim merkezi göremeyeceğimizi söyledi.

Avlak bir bölgeydi; çok sayıda kuş, geyik, bufalo, yaban keçisi, tilki, kunduz, balık vardı. Nehrin genişliği elli ile yüz metre arasında farklılık gösteriyordu. Kayalıklar süngertaşı ve maden cevherleriyle kaplı ve sarımsıydı. Belli bir mesafeden sonra toprağın yapısı değişti. Kavaklık adalarla dolu nehir kıyılarından tepeler güçlükle seçilir oldu. Özellikle kuzeydeki ovalar oldukça verimli görünüyordu. Missouri'nin kıyıları boyunca uzanan ve yerlilerin Kara Tepeler olarak adlandırdığı bölgeye varmış olmalıydık. Ovaya vardığımızda hava değişti, değişimi teknelerimiz ve ölçüm aletlerimiz sayesinde saptayabiliyorduk.

Nehirlerin birleştiği yere ulaştığımızda yağmur başladı, nehirdeki engeller de yine keyfimizi kaçırdı. Kıyılar öyle

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

kaygandı ki adamlarımız çıplak ayak dolaşmak zorunda kaldılar. Dahası aralıklı su birikintileri sebebiyle göğsümüze kadar suya battığımız, bata çıka ilerlediğimiz yolda uçları keskinleşmiş kayalıklara tırmandığımız anlar da oldu. Akıntının hızlandığı bir geçitte yol alırken halat koptu ve tekne kayalığa çarptı. Derinlik fazla olduğundan kayığı kullanarak altı saatte bu sorunu çözebildik.

Sonra simsiyah bir kayalık alanın tepe noktasına ulaştık, burayı yine düzlük alan takip ediyordu, yapay olduğu anlaşılan yükseltiler düzlükleri bölmeye devam ediyordu. Dik bir açıyla yükselen bu kayalıklar gerçekten çok tuhaf görünüyordu. Görünen son kayalık kumtaşındandı, üst kısmı ise sudan etkilenmeyen kireç taşıyla kaplıydı. Buranın ilerisindeki verimli toprak eğimle birlikte yükseliyor, sıradaki tepelere dek uzanıyordu.

Bu sıra dışı tepelerin üstleri yağmur nedeniyle aşınmıştı, oluşan desenleri eski yazılara benzeten hayalperest biri bunların dev dikitler olduğuna inanabilirdi. Bazı yerlerde aşınma nedeniyle oluşan nişler, basamaklar, geçitler vardı. Bu fevkalade kayalıkların önünden ay ışığında geçmiş olmamız ve kırlangıç yuvalarının varlığı hayal gücümü harekete geçirdi. Bu büyük yükseltilerin dışında daha küçük olanlarına da rastladık. Kumlu, killi bu yükseltiler de koyu renkteydi. Geometrik şekillere sahip oldukları için yapı ustasının elinden çıkmış gibi görünüyorlardı. Bu yapılar kimi zaman birleşiyor kimi zaman da ötelerde birbirlerinden ayrılıyorlardı, var olan bitki örtüsü ise göz yanılmasına yol açıyordu. Yükseltinin kalınlaştığı yerde geometrik taşların boyutları büyüyor, inceldiği yerde ise küçülüyordu. Bu bölge gördüğümüz en olağanüstü manzaraya sahipti, gördüklerimi unutmam mümkün değil.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Nehirlerin birleşme noktasına varmadan hemen önce bol ağaçlı büyükçe bir adaya, sonra biraz daha ufağına, daha sonra da uğradığımız kayalık bölgenin ardından iki ufak sıradan adaya rastladık. Birkaç mil daha ilerlediğimizde üç yeşil ada daha gördük. 13 Mayıs gecesi Misquash, Yellowstone adıyla bilinen ama yerlilerin Ahmateaza[136] dedikleri nehri gösterdi. Kavaklık bir alanda kamp yaptık.

14 Mayıs. Sabahın erken saatlerinde uyandık ve ulaştığımız noktadan sonra iki büyük nehrin hangisinden ilerlememiz gerektiği hususunda karar vermeye çalıştık. Ekip genel olarak Rocky Dağları'na ulaşmak için nehirlerden birinden yukarı çıkarak Pasifik Okyanusu'na döküldüğünü düşündüğümüz Aregan Nehri'ne ulaşmayı arzuluyordu. Bunu ben de tutkuyla düşlüyordum ama hedeflediğimiz yolun güçlükleri ve Kuzey Amerika'nın en vahşi yerlilerinin yaşadığı bölgeden geçmek zorunda olmamız korkuya kapılmama neden oluyordu. Ayrıca yanlış nehirden geçmekten ve sonunda adamlarımızın engeller karşısında yılgınlığa düşmesinden de çekiniyordum. Kendimi toparlayıp keşif turuna çıktım; akıntı hızlarını karşılaştırmak için birkaç adamı nehir kıyılarına yolladım, görüş açımızı genişletmek için de Thornton ve Greely ile birlikte tepelere tırmandım. Gördüğümüz manzara bufalo ve geyik sürülerinin koşturduğu geniş bir çayırlıktı. Karşımızda zirveleri karlarla kaplı dağlar uzanıyordu. Sisin arasında parıldayan ve gittikçe incelen nehirler kıvrımlar çiziyordu. Nehirlerin döküldüğü yeri belirleyemedik ve aşağıya indik.

Nehirleri incelemek pek işe yaramamıştı. Kuzeydeki nehir derin, güneydeki genişti; akıntı hızları ise benzerdi. İlki

136 Bu dikkat çeken çelişkiyi değiştirmedik, belki de Bay Rodman yanılıyordu. Amateaza (Lewis ile Clarke'a göre) Yellowstone'un değil Missouri'nin yerliler arasındaki ismidir. –Poe.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

Missouri'ye benziyordu, ikincisi taşlık bir tabana sahipti. Sonunda daha rahat ilerleyeceğimizi varsayarak kuzeye yöneldik ama birkaç gün sonra nehir iyice sığlaştı ve tekneyi bırakmak zorunda kaldık. Üç günlük kampta bol miktarda kürk topladık, bunları öncekilerle birleştirip küçük bir adada hazırladığımız zulaya[137] sakladık. Epeyce avlandık, vurduğumuz geyiklerin etlerini sonra yemek için tuza bastık. Arazi henüz olgunlaşmamış incir ve üzümle doluydu. Yabangülleri tomurcuk vermişti. Sabah keyifle yola düştük.

18 Mayıs. Gayet güzel bir gündü, yer yer nehrin sığlaşması ve karşımıza kayalıkların çıkması dışında sorun yaşamadık. Ekip tam tekmil ve azimle yola devam ediyordu, herkesin dilinde Rocky Dağları vardı. Kürkleri zulaya bıraktığımız için yükümüz hafiflemişti, böylelikle akıntının tersine giderken daha az zorlanır olduk. Rastladığımız tüm adalara uğradık. Hava kararınca metruk bir yerleşim merkezine ulaştık. Çıngıraklı yılanlar keyfimizi kaçırdı, sabah hava çok yağmurluydu.

19 Mayıs. Doğru düzgün ilerleyemeden nehrin yapısının değiştiğini gördük, karşımıza sürekli kumullar çıkmaya başladı. Tekneyi bu bölgeden çıkarmak için çok uğraştık. Keşif yapan iki adamımız ileride nehrin genişlediğini haber verince tekrar şevklendik. On mil kadar yol aldık ve ufak bir adaya kamp attık. Güneyde zirvesi karla kaplı tuhaf biçimli bir dağ gördük.

20 Mayıs. Nehirde rahat ilerleyebiliyorduk; çorak, tuhaf ve killi bir arazide epeyce ilerledik. Aşina olmadığımız uzun

137 Zulalar, avcılar ile tacirlerin topladıkları kürkleri geçici olarak gizledikleri yerlerdir. Kimsenin fark edemeyeceği, kuru bir alan seçilir. Sonra çapı yarım metreyi aşmayan bir daire çizilir, bu dairesel alanın üzerindeki bitkiler toprağıyla birlikte ayrılır. Daha sonra derince bir çukur kazılır, kazılan toprak ya dikkatle toparlanıp bir araya getirilir ya da nehre dökülür. Kürkler kuru dalların arasında istiflendikten sonra zula toprakla doldurulur, üzeri düzleştirilir ve yeşillendirilir. Son adım olarak gelecekte zulanın yerini tespit edebilmek amacıyla yakındaki bir ağaç işaretlenir. –Ed. G. M.

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ağaçlarla kaplı bir bölgeye kamp attık. Kayığı tamir edebilmek için burada beş gün kadar oyalandık.

Burada önemli bir olay baş gösterdi. Missouri'nin kıyıları bu bölgede dikti ve yağmurdan dolayı kaygandı. Nehir kıyısından yukarı uzanan kayalıklar mavi kille kaplıydı, suyun aşındırmasıyla yapay görünümlü derin sekiler oluşmuştu. Bu sekilerin nehre açıldıkları yerler çok dikkat çekiyordu, ay ışığı altında karşıdan bakıldığında dev dikitleri andırıyorlardı. En üstteki sekiye çıkıp aşağıya bakan biri için bu manzara büyüleyici olduğu kadar kasvetliydi de. Tamamen çoraktı.

John Greely, Peygamber, Jules ve ben kahvaltıdan sonra bölgeyi incelemek amacıyla güneye bakan en yüksek sekiye tırmandık. Tedbiri elden bırakmadan ve fazlasıyla güç sarf ederek tırmanışımızı tamamladık. Buradan gördüğümüz arazi aşina olduğumuz söğütler ve güllerle dolu çayırlara benzemiyordu; toprak kumlu, killi, simsiyah ve yer yer bataklıktı. Bir miktar toprağı alıp nehre attığımızda suda çözündüğünü gördük. Bol miktarda tuz katmanına rastladık, gereksinim duyabileceğimizi düşünüp yanımıza tuz aldık.

Ovaya vardığımızda soluklanmak için oturmuştuk ki arkamızdan bir homurtu yükseldi. Korkup ayağa kalktık çünkü tırmanırken ağırlık etmesin diye tüfeklerimizi kamp alanında bırakmıştık, yanımızda sadece tabancalarımız ve bıçaklarımız vardı. Daha biz ne olduğunu anlayamadan çalılıkların ardından çıkan iki ayı bize saldırdı. Yerliler ayılardan çok korkarlar çünkü ayılar inanılmaz derecede kuvvetli ve dirençli hayvanlardır. Beyni parçalanmadıkça kurşun atmanın faydası yoktur. Ayılar bedenlerine, hatta kalplerine isabet eden mermilerle günlerce yaşayabilir. Daha önce otuz santim boyunda

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

ve yirmi santim eninde ayak izlerine rastlamıştık ama ayılarla ilk kez burun burunaydık.

Ne yapmamız gerekiyordu? Elimizdeki silahlarla saldırıya geçmek çılgınlık, dönüp kaçmaksa budalalık olurdu. Sık çalılıkların arasından hızla geçmemiz olanaksızdı, kayalıklara doğru kaçsak ayılar bizi kıskıvrak yakalardı çünkü bataklık alanda hızlı koşamazdık ama ayılar koşabilirdi. Hepimiz sessizce fikir birliği ettik ve riskli olsa da kayalıklara yöneldik.

İnişin başı on beş metre kadardı ve sarp değildi, killi toprak sayesinde ilk sekiye çabucak ulaştık. Öfkeli hayvanlarla mücadele etmekten veya ikinci uçuruma atlamaktan başka şansımız yoktu. Yirmi metre kadar yüksekliği olan bu aşırı kaygan ve dik bölümde Kanadalı can havliyle kendini bıraktı ve üçüncü sekiye ulaştı. Ama onu göremedik, nehre ulaşana dek yuvarlandığını ve öldüğünü düşündük.

Jules'i gözden kaybetmeseydik muhtemelen biz de peşine takılıp giderdik ama tereddüt ettik, durağan halimizi gören ayılar üzerimize atladı. Daha önce hiç bu denli öfkeli ve yırtıcı bir hayvanla karşılaşmamıştım, gerçekten çok korktum. Bayılmak üzereyken öndeki ayının yakaladığı Greely'nin vaveylası beni kendime getirdi ve ayıyla hırsla boğuşmaya başladım.

Ayılardan biri üstünde durduğumuz daracık alana adımını atar atmaz Greely'ye saldırmış, dişlerini adamcağızın kalın paltosunun göğsüne geçirmişti. İkinci ayı hızını alamadığı için bizim düzlükte duramadı ve uçurumdan sarkan bedenini yukarıya çekmeye çalıştı. Bu durumdayken ayı ağzıyla Wormley'nin ayağını yakaladı. Korkudan ne yapacağını şaşıran Wormley fark etmeden ayıyı yukarı çekiyordu. Ben

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

dehşet içinde onlara bakarken, birden Wormley'nin ayakkabısı ayağından fırladı ve ayı alttaki sekiye yuvarlandı ama pençeleriyle sıkıca tutunduğundan daha aşağılara inmemişti. Greely yardım istemeye devam ediyordu, Peygamber ile birlikte hemen arkadaşımızın yanına gittik. Aynı anda hayvanın beynine nişan alıp ateş ettik. Tabancamdan çıkan merminin hayvanın kafatasına girdiğinden eminim ama ayı yaralanmış gibi değil öfkelenmiş gibi görünüyordu. Greely'yi bırakıp bize saldırdı. Bıçaklarımızdan başka işe yarayabilecek bir şey yoktu, üstelik aşağıdaki sekide diğer ayı bekliyordu. Kayalığa yaslanıp saldırıya geçmeyi planladık. Ayının sıcak nefesini yüzümüzde hissettiğimiz an ateş edildiğini işittik. Daha önce de pek çok kez ayılarla arbede yaşayan kurtarıcımız Greely ayıyı gözünden vurmuş, hayvanın beynini parçalamıştı.

Aşağı sekideki ayının boş yere debelendiğini, pençeleriyle tutunamadığını gördük. Pek çok kez nişan alıp ateş ettik ama onu vurmayı beceremedik ama nasılsa yukarı çıkamayacağı için kargalara yem olacaktı. Üzerinde durduğumuz yerde yarım mil kadar sürünerek ilerleyip ovaya çıkan bir yol bulduk, gecenin sonuna doğru kamp alanına vardık. Jules de oradaydı, yaralanmıştı ama hayattaydı. Fakat yaraları o kadar ağırdı ki başımıza gelenleri kimseye anlatamamıştı. Üçüncü sekide yer alan geçit boyunca devam edip nehrin kıyısına ulaşmayı başarmıştı.

(Bu bölüm, Poe'nun "Julius Rodman Güncesi"nin son bölümüdür. W. Burton'ın ödeme yapmaması üzerine bu uzun

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

öyküye devam etmedi. Birkaç ay sonra Burton, *Gentlemen's Magazine*'i G. R. Graham'a sattı. Graham, Atkinson'un *Casket*'iyle bu dergiyi aynı çatı altında birleştirdi, bu birlikteliğe *Graham's Magazine* adını verdi. Poe bu dergide editörlük yapmaya başlasa da Günce'yi yarım bırakmakta diretti. Kim bilir belki de kısa öyküde daha yetenekli olduğunu düşünmüştür.)

BELONGS TO KAKTÜS TEAM

BELONGS TO KAKTUS TEAM